

Бакытка багыт

АЛЛА ТАЛЛАНЫ ТАЛНУУ жана СҮЙҮҮ

Осман Нури ТОПБАШ

Бакытка багыт
Алла Тааланы таануу жана сүйүү
Осман Нури Топбаш

Published by Erkam Publications at Smashwords
Copyright © 2011 by Osman Nuri Topbas

Smashwords Edition, License Notes

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the copyright owner.

E-mail: english@islamicpublishing.net

Web site: <http://www.islamicpublishing.net>

МАЗМУНУ

БАШ СӨЗ

1-БӨЛҮМ МАРИФАТ КААЛГАСЫ - АШЫГЛЫК

Ашыглык күчү

Ашыглык залкары Мавляна олуя

Ашыглык жана марифат

2-БӨЛҮМ АЗИРЕТИ МУХАММАД ПАЙГАМБАРЫБЫЗГА БАПЕСТЕЛГЕН

СҮЙҮҮ

Азирети мухаммад пайгамбарыбызга бапестелген сүйүү

Аны канчалык денгээлде сүйөбүз?

Аны таануу, көрүү жана туйуу

Анын ыйы, күлүмсүрөөсү, кайгысы, ак дубасы биз үчүн

Азирети мухаммад пайгамбарыбыздын адамдык бийик сапаты

3-БӨЛҮМ ЖАШОО ЖАНА ААЛАМ

Дүйнө таануу - бар болмушту андай билүү

Жашоодон эң ийги шекилде пайдалануу

Жаратканга жакын кул боло билүү

4-БӨЛҮМ КЫЯЛ ЖОРУК

Бийик сапат

Рухий пенде боло билүү

Акыл менен көөдөндүн айкалышы

Акыл менен жандүйнөнүн жаназыгы илим жана тарбия

Менсинүү

Изги адеп-ахлак

Аманатка бек болуу

Курмандык чалуунун сыры

5-БӨЛҮМ АЙКЫН ЖЕҢИШ

Жеңиш руху

Сөз аягы

Кыскача сөздүк

БАШ СӨЗ

Жаамы жандуу-жансызды Өз ыракымы менен жараткан, киши уулун чыныгы акыйкатты аңдап-түшүнүү жөндөмүнө эгедер кылуу менен түбөлүк сапарга аттандырган Улуу Жараткан Кудай Таалага миң мертебе шүгүр!

Бул жарык дүйнө менен жүз көрүшүүбүзгө данакер, ашыглык чырагын жандырып, Жараткандын ак жолун көргөзгөн, жалгыз Жараткан Алла Тааланы гана таанууга, ак менен караны, адал менен арамды айырмалоого үндөгөн Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбызга, анын бүлөсүнө жана ардактуу сахабаларына дубай салам! Жараткан Алла аларды Өз ырайымына, мээримине бөлөсүн!

Бул ааламда ар бир нерсе себептүү да, максаттуу. Жер бетинде кыбыр эткен эң майда жаныбардан, көзгө илешпес атомдон тарта алп планеталарга дейре эч бир нерсе себепсиз, максатсыз жаралган эмес. Анын ар биринин жаралгандагы өзүнчө максат-себеби бар. Ырас, микроб да өзүнчө бир себепке таянат.

Адам баласынын жаралгандагы максаты эмне? Ырасында эле анын жер бетине келгендеги себеп-максаты бөлөк жандуу-жансызга салыштырмалуу алдаканча бөтөнчө да, өзгөчө. Ал Жараткан Улуу Кудай Таалага эң жакын да, эң алыс да болууга жөндөмдүү жан.

Бу өңүттөн адампенденин бар себеби өтө зор мааниге ээ. Арийне, ал мүлдө жандуу-жансыздан өзгөчөлөнүп Жараткан Аллага калпа катары жаралган. Бар ааламдын маңызы, кареги атыгып, Аллага сүйүктүү жан боло билүү макамы ыроолонгон.

Андыктан киши уулу терең ойлонушу кажет. Ырас, ал максатсыз жаратылган эмес. Эзел жана түбөлүк деген эки чексиз ааламдын ортосундагы мынабу сынак жайына жөнү жок, дайынсыз жөнөтүлгөн эмес. Бул жагдай туурасында Улуу Жараткан:

«Силер өзүнөрдү Жараткан тарабынан жөн эле жаратылып, кайра (Жаратканга) кайтпайбыз, деп ойлодуңарбы?» (Муминун, 115)

«Инсан, эмне өзүн жөн гана, эч максатсыз жаралган деп ойлоп жатабы?!» (Кыямат, 36) деп буюрат.

Ооба, бар себебибиз, мойнубуздагы Теңирий жоопкерчилик тоо-таш, кала берсе көк асман дагы көтөрө алгыс өтө оор, нары зор маанилүү.

Бул жоопкерчиликти, жаралгандагы максатыбызды орундоонун бир гана жолу - “Марифат¹ каалгасы болгон ашыглыкка” карай бет алуу. Ырас, “ашыглык күчү” мойнубуздагы дүйнөлүк жана акыреттик мүлдө жүктү көтөрүүгө дес болчу күч бул теңирий дем, шык. “Ашыглык залкары” атыккан Мавляна “Месневи” аттуу эмгегинде кайра-кайра кайталап, элге жеткиргиси келген тема дал мына ушул багытта. Инсан баласын жети кат асмандын ары жагында Жаратканга алып учуруп баруучу эки канат - чыныгы “Ашыглык жана марифат”.

Бул эки канатты көкүрөгүбүзгө кадап берчү данакер - бар ааламдын Сыймыгы атыккан Алланын акыркы да, ардактуу да «Пайгамбарына бапестелген сүйүү» эсептелет. Эгер эт-жүрөк “Азирети Мухаммад Пайгамбарыбызга болгон күрдөөл сүйүүгө” толо болсо, анда рухдүйнө Жараткандын назары түшкөн даргөйгө айланат. Ошондуктан Алланын ыраазылыгына, ыракымына жетүү үчүн “Аны канчалык даражада сүйөбүз?” деген суроо менен өзүбүздү-өзүбүз теске салып туруубуз зарыл. Арийне, аны жакындан таануу, көөдөн көзү менен көрүп туйабилүү, ээрчүү киши уулун эки дүйнөдө тең бакытка балкытып, Жаратканга жакындатат, бейишке чыгарат. Акыл-парасаттуу адам «анын ыйы, күлкүсү, муңу, дубасы биз үчүн» болгонун айкын аңдап билет. А биз ал көргөзгөн Алланын ак жолунда эмне кылалдык жана эмне кылып жатабыз? Аны муңайткан иш-аракеттерден оолак болуп, аны сүйүндүрө турган кадамдарыбызды шилтей алдыкпы? Өзгөчө мынабу чалкеш заманда түбөлүк шыпаабыз “Азирети Пайгамбарыбыздын адамдык бийик адеп-ахлагынан” насип үлгү алалдыкпы?

“Жашоо жана аалам” анын урматы үчүн жаралганын жадыбыздан чыгарбообуз абзел. Ачылбаган купуя сырлар анын сүйүүсү менен ачылып көрктөндү. Береги сырды аңдоо менен “дүйнө таануу - бар болмушту аңдай билүү” деп айтууга болот. Мунун максаты “жашоодон эң ийги шекилде пайдаланууга” багытталышы керек. Анткени Жараткан Кудай Таала “өзүнө жакын кулпенде болушубузду” каалайт.

Бул өңүттөн, баарыдан мурда кулк-мүнөзүбүздү Азирети Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам), анын изинен чыкпаган ыкласман пенделердин, Жараткандын сүйүктүү кулпенделеринин адамдык бийик касиети менен шөкөттөөбүз кажет. “Рухий пенде болобилүү” үчүн мына ушул ак жолдо жүрүүбүз зарыл. Ошентип “акыл жана жандүйнө” деген эки чоң дөөлөт айкалышкан болот. Ырас, бул жерде “акыл жана жандүйнө муктаждыгы - илим жана таалим-тарбия” маселеси өзүбүз үчүн да, келечек

урпагыбыз үчүн да бешиктен бейитке чейин башкы озуйпаларыбыздан болушу керек. Аятта: “Арийне, өз напсисин аруулаган жан ийгиликке жетет. Ал эми анын (торуна) чалынган адам зыянга учурайт” (Шамс, 9-10) деп буюрулгандай, өзгөчө мына ушул напсини теске салууда “менсинүү” деген жат сапаттан арылууга жанүрөшүбүз кажет. «Ийги адеп-ахлак» ар качан жана ар жерде мусулман баласынын эң алдыңкы өзгөчөлүгү болушу керек. Жараткан Алланын алдына жарык маанай менен баруу үчүн, “Алла Таала момун-мусулмандардан мал-мүлкүн, жанын бейишке сатып алган” (Тооба, 111) деген куш кабарга тушугуу үчүн “курмандыктын купуя сыр-хикматын” аңдоо менен өмүр сүрүшүбүз керек. Себеби курмандык - бул кайрымдуулуктун, эл үчүн күйүп-жануунун жышаанасы.

Жашообуз мына ушундай изгиликтер менен көркүнө чыккан күнү рухдүйнөбүздө “айкын жеңиш” жараян эткен болот. Асыресе, “жеңиш руху” - бул баарыдан мурда ыйман нуруна жуурулуп ийге келген жандүйнө деми. Мына ушул дем аркылуу дүйнөнүн караңгы жүзүн ыймандын, ынтымак-ырашкерликтин, биримдиктин, адилеттүүлүктүн мөлтүр булагы менен чайый, акка айлантууга толук мүмкүн. Алла Таала эл-журтубузга эң ириде бекем ыйман, биримдик, ырк-ынтымак ыроолосун! Оомийин!

Кадырман окурман,

Береги мерчемдер, асыресе, колуңуздагы эмгекте орун алган макалалардын аталыштары. Бул макалалар “Йүзакы” журналында сандан санга чыгып келген. Бул өңүттөн, колуңуздагы алып жаңыдан барактай баштаган бу эмгекти «макалалар жыйнагы» деп атасак да болот.

Чама-чаркыбыздын жетишинче ак үчүн жазган ар бир сөзүбүзгө береке-кут ыроолошун Жараткандан тилейбиз.

Оо, Жараткан Алла! Өзүңдүн ак жолунда аруу өмүр улап, алдыңа жарык жүз менен баруубузду насип буйра көр! Бизди Жалгыз Өзүңө болгон аруу ашыглык менен жогорку даражаларга жеткире көр! Акыркы демибизде келме келтирүү менен жантаслим берип, кыямат күнү сурактан жеңил өтүшүбүздү буюра көр!

Оомийин!..

1-БӨЛҮМ

Марифат каалгасы - ашыглык

Атомдон алп болмуштарга чейин мүлдө жандуу-жансызда ашыглык үстөм. Өсүмдүктөрдөн жаныбарларга, жандуулардан жансыз катары көрүлгөн нерселерге чейин бул ааламда эмне болсо, ошонун баарында сүйүү туюму бар. Он сегиз миң ааламдагы жашоо сүйүү менен уланат.

АШЫГЛЫК КҮЧҮ

Мүлдө жандуу-жансыз ашыглык менен тирүү

Кудсий хадисте² төмөнкүчө буюрулат:

“Ыкласмандык - жашыруун сактаган менин бир купуя сырым. Аны Өзүм сүйгөн пендемин жүрөгүнө аманат катары салам. (Сүйүктүү пендемин жакшылыгы жазылчу дептерге) жазган периште аны жазууга жетишпей калат. Асыресе, шайтан да ага (ыкласка) залалын тийгизүүгө кудурети жетпейт” (ат-Таж, I, 43).

Улуу Жараткан Алланын купуя сыры атыккан ыкласмандык Жараткандын ыраазылыгына, сүйүүсүнө арзыган гана адампендеге ыроолонору бышык. Хадисте айтылган “сүйүктүү пендеме” деген сөз бул акыйкатты ачык тастыктайт.

Ооба, купуя каалгалар адам баласынын Жаратканга бапестеген сүйүүсүнө, ашыглыгына жараша ачылат. Ашыглык өнгөн жерде ыкласмандык да, сезимдин тунугу да, изгилик да, кайрат-күч да өнүп-өсөт. Ашыглык күчү көөдөндө турганда бардык нерсе күрдөөл да, берекелүү да болот. Ибадаттарыбыз, изги жүрүм-турумубуз, кайрым-жакшылыктарыбыз, моюн сунуучулугубуз да.... Андыктан баарыдан мурда көкүрөктөгү ашыглык нуру балбылдап жанган өчпөс күн сымал ысык жана туруктуу болушу керек. Ал эми шам сыяктуу ээрип белгилүү убакыттын ичинде түгөнөр сүйүү адамзааданды да, барча изгилик-артыкчылыктарын да түгөтөт. Мындай учурда түбөлүк бакыттан куржалак калып, зыянга учуроо коркунучу пайда болот. Өкүнүчтүү акыбетке тушугуп калышы толук ыктымал.

Жалган сүйүү - балээ...

Бул окуяны Нахшаби шакирттерине, элге баяндап берип жаткан эле:

“Күндөрдүн биринде бир жаш жигит падышанын кызына ашык болуп, каалганын алдына келет. Кабар кызга жетет. Кыздын апасы кансарайдан чыгып, береги жаш жигитке келет да:

-Мына бул дирхамды алгын да, жолуңа түш! Экинчи мага да, сага да зыяны тийчү мындай сөздөрүңдү сүйлөбө! - дейт. Ошентсе да, жигит сүйүүсүнөн кайткысы келбейт. Анда каныша:

-Эки миң дирхам берейин, деги кызымын жанын койчу -деп мунун айласын тапканга аракет жасайт. Ага да болбойт. Каныша береги жигит менен соодалаша баштайт. Ошентип, соодалашуу он миң дирхамга жеткенде жигит канышанын сунушун кабылдайт. Обочодон назар салып турган кыз:

-Сен мени кантип сүйдүң, көзүңө акча-байлык толуп мени көрөлбай калдың го?! Мени менден башкага алмаштыргандын жазасын билесиңби - деп сүйүүсүнө бек турбаган, арзыбаган дүнүйөгө алданган береги жигитти сүргүнгө айдатып жиберген экен, дегенде окуяга кулак төшөп олтургандардын бири эсинен танып жыгылат. Бир убакта эсине келип:

-Ээ, адам баласы! Карачы, бу дүйнөдө жөнөкөй катардагы сүйүүнү акчага саткандын акыбети кандай?! Ал эми улуу Жаратканга багышталган сүйүүсүнө ээ чыгалбагандын башына кандай гана балээ түшөр болду экен... -дептир.

Береги окуя адам баласынын жашоосу чынында да башынан акырына дейре катардагы сүйүүбү, же улуу-акыйкат сүйүү жагынанбы, айтор, ашыглык сынактарына толо экенин айгинелеп турат. Анткени ашыглык жаралгандагы да, жашагандагы да купуя сырыбыз.

Жандуу-жансыздын кенчи - ашыглык...

Улуу Жараткан Алла Таала чексиз эзел ааламында жандүйнөлөргө билинүүнү мурат кылуу менен сан миң жандуу-жансызды жаратты. Сынак жайы атыккан бу дүйнөдө жана барча ааламда Өзүнүн чексиз кудуретин, чеберчилигин көргөздү. Мына ошол кынтыксыз чеберчиликтин туу чокусу катары киши баласын жаратты.

Арийне, аалам менен инсан Кудайы ашыглыктын күзгүсү атыкты. Ашыглык бар нерсенин жаралгандагы сыры, жашоо деми, бакыт шамы катары жандуу-жансыздын өзөгүнө ширетилди.

Мына ошондуктан кыпындан алп болмуштарга чейинки көңкү жандуу-жансызда ашыглык үстөм. Өсүмдүктөн жаныбарлар дүйнөсүнө, жандуудан жансыз катары билинген нерселерге чейин бул ааламда эмне болсо, мына ошонун баарында сүйүү туюму бар. Ырас, он сегиз миң ааламдагы жашоо дал ушул сүйүү менен өтөт. Асыресе, береги акыйкат киши уулунун жашоосу үчүн өтө зор мааниге ээ. Себеби өмүрдү чулгаган сан түр кыйынчылыктарга, азап-тоскоолдуктарга, балээлерге ж.б. Жаратканга бапестелген улуу ашыглык менен гана чекит койуп, убактылуу жашообузду улуу максатка ылайык туура пайдалануу менен түбөлүк бакытка жетүүгө болот. Акындардын бири мындай деген экен:

Урматына жети кат асман жаралды,
Бар бекенби ашыглыктын сыягы?
Ашыглыкка жуурула жай тапты жашоо
Бар бекенби ашыглыктын сыягы?
Адам ата, Обо энеге салчы суроо ,
Мажнунга да, Лейлага,
Мавлянага дагы да,
Бар бекенби ашыглыктын сыңары?
Жоогазынга суу болуп агып тур,
Көөдөнүнө сүйүү отун жагып тур,
Бетме-бет тиктеше тур, эй, Сейри,
Бар бекенби ашыглыктын сыңары?
(Сейри)

Ашыглыктын баскычтары...

Ашыглыктын сересинде, алибетте, инсан турат. Анын эң кымбат, ары аруу азыгы - бул сүйүү, Улуу Жараткан Аллага бапестелген ашыглык. Жандүйнө дал ушул ашыглыкка

кана сугарылган сайын жаралгандагы купуя сырдын тереңине жетүүгө мүмкүндүк таап, бир башкача бейпилдикке, бөтөнчө бакытка бөлөнөт. Ошону менен катар Жараткан Аллага болгон ашыглык катардагы береги сүйүүлөрдүн башаты. Анда алгач Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбызга бапестелген сүйүү орун алат. Андан кийинки Жараткандын сүйүктүү олуя-пенделерине, ата-энеге, балага, бардык мусулмандарга, жаамы жандуу-жансызга болгон сүйүүлөр - Улуу Алла Таалага бапестелген ашыглыктын деми болуп эсептелет.

Асыресе, Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыз сахабалары менен Мединадан Мекке шаарына келатып, жолдон күчүгүн эмизип жаткан ит баласын көрүп, аны үркүтүп тынчын албоо үчүн жетегиндеги түмөн колду жолдун тигил өйүзүнө өткөргөн экен, жарыктык! Дагы бир күнү Пайгамбарыбыз бир адамдын сое турган малынын маңдайында бычагын бүлөп-курчутуп жатканын көрүп: “Бычакты койуң көрбөй турган жерде деле курчутсаң болбойт беле?” деп ачуулана эскертүү берген экен. Ырас:

Ашыглык мээримандыкты талап кылат

Ыйык Куранда Улуу Жараткан Алланын “ар-Рахман” “Мээримдүү” ысымы бардык ысым-сыпаттарынан көп ирет кайталанат. Анын чагылуусу - мээримандык. Мээримандык ашыглыктын түшүмү. Жаратканга чыныгы жакындык ашыглыктын жана мээримандыктын деңгээлине жараша болот.

Арийне, жандүйнө баарыдан мурда Алла Таалага бапестелген аруу ашыглыкка жуурулуп, Анын ыраазылыгына, ыракымына, бейиштин сан миң ырахатына балкып, түбөлүк бактылуу өмүр сүрүүгө жолдомо алуусу керек. Жалгыз Жаратканга кулчулук озуйпабыздын бирден бир себеби мына ушул багытта болушу кажет.

Асыресе, Жараткан жандуу-жансыздын ичинен баарыдан оболу инсанды жакшы көрөт. Мына ошондуктан адамзааданы бейиште жараткан. Андан соң аны сынакка тартуу үчүн бул дүйнөгө түшүрүп, напсинин сан түр арсак ашууларынан ашып, Кудай Тааланын Жалгыз Өзүнө гана кулчулук кылуу озуйпасын жүктөгөн. Жараткан Алланын мураты - адам уулунун Анын ыраазылык-ыракымына бөлөнүп, кайра бейишке кайтуусу. Фажр сүрөсүндө:

“Эгеңе кайт да, бейишке кир!” деп бул тилек ачык-айкын айтылат.

Чыныгы кайтуу - жалгыз Аллага гана болот. Ырас, Аллага кайтуу - бул Жараткандын ак жолунан чыкпай, өзүнүн кулчулук озуйпасын толук орундатуу деген түшүнүк менен аныкталат. Ошентип, Анын мээримине бөлөнгөн адамзааданын бейишке чыгары бышык.

Ашыглык таалими

Жаамы пайгамбарлар, Жараткандын сүйүктүү пенделери өмүр бою жогорудагы Жараткандын жардыгын орундоо үчүн бар күч-кайратын жумшап ашыглык таалимин алышкан. Алардын ар бири өзүнчө ашыглыктын мөлтүр булагынан кана жутуп, руханий алп эрендер болуп чыга келишкен. Жараткандан келген ыйык китептер, анын ичинде Ыйык Кураны Карим да ак жол багытында мына ошондой кулчулуктун калыбы үчүн түшүрүлгөн. Ыйык Курандын алкагында мүлдө Жараткандын сүйүктүү пенделери жазып калтырган эмгектер дал ушул купуя сыр, тагыраак айтканда, Жаратканга бапестелген ашыглык сыры туурасында жазылган. Алсак, Мавлянанын 26 миң бейттен³ турган «Месневи» аттуу эмгеги да, асыресе, өзүнчө бир ашыглык-наама. Мавляна мындай дейт:

“Каралдым, сүйүүнү да, ашыглыкты да Жараткандын сыпатынан деп бил!”

“Эгер сен катуу таш же мрамор болсоң ашыглык толо жандүйнөнүн аркасы менен акак ташка айланарсың. Ырас, сүйүү болбой, шам да сом темир сыягы катар”

“Ашыглык ушундай купуя сыр экен; аны менен кыйынчылыктар бал татымга айланган, көөдөн ар түрдүү ыпластыктан арылган, сан түркүн дарт дабаа тапкан...”

“Өлүк сүйүү менен жан табар, сүйүү дартына чалдыккан төрө кул болор. Ашыглык аркасы менен зындан-абак гүлистанга, от-жалын нурга айланар”

“Асыресе, ашыглыктан кайгы-муң кубаныч-сүйүнүчкө, каар ыракымга айланар”

“Ооба, мындай жигердүү натыйжа берген чыныгы ашыглык ариф-көрөгөчтөргө⁴ гана таандык. Ыкласмандыктын натыйжасы. Дайынсыз, опсуз нерселер менен алектенген адам эч качан сүйүү тактысына отуралбайт”

Чыныгы ашыглык Улуу Жараткан Алланы өз жаныбыздан да артык көрүүдө катылуу. Бул ашыглык жандуу-жансызды Жараткан үчүн сүйүүнү талап кылат. Муну курма дүмүрүнүн көзжаш төгүүсүнөн байкай алабыз. Азап чеккен жаныбарлардын Алла Элчисинин алдына жүгүрүп келип көзжашын мөлт-мөлт куюлтканын көрөбүз.

Курма дүмүрүнүн ашыглык көзжашы

Бар ааламдын Мырзасы Пайгамбарыбыз бир курма дарагынан калган дүмүргө жөлөнүп алып жамаат менен дилмаек кура турган. Убакыт келип Пайгамбарыбыздын сүйлөгөн сөзү кээ бирине угулса, кээ бирине угулбай, мечитке эл батпай калат. Мына ушул себептен мечиттин төр жагына минбар тургузулат. Алла Элчиси алгачкы жолу Набави мечитиндеги жаңы минбарга чыгып элге кутба окуйт. Мурун Алла Элчиси жөлөнүп алып дилмаек курчу береги дүмүр Пайгамбарыбыздан айрылгандыгын билдиргенсип, кадимкидей жаны сыздагандай добуш чыгарат. Бул добушту Пайгамбарыбыз да угат. Алланын акыркы Элчиси (саллаллаху алейхи васаллам) дүмүрдү сооротуу максатында минбардан түшүп, дүмүрдүн жанына басып барып жылуу- жумшак гана куттуу колдору менен акырын сылап коет. Ошентип, дүмүр апасынын мээримине, сүйүүсүнө бөлөнгөн баладай ыйын басып, көңүлү ыраазы болгондой болуп туруп калат» (Бухари, Жума, 26; Тирмизи, Манакиб, 6/ 36;27).

Пайгамбарыбыздын мындай нары сылык, нары аруу адамдык бийик касиети менен курманын дүмүрүн болсо да сооротуп, тынчтандыруусу ошол жерде отурган адамдарга гана эмес, бүтүндөй адам баласына эң изги үлгү болуп келди жана да кыяматка чейин мүлдө инсаният үчүн үлгү бойдон кала бермекчи. Ырас, бул да болсо ашыглыктын кудурети!

Мына ушул күч бүтүндөй жандуу-жансыз баш калкалаган ашыглык.

Пайгамабарыбыздын "Бакыт" доорунан мунун мисалдарын арбын кездештирүүгө болот. Мына ошол мисалдардын бири:

Муңга баткан төөнү тынчыткан ашыглык

Күндөрдүн биринде Алланын Элчиси (саллаллаху алейхи васаллам) Мединалык бир сахабасынын багынан алсыраган төөнү көрөт. Төө Пайгамбарыбызды карап аянычтуу үн чыгарып, кадимкидей адамдын зээнин кейитип жоодураган көзүнөн мөлт-мөлт жашын төгөт. Пайгамбарыбыз төөнүн жанына басып барып, кулак түбүнөн сылайт. Береги төө дароо көңүлү жай таап, карды тойгонсуп туруп калат. Пайгамбарыбыз ошол жерде жардап турган элге:

-Бул төөнүн ээси ким? Төө кимдики? - деп суроо салат. Элдин арасынан бир тестиер бала чыга келип:

-Бул төө меники, о, Алланын Элчиси! - дейт. Анда Бар ааламдын Мырзасы:

-Сага ыроолонгон мына бул жаныбар туурасында Алладан коркпойсуңбу? Ал мага аны ач калтырганыңды, катуу кыйнаганыңды айтып арызданды - деп эскертүү берген экен (Абу Давуд, Жихад, 44/2549).

Азирети Пайгамбарыбыздын өмүр жашоосунда жараян эткен мындай ары сырдуу, ары маанилүү ашыглык жана мээрмандыктын өрнөк-мисалдарын пайгамбарлардын мураскорлору атыккан ыкласман пендезаттар жашоосунун бирден бир мыйзам-эрежеси катары кабылдашкан. Алланын олуя пенделери Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыздын ашыглыгын жана мээрмандыгын ар бир доорго жайган жандүйнө дарыгери болушкан. Буга мисал катары атагы алыска кеткен олуялардан Баязиди Бистами олуянын башынан кечирген төмөнкү окуяларды баяндоону эп көрдүк:

Алсыз жандуу-жансызга боорукерлик

Баязиди Бистами Ислам дүйнөсүндө Теңирий ашыглыкка кана сугарылган жетик инсан катары таанымал. Ал Жараткан Алла үчүн бардык жандуу-жансыздын ар биринин кыйынчылыгын затында туюп, азабын тарткан.

Бир күнү эки-үч киши Бистаминин көз алдында бир мингичти ортого алып катуу сабашат. Алтургай байкуш мингичтин соорусу канжалап кетет. Ошол саамда буга күбө болуп турган Баязид-и Бистаминин балтыр этинен кадимкидей кан сызылып агып чыгат.

Күндөрдүн биринде Баязиди Бистами (Алла аны Өз ыраакымына бөлөсүн!) сапарга чыгат. Жолдо баратып чаалыгып бир дарактын саябанында эс алып, анан жолуна түшөт. Береги тыным алган дарактан биртоп узап кетет. Жолдон тулубунун өңүрүнөн эс алган жерден өрдөгөн бир канча кумурсканын жүргөнүн көрөт. Айокер Бистами аларды өз журтунан алыс жакка таштап, аларга кыйынчылык жаратпоо үчүн ошол замат артка кайтып келип кумурскаларды өз жайына таштап, сапарын уланткан экен, жарыктык пенде!

Бул окуялар Жараткан үчүн жандуу-жансызга көрсөтүлгөн мухит сымал чалкыган боорукерликтин, мээрмандыктын жандуу үлгүсү, Жаратканга жакын ыкласман адамдын жандүйнө аруулугунун, кеңдигинин айкын көрүнүшү.

Куттуу хадистердин биринде төмөнкүчө буйрулат:

"Өзү ач болсо да, даам сызбай одүйнө салган аял тозокко кетти. Сууга чаңкап, зарыккан итке кепичи менен (болсо да) суу сунган күнөөкөр аял болсо (Жараткандын) кечиримин алды"

Ырас, Жараткан Алланын ыракымы айрым учурда кичине жакшылыкта, айрым учурда чоң кайырым-жакшылыктарда катылуу болгонун жадыбызга түйүп койуубуз абзел. Асыресе, Кудайы каар дагы кээде кичине, кээде чоң күнөө иштерде болот. Андыктан ар бир кадамыбызды мына ушул жагдайдын алкагында этияттык менен таштообуз кажет.

Адам баласын мындай жөндөмгө ээ кылган купуя сыр дале болсо, эч калетсиз, Жаратканга багышталган ашыглык. Бул ашыглык адамзааданы эки ааламда тең бакыттын сересине алып барууга данакер бөтөнчө ыроо, насип. Адамды "адам" деген атка татыктуу, жетик кылган жана рухий жактан да зирек туткан нерсе, арийне, Жартканга болгон ашыглык. Бул өңүтгөн олуялардын айныксыз сапаты, максаты ар качан ашыглыкка багытталган. Мавляна мындай дейт:

"Жаратканга ашык көсөмдөр ашыглык дайрасынын балыгы сыңары. Алар Жаратканга алып барчу бул сууга эч канбайт..."

"Сен дагы ак жолдо жүрчү көрөгөчтөр менен отур, тур. Алардын изгилик-артыкчылыктарынан пайдалан, рухий күчкө тол, Жаратканга бапестелген ак сүйүү менен ар качан жаш, дымактуу бол!"

Ашыглыктын эң маанилүү көрүнүшү

Ашыглыктын эң маанилүү көрүнүшү көңүлдөн Жараткан Алладан башка бардык нерсени, айрыкча дүйнө ышкысын чыгаруу. Эгер булар жүрөктөн чыкпаса, ал жүрөккө али ашыглык бутагы кыйыштырылбаган деген тыянак чыгат. Ырас, ашыглык эрендери дүйнөнүн убактылуу лаззаттарына, напсинин сан миң арзуусуна алданбайт. Алар түбөлүк

бакыт ааламын көздөй багыт алышат. Ошентип, эки дүйнөдө бейпил да, бактылуу да өмүр кечиришет. Дүйнөнүн эң кыйын, оор учурларында да рухий кысталышка тушукпайт.

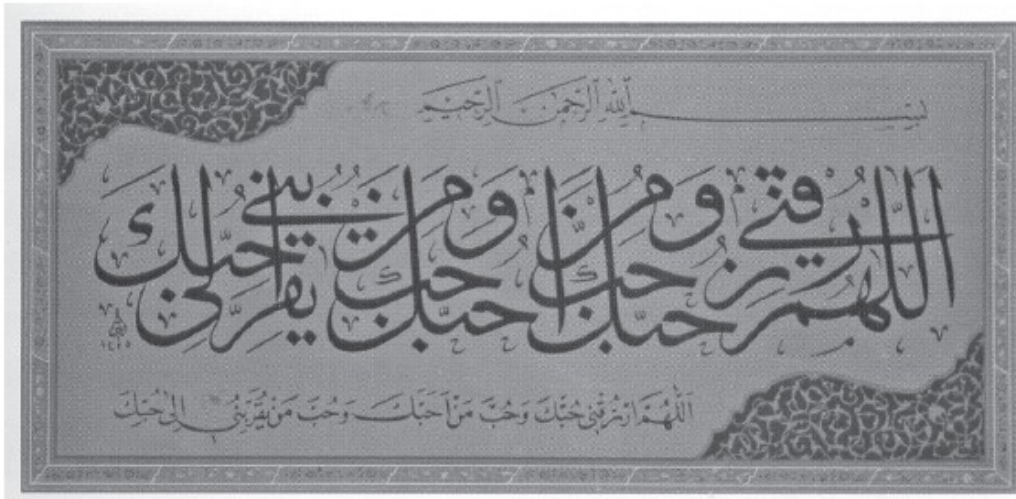
Улуу Алла Таала ушундай улуу ашыглык менен өмүр улашыбызды насип буюрсун! Ашыглыктын берекелүү мөлтүр булагы менен бардык кургак рухдүйнөлөрдү жашылдантсын! Эки дүйнө бактысын берсин!

Оомийин!..

АШЫГЛЫК ЗАЛКАРЫ

Мавляна олуя

Терең ой-чабыты, чалкыган рухий ааламы менен таанымал Жалаладдин Руми Мавляна ар нерсеге ар тараптуу, оң жана терс жактары, артыкчылыгы, кемчилдиги менен кошо андап, туура баа берип, ошол боюнча сүйлөйт. Андыктан адам баласы анын «Месневи» аттуу китебинен өзүнө таандык артыкчылыкты да, өксүктү да табалат.

“Оо, Жараткан Алла! Мага Өзүңдүн ашыглыгыңан, Сени сүйгөндөрдүн жана мени Сенин сүйүүнө жакын кылууга данакер болгондордун ашыглыгынан насип эте көр!”

Чоорго кулак төшө!

Месневи китеби:

Уккун, чоор муңун, жаткандыгын кайгырып Ал да сыздайт айрылуудан жазганып... -деген ыр саптары менен башталат.

Дагы бир рубаисинде: «Чоорго кулак төшө, бак! Эмне деп жатат. Ал Жараткандын жашыруун сырларын ачып берүүдө. Жүзү саргарып, ичи көңдөй, учу кесилген жана чоорчунун демине калган калыпта болсо да, тилсиз, сөзү жок сыздап «Алла... Алла...» деп турат» деп күйүттүн отуна алоолонуп чоор сыңары чытырап жанган Мавляна ашыглык залкарларынын башынан орун алат.

Анын ашыглык үчүн талпынышы, алоолонгон улуу ашыглык отуна күйүп-жанышы Жалгыз Жаратканга бапестелген баа жеткис улуу сүйүүгө ишара.

Арийне, ашыглык жугуму ар бир ашык инсандын, ар бир ариф-көрөгөчтүн адамдык бейнесине жугат. Мына ушундай жугумдун жигердүү акыбети катары Мавляна жандүйнөнү элиртип алда-кайда алып учкан ашыглык айдарымы менен; Халлажы Мансур Жаратканга бапестелен улуу ашыглыктын баш-аягы көзгө илешпес жазыгында өзүн жоготкондугу менен; Накшибанд олуя ондогон жылдар бою жаралуу алсыз тарткан

жаныбар атпайга данакер болуу, жол тазалыгы менен, катардагы адамды иренжиткен ооруларга дабаа таап, анын муктаждыктарын камсыз кылуу менен алектенип, кызмат кылып Жараткан Алланын ыраазылыгына жанаракет кылышкан. Ырас, мында усул-ыкмалар ар түрдүчө, ал эми максат бир. Жараткан Аллага бапестелген ашыглыкка жандүйнөнү толтуруу... Илимди ашыглык-марифатка айлантип ихсан⁵ калыбына жетебилүү... Алибетте, мында да Жараткан үчүн деген демден чыккан рухий учкундар талап кылынат.

Асыресе, Мавлянанын учу-кыйырсыз ашыглык ааламына бет алышы Ислам дүйнөсүндө «жандүйнө Күнү» деген лакап-ат менен таанымал Шамс менен башталган. Ал Шамс менен таанышып, андан рухий илхам алган соң күйүттүү «ашыглык чоору» болуп саябандуу чынар теректин булбулуна айланган.

Шамс менен Мавляна

Мавляна Жалаладдин-и Руминин Султанул Ашикин, Молла-и Рум, Худавандигар, Султанул Махуббин деген лакап аттары да бар. Атасы Мухаммад Бахауддин Валад «аалымдардын султаны» деген ат менен таанымал. Мавляна отуз жаш курагында үй-бүлөсү менен Коняга отурукташат. Билимин жогорулатуу үчүн алгач Халаб, андан соң Дамаск шаарына жол тартат.

Күндөрдүн биринде Дамасктын чоң базарынан бир башкача кийинген адам Мавлянанын алдынан чыгып:

-Колуң берчи, өбөйүн, эй, ааламдын көсөмү! - деп дароо колуна жабышып өбө салат да, көздөн кайым болот. Жалаладдин Руми күтүүсүз жараян эткен бул окуяга абдан таң калат. «Бул эмнеси?» деп аң-таң болот. Береги нары сырдуу, нары бөтөнчө киши табышмак бойдон калат.

Арадан бир топ жыл өтөт. Агезде Жалаладдин Руми Коняга кайтып медреседе мугалим болуп эмгектенип калган эле. Бир күнү сабактан чыгып окуучулары менен бакчада дилмаек куруп олтурган болот. Бул жерден баягы Дамасктын базарынан колун өөп, көздөн кайым болгон сырдуу адам менен экинчи ирет кез келет. Бул адам Табриз аймагынан келген Шамс эле. Ал Жалаладдин Руминин дилмаегине кулак төшөп олтурат. Бир кезде толкундануу менен нары кызык, нары сырдуу төмөнкү суроону узатат:

-Баязид-и Бистами улукпу, же Азирети Мухаммад Мустафа саллаллаху алейхи васалламбы?

Мавляна ачуулана:

-Бул эмне деген суроо?!.. Бар ааламга ырайым катары жөнөтүлгөн Жараткандын сүйүктүү Пайгамбары менен малжанын Жараткан Алла үчүн, Анын сүйүктүү Пайгамбары үчүн жумшаган олуяны салыштырып болобу?! - деп токтоналбай үнүн бийик көтөрүп кыйкырып жиберет.

Анда Табриздик Шамс бул суроонун жообун чечмелеп түшүндүрүп:

-Ырас, Баязид Жараткандан тозокко түшүп ал жерде башка эч бир күнөөкөргө орун калбагандай алп денелүү болушун суранып, асыресе, аз гана теңирий ыроону көтөрөлбай өзүн жоготкон. Ал эми Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыз сан миң теңирий ыроо-насишке тушукса да, жандүйнөсүнүн кеңдиги менен ар качан оор басырыктуулугунан жазбай, ыроолонгон ошончо нематтарга (Жараткандын ыракымына, ашыглыгына) эч канбай Улуу Алла Тааладан кайра кайра суранган.. - дейт.

Шамс бул жерде Баязиддин аз гана рухий күлазыкты көтөрөлбай өзүнөн танганын, ал эми Азирети Мухаммад Пайгамбарыбыздын руханиятынын кеңдигин, Пайгамбарыбызга Баязидке ыроолонгондон сан миң эсе ашыкча насип буюрулса да, ага канбасын, асыресе, чалкыган деңиз сыягы рухий дүйнөсүнүн бир бурчуна гана сыярын

айткысы келген. Ооба, Баязидди Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбызга салыштыруу бир кесе сууну чалкып жаткан мухитке салыштыруу сыяктуу. Ошентип Шамс Мавлянага Баязид сыяктуу олуялардын Пайгамбарыбызга эч качан тең келе албасын ынандыра далилдеди.

Бул жооп Мавлянаны көрүнөө билимдин чегине алып келип такайт. Ырас, бул чекте туруп аталган суроого жооп берүү мүмкүн эмес эле. Шамс көлкүгөн рухий деми, күчү менен аны береги чектин ары жагына багыттайт. Бул жак учу-кыйырсыз өзүнчө «Теңирий сырдуу аалам» эле. Ошентип, Шамс маектешин чалкыган рухий мухиттин кылаасын көздөй акыйкат саякатына аттандырат.

Күтүүсүздөн болгон окуянын таасиринен Мавляна бул илимди мурда эле алган сыңары оңой-олтоң төмөнкүдөй жооп берет:

«Баязиддин руханий чаңкоосу аз гана ыракым, ашыглык тунук булагы менен кандырылды. Ошентип анын жандүйнөсү эч бир рухий азыкты талап кылбас абалга келди. Өзүнөн кечти. Чалкыган мухит учу-кыйырсыз эле, бирок анын жандүйнөсүнүн көлөмү ушунчалык гана кичине болучу.

Ал эми Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) «**Биз сенин көөдөнүңдү ачып кеңейттик**» деген Куран аятынын сырына арзыган пайгамбар. Жараткандын мээрим, жакшылыгы аны ар тараптан курчады. Ааламдай кең көөдөнү Жараткандын чексиз ыракымына эч канбай турду. Суусаган сайын суусап, ичкен сайын чаңкоосу арта берди. Улам бир абалдан башка бир абалга жогорулап жатты. Ар бир жогорулашында эмелеки абалына тообо кылып турду. Ырас, Пайгамбарыбыздын:

«Мен күнүгө жетимиш жолу (башка баяндама боюнча жүз ирет) тооба кылам (Жараткандан кечирим тилейм)!..» деп айтканы бар.

Асыресе, ал улуу Жараткан Кудай Таалага ар бир көз ирмеминде жакын болууну көксөгөн эле. Себеби анын Жараткандын ыраазылыгы, ыракымы, ашыглыгы деген көкшүнү да, кул менен Жараткандын ортосундагы аралык да чексиз эле. Ошондуктан канча ирет:

«Оо, Жараткан Алла! Сени жетик тааный албадым... Сага татыктуу кулдук озуйпамы орундаталбадым..» деп Жаратканга баш калкалап, жалынып жалбарбады?!»

Шамстын бул жердеги максаты маектешинин аң-сезимин, жандүйнөсүн кеңейтип, билим менен жетүүгө мүмкүндүгү жок береги даражага жеткизүү болучу. Ошондуктан Шамстын береги жообу менен нары улуу, нары аруу максатка жеткен адамдар таткан рухий бал татымдан даам сызып, кубанчы койнуна батпай кыйкырып жиберет. Өзүн жоготуп коет. Ошентип, атагы алыска кеткен бул эки руханият жылдызынын ортосунда өмүр бою уланар нур учкуну пайда болот.

Ошондон тарта Мавлянанын жүрөк толтосунда катылуу көлкүгөн рухий мухит жанданып, биринин артынан бири буралып түшкөн толкун шарпасы күн өткөн сайын баралына келип алп толкунга айланат. Табриздик Шамс Мавлянанын жандүйнөсүн ушундайча алп толкунга айлантып алып, акырында өзү да ошол толкунга кабылып чөгүүгө аргасыз болот. Ошентип Шамс таткан рухий бал татымдан Мавляна да даам сызганга жетишет.

Бул окуядан кийин мурда катардагы момун мугалим болуп эмгектенген Мавляна жүрөгүнүн түпкүрүнөн жарылып оргуштап чыккан рухий мухиттин мейкиндигинде учуп-кайкып орошон өмүр сүргөн. Ырас, ыкласман Табриздик Шамс олуянын тилеги дал ушул сырлуу деңизге дем, күч-кубат болуп, аны күрдөөл мухитке айлантуу эле.

Шамс Мавлянага кандай таалим бере алды?

Шамс Мавлянага кандай таалим бере алды? Эмне үйрөтө алды? Ооба, Шамс ага акыл туткундугунан кутулуунун жолун үйрөттү. Себеби акылдын чеги белгилүү. Нары жагы наадандык. Көөдөндүн чеги белгисиз, оголе терең. Ырасында, жандүйнөнүн чыныгы бейпилдиги Жараткан Алланын ыраазылыгын табууда, Анын ашыглыгына арзууда, ыракымына бөлөнүүдө жатат.

Шамс Жалаладин Румиге өз маңызын, кимдик акыйкатын, ааламдагы өз ордун үйрөттү. Ырас, бул учурда Мавляна учу-кыйырсыз рухий ааламдын кең мейкиндигинде канат кагууга жараган бүркүткө айланып калган эле. Ал учур Шамс Мавлянаны ошол ары сырдуу, ары бийик мейкиндикке талпынтып, томогосун чечип ак батасын берген кези эле.

Ошентип, Мавляна чыракты чарк айланып учкан көпөлөк сыңары Шамстын жандүйнөсүндө алоолонгон отко кабылып жанып күйөт.

Мавляна «Диван-ы Кабир» аттуу эмгегинде Шамс менен болгон окуясы тууралуу төмөнкүчө кеп салат:

«Шамс Мавлянага:

-Сен аалымсың, башчысың, жетекчисиң, салтанат эгесисиң!.. деди.

Мавляна:

-Бүгүндөн тарта мен мына бул көзүбүз менен көргөн ааламдын аалымы да, башчысы да, жетекчиси да эмесмин... Мен болгону акылдан жогору сен жаккан чырактын шооласы тийген ааламда кедей жана карып жолоочумун!.. деп жооп берди. Андан кийинки кеп төмөнкүчө уланды:

- Сенде дале болсо акыл бар! Андыктан сен Жаратканга татыктуу ашык боло албаган соң бул үйдө чоочунсуң!..

-Андай болсо ушул таптан баштап акылымды жандүйнөмүн кымкабы менен жаптым... Жараткан Аллага бар жаным, бар байлыгым менен ашык болдум. Сенин рухий демиң менен мен эми береги ааламда чоочун эмесмин!..

-Ашыкпай тур! Сенин дагы ишиң бар... Ырас, сен азыр рухий мастыкка жете элексиң! Али береги ааламдын тышындасың!.. Арийне, ал ааламды акыл эмес, ашыглык жарык кылар... Маңдайындагыны көрө албай турасың.

-Болду, сенин алоолонгон жандүйнө отуңа жандым. Чар тарабымы ашыглык, рухий мастык чулгап алды.

-Сен бир жамааттын чырагысың!

-Мындан ары ал чырагымы өчүрдүм. Көз алдымда анын саратан коңузунун жылтырак канатынан айырмасы калбады!.. Эми башка чырактын жарыгында жүрөм!

-Ырас, сен тирүүсүң, өлүк эмессиң. Сен азыр сырткы тирүүлүгүң менен турасың! Бул каалгадан тиги жакка минтип чыгууга болбойт! Анүчүн бу дүйнөдөгү убактылуу турпатыңан толук бойдон сыйрылып чыгууң кажет.

-Эми ал артта калды!.. Сени тааныгандан баштап эл билген тирүү жан эмесмин... Мен башка тирүү дүйнөгө тушугуп өлдүм!..

-Жалаладдин, дале болсо напсиңдин тору жайылып турат! Сенде дале мансапка умтулуу бар! Эң ириде мына ушундан арыл!

-Мындан ары өзүң көргөзгөн береги сырдуу да, ары аруу ааламда өзүмө орун издейм... Артта калган бар нерсемди таштадым, алар эми мени түк кызыктырбайт.

-Сенин өз колуң, өз канатың бар! Мен сага башка кол да, канат да бере албайм!..

-Асыресе, ушул саамдан тарта сенин кол-канатың болуу үчүн колумду да, канатымды да кырктым - деп жооп кайтарат Мавляна»

Ошентип, Шамс Мавлянанын акыркы жообун алган соң рухий ааламдын учу-кыйырсыз мейкиндигинде шумкардай эркин сызып учууга белен болуп калганын болжоп,

ага жөлөк болчу канат тагып берет... Анткени Мавлянаны Жаратканга туура, түз алып барчу жолдо чабалдыктан оолак тутуп, Жаратканга жарык маанай, жарык жүз менен баруу кусалыгынын береке-кут төгүлгөн жазыгына жалгыз багыттаган эле.

Мына ушундан тарта Жалаладдин Руми чыныгы Мавляна болду. Эң негизги озуйпасы башталды: элге ашыглык таалимин берүү... жандүйнөгө ашыглык отун жагып кемелине келтирүү... Мавлянанын жолун жолдогон Мухаммад Икбал мындай дейт:

«Демейдеги кечтин биринде китепканамда бир күбөнүн түнкү көпөлөккө мындай деп жатканын угуп калдым:

-Ибни Синандын китептерине кирдим. Фарабинин эмгектерин көрдүм. (Алардын түгөнбөгөн саптарында, кала берсе, ар бир тамганын ортосунда жаттым. Бирок) мен бу жашоонун маңызын түк андап түшүнө албадым. Эх, жашоомо жарык берчү күн-чырагым болгондо гана!..

Жарым жартылай күйүп калган түнкү көпөлөктүн төмөнкү ары сырлуу, ары маанилүү жообун, балким, эч бир китептен табалбассың. Ал минтип айткан эле:

«Аракет белем, жашоону көркүнө чыгарган?! Күйүү, талпыныш белем жашоого канат кадаган?!»

Чийки элем, быштым, жандым!..

Жандүйнөсү опол тоодой алоолонгон отко жанган Мавляна ашыглык толо, ак деп күйүп-жанган жашоосун үч сөз менен үч баскыч аркылуу мүнөздөгөн:

«Чийки элем, быштым, жандым!..»

Бул өңүтгөн анын бар максаты - «адам» атка татыктуу болуу, жетик, кемелине келген инсан боло билүү. Ырас, ал ааламга ар тараптуу туура баа бере алган адам... Ооба, «Чийки элем, быштым, жандым!..» деген сөздүн сырын андап кемелине келген, ошол алоолонгон отко жанган адам... Себеби ошол отко жанган инсан гана ак жолдон тайбас. Бул жагдай жөнүндө мындай дейт:

«Эч бир айнек кайра таш болгон эмес. Эч бир токоч буудайга, жүзүм чийки абалына айланган да эмес. Бышып жетилгин да, бузулуудан арыл!»

Киши уулун бышырып жетилтер жалын - бул Алланын ыраазылыгынан оолак калып, кайра Жараткандын ыракымын, ашыглыктын көздөй багытталган кусалык жалыны. Азирети Адам атабыз да дал ушул себептен бейиштен чыгарылып, бышып жетилүүсү, баралына жетүүсү үчүн бул оолак калуу дүйнөсүнө жөнөтүлгөн. Андыктан адам баласы бу дүйнөдө ашыглыкка каныктырылып, эң изги тарбия көрүүсү кажет.

Ашыглык деген эмне?

Бул суроого Мавляна мындайча жооп берген экен:

“Ашыглыктын эмне экенин билгин келсе, мендей бол!”

Ырас, ашыглык чечмеленип түшүндүрүлгөн сайын мааниси тереңдеп кетчү түшүнүк, асыресе, жүзөгө ашырылганда мааниси чыкчу акыйкат. Такыбаалыктын алкагында жүзөгө ашырылган күндөн тарта ашыглыктын купуя сырлары ачыла баштайт. Жараткан Кудай Таала мындай буюрат:

“Алладан корккула (такыбаа болгула! Билип койгула) Жараткан Алла (силерге билбегениңерди) үйрөтөт” (Бакара, 282).

Адам баласынын таалим-тарбиясы

Мавляна адам баласын оң жана терс жактары, өзгөчөлүктөрү менен андап, ошого жараша омоктуу кеп салат. Адамзаада анын "Месневи" аттуу эмгегинен өзүнө тиешелүү сабак алат. Ырас, нечелеген мусулман эмес адамдар да Месневини окуп Мавлянага

өзүнчө баа берип, аны ээрчип, дин Ислам менен жакындан таанышкан. Алсак, Яман Деде да Месневини окуп, ак жолго түшкөндөрдүн бири. Күндөрдүн биринде эл Яман Дедеге:

-Эмне үчүн качан болсо Мавлянадан сөз козгоп, Месневини окуй бересиз? - деп суроо салат. Яман Деде элдин суроосуна төмөнкүчө жооп кайтарган экен:

-Мавляна олуя мени колуман жетелеп, Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыздын каалгасына алып барды...

Мына, Мавляна олуя ушундай жандүйнө тарбиячысы, нары устаты. Анын назарында адам баласы бул дүйнөгө көңкү жандуу-жансыздын купуя сырын андап түшүнүү үчүн жөнөтүлгөн. Жаныбар атпайдын ар бири өзүнө таандык жөндөм-шыгы менен жер бетинде өз ордун таап, өз милдетин аткарып жашап келет. Ырас, адам баласы да акылы менен жандүйнөсүн туура багытта колдонуу аркылуу "адам" атка татыктуу болот.

Инсан турган турпаты менен ээн чытырман токой сыңары. Токойдо доңуздан түлкүсүнө, булбулунан каргасына, жер жайнаган жыпар аңкыган кызыл-тазыл гүлүнөн курт-кумурскага чейин сан миң кандай ажарлуу жана түрү суук, жагымсыз сыягы туюлган жандуу-жансыз болсо, адам уулунун жандүйнө түпкүрүндө да мына ошолордун баарысы жашыруун же айкын түрдө кулк-мүнөзгө айланган калыбында орун алат. Тагыраак айтканда, адамдын ички дүйнөсү изгиликтин да, түркөйлүктүн да түнөгү. Адам ички дүйнөсүндөгү изгиликти Жараткан Кудай Тааланын көрсөтмөсү боюнча өркүндөтүп көрктөндүргөндө гана "адам" атка арзыйт. Теңирий болмуштун өзөгү - Ыйык Кураны Карим. Асыресе, Мавлянанын адам баласына ар качан мына ушул өңүттөн баа берген.

Өз доорунун кадырман каарыларынан⁶ Исхак каары бир күнү Азирети Мавляна менен учурашып койуу үчүн келген эле. Мавляна олуя ордунан илбериңки обдула туруп, Исхак каары менен кол алышып учурашып төргө олтургузат. Мавляна сөз баштап мындай дейт:

«Ыйык Кураны Каримди жогору тутуу, аны бийик жерге койуу кандай зарыл болсо, Ыйык Куранды жүрөгүндө сактаган каарыларга да урмат көрсөтүү, аларды төргө олтургузуу ошондой зарыл. Жандүйнөсү Куран нуруна толгон жан тозок жүзүн көрбөс. Бир баракка бир аят жазылса да отко жагылбас. Андай болсо, жүрөгүнө Ыйык Куран толук жазылган жан кантип тозокко түшсүн?»

Кийин ушул жолугушуунун берекеси менен шаардагы каарылар Мавлянага шакирт болушкан.

Устат өз тарбиясына алган шакиртинин жүзү менен кадырлуу да, ардактуу.

Мавлянанын тарбия түшүнүгүндө жадоо, камыгуу, зеригүү, жалкоолук деген нерсе жок. Бирөөнү төмөн көрүү да жок. Анткени устаттар өз шакирттеринин жүзү менен кадырман.

Бул жагдай туурасында Мавляна мындай дейт:

“Арийне, буту сынган адам дарыгерге барат. Дарты бар оорулуу адам болбой, дарыгерлик билимдин пайдасы да, артыкчылыгы да билинбес”.

“Жездин өзү, асылы болбой, химия билими таанылбас”.

“Кемчилик - кемелдиктин күзгүсү. Төмөндүк - бийиктиктин күзгүсү. Каршылык өз карама-каршылыгы менен айкын. Балды ачык суу менен толук аңдоого болор”.

Кептин төркүнү дүйнө мектебинде эң өрнөк шакирт, эң изги устат болобилүүдө жатат. Анүчүн арийне, алгач өзүбүздү, андан соң дүйнөнү жетик тааный билүү кажет...

Дүйнө - бул эмне?

“Дүйнө - бул эмне?” деген суроого Мавляна “Рух зындан” деп жооп берет.

Ал казалдарынын биринде: “Мен иш бүткөрүү үчүн, элди ак жолго жылоолоо үчүн дүйнө абагында жашап келем. Болбосо абак кайда, мен кайда? Кимдин мүлкүн уурдапмын, абакка кадам салгыдай?!” дейт.

Дүйнөдө инсан ар бир кадам сайын көксөөдө уюган жайды көздөй бет алат. Көз ирмеген сайын бу дүйнө менен коштошуу күнү жакындайт. Ырас, рухтун өз жайы - рухтар ааламы. Ал дем алган сайын өз жайын көздөй багыт алат. Көлмө суунун бууланып жок болушу сыңары үнсүз кирип-чыккан дем менен өмүр өтөсүнө чыгат.

Адампенде өзөгү топурак болгону үчүн жерге берилип, топуракта чирип, топуракка айланат.

Көзгө көрүнүп колго кармалган болумуш сыңары көзгө көрүнбөс жан дагы өз жайына кайтат. Рух өзөгү бейиш күлазыгы үчүн даам сызган жан бейишке, тозок азыгы үчүн даам таткан отко жол алат.

Арийне, акыйкаттан асти качып кутулуп болбос. Улуу Жараткан Алла Тааладан да, бизди курчап турган ааламдан да, өзүбүздөн да... Мавляна мындай дейт:

“Кимден качабыз? Өзүбүздөнбү? Бул - болгону куру кыял... Кимден оолактагыбыз келет? Жараткан Алладанбы? Не деген кайдыгерлик! Не деген туңгуюк!..”

“Муну эсиңе түйүп ал; дүйнө - бул акча, байлык, аял, кийим, соода гана эмес, мунун (байлыкты, мансапты ак чийинден тыш колдонуунун) жыйынтыгында Жараткан Алладан капилет болуу (коркунучу бар)...”

Ак жүрөк - Жаратканга толук моюн сунуу

Пенде дүйнөнүн сан миң лаззатына, акка көө жаап, каранын отун тутандырган азгырыкка алданбай, кайдыгерликтин кара канатынан кутулуу үчүн напсини тескеп тарбияга салып, жүрөктү карадан арылтат. Бул учурда ал кара көөдөндөн оолактап, Жараткандын ыракымына, мээримине бөлөнөт. Лупа жалбыракты күл кылгандай, жүрөк Теңирий нурга чүрпөлө руханияттын чордону атыгып, бардык мүчүлүштүк-караны күлгө айлантат. Бул абал жүрөк ак болгондо гана жүзөгө ашат. Ырас, Жараткан Кудай Тааланын алдына жарык жүз менен баруу үчүн ак жүрөккө ээ болуу кажет. Бул жагдай туурасында аятта төмөнкүчө буюрулат:

“Ал күнү (Кыямат күнү) мал-мүлктөн да, бала-чакадан да пайда келбейт! Жараткан Аллага ак жүрөк менен келгендер гана (тозоктон кутулуп, Жараткандын ыракым-жакшылыгына бөлөнүшөт)” (Шуара, 88-89).

Мавляна олуя эң ириде ак жүрөккө ээ болуунун купуя сыры Жараткандын жарлыгына толук моюн сунууда экенин төмөнкүчө билдирет:

“Деңиз өзүнө денесин толук тапшырган болмушту түк тынчсыздантпай, каалгып өз боюна алып жүрүп олтурат. Ал эми тирүү жан учу-кыйырына көз жетпес чалкыган деңизден кантип кутулат? Бул учурда “Өлүмдөн мурда өлүү” купуя сыры менен адамдык сыпаттан арылсаң, береги деңиз сени эч тынчсыздантпай үстүндө каалгытып, мухит ааламын кездирет”.

Адамзааданын бар максаты - бул Жаратканды таанып, ага кулчулук кылуу (ак чийинден чыкпоо). Болмушту, акыйкатты терең андап түшүнөбилүүнүн сыры - марифат мухитинен бир тамчы сууга жүз чайуу менен ачылат.

Жараткан Өзү жалпыбызга Мавляна олуянын Жараткан үчүн деген деминен, ашыгылыгынан насип буюрсун! Ошол ашыглык менен чоор мисалы кемел инсан болобилүүнү насип кылсын!..

Оомийин!..

[АШЫГЛЫК ЖАНА МАРИФАТ](#)

Ашыклык жана марифат - жүрөктү кемелине келтирүүчү, адам ой-түшүнүгүн билимге сугаруучу күлазык. Адам муну менен жети кат асмандын, мираждын жолоочусу атыгат.

Жаралуунун эки купуя сыры

Жаамы жандуу-жансыз эки Теңирий купуя сырдан бүткөн.

1. Мухаббатуллах (Жаратканга бапестелген ашыглык)
2. Марифатуллах (Жараткан Алланы таануу, Ага моюн сунуу)

Ырас, бар жандуу-жансыз мына ушул эки сырдын алкагында жаралган. Кудсий хадиште:

“Мен көмүскө казына элем. Билинүүнү кааладым. (Ошондуктан) Бул ааламды жараттым” делет (И. Хаккы Бурсави, Канз-и Махфи).

Бул өңүттөн, Алла Таала бар болмушту өзүнүн көркөм чебердүүлүгүн жана чексиз Кудуреттүү экенин көргөзүү үчүн жараткан. Болмуштун арасынан Теңирий көркөм чебердүүлүккө артыкча ширелген адам баласына ашыглык жана марифат кемел даражада ыроолонгон.

Асыресе, инсандын жаралуудагы максаты жалгыз Жаратканды таанып, Анын ак жолунан жүрүү. Бул максаттын алкагында болмушту, акыйкатты терең аңдап түшүнө билүүнүн сыры - марифат мухитинен бир тамчы сууга жүз чайуу менен ачылат.

Андыктан ак жолдо эң изги үлгүнүн түйүнү Жараткандын ашык, ариф пендеси болууда жатат.

Анткени ашыглык жана марифат - жүрөктү кемелине келтирип, ой-чабытты билимге сүнгүтүүчү күлазык. Адам муну менен жети кат асмандын, мираждын жолоочусу атыгат.

Мына ушул жерден Мавляна олуя адам уулу үчүн мухаббатуллах жана марифатуллах илими өтө зор мааниге ээ экенин баса белгилеп:

“Ар бир билимдүү өз тармагына жараша геометрия, астрономия, дарыгерлик, философия билимдерин ийне-жибине чейин билиши мүмкүн. Ырас, алар билишет, бирок булар көз-ачып жумгуча өтө турган бу дүйнөгө таандык билгилик. Булар киши уулуна жети кат асмандын өтөсүн, миражга кетчү жолду көргөзбөйт”

“Жараткандын ары ыйык, ары аруу ыраазылыгына, ыракымына алып барчу билгиликке акка кара көө жапчу азгырыктан кутулалбаган, напсиге тизгинин карматкан кайдыгерлер ээ болалбайт. Буга жандүйнө эрендери атыккан ариф-көрөгөчтөр гана ээ болушат” - дейт.

Бул өңүттөн пендени Жараткан Алланын ыракымына бөлөчү жападан жалгыз жол - бул ашыглык жана марифат. Мына ушул жолдон Жаратканга бет алгандар көксөөсүнө, алдыга койгон улуу максатына ылдам жетишет. Ооба, Улуу Жараткан Алланын:

“Алла Таалага ылдам багыт алгыла!..” (Зарият, 50) деген буйругу төгүн жерден эместир.

Ашыглык жана марифатуллах жолу

Жараткандын ыраазылыгы, мээри катылган ашыглык жана марифатуллах жолу аппак барак сыңары. Аппак баракка жазылган жазуулар да так, даана, ачык болуп, аны жалгыз Жараткан Кудай Таала өзү окуйт. Бул багытта Алла Тааланын сүйүктүү пенделери өмүр өргөөсүндө береги баракка кара так түшүрбөө үчүн бар күчү менен жанүрөшөт.

Мындай бийиктикке Жараткан Алланы ылайык таанып-билүү аркылуу, Ага татыктуу түрдө кулчулук озуйпасын аткарып, такыбаа болуу менен жетүү мүмкүн. Ырас, адамдын Жараткан Алла жөнүндөгү билгилиги, марифат жана ашыглыгы арткан сайын Жараткандын азабынан коркуу, Анын ыракымынан айрылуу коркунучу, такыбаалык ошого жараша артат. Аалам Ардагы атыккан Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыз куттуу хадистеринин биринде мындай буюрат:

“Мен Алла Тааланы баарыңардан эң жакшы таанып-билем. Андан баарыңардан катуу корком” (Бухари, Адаб, 72; Муслим, Фадаил, 127)

Бул такыбаалык акыл-ой менен билинген эмес, жандүйнө менен туюлуп, жүзөгө ашкан такыбаалык. Жараткан Кудай Таала Ыйык Куранда төмөнкүчө буюрат:

“Ал (наадан каапыр) - (Аллага) моюн сунуп, түн ичинде сажда кылган жана тик турган абалда (намаз окуп), акырет (азабынан) коркуп, Жараткандын ырайымынан үмүт кылган адам сыяктуу болалмак беле? (Эй, Мухаммад!) Аларга: “Билгендер менен билбегендер тең боло алабы?” деп айт. Чындыгында акыл ээлери гана (Курандан) насаат алат” (Зумар, 9)

Демек, Жараткандын алдында чыныгы илим - бул адампендени такыбаалык, коркуу туюм-сезимине беттеген илим, асылы, марифатуллах илими. Марифатуллахка жетүү үчүн Ыйык Куран аятында белгиленген төмөнкү жагдайларга көңүл буруу кажет:

1. Түнүчүндө туруп, намаз окуп Жараткан Аллага жалбаруу.

2. Ар качан, ар жерде ар бир таштаган кадамыбызда акыреттеги суракты жадыдан чыгарбоо.

3. Жараткан Алланын ыракымына үмүт байлап, дайыма Жалгыз Өзүнө гана дуба-мунажат кылуу. Асыресе, алп рухтар ар дайым дуба абалында өмүр сүрөт.

Ислам аалымдары мындай дешет:

“Ыйык Кураны Карим маанилүү үч бөлүктөн турат:

1. Ашыглык жана марифатуллах

2. Акыретке ак дилден ишенүү

3. Ак жолдо өмүр кечирүү.

Дал ушул үч жагдай мусулман баласы үчүн жашоо мыйзамы аталган Ыйык Курандын эң иридеги максаты, негизги маселеси. Калганы мына ушул үч маселенин алкагындагы темалар”.

Ашыглык жана марифат сапары

Марифат сапарына ак, таза жүрөк менен, Жаратканга бапестелген ашыглык менен чыгууга болот. Бул жолдун орошон залкарлары мындай дейт:

“Эй, марифаттын жолоочусу! Бул жолдо сабырсыздыкты сабырга, унутчаактыкты зикирге, кесирликти шүгүрчүлүккө, баш көтөрүүнү моюн сунуучулукка, сарандыкты марттыкка, күдүктү айкын-тунуктукка, озуйпаны ыкласмандыкка, күнөөндү тообага, жалганды акыйкатка, капилеттикти терең ой-жүгүртүүгө алмаштырмайын бир да кадам алдыга арымдай албайсың!..”

Ырасында баарыдан мурда адал азыкка өтө аяр мамиле жасоо зарыл. Себеби адал азык тулку бойдо хикматка, илимге жана марифатка дем, ал эми жандүйнөдө Жараткан Аллага бапестелген ашыглыкты ойготот. Бул болсо Жаратканды дагы да жакындан таанып, кулчулук озуйпабызды толук орундап, ак жолдо жүрүүбүзгө (марифатуллахка) өзгөчө өбөлгө, өзүнчө төтөк. Арам азыкка аралашкан жандүйнө, эч качан марифаттан даам сызалбайт. Имам Газали (Алла ыракымына бөлөсүн!) мындай дейт:

"Бул дүйнөдө марифаттан даам таталбаган адам акыретте Жаратканды көрүү бактысына жеталбас. Дүйнөдө мээнет кылып акысын бербеген нерсеге ал адам акыретте кантип ээ болсун?!.. Бул жерде ким эмне эккен болсо, акыретте ошону орот. Ар ким өмүр сүргөнүнө жараша көз жумат жана ким кандай көз жумса, кыяматта дал ошондой тирилет. Ооба, дүйнөдө марифатка, Жалгыз Кудай Тааланы таанып, Анын буйругу боюнча кадам таштоого канчалык жанүрөсө, акыретте анын акыбетин көрөт”.

Жаратканга бапестелген ашыглык жана марифатуллах балтатымы

Баяндамалардын биринде төмөнкү окуя баяндалат: Күндөрдүн биринде Азирети Иса пайгамбар тенинде ала-буласы бар, чапжаак, арык-чырай бир адамга жолугат. Береги адам:

"Оо, Жараткан! Сага миң мертебе шүгүр! Эчендеген пенделерин тушуккан дарттан мени оолак кылдың!.." деп жаткан эле.

Иса (aleyхиссалам) тиги адамдын ой-максатын сыноо үчүн ага:

-Ээ, эрен! Кудай Таала сенден кайсыл дартты алыстатты болду экен?! -дейт.

Анда береги киши эт-жүрөгү болкуп:

-Эй, Рухуллах! Эң жаман, эң коркунучтуу илдет - бул эт-жүрөктүн Жараткандан кайдыгер болушунда. Миң мертебе шүгүр! Жараткан Алла Таала мени мына ушундан сактады. Анткени мен Жараткан Алланын жүрөгүмө салган ашыглык отуна жанып, марифатуллахтан бал даам сызып келем. Мына ошондуктан мындан сырткаркы дүйнө нематтарын көрбөйм да, сезбейм - деп жооп берген экен".

Мына ушундай ашык, ариф жандар Жараткан Кудай Таалага бапестелген ашыглыктын да, марифатуллах кенчинин да эң көркөм, эң бир ажайып кооз өргөөсү. Ошондуктан кемелине келген инсандын жүрөгү рухий өңүттөн «байтуллах» «Жараткандын даргөйү» атыккан.

Ырас, ашыглык жана марифат нуру мүлдө ашык-арифтер үчүн эки дүйнөсүн тең бейишке айланткан өзгөчө насип, өзүнчө оомат да, купуя сыр.

Ашыглык даны жана марифат нуру

Шах-ы Накшибанд олуя тасаввuftук тарбияда ашыглыкты данга, марифатуллахты күнгө окшотуп:

"Биздин озуйпабыз жандүйнөдөгү убактылуу ыпластыктарды тазалоо, көөдөнгө ашыглык данын сээп, эгилгенин ак замзам суусу менен сугарып, жаңыдан кылайып чыгып калган кезде марифатуллах күн нуру менен ыкластуу, берекелүү бетегеге айлантуу" дейт.

Анткени адампенденин Аллага бапестелген ашыглыгы Жараткандан башкага болгон сүйүүдөн жогору болмоюн, ак жолдун чыныгы жолоочусу болалбайт. Анүчүн Улуу Жараткан Кудай Тааланы чексиз сыпаттары менен таанып билүү шарт. Ооба, ак жол - бул марифатуллах.

Жалгыз Жараткан Өзү мындай буйрат:

"Сен (Жараткандын) буйругу боюнча туура, ак жолдо жүр!.." (Худ, 112).

Бул аят Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыздын сакал-чачына ак түшүргөн. Асыресе, ал Жараткандын ак жолунан түк тайбаганы Курандын жүрөгү атыккан Ясин сүрөсүндө билдирилет. Ырасында эле Алла Элчиси үмөтүнүн абалын, келечегин ойлоп, түбөлүк бакыты, бейпилдиги үчүн күйүп жанган.

Анткени ак жолдо өмүр кечирип, Жаратканга сүйүктүү пенде болуп, Анын алдына жарык маанай менен баргандардын бу дүйнөдөгү Жараткан үчүн, ак үчүн деген кайратынын алгы белгиси жана алгы акыбети, сообу жөнүндө төмөнкү аятта мындайча билдирилет:

"Чынында да "Эгебиз Алла" деп ак жолдо жүргөндөргө периштелер түшүп: "Коркпогула! Кайгырбагыла! Силерге убада кылынган бейиш кубанчына бөлөнгүлө" дешет" (Фуссилат, 30)

Жашоосун мына ушул чийин менен эң аруу, эң улуу ашыглыгын Жаратканга арнаган, марифатуллахка бөлөгөн адам баласы напсинин каракүчүнөн, шайтандын азгырыгынан оолак болот. Жалгыз Жараткан Алланын ыраазылыгына гана талпынат, канат кагат да, умтулат. Жандүйнө гүлзарында Жараткандын нары жанга жагымдуу, нары жанды балкыткан чексиз ыракымына, мээримине бөлөнөт. Бул кезде ал көз-кулактын өтөсүндө рухий ааламга бет алып, бар аалам ага сырдуу, ары улуу сөзгө айланат. Ошентип, анын марифат нуру эки дүйнөдө тең өчпөйт.

Марифат көсөмү Абу Саид ал-Харраз (куддиса сиррух) түшүндө шайтанды көрүп, ордуна обдула асасы менен урууга жанүрөйт. Дал ушул учурда шайтан:

"Эй, Абу Саид! Мен алдагы асандан коркпоймун. Анткени сенин асаң жөнөкөй таяк. Мен ариф-көрөгөчтүн ак жүрөгүнөн жаралган, болмушту күлгө айлантар марифат нурунан корком" деп жооп кайтарган экен.

Чынында да, марифатуллахка жеткен кемел адам Алла Тааланын ашыглыгына арналып, жалынга жалбырттаган жалбыракка окшотуп азгырык каракүчкө от койуп, напсинин анын ыпластыгынан арылтып өмүр сүрөт. Ошентип, кемел инсандын ашыглыкка балкыган жандүйнөсү нур чачкан куттуу жайга айланат да, ал элдин эт-жүрөгүнүн түпкүрүнөн түнөк таап, кадырман адам болот. Жараткан Алла анын өмүр кенчине береке берип, өркөнүн өстүрөт. Көз жумгандан кийин да мусулмандын жандүйнөсүндө жашай берет.

Мына ушундай бак-таалайга бөлөнгөн адам уулу элге эни түшүп, алар дүйнөнүн убактылуу сан түр лаззатына алданып, шайтандын азгырык-торуна алыс болуу үчүн, акка жылоолоо үчүн бар кайрат-күчүн жумшаганы жумшаган. Ал ар качан мактаныч, менсинүү, текеберлик өңдүү жерик сапаттардан коргонот. Калк арасында Жараткан Кудуреттин Өзү менен бирге өмүр кечирет. Жараткандын жарлыгын жандили менен сүйүп аткарып, Жараткандын макулугуна⁷ жылуу-жумшак, боорукерлик менен, мээримин төгө аяр мамиле жасайт. Асыресе, Аллага арналган ашыглыктын айдыңында заалымга, акылы жетип, көзү көрө туруп, бирок алдындагы Жараткандын жакшылыгын көрөлбаган карама сокурга,

кесирге кеңирсип кучак ачпайт. Болгону мээрим тамчысынан улам алар үчүн жаны сыздап, Аллага алакан жая, аларды ак жолго алуусу үчүн дуба кылат. Мал-мүлк, байлык, айтор, дүйнө кенчи ага кайыр-садага үчүн гана зарыл. Себеби ал өзүн марифатуллахка, Жараткандын учу-кыйырсыз чалкыган мээрим мухитинин байсалдуу жандыгы болууга арнаган эле. Эми ал будүйнөнүн бар көйүнөн арылган, «адам» атка татыктуу да, ардактуу инсан. Өмүр бою дүйнө көшөгөсүнүн өтөсүнө көзү өтүп, көрөгөч көсөм тартат.

Көсөмдүк күзгү

Адам баласы тени менен эмес, өзөк руху менен адам атка ылайыктуу болгондуктан кулдуктун кемелине рухтун кеңдигине жараша жете алат. Ар күнү көз алдыбызда турган жер бети, айлана, көк асман Теңирий ашыглыкка жуурулган адамзаада үчүн акыл-эске көрөңгө, дем болор өзүнчө көсөмдүк күзгү. Бул күзгүдөн эмнени гана көрүүгө болбойт! Андан мүлдө акыйкатты дагы да жакын, дагы да айкын көрүүгө болот. Ал бизге мынабу акыйкатты айдан ачык көрсөтөт:

Дүйнөгө таандык күндөр Теңирий ашыглык, марифат, жана акыреттик күлазыктан оолак, миң түркүн азгырык лаззаттар менен өткөн өмүрдүн өтөсү өкүнүчтүү, кайгылуу болору айкын. Дал ушундай өмүр кечирген киши баласынын бу дүйнөдөгү акыркы түнүн сүрдүү да, коюу караңгылык, айбардуу туңгуюк чулгап алары да айкын. Ырас, түбөлүккө багытталган сапарда ушундай мундуу, ары аянычтуу акыбетке тушуккандар оголе арбын. Напси араанын ачып, каракүч азгырыктын аңызында «адам» атты «айбан атка алдырган адам тозок оттун чок ортосуна кадам салат.

Андыктан багытты бейиш багына буруу үчүн ашыглык данын марифатуллах күн нуру менен өндүрүү, оожалтуу кажет. Анүчүн бул дүйнөнүн көздү уялтар келип-кетчү кенчин колго алуу, байлыкты жүрөктөн сырт кармоо (ак жолго колдонуу), асыресе, утурумдук сан миң лаззаттан, шайтан азгырыктан оолак болуу зарылчылыгы күч. Ибрахим бин Атхамдын өмүр кенчи ашыглык-марифат дайрасына эң сонун мисал боло алат:

Түн. Терел кулак-мурун кескендей тынч. Түн каадасындай күнүрт, туңгуюк. Ибрахим бин Атхам тактысында отуруп уктап кетет. Бир кезде кансарайдын үстүндө бир топ адам жүргөндөй кымкуут добуш чыгат. Ибрахим ордунан обдула туруп, буркан-шаркан түшүп:

-Ким бул? Түндүн бу саатында ким жүрөт бул жерде? - деп бакырат.

Эч камырабаган жооп келет:

-Жоголгон төөбүздү издеп жүрөбүз?

Ибрахим жаны кашайып:

-Сарайдын үстүндө каяктагы төө, акмактар?!- деп кайра айкырат.

Анда бул жолку жооп маанилүү да, сырлуу да эле:

-Эй, Ибрахим бин Атхам! Сарай үстүнөн төө издөө барып турган наадандык, кайдыгерлик экенин айкын андай туруп, үстүндөгү кымкап тон, башындагы таажы, колундагы ажо камчы, олтурган тактың менен Жараткандын ыраазылыгын издеп табуу мүмкүн эместигин дале билбейсиңби?!

Дал ушул сөз Ибрахим бин Атхамдын сай сөөгүнө жетип, мурунтан көп акыл калчап андоого аракет кылган рухий мейкиндикке канат кагат. Ошентип, Жаратканга ыкласман пенде тартып таажысын да, тактысын да таштап биринин артынан бири буралып түшкөн албуут толкун сыңары жандүйнө шапатасы жай тарта Теңирий ашыглыкка, марифатка бет алат. Ал ушундан кийин айтылуу Ибрахим-и Атхам болуп, олуялардын кербенине кошулган экен.

Шарияттын өзөгү

Ибрахим бин Атхам сыяктуу ашыглык дайрасында каалгып, ыймандан ихсанга карай жогорулай билгендер ааламдын көзү да, өзү болушат. Булар чыныгы кемелине келген пендезаттар. Дайыма Жаратканга кулчулуктун туучокусунда өмүр сүрүшөт. Мына ошондой инсандардан Юнус Эмре адамга Жараткан Алланын ыраазылыгына багытталган сапары үчүн зарыл талаптарды белгилеп, марифатты акыркы жана эң жогорку талап катары эсептеп мындай дейт: "Шарият, тарикат деген - ак жолго сапар тарткан адам үчүн жол. Ал эми марифат болсо, дал ошол шарияттын да, тарикаттын да өзөк көрөңгөсү".

Ырас, ак динди ички жана тышкы көрүнүшү менен толук жашагандар анын өзөгүндөгү улуу акыйкатка туш болот. Андан кийин береги өзөктүн түпкүрүндө катылуу Теңирий марифатка жетет. Бул учурда көөдөн көзү эки ааламга бирдей ачылат. Пендезат ар жерде Жараткандын чексиз кудуретин көрөт. Бул абал керемет эмес, сүйүү-ашыглык менен марифатка жеткен жандын кадыресе табигый өзгөчөлүгү, артыкчылыгы. Ооба, ак жолдо бийик сереге жетүү үчүн жанүрөгөндөр өмүр бою дал ушул артыкчылыкка ээ болууга бар кайратын, бар күчүн жумшайт.

Тасаввуфтун максаты

Тасаввуф - пендезаттын жандүйнө күлазыгы, асыресе, аны изги адеп-ахлакка сүрөп, Жараткандын сүйүктүү пендесине айлантып марифатуллахка алпарчу илим, ары жашоо ыңгайы.

Тасаввуфтун өзөк максаты - жандүйнөнү ток, тынч, бейпил абалга алып келүү. Пендезатты Жаратканга бапестелген ашыглыктан, марифатуллахтан даам сызар абалга жеткирүү. Пендезат дал ушул багыт аркылуу Жараткандын алдына жарык жүз менен баралат.

Анүчүн алгач жандүйнөдө ашыглык даны өнүп өсүшү керек. Улуу ашыглык өнүп-өскөн кезде Жаратканды жүрөк менен туюу, таануу (марифатуллах) пайда боло баштайт. Бул - илимдин ирфанга (таалим жана окуу менен алынбаган билгилик, акыйкатты сезип андоо, Жаратканды таануу, Анын кудуретин, улуулугун билүү) айлануу жараяны деп аталат.

Мына ушундай жүрөк мектеби атыккан тасаввуф ашыглык жана марифатуллах айдынында пенде жандүйнөсүнөн миражга карай ачылган өзүнчө рухий мейкиндик. Анткени ар бир болмуш асыл өзөгүн көксөйт, ошого ашыгат, арналат. Дене топурактык болгону үчүн топуракка ийкем, ал эми рух Жараткан тарабынан болгону үчүн рухий жашоого ийигет, талпынат. Бу багытта Мавляна мындай дейт:

"Дене бакчага, гүлзарга ийкем. Рух болсо акылмандуулукка, рухий билгиликке жана марифатка ийкем. Рух ар качан рухий өмүргө жанүрөйт. Ал дайыма тирүү, түбөлүктүү, ааламды жараткан жалгыз Алла Таалага куса! Анткени рухтун өзөгү орунсуздук, мейкинсиздик"

Рухтун ушул муктаждыгына жооп берүү үчүн жалгыз Жараткан Өзү пайгамбарларына төмөнкү үч озуйпаны жүктөгөн:

1. Жараткан Алланын ак динин элге жеткизүү,
2. Адампенденин жандүйнөсүнө дем болуп, таалим-тарбия берүү,
3. Дал ушул тарбиянын натыйжасында Ыйык Китептеги акыйкаттарды, ааламдагы купуя сырларды ачып үйрөтүү.

Марифат акыйкаты - алсыздыкты андоо

Ислам залкарлары илим багытында мындай дешкен экен:

"Илим - андоо. Андоо болбой, илим болбойт. Андоонун сереси - марифатуллах. Бул өңүттөн алып караганда марифатуллах - бар илимдин өзөгү. Илимдер береги илимге жакындыгына, багыттагышына жараша мааниге ээ..."

Ыйык Куранда аалым сөзү марифат билгилигине ээ болгон адам үчүн колдонулуп, анын көзгө басар сапаты катары такыбаалык экендиги билдирилет. Ырас, аятта мындай буюрулат:

"... Чындыгында, пенделеримдин билимдүүлөрү (аалымдар) Алладан коркушат..." (Фатыр, 28)

Бул жердеги коркуу адамдын үрөйүн учурган коркуу эмес. Ашыглык коркуусу. Тагыраак айтканда, Жараткандын ыраазылыгына, мээримине, ашыглыгына арзыбай калуу касырет. Бул касырет акылдан мурда жүрөк көөдөндө көтөрүлөт. Андыктан баарыдан мурда илим ирфанга айланышы кажет. Илимди ирфанга айлантпай, аны акылдын гана алкагында кармап, напси добулунда гана буркан-шаркан түшүргөн билгилерди Жараткан Кудай Таала Жума сүрөсүндө том-том китеп ташыган жаныбарга салыштырат.

Юнус Эмре марифат акыйкатын ыр саптарында адамдагы, сөздөгү жана бар ааламдагы купуя сырларды кучагына алган түбөлүктүн билгилиги дейт. Тил менен айтуу оңойго турган береги билгиликке, чынында да, толук аныктама берүү оголе зор. Ырас, ар ким мындан өз кудуретине, жөндөмдүүлүгүнө, кайратына жараша насиптар болуп ырахат алат. Бул багытта аалам Ардагы атанган Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыздын:

"(Оо, Жараткан!) Сага татыктуу түрдө алкыш айтууга күч-кудуретим жетпейт! Сен өзүңү кандай мактоого алсаң ошондойсуң!" (Муслим, Салат, 222) деп буюрганы бар.

Ооба, марифат! Кептин төркүнү дал ушундай ирфан менен жалгыз Жараткан Кудуретке ашык жана ариф пенде боло билүүдө жатат.

Ашык-арифтердин артыкчылыгы

Ашыглык жана марифат киши уулуна өтө жогору даражада дес берип, аны адамдык бийик касиетке эгедер кылууга себеп болот. Бул касиетке ээ адамга көзгө көрүнбөс периштелер да, жети кат асман да ирменет. Арийне, адам баласы үчүн бул артыкчылыкка ээ болууга ашыглык жана марифат жетиштүү. Анткени Жараткан Алланын алдына ашыглык жана марифат аңызынан өз ырыскысын алып барган бак-таалайлуу жанга "Эмне алып келдиң?" эмес, "Кандай каалоо-тилегиң бар?" деген собол узатылат.

Баязид-и Бистами көз жумган соң досторунун бири аны түшүндө көрөт. Досу түшүндө Баязидден сурайт:

-Ээ, Баязид! Ал-абалың кандай?

-Периштелер алгач мага: Эй, зат! Бул жакка эмне алып келдиң? Эмнең бар? дешти. Мен жооп иретинде: Кожоюндун каалгасына келген адамга эмне алып келдиң деп суроо жакшы эмес, кандай тилегиң бар деп суроо ырас, дедим. Анда алар: Андай болсо кандай каалооң бар? дешти"

Мавляна олуя Баязид-и Бистами сыяктуу жандүйнөсү Теңирий ашыглыкка балкыган арифтердин кадыр-баркы жөнүндө мындай дейт:

"Арифтердин марифат сурмасы бар. Сен ошол сурманы таап көзүңө кой. Көз нурун ай-ааламга жетсин!"

"Ариф ар дайым Кожоюндун такты алдында турат. Катардагы мусулман жол алар, сапар тартар, бир айда болгону бир күндүк жол жүрөр!"

Анткени ариф - бул ашык пенде. Ашыглык менен арымдап жол тартат. Ал турган жеринен Жаратканды көздөй ашыглыктын артыкча күчү менен ылдам сапар алат. Акырында көөнү көздөгөн көксөөсүнө көтөрүлөт. Жараткандын кең мээримине, ыракымына, ыраазылыгына бөлөнөт. Ал эми ак дин менен супсак, жуурулушпай жашаган жан Алладан корккону үчүн гана Ага бет алат. Башкача айтканда, анда ашыглыктан мурда коркуу

үстөм. Коркуу жолду узартат, бир күндүк жол бир айга узайт. Бу өңүттөн Мавляна арифтер жөнүндө мындай дейт:

"Ариф ак жолдун да, такыбаалыктын да жаны. Марифат - өткөн өмүрдө өмүр сүргөн такыбаалыктын өнүмү. Такыбаалык - дан себүү. Марифат - түшүм"

"Арифтер бүгүнкү күндүн да ажосу, эртеңкинин да. Кабык ширин өзөккө дайыма ашык, дайыма кул боло келет"

"Арифтин көзү эки ааламда тең киши уулуна чырак. Ар ким, алтургай падышалар да анын жардамына жанашат, жардам алышат!"

"Көзү Кожоюндан түшпөгөн, Андан башкага түк бет албаган Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) ошол себептүү ар бир эт-жүрөгү жалындаган жанга, ар бир көкүрөгүндө дарты бар дармансызга эм болду"

"Ырас, ариф кул отурган жеринен купуя жол аркылуу жүздөгөн дүйнөнү кезет. Ал ар бир дүйнөдөн жалгыз Жаратканды гана көрөт"

"Арифтердин көөнүндө эчендеген сырлар катылуу"

Кыскасы, чыныгы ашык-арифтер дал ушундай бийик адамдык касиеттерге ээ. Алар ар түрдүү жерик кулк-мүнөздөн оолак, утурумдук жат сапаттардан аруу, тек ак акылакка гана арымдаган ардактуу пенделер.

Майрам

Ашык-арифтердин өмүрүнүн ар көз ирмеми ыракым, береке-кут тартуулап, ибадат менен өтөт. Акыркы деми түбөлүк майрамга айланат.

Үстүбүздөгү куттуу Рамазан айында көөдөн аңызына ашыглык данын сээп, ага марифат кулазыгын берсек, Жараткан насип буюрса, анын өнүмү ылдам да, берекелүү да, жигердүү да болот. Анүчүн аңызга арык казып ашыглык менен марифатка абадай зарыл муктаждыктарды аткаруу орундуу.

Ырас, ибадатыбызды ышкы менен орундоо, орозобуздун берекелүү, куттуу болушу ашыглык-марифаттын талабы.

Канаты сыныкка канат болуу, жетимге жөлөк, өксүзгө өбөк, сызда калганга көмөк болуу, аргасыз армандууга арка болуу да аталган марифат-ашыглыктын нышаанасы.

Көз жумган көкүрөк боордошторубузду жадыбыздан чыгарбоо, алар үчүн Алланын ак жолунда садага арноо, аларга Куран багыштап сүйүндүрүү да марифат-ашыглык үчүн кажет.

Бирөөгө аң казбоо да, бирөөнүн сага казган аңына түшпөө да ашыглык-марифат үчүн зарылдык.

Өзүбүздү, бүлөбүздү, чүрпөбүздү тозок отунуна айландыруудан сактап, бейиш булбулу болуу үчүн бар кайратты жумшоо, ак жолдун билгилигин билүү, асыресе, Ыйык Куран-ы Карим тарбиясы, Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыздын таалими менен жуурулуша жашоо да ашыглык-марифаттын шарты.

Бар рухий дөөлөттөрүбүз менен өмүр өткөрүү, элибизге, жерибизге, киндик кан тамган алтын топурак ата конушубузга ээ чыгуу да марифат-ашыглыктын талабы.

Ооба, Жараткан Жалгыз Алла Тааланын буйрук-жарлыгына моюн сунуу, Анын учу-кыйырсыз ыракымына, ыраазылыгына ылайык ырыстуу жан болуу үчүн, Жараткандын жандуу-жансызына жарашык жароокер, боорукер болуу үчүн кандай талап-шарттар зарыл болсо, ошонун баарысында барал болуунун өзү ашыглык-марифаттын кереги.

Мына ушул талаптар орундалган кезде өмүрүбүздүн ар бир көз ирмеминде марифат нуру жолубузга шам чыракка айланат. Алган арымыбыз бейиштин бийигине барып тыным

алат. Колундагы наристесин унутта калтырар айбардуу акыр кыямат таңы ашык-арифтер үчүн түбөлүктүү майрам таңы башталат.

Оо, Жараткан! Бизге да дал ушундай таалайлуу таң тосууну насип буюра көр! Эки күндүк дүйнөнүн сан миң машакат-сыноосунда бизге сабырдуулук бере көр! Илдеттүүгө эм, дарты барга дабаа, карызы барга канимет ыроолой көр! Жылдар бою зордук-зомбулукка дуушар болгон момун-мусулман бордошторубузга Жалгыз Өзүң жар боло көр, оо, Жараткан Кудай Таала!

Оо, Жараткан Алла! Өмүрүбүздүн өтөсүнө жалгыз Өзүңдүн гана ыраазылыгыңа ылайык ак жолдо ашыглык-марифатуллах менен чыгууну насип кыла көр!

Оомийин!..

2-БӨЛҮМ

Азирети Мухаммад Пайгамбарыбызга бапестелген сүйүү

Сүйүүнүн эң изгиси жандүйнөнү жандуу кармаган күрдөөл сүйүү эсептелет. Мындай сүйүү нуру өчпөс күн сыңары

Сүйүүнүн туруктуулугу

Сүйүү - жүрөк ааламынын абалына жараша даражаларга бөлүнөт. Айрым көөдөндөр солгун, айрымдары толкун сымал күрдөөл, шайдоот келет. Солгун жандүйнөлөр сүйгөнүнө жетүү жолунан өтө албайт. Бул жолдогу бөгөттөргө, кыйынчылыктарга туруштук бералбайт. Ал эми жүрөгүндө биринин артынан бири буралып түшкөн бийик толкун сыңары күрдөөл сүйүүсү барлар дабан-ашууларды каптаган деңиз сымал эчендеген бийиктикти басып өтүп, сүйгөнүнүн сүйүүсүнө арзый алышат.

Бул өнүгтөн сүйүүнүн эң изгиси жандүйнөнү жандуу кармаган толукшуп турчу сүйүү эсептелет. Мындай сүйүү нуру өчпөс күн сыңары. Улуу Жараткан Кудай Таала аятта муну майтарылбас «бекем сүйүү» деп сүрөттөйт. Майтарылбас сүйүү - бул сүйүүнүн ашыглыкка айлануусу.

Ырас, сүйүүдө туруктуулук жандүйнөдөгү күрдөөл сүйүүгө, ашыглыкка түздөн-түз байланыштуу. Асыресе, Жараткан Алла жаамы жандуу-жансызды сүйүү кудурети менен жараткан. Кудси хадистердин биринде:

«Мен көмүскө кенч элем. Билинүүнү кааладым. Ошондуктан бул ааламды жараттым» (I. Hakki Bursevi, Kenz-i Mahfi) деп буюрат жалгыз Жараткан Өзү.

Бу өңүтгөн Алла Тааланы чексиз ажайып жаратылышына назар салып Жараткандын улуулугун, ыракымын андап сүйгөн пендени Улуу Кудай Таала сүйүп да, ыраазы кылып да кубантат. Мындай зор бакытка тушуккандар Алланын сүйүүсүнө арзыган ыкласмандар, шейиттер, ыраскөйлөр жана өзгөчө пайгамбарлар сыяктуу тандамал пенделер эсептелет.

Аалам - сүйүү мектеби

Алла Таала жандуу-жансызга сүйүүнү жогору өлчөмдө ширеткен экен, аалам адам баласы үчүн ашыглык мектеби болгон, анда ар түрдүү ары ийги, ары улуу сүйүү сабагы өткөн. Аллага болгон сүйүү, үй-бүлөгө, адамга, балага болгон сүйүү, пайгамбарга бапестелген сүйүү, мугалимге болгон сүйүү, сый-урмат ж.б.

Бул жерде сөз оролу Азирети Пайгамбарыбызга бапестелген сүйүү бир гана инсаният тарабынан эмес, башка жандуу-жансыздын да Акыркы Пайгамбарга болгон ашыглыгы туурасында болмокчу. Ырас, жандуу-жансыздын Азирети Мухаммад Пайгамбарыбызга бапестеген ашыглыгы биз үчүн да эң ийги үлгү боло алат.

Жансыз деп саналган заттардын Пайгамбарыбызга деген сүйүүлөрүн алтын доордо эл ачык айкын түрдө көрө алышкан.

Бул мужизалардын бири курма дүмүрүнүн ыйы.

Курма дүмүрүнүн ашыглык көз жашы

Бар ааламдын Мырзасы Пайгамбарыбыз бир курма дарагынан калган дүмүргө жөлөнүп алып жамаат менен дилмаек кура турган. Убакыт келип Пайгамбарыбыздын сүйлөгөн сөзү кээ бирине угулса, кээ бирине угулбай, мечитке эл батпай калат. Мына ушул себептен мечиттин төр жагына минбар тургузулат. Алла Элчиси алгачкы жолу Набави мечитиндеги жаңы минбарга чыгып элге кутба окуйт. Мурун Алла Элчиси жөлөнүп алып дилмаек курчу береги дүмүр Пайгамбарыбыздан айрылгандыгын билдиргенсип, кадимки жаны сыздаган адам сыңары добуш чыгарып ыйлай баштайт. Бул добушту Пайгамбарыбыз да угат. Ошентип, Алланын акыркы Элчиси (саллаллаху алейхи васаллам) дүмүрдү сооротуу үчүн минбардан түшүп, дүмүрдүн жанына басып барып жылуу-жумшак гана куттуу колдору менен акырын сылап коет. Ошол замат курма дүмүрү эне мээримине бөлөнгөн баладай ыйын басып, көңүлү ыраазы болгондой тынчып туруп калат» (Бухари, Жума, 26; Тирмизи, Манакиб, 6/ 36;27). Пайгамбарыбыздын мындай нары сылык, нары аруу, кала берсе аша бийик адамдык касиети менен курма дүмүрүн болсо да сооротуп, тынчтандыруусу ошол жерде отурган адамдарга гана эмес, бүтүндөй адам баласына эң изги үлгү болуп келди жана да кыяматка чейин мүлдө инсаният үчүн үлгү бойдон кала бермекчи.

Мухаммад Пайгамбарыбыз баягы курма дүмүрүн айтып:

«Ал зикруллахтан (Жараткан Алланы эстөөдөн) оолак калгандыгы үчүн ыйлады. Анткени анын жанында дайыма зикир болуп турчу!» дейт (Бухари, Манакиб, 25; Ахмед, III, 300).

Кийинчерээк минбардын алды казылып береги дүмүр ошол жерге көмүлгөн экен. Азирети Осмондун (Алла ага ыраазы болсун!) доорунда мечитти жаңыдан тургузуу үчүн бузулган кезде дүмүрдү Убай бин Кааб (Алла ага ыраазы болсун!) алып үйүнүн төрүндө сактаган экен.

Алланын сүйүктүү пенделеринен Мавляна олуя «Месневи» аттуу эмгегинде айтылуу дүмүрдү мындайча тилге келтирет:

«Азирети Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) минбардан түшүп, кут төгүлгөн колу менен курма дүмүрүн сылап:

-Эй, Курма дүмүрү! Эмне ыйлап жатасың? Абалыңды түшүндүрчү? деп терең ойлуу сурады. Курма дүмүрү ыйламсырап өзүнүн тили менен ичиндеги бугун төгүп:

-О, Алланын Элчиси! Сага болгон кусалыгым мени кыйнап турат. Ичиме белгисиз бир касырет, муң, кусалык толуп алды. Мурун кутба учурунда Сен жөлөнгөн ошол таалайлуу, бактылуу тирек мен элем. Эми болсо мени таштап, минбарга чыктың. Эми сенин жөлөгүң ошол минбар болот. Бирок, о, Алланын Элчиси! Мен сага бир суроо менен кайрылгым келет: дүйнөдө кайсы жандуу-жансыз Сенден ажыроого чыдай алат болду экен?

Алланын Элчиси (саллаллаху алейхи васаллам) курманын мындай өзүнө болгон терең сүйүүсүнөн жаралган ыйын басып, жубатып:

-Эй, курма дүмүрү! Сен мага болгон кусалыгыңдын ачуусуна чыдай албай ыйлап жатсаң, кандай тилегиң бар менде?!... Мен сен үчүн Жараткан Аллага жалбарайын да, Алла Таала сени чыгыш менен батыштагы элдердин бардыгына мөмө берип туруучу жапжашыл, соолугус дарак кылып койсун, каалайсыңбы? Же болбосо Кудайым сени бейиште чынар дарактын уругу кылсын да сен түбөлүктүү эң көркөм, эң сулуу, жаш жана саябандуу кучак жеткис чынар бойдон каласың, каалайсыңбы?!...»

Мындай ырайымга тушуккан курма дүмүрү Алла Элчисинен бир суранычын орундатуусун өтүндү:

-О, Алланын Элчиси! Экөөнү тең каалабайм. Менин болгону бир гана арзуум бар, Сага сүңгүп кирүү. Ошондуктан мени көөмп жок кылуун, мени мына бул убактылуу гана турган турпатымдан куткарышыңа тетел.. Анткени дарак деген канчалык баралына келбесин, канчалык саябандуу болбосун, ал азыгын күндөн жана суудан алат. Ал эми мен сенин руханиятыңдын нуру менен азыктандым. Сенин ысыктыгың (руханиятың) менен жылынуунун, сага сүңгүп кирүүнүн даамын таттым. Мен эми ошол аша ширин, аша бал татым лаззаттан айрыла албайм. Ар качан, түбөлүктүү болушумду каалайм. Мени ошол шекилдүү көм, сенден, сенин бир гана нуруңан өнүп-өсүп чыгып, түбөлүк соолугус болоюн!

Ошентип, ал курма кыямат күнү кайра тирилип өмүр сүрүүсү үчүн жерге көмүлдү» дейт Мавляна.

Сүйүү акыйкаты

Мавлана бул ибараттуу окуяны баяндаган соң жамы инсаниятка төмөнкүчө насаат менен кайрылат:

«Билип койгула, ыкласман мусулман баласы дүйнөнүн убактылуу лаззаттарына маани бербей, жүзүн негизги максаты Аллага бурат».

«Ээ, капилет! Муса менен Ахмеддин (Мухаммад Пайгамбарыбыздын экинчи аты) мужизаларына назар сал! Асатаяк кантип ажыдар болду, курма дүмүрү кантип көсөм болуп жашыды?!»

«Сүйүү акыйкатын дарактан (курма дүмүрү) уккун да, андан ибарат-үлгү ала бил! Өзүңдү дүйнөнүн сан миң лаззаттарына алдырба!»

«Чыныгы бакыттын туучокусу, дененин өтөсүндө, ал бүткөн жерде экенин билип кой!»

«Эсиңе түйүп ал, чыныгы бакыт утурумдук дененин көйүнөн арылып, Жараткандын ыраазылыгын жандилден самап, ошол багытта бар күчүң менен жанүрөөң»

Мына ошол курма дүмүрү Алланын акыркы Элчисине (саллаллаху алейхи васаллам) өзүн жерге көмдүрүү менен убактылуу денесинен арылып, кыямат күнү Теңирий ырайымга ээ инсан сыңары тирилип, көксөгөн максатына жеткиси келди...

Бу не деген ибарат!

Курма дүмүрү болсо дагы Азирети Пайгамбарыбыздын шапаатынан насиптар болуу... анын көөдөнүнөн өзүнчө да, өзгөчө да орунга ээ болуу... бул эки күндүк дүйнөгө алданбай, кемелине келген адамзаада сыңары баралына жетүү... дарак болсо да дубасынын кабыл болушу... нечелеген киши уулу жетпеген рухий макамга жетүү...

Ухуд тоосунун Азирети Пайгамбарыбызды угуусу

Күндөрдүн биринде бар ааламдын Сыймыгы Мухаммад Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) сахабалары Азирети Абу Бакир, Азирети Умар, Азирети Али (Алла аларга ыраазы болсун!) менен Ухуд тоосуна чыгышат. Бир кезде Ухуд үстүндөгү бул заттардын руханият сүрүнөн толкунданып кадимкидей титирейт.

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) Ухудду жубатуу таризинде:

«Акырын бол, эй, Ухуд! Үстүндө бир пайгамбар, бир ыраскөй жана эки шейит турат!» деп буюрат (Тирмизи, 3703, Насаи, Ахбас, 4/5, VI, 235).

Ошентип, Ухуд Жараткандын сүйүктүүсү Пайгамбарыбыздын сөзүн угуп тынчтанып калган экен.

Кирген буура кантип моюн сунду?

Бу дүйнөдө жансыздар гана эмес, барча айбанат дүйнөсү да Алланын Элчисин (саллаллаху алейхи васаллам) таанып, Ага таазим кылышар эле. Бул жагдай туурасында Жабир бин Абдуллах (саллаллаху алейхи васаллам) мындай дейт:

«Алланын Элчиси менен чогуу бир сапардан кайткан кез. Мединада Нажжар уулдарынын бакчаларына жетип калганда бир бакчада эч кимди жанына жолотпой, адамга кол салган төө жөнүндө Пайгамбарыбызга кабар беришти. Пайгамбарыбыз бакчага барып, ичкери кирди. Баягы ичкери эч кимди киргизбей жаткан төөнү жанына чакырды. Алла Элчисинин үнүн уккан төө башын шылкыйтып басып келди да, тизе бүгүп чөк түшүп берди. Алланын Элчиси:

-Мага чылбырды бергиле! - деди.

Ошентип, Пайгамбарыбыз төөгө чылбыр салып, ээсине тапшырды. Андан соң ал жердегилерге мындай деди:

-Жиндердин жана адамзааданын баш ийбестеринен тышкары жер менен көк асмандагы барча жандуу-жансыз менин Алланын акыркы Элчиси болгонумду билишет» (Ахмед, III, 310).

Азирети Пайгамбарыбызга салават жана дубай салам жолдоо ышкысы

Сулейман Челеби:

«Көпөлөктөй күн дагы Аны айланат!..» деп күндүн да Алла Элчисин көпөлөктөй чарк айланганын, аны менен бирге барча жансыздын да Ага ашыглык сезимдери күч экендигин сезим үнү менен уйкаштыра таштап кеткен экен.

Азирети Али (Алла ага ыраазы болсун!) мындай дейт:

«Кээде Мекке көчөлөрүн Алланын акыркы Элчиси менен кезчү элем. Күндөрдүн биринде Меккенин кыйырына чыктык. Алдыбыздан чыккан ар бир таш, бак-дарактар Ага:

«Сага салават жана салам (Алланын ырайымы, бейпилдиги) болсун, о, Алланын Элчиси!..» деп салам берип жатты».

Дарактын Азирети Пайгамбарыбызга күбөгө өтүүсү

Жансыздардын ашыглык сезимдери жаатында дагы бир мисал:

Азирети Пайгамбарыбыз бир сапар жолдон көчмөн арапка жолугуп, ага дин Ислам жөнүндө маалымат берет. Арап Пайгамбарыбыздан (саллаллаху алейхи васаллам) пайгамбарлыгын далилдеп беришин талап кылат. Азирети Пайгамбарыбыз маңдай тарапта турган даракка колун шилтеп жанына чакырат. Береги дарак ошол замат Пайгамбарыбыздын буйругуна моюн сунуп топуракты жиреп жылып келет да, Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) алдында үч ирет келме келтирип, анын Алланын акыркы элчиси экендигине күбөгө өтөт. Андан соң кайра Пайгамбарыбыздын буйругу менен ордуна барып туруп калат. Мындай ажайып мужизаны өмүрүндө көрбөгөн баягы көчмөн өзүнчө эндирейт. Кетип баратып:

-Эгер өз уруум мага ишенип, баш ийишсе, аларды Сага алып келем. Жок, баш ийишпесе, анда мен өзүм келем да, Сени менен бирге болом - деген экен (Хайсами, VII, 292).

Ойлонуу

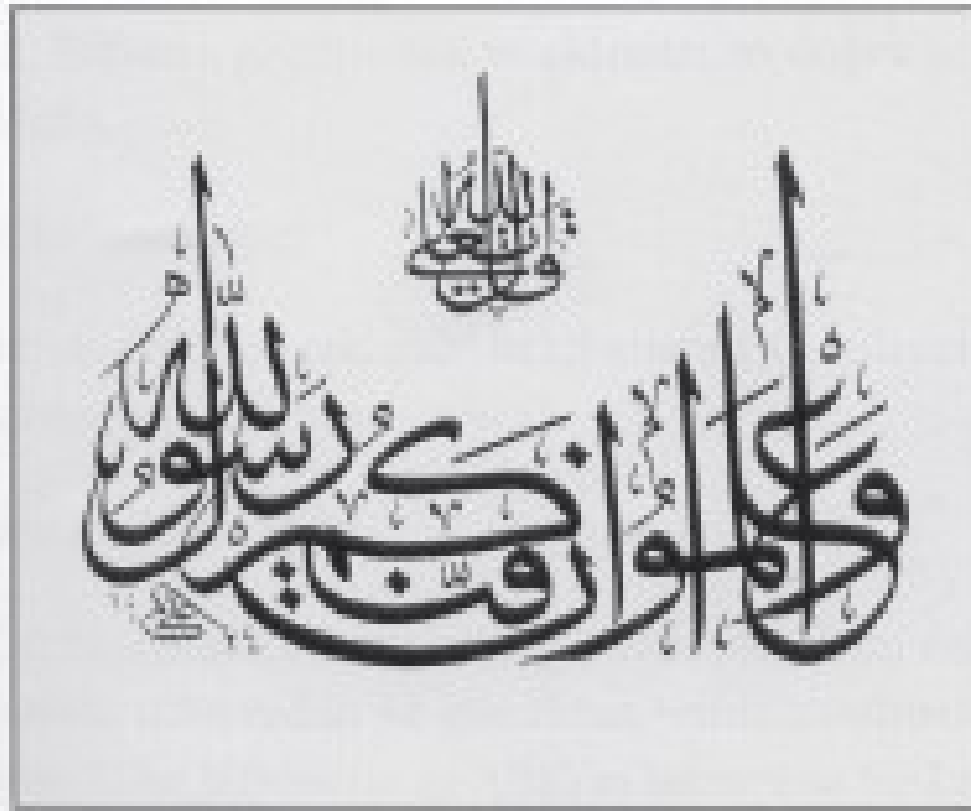
Демек, жаамы жандуу-жансыз Азирети Мухаммад Пайгамбарыбыздын Алланын акыркы элчиси экендигин айкын туюп, таазим кылып моюн сунушат экен. Ал эми бизчи? Адам катары, мусулман катары канчалык даражада ага таазим этип, анын баскан изинен чыкпай жүрөбүз?!...

Өзгөчө бүгүнкү күнү Анын руханиятына муктаждыгыбыз өтө күч.

Оо, Улуу Жараткан Алла Таала! Сүйүү жайы атыккан жандүйнөбүзгө Жалгыз Өзүнө жана Сүйүктүү Пайгамбарыңа болгон аруу сүйүү менен астейдил ашыглык ыроолой көр! Пайгамбар сүйүүсүнө эрээркип балкыган курма дүмүрүнүн абалынан бизге да үлүш насип буюра көр!

Аны канчалык денгээлде сүйөбүз?

Алланын акыркы Элчиси (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбызга бапестелген сүйүүбүз, ак сүннөткө умтулуубуз, Аны жакындан таануубуз - жандүйнөбүз үчүн төтөк, дем. Өмүр бою ак үчүн, киши уулунун түбөлүк бакыты үчүн, бейпилдиги үчүн жанүрөшүн эске алып, ага ак дилден ыраазы-ыракмат туюмун туйбаган көөдөн - көөдөн эмес.

"Билип койгула, араңарда Алланын акыркы Элчиси бар..." (Хужурат, 7)

Жандүйнө жана акыл

Жараткан Кудай Таала адампендеге жаамы жандуу-жансыздан айырмалап ар тараптан эң изги жөндөмдүүлүктөрдү ыроологон. Асыресе, асман-жерде эмне болсо, ошонун баарын киши уулунун кызматы үчүн жаратканын буюрат жалгыз Жараткан Өзү.

Жараткан Алла тарабынан ыроолонгон жакшылыктар тууралуу ойлонуу, аларды ыроолонгон максатына ылайык колдонуу эң иридеги максатыбыз. Ырас, анүчүн жандүйнөбүздү да, акылыбызды да эң туура багытка бурууга милдеткербиз.

Акыл-эсти кантип колдонобуз?

Акыл напсинин торуна түшүп, анын туткунуна айланбашы керек. Адампенде Теңирий чындыктарды акыл-парасаты менен аңдап, сынак жашоосунда өмүр сүрүп жатканын жадысынан чыгарбашы кажет.

Жандүйнөнү Теңирий багытка кантип бурууга болот?

Жандүйнө - Жараткандын назары түшчү жай. Ошондуктан жандүйнөнү ар түрдүү рухий ыпластыктардан оолак тутуп, зикир жана тавхид менен шөкөттөө керек. Алланын алдына аруу жандүйнө менен, жарык жүз менен барууга аракет кылуу ар бир мусулман баласынын көксөгөн максаты болушу зарыл.

Жападан жалгыз эң изги үлгүлүү инсан Азирети Мухаммад Мустафа (саллаллаху алейхи васаллам)

Жараткан Алла Таала киши уулуна ак жолду көргөзүү үчүн пайгамбарларын жөнөткөн. Бул да болсо Жараткандын бизге болгон өзүнчө ыракымы, жакшылыгы. Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбызга чейин 124 миң пайгамбар келип жашап өткөн. Алла Таала эң сүйүктүү пайгамбарын пайгамбарлардын эң

акырында жөнөткөн. Ага чейин келген пайгамбарлар белгилүү чөлкөмгө, белгилүү коомчулукка жиберилип турган. Ал эми Мухаммад Пайгамбарыбыз бүткүл жер шарына, жаамы адамзаадага жана жин ааламына пайгамбар болуп келген эле. Бул ак дин кыямат күнүнө чейин өз мыйзам-эрежелерин улантат.

Алла Таала жер бетинде каапырлык, наадандык, бузукулук күч алып турган чакта Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбызды жалгыз өзүн мүлдө инсаният үчүн ак жол көсөмү атады. Ал адам баласы үчүн ыраким пайгамбары.

Эң чоң мужиза

Жараткан Өзү Азирети Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) мужизанын бермети - Ыйык Куран-ы Каримди ыроологон. Куран-ы Карим - бул сөздүн эң көркөмү, эң нускалуусу, эң маңыздуусу, эң сулуусу. Ал Жараткан Алланын сөзү. Куран Пайгамбарыбыздын чыныгы пайгамбар экендигин тастыктайт. Кыяматка чейин жашаган бүтүндөй адам уулу Мухаммад Пайгамбарыбызга ыроолонгон бул баа жеткис мужизаны көрүп, аны менен жакындан таанышат. Азирети Пайгамбарыбыз өз доорунда Куран-ы Карим менен «Аср-ы саадат - Бакыттын доору» деген эң мыкты, эң шарапаттуу коом түзө алды. Дүйнөдө андай коомчулук болгон эмес, болбойт дагы. Анткени дал ошол доордо караңгылыктын туңгуюгунда жашап жаткан адамзатынан бийик даражаларга жете алган коом чыга келди. Жаңы төрөлгөн кыз наристелерин тирүүлөй көмүүгө дити барган, дарамети жеткен коомчулук Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыздын тарбиясы менен, берекеси менен тээ алыстагы Тигр дарыясынын жээгинде кароосуз калган козунун карышкырга жем болушуна да ичи ачышкан даражадагы мээрим, ырайым, боорукерлик жана жоопкерчилик өңдөнгөн эң мыкты сезимдерге толо көөдөн эрендери болууга жетише алышты. Ырас, бул Мухаммад Пайгамбарыбыздын кишилигинин жогорулугун, бийиктигин, адамзаадага теңдешсиз үлгүлүү инсан болгондугун далилдейт.

Азиз адам күндү көрө албайт

Эгерде көз сокур эмес болсо, Аны сөзсүз түрдө көрөт. Эгерде көз чалыр эмес болсо, Андан кемтик таба албайт. Ырас, Ага кемчилик таңуулоого аракет жасагандар чынында өз алсыздыгын, катчылыгын, жаңылыштыгын көрсөтөт. Тарыхтан белгилүү болгондой, коомдор пайгамбарларга эчендеген кордуктарды, зордук-зомбулуктарды көрсөтүшкөн. Арийне, пайгамбарлар жайган Тенирий чындыктар, буйрук-жарлыктар айрым бир инсандардын байлыгына, бийлигине, мансабына, напсинин арзуу-каалоолоруна төп келбегендиктен аларга оор келген. Мына ошондуктан алар мындай ырахат жашоодон, напсинин күнүмдүк азгырык арзууларынан кол жууп калуу коркунучунан улам өздөрүндөгү кемчиликтерди, терс жосунсуз жоруктарын пайгамбарларга таңуулоого аргасыз болушкан. Бүгүнкү күндө да Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбызга жана дин Исламга таңууланып жаткан ар түрдүү жалаалардын баары чындыгында ошол оозуна алы жетпеген айрым бир адамдардын адамдык касиетинин төмөндүгүнөн, адамгерчиликсиздигинен улам айтылып жатат.

Мавляна мындай дейт:

«Биз жашап жаткан дүйнөгө нурун чачып жарык берип турган күндү жокко чыгаруу же андан кандайдыр бир кемчилик издөө - менин көзүм жок, менин эки көзүм тең көр дегендик»

Адам баласы Пайгамбарыбызга кандай ыраазычылык билдирүүнү ойлонушу керек. Себеби өмүр бою ак үчүн, киши уулунун түбөлүк бакыты үчүн, бейпилдиги үчүн жанүрөшүн эске алып, ага ак дилден ыраазы-ыракмат туюмун туйбаган көөдөн - көөдөн эмес.

Азирети Пайгамбарыбыздын бизге болгон күйүмдүүлүгү

Тооба сүрөсүндө Жараткан Өзү Азирети Пайгамбарыбыздын бактыбыз үчүн, ак үчүн бар күчү менен жанүрөшүн караңыздар кандай билдирет:

"Чындыгында силерге өз араңардан кадырман элчи келди. Силердин түйшүгүнөр ага оор келет, ал силерге өтө камкор. Момундарга мээримдүү, боорукер" (Тооба, 128).

Ооба, Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыздын киши уулуна болгон сүйүүсү эненин уулуна болгон сүйүүсүнөн да жогору. Ал зат: «Пайгамбарлардын эч бири мен көргөн азапты, кыйынчылыкты, зордук-зомбулукту башынан өткөргөн эмес...» (Тирмизи, Кыямат, 34, 2472) дейт куттуу хадистеринин биринде. Асыресе, Пайгамбарыбыз буга эч кандай кыжалат болгон эмес, өкүнгөн да эмес. Бирок үмөтү башынан кечирген кордуктар, кыйынчылыктар Анын жүрөгүн бирөө тирүүлөй жулуп алгандай болор эле. Ал ушундай мээримдүү, ырайымдуу, боорукер ар дайым адам баласынын камын ойлогон пайгамбар болгон. Ал бу дүйнөдө күнөөлөрүбүздүн кечирилиши үчүн, тозок отунан оолак болуубуз үчүн, эки дүйнөдө тең бейпил өмүр сүрүүбүз үчүн Жаратканга жалынып суранганы сыңары, сурак күнү Арштын алдында да биз үчүн деп күйүп-жанып, саждага баш коюп, бизге шапаат кылуу үчүн Улуу Жараткан Алла Тааланын алдында алакан жая мунажат кылып, дубасы кабыл болгонго чейин кут төгүлгөн көз жашы менен жалынып жалбармакчы... (Бухари, Анбия, 3, 9; Муслим, Иман, 327, 328; Тирмизи, Кыямат, 10).

Бу дүйнөдө да, акыретте да биздин камыбызды ойлоп бизге шапаат кылуу үчүн болгон күчүн жумшап жанүрөгөн Пайгамбарга канткенде татыктуу үмөт, канткенде ошол Пайгамбар эңсеген мусулман боло алабыз? Анын ишенчин, опол тоодой эмгегин канткенде актай алабыз? Бул ар бир момун-мусулмандын жүрөгүн өйүп, сайсөөгүн сыздатышы керек. Андыктан мусулман баласы муну жадысынан чыгарбай, таштаган ар кадамына этият мамиле жасашы кажет.

Сүйүүнүн отуна жанган адам сүйгөнүнө моюн сунат

«Адам сүйгөнү менен бирге» деп айтылат хадистердин биринде (Бухари, Адаб, 96). Биз Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбызды канчалык деңгээлде жакшы көрөбүз? Ырас, бул сүйүүнү сүйгөн адам менен сүйүлгөн заттын ортосунда болгон байланыш деп аңдоо абзел. Адам баласы сүйгөнү менен сөздө, жүрүм-турумда, иш-аракетте, түшүнүктө, ишенимде жана жашоо ыңгайында айкалышып турушу кажет. Эгерде сүйүүдө мындай биримдик болбосо, сүйгөн адам сүйгөнүнө карама-каршы кадам салса, ал аны сүйбөйт деген тыянак чыгат.

Ооба, бүгүн биз мусулман баласы катары Азирети Пайгамбарыбызды канчалык даражада жакшы көрөбүз? Анын көөнөрбөс сүннөт иштерин чын эле толугу менен орундатууга аракет жасап жатабызбы?

Ага моюн сунуу үчүн жандүйнө тарбиясы талап

Киши уулу өзгөчө бүгүнкү чалкеш заманда түбөлүк бакытка жетүү үчүн жашоонун ар бир көз ирмеминде Азирети Пайгамбарыбыздан үлгү алуу зарылчылыгы күч. Ал адамзаадага коомдук турмушта да, жеке үй-бүлөлүк жашоодо да эң ийги өрнөк болууга татыктуу. Ал коомдун эң төмөнкү катмардагы адамынан тарта эң жогорку катмарга чейинки ар бир адамга жалгыз өзү үлгү болууга толук жооп берер инсан!... Ырас, андан кантип үлгү алышыбыз керек? Ал жөнүндө тарых барактарынан же диний эмгектерден окуу мененби? Арийне, окуп гана тим болуу жетишсиз. Анүчүн жандүйнөбүздү анын көөнөрбөс өмүр кенчи менен көрктөндүрүп, шөкөттөө зарыл. Кудай Таала бул багытта жандүйнөнү шөкөттөөнүн жол-жобосу тууралуу Ахзаб сүрөсүнүн 21-аятында билдирет.

Анда биринчи жобо: Алла Тааланын ыраазылыгына ээ болуу. Жандүйнөнүн Жараткан менен бирге болуусу. Канча убакытка чейин бирге болуу? Мунун жообу аятта "Өйдө турган абалда, отурган, жаткан абалда Алланы зикир кылуу" деп берилет. Тагырак айтканда, ар дайым бирге болуу. Ар качан Жараткандын көз алдында турганыбызды туйабилүү. Жараткан Алла Таала бизге күрөө тамырыбыздан да жакын. Ал эми бизчи? Жаратканга канчалык жакынбыз? Ошондуктан Жаратканга жакын болуу үчүн Пайгамбарыбыздан үлгү алышыбыз керек.

Экинчи жобо: Акыретке ишенүү. Белгилүү гана убакытка, сынак жашоого жиберилгенибизди андоо, будүйнөдөн кийин тиги дүйнөдөгү жашоого ишенүү. Бул багытта Мавляна олуя мындай дейт:

«Дүйнө жашоосу - бул түш. Дүйнөдө байлыкка ээ болуу түштө казына таап алуу сыңары. Ырас, дүйнө мал-мүлкү урпактан урпакка өтүп, акыр-аягы бу дүйнөдө калары бышык».

Бул өнүттөн сынак дүйнөсүндө өмүр сүрүп жатканыбызды асти унутта калтырбашыбыз керек. Андыктан напсинин азгырыгына алданбай жандүйнөбүздү көркүнө чыгаруубуз зарыл. Акыретте Жараткандын алдына жарык маанай менен барууга бар күч-аракетибизди жумшашыбыз керек. Анүчүн «теңдешсиз үлгүлүү инсан» атыккан Азирети Мухаммад Пайгамбарыбыздын соолбос мөлтүр өмүр булагынан даам сызуубуз кажет. Мына ошондо гана Жараткан Алла Тааланын ыраазылыгына, чексиз ыраакымына, учу-кыйырысыз мухит сымал чалкыган мээримине бөлөнөбүз.

Азирети Мухаммад Пайгамбарыбыздын кадыр-баркы жана биз

Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыздын кадырына жетмейин, андан үлгү алмайын Аллага туура багыт алуу мүмкүн эмес. Жараткан Кудай Таала Куранда Азирети Пайгамбарыбыздын кадырын төмөнкүчө белгилейт:

«Чындыгында Алла пайгамбарга ырайым кылат. Ошондой эле периштелер да ага салават айтышат. Эй, момундар! Силер да ага салават жана салам айткыла!» (Ахзаб, 56).

Ооба, Алла Таала да Пайгамбарыбыздын амандыгын, тынчтыгын тилейт. Кудай Таала жандуу-жансыздардын арасынан эң сүйкүмдүү, сүйүктүү пендеси Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбызга салават айтат. Биз бул иштин жүзөгө ашышын көкүрөгүбүз, акыл парасатыбыз менен андашыбыз мүмкүн эмес. Анткени биздин аң-түшүнүгүбүз, акылыбыз чектелүү. Кудай Таала өзү жараткан пендеге кантип салават айтат? Бул жаатта ар кандай ой-пикирлер, көз караштар айтылган. Бирок бул нерсе Жараткан Алланын илимине гана таандык. Андыктан муну Теңирий сыр катары кабылдообуз абзел. Асыресе, Пайгамбарыбыз бардык жаратылгандардын арасынан Алла Тааланын эң сүйүктүүсү, Өзүнө эң жакын пендеси болгондугу талашсыз чындык. Ошондуктан Алла Таала:

«Эй момундар! Силер да ага салават айткыла, чын көңүлдөн салам бергиле!» деп буюрат.

Пайгамбарыбызга тилибиздин учу менен гана салават жана салам айтуу жетишсиз. Ар бир иш-амалыбыз ага салават жана салам түрүндө болушу керек. Башкача айтканда, таштаган ар бир кадамыбыз Азирети Пайгамбарыбыз көргөзгөн ак жолго ылайык, шайкеш келиши керек. Ырас, «мен мусулманмын» деген адам ойлонушу керек; Алланын акыркы Элчиси (саллаллаху алейхи васаллам) азыркы ушул менин үй-бүлөлүк жашоомо, соодама, эл менен болгон ымалама, кошуналарым менен болгон мамилеме ыраазы болоор беле? Балдарыма берген тарбияма ыраазы болоор беле? Окуган намазымды, кармаган орозомду, барган ажылыгымды көрө туруп, нур жүзүнө аз да болсо жылмайуу кирер беле?...

Бул суроолорду бүгүн өзүбүзгө өзүбүз берип, напсибизди теске салбасак, эртең кеч болуп калары толук ыктымал. Кыямат күнү ар бирибизге:

«Китебинди (бул дүйнөдө жасаган амал-иштерин жазылган дептеринди) оку! Бүгүн сени суракка тартуу үчүн өз напсиң жетиштүү» (Исра, 14) деп айтылат.

Дал ошол күнү амал дептерибизден көмүскөдө, жашыруун түрдө жүзөгө ашкан ар бир ишибиз ачыкка чыгат. Өз жашообузду баштан-аяк көрөбүз. Намазыбызды кандай окуптурбуз? Орозобузду кандай кармаптырбыз? Тышкы кебетебиз менен гана окудукпу же чын жүрөк менен, жан дилибиз мененби? Дүйнөдө Алланын баасы бычылгыс жакшылык-нематтарын кандай пайдаланыптырбыз? Ага шүгүр келтириппизби же жокпу? Бизге ыроолонгон рух, акыл, байлык, мал-мүлктү туура колдондукпу? Канчасын ай-ааламга, пайдасыз жакка чачыпбыз? Алланы жана Азирети Пайгамбарды канчалык даражада сүйүптүрбүз? Пайгамбарыбыздын жандүйнөсүнөн канчалык насип алыптырбыз?

Мунун баарын эртең кыямат күнү эл көрөт. Ошондуктан бу өмүрдө ар бир ишибизге, ар бир таштаган кадамыбызга этият болушубуз керек.

Сүйүү жана адеп

Баарыбыз сынак дүйнөсүндө өмүр сүрүп келебиз. Бу дүйнө - сынак сыныбы. Бул жерде эң маанилүү сынактардын бири - Азирети Пайгамбарыбызга болгон сүйүү, урмат-сый жана ага моюн сунуу багытында болмокчу. Алла Таала мындай буйрат:

«Эй, ыйманга келгендер! Аллага жана Пайгамбарга моюн сунгула! Изги иш—амалыңар бөөдө текке кетип калбасын!» (Мухаммад, 33)

«Эй, ыймандуулар! Үнүнөрдү пайгамбардын үнүнөн бийик көтөрбөгүлө. Өз ара бири-бириңерге кыйкыргандай, пайгамбарга кыйкырып сүйлөбөгүлө! (Анткени) амалыңардын жокко чыкканын сезбей каласыңар.

Чындыгында пайгамбардын алдында үнүн акырын чыгаргандардын жүрөгүн такыбаалык үчүн Алла сынаган эле. Аларга кечирим жана улуу сый бар.

Арийне, бөлмөлөрдүн артынан туруп сага кыйкыргандардын көбү акыл калчашпайт» (Хужурат, 2-4).

Демек, Алланын акыркы Элчиси (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбызга бапестелген сүйүүбүз, ак сүннөткө умтулуубуз, Аны жакындан таануубуз - жандүйнөбүз үчүн дем, ары коруш.

Бул жерде дагы бир суроо бар, Алланын элчисинен кантип үлгү алабыз? Жашообузду Алланын элчисинин жашоосу менен кантип шөкөттөйбүз? Бул багытта Куран бизге төмөнкүчө көрсөтмө берет:

«Ким пайгамбарга моюн сунса, Жараткан Аллага моюн сунган болот. Ким жүз үйрүсө, (эй элчим, билип кой) Биз сени аларга кароолчу кылып жөнөткөн жокпуз» (Ниса, 80).

Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбызга бапестелген сүйүүдө өлчөм

Абдуллах бин Хишам бул жаатта төмөнкү хадисти баяндайт:

Күндөрдүн биринде Алланын элчиси менен бирге отурган элек. Азирети Пайгамбарыбыз Умардын (Алла ага ыраазы болсун) колун кармап олтурган болучу. Бир кезде Умар өзүнчө сыймыктана:

-О, Алланын Элчиси! Мен үчүн сиз өз жанымдан тыш бар нерсемден артыксың! - дейт.

Пайгамбарыбыз:

-Жок, мен сага жаныңдан да артык болушум керек! – деп буюрат. Азирети Умар бу сөздү угаар замат:

-Андай болсо, сен мага жанымдан да артыксың, о, Алланын Элчиси! - деп жиберет. Анда Пайгамбарыбыз:

-Мына, Умар! Эми болду! - деген экен (Бухари, Айман, 3) .

Ооба, Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбызга дал ушундай ашыглык менен моюн сунушубуз керек. Ал жандүйнөбүздүн, жашообуздун жарык чырагы. Алла Таала Куранда:

«Пайгамбар момундарга өздөрүнөн да артык...» (Ахзаб, 6) деп буюрат.

Куттуу хадистердин биринде, Алланын Элчисине (саллаллаху алейхи васаллам) болгон сүйүү чыныгы толук ыйман үчүн шарт катары билдирилет:

«Аллага ант болсун! Мен силерге ата-эненерден, балдарыңардан жана бардык адамдардан сүйүктүү болмоюн, толук ыйман келтирген болбойсуңар» (Бухари, Иман, 8)

Бул сүйүүгө маани бербөө - наадандык. Ал эми мунун кадырына жетүү - тозок отунан кутулуу дегендик.

Кыскасы, киши уулу эң жогорку сүйүүсүн алгач жаамы жандуу-жансызды, Пайгамбарыбызды жараткан, бизди чалкыган учу-кыйырсыз мээрими, ыракымы менен кучагына алган Улуу Жараткан Алла Таалага арнашы керек. Андан кийин Жараткандын сүйүктүү Пайгамбарына бапестеши ырас.

Ага болгон сүйүүнүн белгиси

Адампенде жакшы көргөн нерсеси же сүйгөнү жөнүндө көп ойлоп, ал тууралуу жакын достору менен сөз козгогусу келет. Маселен, сооданы жакшы көргөн адам дайыма соода-сатык жөнүндө сүйлөйт. Ушинтип таап, минтип акчамды коротуп... буга мынча карыз бердим эле, тигинде баланча карызым бар болучу.... Айрым бир адамдар баласаак келет. Ар дайым, ар жерде баласынын жоруктарын, сүйлөгөн сөздөрүн айтып бүтпөйт. Бул сыяктуу мисалдар күнүмдүк турмушубузда арбын.

Бул жерде сөз учугун дин Исламдын өнүгүшүнө опол тоодой эмгеги сиңген ардактуу сахабалардын, олуялардын Азирети Пайгамбарыбызга бапестеген сүйүүлөрүнө бурмакчыбыз.

Алар Азирети Пайгамбарыбыз баскан изден басып, Жараткан Алланын ак жолунан түк чыкпоого жанүрөшкөн. Алтургай ошол залкарлардан Имам Навави куттуу хадистерден Пайгамбарыбыздын дарбыз жегенин табалбаганы үчүн өмүр бою дарбыз жеген эмес экен.

Айтылуу Ахмед Ясави:

"Алланын Элчиси 63 жаш курагында одүйнө салды. Бул дүйнө менен кош айтышты. Ырас, 63 жаштан кийин дүйнө менен менин да ишим болбос" деп, жер алдына жай жасап, одүйнө салганга чейин ошол жерде жашаган экен.

Бул абал жеке адамга таандык болсо да, чын ыкластан жаралган сүйүүнүн айкын айдыңы.

Күндөрдүн биринде Азирети Абу Бакир (Алла ага ыраазы болсун!) кызы Аишадан:

-Кызым, бүгүн кайсы күн? - деп сурайт.

-Дүйшөмбү, атаке! - дейт. Анда атасы:

-Кызым, бүгүн көз жумсам, эч нерсени күтпөгүлө! Дароо Алла Элчисинин жанына алпарып көмгүлө! - деген экен.

Мына Пайгамбарыбызга бапестелген сүйүү! Жараткан Алла Таала Жалгыз Өзүн жана сүйүктүү элчисин жалпыбызга жакындан таанууну жана сүйүүнү насип буюрсун!

Аны сөз менен түшүндүрүү кыйын

Халид бин Валид (Алла ага ыраазы болсун) күндөрдүн биринде бир кыштакка кез келет. Эл башы Халидке суроо салат:

-Мага Алланын Элчисин сүрөттөп, ал жөнүндө кабар бер?

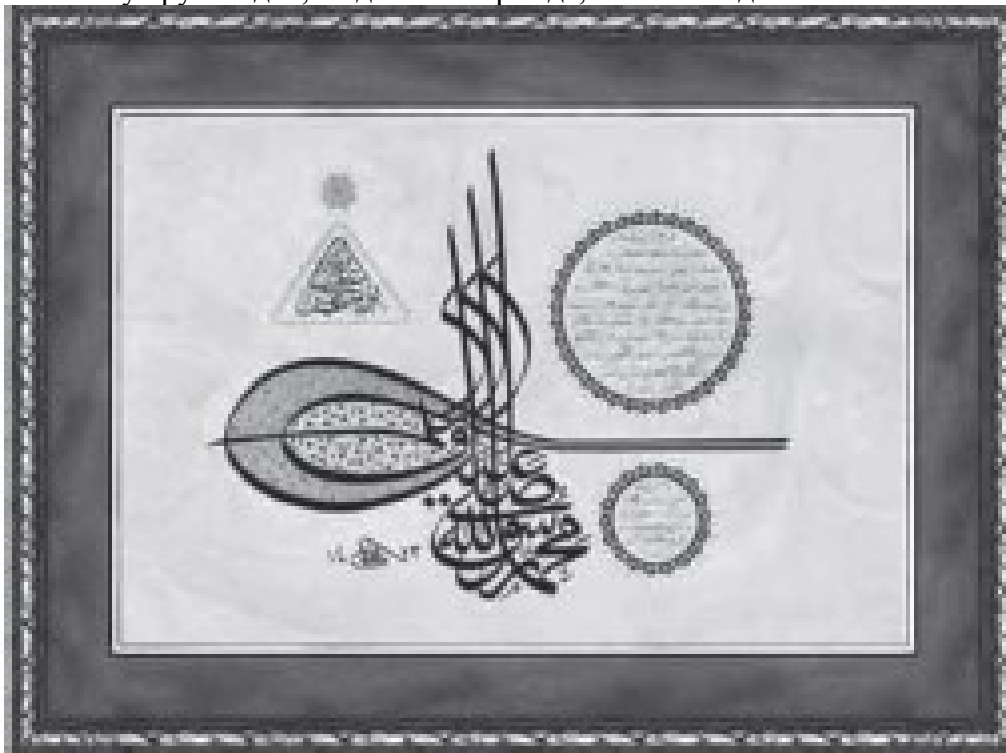
-Аны айтып түшүндүрүү кыйын
-Билишиңче айт! Көргөнүңдү айт!
-Болгону мына ушуну гана айталам: жиберилгендин кадыр-баркы жибергендин кадырына жараша билинет. Жиберген ай-ааламдын Жаратуучусу болгон соң, анын кадырын өзүң экче!... - деп жооп берген экен.

Алла Таала сахабалардын, олуя адамдардын Азирети Пайгамбарыбызга болгон сүйүүсүнөн биздин жүрөгүбүзгө да насип кылсын! Жараткан Кудай Таала жашообузду Алланын Элчиси (саллаллаху алейхи васаллам)дын сүйүүсү менен көрктөндүрүүнү буюрсун!

Оомийин!....

Аны таануу, көрүү жана туйуу

Бүгүн биз Аны таанасак, эртең сурак жайда ал да бизди тааныйт. Аны көрөр көзүбүз болсо, ал да бизге назар салат. Аны туюп угабилсек, ал да биздин дартыбызга дабаа болот. Кыскасы, биз ага моюн сунсак, "Пайгамбар да силерге күбө болот" (Бакара, 143) деп аятта буюрулгандай, ал да бизге күбө да, шапаатчы да болот.

Мындан миң төрт жүз жыл мурда Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыздын дүйнөгө кут салышы, жүз көрүшү акыйкатта киши уулунун көз ачышы эле. Ооба, жаамы жандуу-жансыз Мухаммади Нурдун урматына жаралганы сыңары утурумдук бу дүйнөдө акка кара көө жапкан азгырыктын азыгына айланган адамзаада дал ошол Мухаммаддык Нур менен жаңыдан жанданып жарык жолдо жай тапкан.

Инсаният тарыхынын башатында адамзат анын ардак аты менен нурга толуп, Жараткандын ыракымына карк болуп, анын тени менен дагы бир жолу жаңыдан көз ачкан.

Ага сүйүү дидары менен назар салып тааныган жан өмүр бою сүйүү отуна жанып, анын ак изин издеп ийгиликке илешкен.

Ырас, ал Жараткандын эң сүйүктүү пендеси экен, бар жандуу-жансыз аны көрүүгө зар болгон, ага бет алар болмуш шамалдай арым салган, кут колуна өбүүгө жанүрөгөн жан буркан-шаркан түшкөн күрдөөл дайра тарткан.

Ал ушундай кул экен, Аллага артыкча ашыгылык менен арым алып, Анын чалкыган сүйүүсүнө арзыган.

Ал ушундай элчи экен, Эгебиз анын өмүр кенчине ант эткен.

Ооба, биз анын "аср-ы саадат" атыккан бакыт доорунда жашап аны көрөлбадык. Ошентсе да, биз аны жакындан таанып сүйүүбүз керек. Бул сүйүүбүз аны көрүү кусалыгын кандырсын. Аны жакындан таанып ашыгына айланган жан көөдөн көзү менен көрүү бактысына тушугат.

Пайгамбарга бапестелген сүйүүдөгү негизги максат - аны жакындан таануу, ал баскан ак жолду басуу. Аны чыныгы мааниде таанып билген соң ага ашык тартпаган, жогору баа бербеген, көңүл бөлбөгөн эч бир акыл-эстүү жан болбос. Кала берсе, напсинин торуна чалынган, каракүч шайтандын айлампасында айланган жан дагы аны бираз таанып, көргөндөн кийин ага "ыраскөй, ишенимдүү" дегенден башка сөз айталган эмес.

Анын сүйүү нуруна карк болбогон эч бир жүрөк болбос, караңгылыктын курмандыгына кабылган каражүрөктөн тышкары. Арийне, мындай адам ак жолго, ак пайгамбардын ар кадамына аша муктаж.

Асыресе, өзгөчө бүгүнкү күнү бар инсаният аны жакындан таанууга, андан үлгү алууга, ар кадамын аны менен чогуу таштоого муктаждыгы күч. Алтургай андан мурда келген жаамы пайгамбарлар да. Ырас, Азирети Адам Атадан башталган пайгамбарлар кербенинен ал жөнүндө куш кабар айтуу менен гана чектелип калбай, ага үмөт болуу бактысына ашыгып Жаратканга жалбаргандар чыккан.

Андыктан аны көрүү үчүн жакындан таануу, аны адамдык бийик сапаттары менен аңдоо - биз үчүн ашыгылык жана ыйман булагы.

Эми теңдешсиз үлгүлүү акыркы пайгамбардын айрым бир бөтөнчө сапаттары жөнүндө сөз учугун улайлы. Анда эмесе сөз оңтойунан болсун.

Пайгамбарлар пайгамбары

Бул окуяны Катада бин Нуман (Алла ага ыраазы болсун!) баяндайт:

Азирети Муса (aleyхиссалам) мындай деди:

-Оо, Жараткан! Сен берген жазууларда адамдан чыккан жакшылыкты буйруп, жамандыкка тыю салган эң кайырлуу үмөт жөнүндө кеп салынганын көрүп турам. Оо, Жараткан Алла! Ошол үмөттү менин үмөтүм кыла көр!

Алла Таала:

-Ал үмөт Ахмаддын үмөтү - деди.

Муса (aleyхиссалам):

-Оо, Жараткан Алла! Жазууларда дүйнөгө акыркы болуп келип, бейишке биринчи кирер үмөт тууралуу сөз козголуптур. Бул үмөттү мага үмөт кыла көр! - деди.

Алла Таала:

-Ал Ахмаддын үмөтү - деди.

Муса пайгамбар:

-Оо, Жараткан Кудай Таала! Жазууларда дагы бир үмөттөн кеп салганың бар. Ал мурда түшүрүлгөн Ыйык китептерге да, акыркы Ыйык Китепке да ыйман келтирип, карага каршы кашык канын аябай айыгышкан, жалгыз көздүү жалганчы дажжал менен

кармашкан үммөт экен. Оо, Улуу Алла Таалам! Дал ушул үммөттү мага үммөт кыла көр! - деди.

Алла Таала:

-Ал дагы Ахмаддын үммөтү! - деди.

Азирети Муса:

-Оо, Жараткан! Мында дагы бир үммөт жөнүндө жазылыптыр. Алардан бири бир жакшылык ишке ниет коюп, бирок аны жүзөгө ашыралбаса да, ага бир жакшылык, ал эми аны жүзөгө ашырса 10 дон 700 эсеге чейин сооп жазылат экен. Ушул үммөттү менин үммөтүм кыла көр, оо, Жараткан! - деди.

Алла Таала:

-Бул үммөт да Ахмаддын үммөтү - деди.

Анда Жараткан Алланын жалгыз жообун уккан Азирети Муса пайгамбар колундагы жарлыктарды бир четке коюп:

-Оо, Жараткан Алла Таала! Мени да Ахмадка үммөт кыла көр! - деп жалынып жалбарды (Табари, IX, 87-88; Ибни Касир, Тафсир, II, 259, Араф сүрөсүнүн 154-аятынын тафсири).

Ооба, Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыз өзүнө чейин келип кеткен (бир жазма булак боюнча 124 мин) мүлдө пайгамбардын айтылуу жана жашыруун бардык бөтөнчө өзгөчөлүктөрүнүн өтөсүнө жетип, эң изги ахлактын, адамдык бийик касиеттин туучокусун чыккан. Ал өз доорундагы замандаштарынын да, кыяматка чейин өмүр сүрөр киши уулунун да акыл-түшүнүгүнө, аң-сезимине ылайык эң мыкты өрнөк дөөлөт.

Ошондуктан ал ааламга пайгамбарлардын эң акырында жөнөтүлүп, жаамы адамзаадага акырзаман Пайгамбары атыккан. Ырас, бар сулуулук, бар көзөлдүк, бар изгилик анын кулк-мүнөзүндө катылуу эле. Азирети Пайгамбарыбыздан кийин кыяматка чейин пайгамбар келбей тургандыктан, адам баласына абадай зарыл бар изги касиет анын кишилигине ширелген.

Көзөлдүн көзөлү

Азирети Фатима (Алла ага ыраазы болсун!) Азирети Пайгамбарыбыз өлүм төшөгүндө жатканда:

-Атакебай! Сенин нур жүзүнү мындан кийин көрөлбай калам! - деп көз жашын мөлт-мөлт тамызат. Анда аалам ардагы атыккан атасы Алланын акыркы Пайгамбары Азирети Алини чакырып:

-Эй, Али! Менин ирең-түспөлүмү, сапатымы жаз! Анткени бар сапатымды көрөбилген адам мени көргөн болот - деп буюрган экен.

Бул багытта диний жазма булактарда төмөнкүчө буюрулат:

Бөтөнчө рух ааламынын кемели сыңары, анын сырткы ирең түспөлү, көзөлдүгү да теңдешсиз эле.

Анын жүзүнөн түнкүсүн толгон айдай нур төгүлүп турар эле. Азирети Аиша (Алла ага ыраазы болсун!) мындай дейт: "Алла Элчисинин жүзүнөн кадимкидей нур төгүлүп турчу. Түнүчүндө анын нуру менен ийнеге жип саптап алар элем".

Эки далысынын ортосунда пайгамбарлыктын белгиси бар эле. Кутман сахабалар дал ошол мөөрдү өбүү кусалыгынын чогуна куйкалана өмүр кечирген. Жараткандын акыркы ак пайгамбардын көз жумушу менен береги пайгамбарлык мөөр да анын куттуу денесинен кайып болгон. Ырас, бул ардактуу Пайгамбарыбыздын одүйнөгө сапар алганынын жышаанасы эле (Тирмизи).

Анын тени нурдан бүткөндүгү үчүн ийненин көзүндөй да өзгөрүүгө дуушар болгон эмес. Эт-жүрөгү муңга толуп, кара касыреттен кагуу жеп олтурган Азирети Абу Бакир (Алла ага ыраазы болсун!) күйүтү көкүрөгүнүн түпкүрүнөн сызылып, жашка айланып "жандуу-жансыздын жарык Нуру" атыккан жандосун карап:

"-Көзүң тирүү кезинде да айдай ажарың ай-ааламга чачырап турар эле, көз жумган соң да кандай чырайлуусуң, бул не деген көзөлдүк, о, Алланын Элчиси!" деген экен.

Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыздын жүзүнөн нуру таамп, сөзү бири-бири менен айкалышып да, уйкалышып да, куюлушуп да турар эле. Ал адамга аябай аяр, жылуу-жумшак мамиле жасаган.

Ал эч качан ушак-айың, жөнсүз, дайынсыз сөздөрдү сүйлөгөн эмес. Маңдайындагы адамдын акыл-түшүнүгүнө жараша жөнөкөй же көркөм тил менен сөз сүйлөр эле.

Сыпаа, ийкемдүү, сылык эле. Ал эч качан каткырып күлчү эмес. Жүзү дайыма жылмайыңкы абалда болгон.

Аны күтүүсүздөн көргөн киши өзүнчө сүрдөнүп кетээр эле.

Ал кызматындагыларга да өзгөчө көңүл бурган. Өзү жеп-ичкенден алар да жеп-ичер эле. Айкөл, март, меймандос, боорукер, мээрман эле. Учурунда эрен баатыр да болгон.

Убадага бек, сөзгө бекем болгон. Адамгерчилиги, адеп-ахлагы, көрөгөчтүгү, зиректиги жагынан бүтүндөй адамзаададан жогору жан эле.

Ырас, ал өзү да сулуу, аты да сулуу теңдешсиз үлгүлүү киши уулу эле.

Такыбаанын такыбаасы

Арап өлкөлөрү өз каалоосу менен анын карамагына кирген эле. Бул учурда Алланын акыркы пайгамбары зор мүмкүнчүлүктөргө ээ болду. Ошондо да мурунку жөнөкөй карапайым жашоосун улантты. Өзүн эч нерсеге ээ эместигин, бардык нерсе Улуу Жараткан Алланын чексиз кудуретинде турганын айтты. Ырас, убакыт келип зор байлык насип буюрулду. Казыналар атан төөлөргө жүктөлүп Мединага карай акты. Ыракым Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) мунун бардыгын муктаждарга, кедей-кембагалдарга, асыресе, элдин кызматына жумшады. Ал эми өзү мурунку жашоосун ошол бойдон сүрдүрдү.

Ал:

"Ухуд тоосунчалык алтыным болсо (карыздан сырткары) аны үч күндөн ашыкча сактабас элем" дейт (Бухари, Таманни, 2; Муслим, Зекет, 31).

Кичипейилдин кичипейили

Алланын акыркы Элчисинин төрт киши араң көтөрчү гарра аттуу чоң тайказаны бар эле. Күндөрдүн биринде жерге жарык түшүп «духа» намазы окулган соң сахабалар ичинде шорпосу менен береги тайказанды алып келишти. Кутман сахабалар Азирети Пайгамбарыбыздын жанына топтолушту. Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыз тизе бүгүп чөк түштү. Бул учурда сахабалардын арасынан бир көчмөн арап:

- Бул эмне деген отуруш? - деди.

Анда ааламдын ардагы атыккан Алланын акыркы Пайгамбары сылык гана:

- Жараткан Алла Таала мени шарапаттуу кул кылып жараткан... - деп жооп берди (Абу Давуд, Аtima, 17/3773).

Топуктуунун топуктуусу

Пайгамбарыбыздын үйүндө айрым учурларда биртоп күн катары менен тамак бышырууга от жагылбай турган. Анын ачка уктаган күндөрү көп болгон (Ахмед, VI, 217; Ибни Саад, I, 405).

Күндөрдүн биринде Азирети Умар Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыздын үйүнө келет. Эшиктен кирип дароо эле Пайгамбарыбыздын бөлмөсүнө көз чаптырат. Үй бош. Бөлмөсүнүн бир бурчунда курма жалбырагынан жасалган таар жерге салынып жатат. Таарда Пайгамбарыбыз уктап жатыптыр. Алланын Элчиси (саллалаху алейхи васаллам) ойгонгон кезде анын жүзүнө береги курма таардын изи түшүп калган экен. Анан бөлмөнүн сол бурчунда бир баштыкта бираз ун, ундун жогору жагында эле мыкка асылып эски суу кумурасы турат. Пайгамбарыбыздын бөлмөсүндө болгону ушулар гана бар экен!... Бүтүндөй Арап жарым аралы Пайгамбарыбызга моюн сунуп турган мезгилде да, анын дүйнөгө таандык, болгон байлыгы, мал-мүлкү ушулар гана экен!.. Баягы жерде Умар өзүн кармай албай, көзүнөн жашы тоголонуп эчкирип ыйлап жиберет. Азирети Пайгамбарыбыз (саллалаху алейхи васаллам):

-Эмне болду, Умар? Эмне ыйлап жатасың? - дейт жоодурап.

Азирети Умар (Алла ага ыраазы болсун) эт-жүрөгү болкуп:

-Кантип ыйлабайын, о, Алланын Элчиси! Кайсар менен Кисра дүйнөдө ырахатка балкып, учуп-кайып жыргап жүрүшөт! Ал эми Алланын эң сүйүктүү Элчиси болсо минтип катып калган таарда жатат!.. - дейт.

Анда Ыракым Пайгамбары (саллалаху алейхи васаллам) Азирети Умарды жубатып:

-Умар! Ыйлаба! Кисра менен Кайсар эки күндүк дүйнө лаззатын алышсын! Акырет нематы бизге жетер! - деген экен (Ахмад, II, 298; Табарани, Мужамул Кабир, X, 162).

Сыпаанын сыпаасы

Азирети Мухаммад (саллалаху алейхи васаллам) өтө жумшак, жүрөгүндө кыпындай кири жок ак инсан эле. Күндөрдүн биринде Пайгамбарыбыз бир кишинин жолго түкүргөнүн көрүп нур жүзү кызарып, турган жеринде күрмөлө калат. Обочодон бир сахаба жүгүрүп келип, жагдайды андап дароо түкүрүндүнү кум менен көөмп коет. Ошондон кийин гана Алланын Элчиси (саллалаху алейхи васаллам) жолуна түшөт.

Кийимди таза кийүүнү буйруган Азирети Пайгамбар (саллалаху алейхи васаллам) жүдөңкү чач, каралбаган сакалды жактырчу эмес. Бир күнү Пайгамбарыбыз мечитте отурган эле. Сырттан сакал-чачы саксагай жүдөңкү бир адам кирип келет. Азирети Пайгамбарыбыз (саллалаху алейхи васаллам) береги кишиге үрпөйгөн сакал-чачын түздөшүн колу менен жаңсап буйрук берет. Тиги киши чачы-сакалын таранган соң Алланын Элчиси:

«Ырас, мына бул турпат чачы-башы саксагай жүргөн шайтандын турпатынан алдаканча жогору!» деген экен (Муватта, Шаар, 7; Байхаки, Шуабул-Иман, V, 225).

Ыйбаалуунун ыйбаалуусу

Пайгамбарыбыз (саллалаху алейхи васаллам) эч качан добушун бийик чыгарып сүйлөгөн эмес экен. Эл арасында илбериңки, жыйлмайыңкы абалда жүрөр эле. Пайгамбарыбыз өзүнө орой сөз айткан адамга каршы сөз айтчу эмес. Анын нур жүзү адамдын ички дүйнөсүн чагылдырып турганы үчүн эл ага дыкат сөз сүйлөп, этият мамиле жасаган. Ал жарыктык эч качан каткырып күлгөн эмес экен! Кутман сахабалардын айтымында, ал абдан ыйбаалуу болгон.

Акыркы Пайгамбар (саллалаху алейхи васаллам) куттуу хадистеринин биринде мындай дейт:

«Ыйбаалуулук - ыймандан. Ыйбаалуу адам бейиште болот! Ыйбаасыздык - жүрөктүн катуулугунан. Ал эми ташбоор тозокто жанат!...» (Бухари, Иман, 16).

«Ыйбаалуулук менен ыйман ар дайым бир жерде болот. Бири кетсе, экинчиси да кетет» (Табарани, ал-Мужамуль-Авсат, VIII, 174; Байхаки, Шуабул-Иман, VI, 140).

Эрендин эрени

Адамзааданын арасынан Алла Элчисинен (саллаллаху алейхи васаллам) өткөн эржүрөк эренди элестетүү кыйын. Аны өмүрүндө эч ким душмандан коркуп, тынчсызданганын көргөн эмес. Оор кырдаалга туш болгондо аны сабырдуулугу менен жеңе келген.

Азирети Али (Алла ага ыраазы болсун!) мындай дейт:

“Бадрда салгылашуу күчүнө кирген убакта биз Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) артына корголоно турганбыз. Пайгамбарыбыз баарыбыздан өткөн тайманбас эрен эле” (Ахмад, I, 86).

Айкөлдүн айкөлү

Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) өзүн жөн гана садага таркатуучу катары эсептеп, Улуу Алла Таала жаамы жандуу-жансыздын Эгеси экенин ар качан эскертип турар эле.

Курайш бутпарастарынын аттуу-баштууларынан Савфан бин Умаййа мусулман болбосо да, Хунайн жана Таиф жүрүштөрүндө Ислам кошуунунун катарында болгон эле. Жиранада Савфан жайытта жайылып оттоп жүргөн олжого келген төө, кой-эчкилерди тамшанып карап жаткан эле. Пайгамбарыбыз ага көз кыйыгын салып турган эле.

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам):

-Абу Вахб! Жайыт сага катуу жактыбы дейм? - деп сурайт.

Савфан:

-Ооба! - деп жооп берет.

Алланын Элчиси:

-Андай болсо жайыт да, андагы малдар да сеники болсун! - деп буюрат.

Анда Савфан өзүн кармана албай:

-Пайгамбардан башка эч бир адам мынчалык март боло албас - деп дароо келме келтирип ыйманга келген экен (Вакиди, II, 854-855).

Кайырлуунун кайырлуусу

Исламдан мурунку караңгылык доорунда аялзатынын аялдык касиети, ариети, арнамысы этибарга эч алынган эмес. Аялзатынын укугу деген түшүнүк жок эле. Бул доордо ал буюм катары каралган. Наадандар өз канынан жаралган кыз ымыркайларын аёосуз тирүүлөй чыркыратып жерге бергенге дити барган экен. Алар ушул сыяктуу адамдын сайсөөгүн сыздаткан көптөгөн жат иштерге барышкан. Жараткан Кудай Таала алар жөнүндө Нахл сүрөсүнүн 58-аятында төмөнкүчө буюрат:

“Эгер алардын бирине кыздуу (болгону жөнүндө) куш кабар берилсе, өз ачуусуна уугуп жүзү карарып кетер эле!”

Аял кишилер, кыздар көңүл ачуу каражаты сыңары кабылданган.

Ыракым Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) буйругу менен аялзатынын укугу корголуп, аруулуктун жышаанасына айланды. Аялзаты коомдо арнамыстын нышаанасы атыгып, энелик эмгек өз кадырына жетти.

“Бейиш - эненин таман алдында!” деген Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыздын куттуу хадиси менен аял кишинин кадыр-баркы өз ордун тапты.

Адамзаттын ичинен кечиримдүүнүн кечиримдүүсү

Абу Жахилдин уулу Икрима элдешкис Ислам душмандарынан болчу. Мекке каратылган соң Йеменге качкан эле. Жубайы мусулман аял эле. Жубайы аны Азирети Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) алып келет. Ааламдын ардагы (саллаллаху алейхи васаллам) Икриманы жылуу маанай менен тосуп:

-Кел көчмөн колбашчы, кош келипсиң! – деп, мурун мусулмандарга көргөзгөн зордук-зомбулуктарын айтып, аны ыңгайсыз абалга калтырбай кечирим берет. (Тирмизи, Истизаан, 34/2735).

Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыз ар качан:

“Оо, Жараткан Алла! Үммөтүмү кечире көр! Алар эмне кылып жатканын билишпейт!” деп дуба кылар эле (Ибни Мажа, Манасык, 56; Ахмад, IV, 14).

Мээримдүүнүн мээримдүүсү

Мээрим Пайгамбарынын таштаган ар кадамы өзүнчө ыракымга, ашыглыкка багытталган эле. Ырас, ал жандуу-жансызга мээримдүүлүк, боорукерлик менен аяр мамиле жасап, бар муктаждыгына жооп берүүгө жанүрөгөн. Чалкыган бул мээрим мухитинен макулуктар да өз насибин алышкан. Караңгылык доорунда эл жан-жаныбарларды жырткычча асырашкан. Алсак, тирүү жылкынын тулкусуна бычак салып, эт кесип алып жешер эле. Пайгамбарыбыз мына ушундай терс көрүнүштөргө кескин түрдө тыйуу салган.

Азирети Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) бир күнү жолдон бетине чоң эн салынган бир мингичти көрүп:

"Буга эн салганга Кудайдын наалаты!" деп ачуусу келген экен (Бухари, Забаих, 25)

Уядан балапандарын алып, эне кучкачтын айласын алты кылгандарга:

"Ким бул байкуштун балапандарын алган?! Тезинен балапандарды уяга салып койгула!" деп буюрган экен (Абу Давуд, Жихад, 112, Бухари, Адаб, 163-164)

Кабыргасы аркайып чыгып турган көтөрүм төөнү көрүп ээсине:

"Сүйлөп (арыз-мунун сага айта) албаган бул жаныбар жөнүндө (кыяматта суракка тартыларыңды ойло!) Алладан корк!" деген экен (Абу Давуд, Жихад, 47).

Мээримдүүлүктүн Пайгамбары (саллаллоху алайхи ва саллам) бир куттуу хадисинде:

“Ыракым кылганды Мээримдүү Алла Таала Өзүнүн учу-кыйырсыз чалкыган мээримине бөлөйт. Жер бетиндегиге ырайымдуулук, мээримдүүлүк менен жанашсаңар, асмандагылар да силерге ыракым менен жанашар” дейт (Тирмизи, Бирр, 16/1924).

Боордоштун боордошу

Күндөрдүн биринде Алланын акыркы Пайгамбары кутман сахабалары менен бирге көрүстөнгө барат.

Пайгамбарыбыз:

"Жараткан Алланын саламы-тынчтыгы, бейпилдиги болсун, эй, момундар жайынын тургундары! Кудай буюрса, бир күнү биз да силерге кошулабыз. Боордошторум менен жолугууну чын көңүлдөн каалайм. Аларды абдан сагындым!" деп буюрат.

Кутман сахабалар:

-Биз сенин боордошуң эмеспизби, о, Алланын Элчиси?! дешет. Пайгамбарыбыз:

-Силер менин сахабаларымсыңар. Ал эми боордошторум али дүйнө менен жүз көрүшө элек - дейт. Сахабалар:

-Али дүйнөгө көз ача элек үммөтүңдү кантип тааныйсың, о, Алланын Элчиси? - деп суроо салышат.

Улуу Жараткан Алланын сүйүктүүсү:

-Бир адамдын төрт аягы ала, ак кашка аты бар деп элестеткиле. Ал киши ак кашка атын өңкөй капкара үйүр жылкынын арасынан кантип тааныбайт?!- дейт.

Сахабалар бир ооздон:

-Ырас, тааныйт, о, Алланын Элчиси! - дешет. Анда акыркы Пайгамбар (саллаллаху алейхи васаллам) мындай деген экен:

"Мына дал ошолор даараттан жүзү нурлуу, колу-буту жарык чачып келишет.

Мен алардан оболу барып, абызымын башынан күтүп алам. Ооба, үмөтүмдүн арасынан айрымдары үйүрдөн куулуп бөлүнгөн чоочун төө сыңары менин абызыман оолак калат. Мен аларга "Бул жакка келгиле!" деп үн салам.

Бул учурда мага: "Алар сенден кийин өзгөрүп кетишти (Сен көргөзгөн Жараткандын ак жолунан адашып, башка жолдорго түшүштү)" деген добуш келет.

Анда мен да: "Оолак болушсун, оолак болушсун!" деймин" (Муслим, Тахарат, 39; Фадаил, 26).

Жыйынтык

Аалам ардагы атанган Алланын акыркы Пайгамбарын (саллаллаху алейхи васаллам) бөтөнчө бүгүн аны жакындан таануу, Жараткандын алдында мактоого арзыган адамдык аруулугунан насип алып, алдыга арым салуу - ага үмөт болуу бактысы үчүн өзгөчө муктаждык. Ал аруу жан бүтүндөй инсанияттын түбөлүк бактысы үчүн жөнөтүлгөн Жараткандын жазыксыз жакшылыгы. Бул жакшылык күнөөкөр жандын башпаанеги. Дал ошол ыраким Пайгамбары эки дүйнөдө тең үмөтү үчүн күйүп жанган жароокер жан.

Андыктан аны таанып, аны аңдап, аны туйууга милдеткербиз. Бүгүн биз аны таанысак, эртең махшар майданында ал бизди тааныйт. Аны көрөр абалда болсок, ал да бизге назар салат. Аны туюп моюн сунсак, ал да бизге жардамын аябайт. Ошондо башка адамдар үчүн анын артыкча адамдык сапатынын нышаанасына айланабыз. Жараткан Алла Таала бул багытта төмөнкүчө буюрат:

"(Эй, Мухаммаддын үмөтү!) Силерди адамдарга күбө жана үлгү болуунар үчүн орто (адилеттүү) үмөт кылдык. Пайгамбар да силерге күбө жана үлгү" (Бакара, 143).

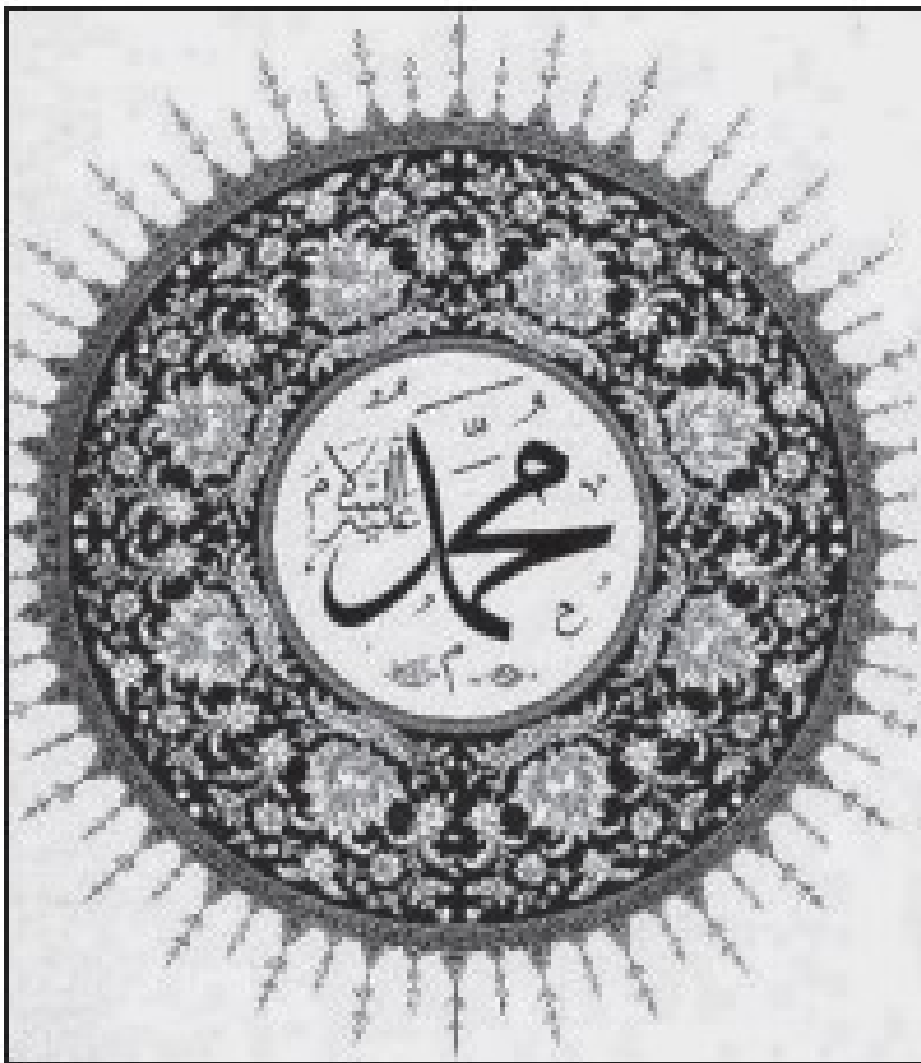
Жараткан Алла бизди дүйнөдө жана акыретте Пайгамбарыбыз менен бирге тирилтсин! Кыяматтын айбардуу алааматы учурунда Жараткан Өзү бизге анын шапаатын насип буюрсун!

Оо, Улуу Жараткан Кудай Таала! Сүйүктүү Пайгамбарыңды (саллаллаху алейхи васаллам) жакындан таанып, туюп анын бийик адамдык аруулугу менен арууланууну насип кыла көр! Анын инсаният ааламына чачкан ашыглык, ыраким-береке нурунан жандүйнөбүзгө жаназык буюра көр! Келечек урпагыбызды, киндик кан тамган асыл ата конушубузду анын ашыглык мөлтүр кашка мөл булагынан суусунун кандырган соолугус гүлистанга айландыра көр!

Оомийин!..

Анын ыйы, күлүмсүрөөсү, кайгысы, ак дубасы биз үчүн

Ал кечиримдүүлүктүн пайгамбары эле. Ырас, ал сүйүктүү абасы Азирети Хамзаны мыкаачылык менен өмүрүн кыйып, боорун суурутуп чайнаган Хиндди да кечирди. Тамагына уу кошкон аялды да кечирди. Пайгамбарыбыздын өзүн сыйкырлаган адамды да кечирди. Ал эчелеген караңгылыктын туңгуюк туманына тумчуккан тен-рухтарды түбөлүктүн тунук булагына чайып, жаркын ак рухка айлантпады?!

Өрнөктүү өмүр кенчи биз үчүн өттү...

Жараткандын акыркы Пайгамбары (саллаллаху алейхи васаллам) өмүр бою "Үммөтүм, үммөтүм..." деп жан сыздатты.

Кутман сахабаларына кайрылып:

"Кулак салгыла! Мен бул жашоодо силер үчүн тынчтыктын, бейпилдиктин себепкери болом. Ал эми көз жумган соң кабырымда: "Оо, Жараткан! Үммөтүм, үммөтүм..." деп биринчи керней тартылганга дейре Аллага жалынып жалбарам..." деди (Али ал-Муттаки, Канзул-Уммал, 14-т, 414-б.).

Ырас, ал одүйнөгө аттанып жаткан чакта да: "Үммөтүм, үммөтүм..." деп сыздады.

Акыркы насааттарында да: "Мен силерди Кавсар абызынын башынан күтүп алам..." деп бизге болгон сүйүүсүн, күйүмдүүлүгүн билдирген.

Кыскасы, Жараткан Алла Тааланын:

«Силердин өз араңардан бир Пайгамбар келди. Ага силердин машаккат тартууңар өтө оор келет. Ал силерге ашкере күйүмдүү. Ал момун-мусулмандарга өтө боорукер, мээрман» (Тооба, 128) деп буюрганы сыңары Азирети Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) ыйы, жылмайуусу, кайгысы, кубанычы, дубасы жана мунажаты биз үчүн

болду. Алтургай мираж сыяктуу жекелик учурда дагы бизди ойлоду, биз үчүн күйүп жанды...

Оо, Жараткан Алла! Үммөтүмдү сактай көр!..

Күндөрдүн биринде Алланын акыркы Элчиси Ибрахим (алейхиссалам)

Пайгамбардын:

"Эгем, алар көптөгөн элдерди жолдон адаштырышты. Ким мени ээрчисе, ал менден" (Ибрахим, 36) деген сөзүн жана Азирети Иса Пайгамбардын: "Эгерде сен аларды азаптасаң, ырас, алар Сенин пенделериң. Ал эми аларды кечирсең, арийне, Сен - Улуусуң, Даанышмансың!" (Маида, 118) деген дубасын окуду. Андан соң алакан жая:

Оо, Жараткан Алла! Үммөтүмдү Өзүң сактай көр, үммөтүмө чалкыган мээримини төгө көр! - деп Жаратканга жалбарып көзжашын төктү. Алла Таала Жабраил периштеге:

-Эй, Жабраил! (Ырас, Жараткан бардык нерсени билет. Адамдар билсин үчүн) баргын да, Мухаммадга эмне үчүн ыйлаганын сура! - деп буйрук берди.

Жабраил периште келди. Алланын Элчиси ага үммөтү үчүн кайгы-муңга батып, көзжаш төккөнүн билдирди. (Периште артка кайтып, кабарды жеткиргенде) Алла Таала:

"Эй, Жабраил! Мухаммадга: "Үммөтүң туурасында сени ыраазы кылабыз, сени эч качан кайгыга салбайбыз" деген сүйүнчүнү айтып бар" деп буюрду (Муслим, Иман, 346).

Ооба, Азирети Пайгамбарыбыз өз үммөтүнө ушундай күйүмдүү, камкор эле.

Абу Зардын (Алла ага ыраазы болсун!) айтканы боюнча, Алланын Элчиси (саллаллаху алейхи васаллам) бир күнү түнү бою намазда туруп Маида сүрөсүнүн 118-аятын таң атканча окуду. Рукуда турганда да, саждада жатканда да ушул аятты окуп жатты... (Ахмад, V, 149).

Бул хадистер жөнүндө терең ой чабыттап, ага канчалык урмат-сый көргөзүү, аны канчалык сүйүү зарылдыгыбыз бар экенин ойлонуубуз керек.

Ырас, Жараткан Кудай Таала бизге абдан мээримдүү пайгамбар жөнөткөн экен, ал өз үммөтүнө эненин баласына болгон күйүмдүүлүгүнөн, мээринен да жогору сүйүү бапестеген. Демек, Жараткан Кудай Тааладан кийин Анын сүйүктүү элчисин сүйүү биз үчүн өзүнчө озуйпа. Ал үммөтүнө ар качан күйүмдүү да, мээримдүү.

Ак тарбиячы

Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) тарбия ыкмасындагы эң маанилүү жагдай ыйманга келген адамдын Анын акылагы менен өз акылагын оңоп, адамдык бийик сапатка ээ болуусу. Ал боорукер эле, үммөтүнүн да боорукер болушун каалаган. Өзү жоомарт эле, үммөтүнүн да жоомарт болушун арзуулаган. Ар бир жакшы ишке кадам салганда өзүнчө ырахат алар эле. Асыресе, үммөтү изги амал жасаса, андан дагы жогору ырахат алып кубанар эле.

Күндөрдүн биринде Пайгамбарыбыз сахабаларына кайрылып:

-Жанымды кудуретинде кармаган Аллага ант болсун! Бири-бириңерге мээримдүү болмоюн бейишке кадам таштай албайсыңар - дейт.

Ардактуу сахабалар:

- О, Алланын Элчиси! Баарыбыз боорукербиз - дешет.

Анда Алланын Элчиси (саллаллаху алейхи васаллам):

- (Айтайын дегеним) силер андагандай өз ара бири-бириңерге гана болгон мээримдүүлүк эмес, жаамы жандуу-жансызга болгон мээримдүүлүк. Ооба, мүлдө жандуу-жансызды кучагына алган мээримандык!.. деген экен (Хаким, IV, 185).

Баа жеткис мээримандык мисалдарынан

Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) бир күнү кой сойууга даярданып жаткан бир адамды көрөт. Бул учурда тиги адам койду жерге жаткызып, бычагын курчутуп жаткан болучу. Анда Пайгамбарыбыз береги адамга:

- Малды удаама-удаа кайра-кайра сойгуң барбы? Бычакты мурунтан курчутуп койсоң болбойт беле?! - деп эскертүү берген экен (Хаким, IV, 257, 260).

Кабыргасы аркайган арык, көтөрүм төөнү көрүп ээсине:

"Сүйлөп (арыз-мунун сага айта) албаган бул жаныбар жөнүндө (кыяматта суракка тартыларыңды ойло) Алладан корк! Аны семиртип минип, семиртип сойгула!" деген экен (Абу Давуд, Жихад, 44/2548).

Уядан балапандарын алып эне кучкачтын айласын алты кылгандарга:

"Ким бул байкуштун балапандарын алган?! Тезинен балапандарды уяга салып койгула!" деп буюрган экен (Бухари, Адаб, 163-164).

Ырас, ардактуу акыркы Пайгамбардын ушул сыяктуу ибараттуу окуяларынан канчалык насип алдык экен?

Оройго да мээрмандык

Изгиликтин бакчасында ар ким изгиликтин үлгүсүн көрсөтөт. Ооба, мындай чөйрөдө жосунсуз жорук жасоого жамандын дагы күч-кубаты жетпес.

Андыктан эң иридеги маселе ыплас чөйрөдө түркөйлүктүн короосунда сабырдуулук менен изгиликтин учкунун чачуу. Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) өрнөктүү өмүр кенчинен мунун мисалын арбын кездештирүүгө болот.

Анас (Алла ага ыраазы болсун!) мындай дейт:

Алланын акыркы Элчиси менен бирге жүргөм. Үстүнө Нажран кездемесинен жасалган, жээги серт, калың чепкен жамынып алган эле. Аңгычакты бир көчмөн арап Пайгамбарыбызга жете келип эле чепкенинен тартып калды. Карасам, Пайгамбарыбыздын мойнунда чепкендин изи калыптыр. Береги арап:

- Эй, Мухаммад! Колундагы Аллага таандык мал-мүлктөн мага дагы берилишин (жанжөөкөрлөрүнө) буйрук кыл! - деди.

Аалам ардагы атыккан Пайгамбарыбыз көчмөнгө жылуу жүз менен карап, ууртунан жылмайды да, ага муктаждыгына жараша мал-мүлк берилишин буйурду (Бухари, Хумус, 19, Либас, 18, Адаб, 68; Муслим, Зекет, 128).

Пайгамбарыбыздын орой мамилеге жылуу маанай менен жооп кайтарышы чынында эле адамдын көңүлүн бурат. Береги көчмөнгө:

"Сага эмне керек?" дебеш, ырас, аны жылмайыңкы жүз менен кабылдашы не деген бөтөнчө адамдык касиет!

Ал кутман сахабаларын дал ушундай адамдык бийик ахлак-сапат менен жууруп, инсаниятка жарык чачкан жылдыздарга айланткан. Мындай рухий тарбиянын дагы бир мисалы:

Алланын Элчиси (саллаллаху алейхи васаллам) сахабалары менен отурган эле. Сырттан бир адам келип Абу Бакирге акарат келтирет. Абу Бакир (Алла ага ыраазы болсун!) унчукпайт. Тиги адам Абу Бакирдин "короосуна" дагы сөз ыргытат. Дале унчукпайт. Үчүнчү жолу акарат келтирет. Азирети Абу Бакир чыдай албай береги адамга өзүнө жараша жооп кайтарат.

Бул учурда Азирети Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) ордунан обдула туруп басып жөнөйт. Абу Бакир (Алла ага ыраазы болсун!) аркасынан жетип:

-О, Алланын Элчиси! Кыязы, мага таарынгандайсыз? - деп жалооруп тиктейт.

Анда Алланын акыркы Пайгамбары:

- Жок, таарынганым жок - деп сөзүн улап:

- Көктөн бир периште түшүп, тиги адамдын сага айтканын четке кагып, сенин атыңдан жооп берип жаткан эле. Сен ага сөз кайрып (өзүнө жараша) жооп бергениңде береги периште ошол замат артка кайтты, анын ордуна шайтан келди. Ал эми мен шайтан болгон жерде олтурбайм! (Абу Давуд, Адаб, 41/4896) деп жооп берген экен.

Дубай салам!..

Азирети Пайгамбарыбыздын орой нааданга сабырдуулук менен жооп берүүнү үмөтүнө сунуштап, ага басым жасоосу ар дайым жакшылыкка гана, түбөлүк бакытка гана багыт, жол болот. Айрым куттуу хадистер биринчи караганда башка, акырында караганда дагы да башкача маанини туюндурат. Бул жерде эң маанилүүсү акырында кирешелүү болгонун жүзөгө ашыра билүүдө жатат. Ырас, бул эч калетсиз рухий жактан жогорку жетишкендикти, баралдыкты, кемелдикти талап кылат.

Жараткан Алла Таала мындай пенделерин алкоо иретинде төмөнкүчө буюрат:

"Мээримдүү Жараткандын кулдары жер бетинде сыпаа гана жүрүшөт. Наадандар аларга асылып ар түрдүү сөз айтса, "салам-тынчтык" деп (жылуу-жумшак) гана жооп беришет" (Фуркан, 63).

Мусулман жандын эң иридеги иши - Ыйык Куран менен өмүр кечирүү. Жараткандын да, сүйүктүү Элчиси Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыздын да бизден талап кылганы дал ушул ак жол.

Кечиримдүүлүктүн Пайгамбары...

Ал өмүр бою:

"Сен кечиримдүү бол, кечир, жакшылыкка үндө, наадандан жүзүңдү бур!" (Араф, 199) деген аяттын алкагында арым салып, бул багытта үмөтүнүн түбөлүк бактысы үчүн эң мыкты үлгү боло алган.

Ал Мекке шаарын колго алган кезде өз учурунда дин Исламга, мусулмандарга, Пайгамбарыбыздын өзүнө залакасын тийгизгендердин баарысын кечирип жиберген. Кечээки эле өзүнө кордуктун түрүн көргөзүп кыйнагандар ошол күнү анын алдына келип жер карап:

- Биз жөнүндө кандай өкүм чыгарасың, эй, жакшы боордош? - дегенде акыркы Пайгамбар мынабу бир муундан турган сөз менен жообун кайтарды:

- Авф (Кечирим)!..

Ырас, ал кечиримдүүлүктүн Пайгамбары эле. Ал сүйүктүү абасы Азирети Хамзаны мыкаачылык менен өмүрүн кыйып, боорун суурутуп чайнаган Хиндди да кечирди. Тамагына уу кошкон аялды да кечирди. Пайгамбарыбыздын өзүн сыйкырлаган адамды да кечирди. Эчендеген караңгылыктын туңгуюк туманына тумчуккан рухтарды түбөлүктүн тунук булагына чайып, жаркын ак рухка айлантпады?! Арийне, Пайгамбарыбызды өлтүрүүгө камынып чыккан Умар бин Хаттаб анын жанга жаназык өмүр дайрасынан даам сызып "Фарук" (ак менен караны айырмалай билген ак жолдун жолоочусу) деген лакап-атка конуп, ардактуу Пайгамбардын ашыгына айланды.

Ооба, анын кечирими адамдын жашоосун өзгөртөр өзгөчө кечирим эле. Караңгыдан жарыкка, туңгуюктан түбөлүк бакыттын туу чокусуна чыгарчу кечирим, мээрим, ыраким эле. Ошондуктан Жараткан Улуу Алла Таала аны киши уулуна өрнөк катары көрсөттү. Жараткан Алла адампендени кечиримдүү болууда Пайгамбар сыягы кадам шилтөөгө үндөө үчүн Өзүнүн учу-кыйырсыз кечиримине алууга убадасын берди. Жараткан Өзү мындай буюрду:

"Жараткан Алланын силерге кечирим беришин каалабайсыңарбы?" (Нур, 22).

Ким каалабайт экен?!..

Бирок мунун шарты - кечиримдүү болуу... кечире-кечире кечиримге ылайыктуу абалга келүү...

Азирети Абу Бакир кызы Аишага жалган жалаа жапканы үчүн мурунтан садага берип жүргөн адамга садага бербей калган эле. Жогорудагы аяттын түшүшү менен береги адамды кечирип, ага жардам бере башташы да биз үчүн өзүнчө үлгү. Ырас, кечиримдин чыныгы ээси Жараткан Кудай Таала. Андыктан кечиримге ээ болууну каалаган адам адамды кечиребилиши кажет.

Маани оролу мээримдүүлүктө, ырайымдуулукта.

Бар ааламга ыраким...

Жараткан Алла аятта төмөнкүчө буюрат:

"Биз сени бүткүл ааламга ыраким катары жөнөттүк" (Анбия, 107).

Ал ушундай ырайымдуулуктун пайгамбары экен, өз доорунда бутпарастарга да башпаанек болгон, анын урматы үчүн зордук-зомбулук, бутпарастык, башаламандык өкүм сүргөн доордо да Меккеге асман-жерден ар түрдүү апааттар келбеген. Анткени бул жерде Алланын сүйүктүү Пайгамбары (саллаллаху алейхи васаллам) бар болучу. Ырас, Жараткан Өзү бул жагдай туурасында мындай дейт:

"(Элчим!) Сен алардын арасында турган чакта Жараткан Алла аларга азап-алаамат жибербейт!.." (Анфал, 33)

Бирок Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) Меккеден Мединага жер которгондо абал кескин түрдө өзгөрдү. Бутпарас коомго асмандан апааттар түшө баштады. Меккеден кут качып, каатчылык, ачарчылык өкүм сүрдү.

Демек, кимдин көөнүндө Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) бар болсо, Алла Таала ага азап салбайт. Бутпарастарга дагы анын урматы үчүн боорукерлик кылган Алла Таала өмүр бою Пайгамбарыбызга бапестеген сүйүүсүн жүрөгүндө аруу сактаган, анын ак сүннөт жолунан түк тайбаган адамды асты тозокко салбас. Ал эми кимдин көөнүндө ак Пайгамбар болбосо, ал азаптан оолак болбос.

Жүрөгүбүздө анын ээлеген орду кандай?

Өмүр бою бизди тилинен, дилинен түшүрбөгөн, көз жаздымда калтырбаган пайгамбарлар Султаны (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбызга өзүндөй ашыглык менен жооп кайтаруу - ага үммөт болуу бактысы башына конгон жандын алгы озуйпасы.

Ырас, бул жагдай тил учунан "ал менин көөнүмдө" деп айтуу менен гана чектелип калчу түшүнүк эмес. Пайгамбарыбызга ашык адамдын белгиси турган турпаты, таштаган ар бир кадамы менен аны чагылдырганында. Асыресе, ага көп-көптөн салават жана дубай салам жолдоодо...

Салават жана дубай салам

Азирети Пайгамбарыбызга салават айтуу жана дубай салам жолдоо (анын амандыгын, бейпилдигин, тынычтыгын тилөө) ага болгон ашыглыктын белгиси. Улуу Жараткан Алла сүйүктүү пайгамбарынын берекеси менен жандүйнөбүздү көрктөндүрүү үчүн зарыл озуйпа жөнүндө аятта мындай буюрулат:

«Чындыгында Алла пайгамбарга ырайым кылат. Ошондой эле периштелер да ага салават айтышат. Эй, момундар! Силер да ага салават жана салам айткыла!» (Ахзаб, 56).

Убай бин Кааб (Алла ага ыраазы болсун!) мындай дейт:

"Бир күнү Алланын Элчиси түн ортосунда уйкусунан туруп келип бизге мындай буюрду:

-Эй, адамдар! Жараткан Алланы эстегиле, зикир кылгыла! Жараткан Алланы эстегиле, зикир кылгыла! Жерди ордунан козгочу биринчи керней тартылат. Андан кийин

экинчиси тартылат. Өлүм болгон айбардуулугу менен жүзөгө ашат. Өлүм болгон айбардуулугу менен жүзөгө ашат".

Мен Пайгамбарыбызга:

- О, Алланын Элчиси! Мен сага көп салават айтам. Сага канча салават айтышым керек? - деп суроо узаттым.

-Каалаганыңчалык айт - деди.

- Дубамын төрттөн бирин салаватка бөлсөм кандай болот? - дедим.

- Каалаганыңчалык бөл. Бирок андан да көбүрөөк бөлсөң дагы да жакшы - деди.

- Андай болсо дубамын жарымын салаватка арнайын - дедим.

- Каалаганыңдай бөл. Бирок дагы көбүрөөк арнасаң сен үчүн дагы да кайырлуу болор - деди.

-Ырас, андай болсо үчтөн эки бөлүгүндө салават айтайын? - дедим суроолуу.

- Каалаганыңдай айт. Бирок дагы да көбөйтсөң бул өзүң үчүн эле кайырлуу болот - деди.

-Андай болсо дубамдын баштан аяк сага салават айтсам болобу? - деп сурадым

- Бул учурда Алла сенин бардык кыйынчылыктарыңды жеңилдетет жана күнөөлөрүңдү кечирет- деп буюрду (Тирмизи, Кыямат, 23/2457).

Салават айтуу зор мааниге ээ. Ар намазда "Тахиййат" дубасында "о, Алланын Элчиси! Сага салам-тынчтык болсун, Жараткан Алланын ыракымы, берекеси болсун!" дейбиз. Бул дубадан кийин кайра салават айтабыз. Бул Жараткандын жарлыгы.

Ырасында, бул да кечирим алышыбызга себеп... биз үчүн Жараткандын өзүнчө жакшылыгы...

Улуу Жараткан Кудай Таала үммөтү үчүн күйүп-жанган, көзжаш төккөн сүйүктүү Пайгамбарын кубанычка бөлөө үчүн анын урматына бизге кечирим каалгаларын ачып жатат.

Бул каалгалардын эң чондорунун бири - Азирети Пайгамбарыбызга салават айтуу жана дубай салам жолдоо...

Ооба, мусулман баласы күнү-түнү ошол каалганы көздөй бет алуусу абзел... ардактуу сахабалар сыяктуу, Салман Фариси сыяктуу...

Салман менин бүлөмдөн...

Салман Фариси (Алла ага ыраазы болсун!) чоочун адам эле. Ал да Азирети Пайгамбарыбызга ашык, жакын адам болуп чыга келди. Алланын Пайгамбары ал жөнүндө:

"Салман бизден, ахли байттан (менин бүлөмдөн) болот" - деди (Ахмад, II, 446-447).

Хаким Тирмизи мындай дейт:

"Эки түрдүү саййиддик (Пайгамбарыбыздын укуму) бар. Бири тукум жолу менен, экинчиси жандүйнө жолу менен келген саййиддик"

Андыктан Жараткандын сүйүктүү олуяларынын ар бири өзүнчө саййид болуп саналат.

Жандүйнөбүз Пайгамбарыбызга Салман Фариси сыңары ашык болушу керек. Ошондо гана кыямат күнү инсанияттын Мырзасы биз жөнүндө да:

-Алар менден - деп айтар...

Бардык кутман сахабалар дал ушундай ашыглыктын чогуна күйүп-жанып жашаганы үчүн сахаба атыккан.

Жеңиш себеп...

Коштошуу ажылыгында Азирети Пайгамбарыбыз мандайкы чачын алдырганда Халид бин Валид жоодурап:

-О, Алланын Элчиси! Мандайкы чачыңызды мага бериңиз! Аны менден башкага бере көрбөнүз! Атам, апам курман сага! - деп өтүнөт. Ошентип, ыракым Пайгамбарыбыз мандайкы чачын Халид бин Валидке берет. Азирети Халид Алланын акыркы Элчисинин таберигин алганына сүйүнүп, кубанчы койнуна батпай, абдан толкунданат. Ал таберикти баш кийиминин маңдайына тепчип алат. Колбашчы Халид бин Валид мына ошол табериктин берекеси менен кийинки жүрүштөрүндө эч бир жоо колунан жеңилген эмес. Халид (Алла ага ыраазы болсун!) бул жагдай туурасында мындай дейт:

«Мен аны кайсыл тарапка бурсам, ал жер биздин колго өтүп жатты!» (Вакиди, III, 1108; Ибни Асир, Усдул-Гааба, III, 111).

Жүрүштөрдүн биринде Халид бин Валид аскерин токтотуп:

- Селдем жоголду, издегиле! - деп буйрук берет.

Түмөндөгөн кол издеп табалышпайт. Анда Халид:

-Кайра издегиле! - деп экинчи кез буйурат.

Селде табылганга дейре колду эч жакка жылдырбайт. Акырында таап чыгышат. Береги селде жөнөкөй, өңү өчүп эскирип калган эле... Миңдеген жоокерлер абдан таң калат. Жоокерлердин бири:

- Ушул эски селде үчүн түмөндөгөн колду токтоттуңбу? - дейт.

Анда Азирети Халид мындай деген экен:

-Жок! Бул жөнөкөй катардагы селде эмес. Анын ичинде Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыздын куттуу чачы бар!

Мына Ырайым Пайгамбардын ар бир табериги да өзүнчө береке, кут, бакыт деген ушул! Андан бизге калган бардык нерсе, анын ичинде осуят сөзү, насааттары, амал-аракеттери өзгөчө да, өзүнчө да эки дүйнөлүк оомат себеп. Анын куттуу чачы, сакалы дагы өзүнчө береке.

Жараткан Алла Таала анын өз үммөтү үчүн убайым тартышына, үммөтү үчүн күйүп-жанышына, алакан жая кылган ак дубасына жооп иретинде Пайгамбарыбызды жана ага таандык бар нерсени биз үчүн бөтөнчө ыракым, кечирим, ак жол, бийиктик, утук, жеңиш жана түбөлүк бакыт себеп кылган.

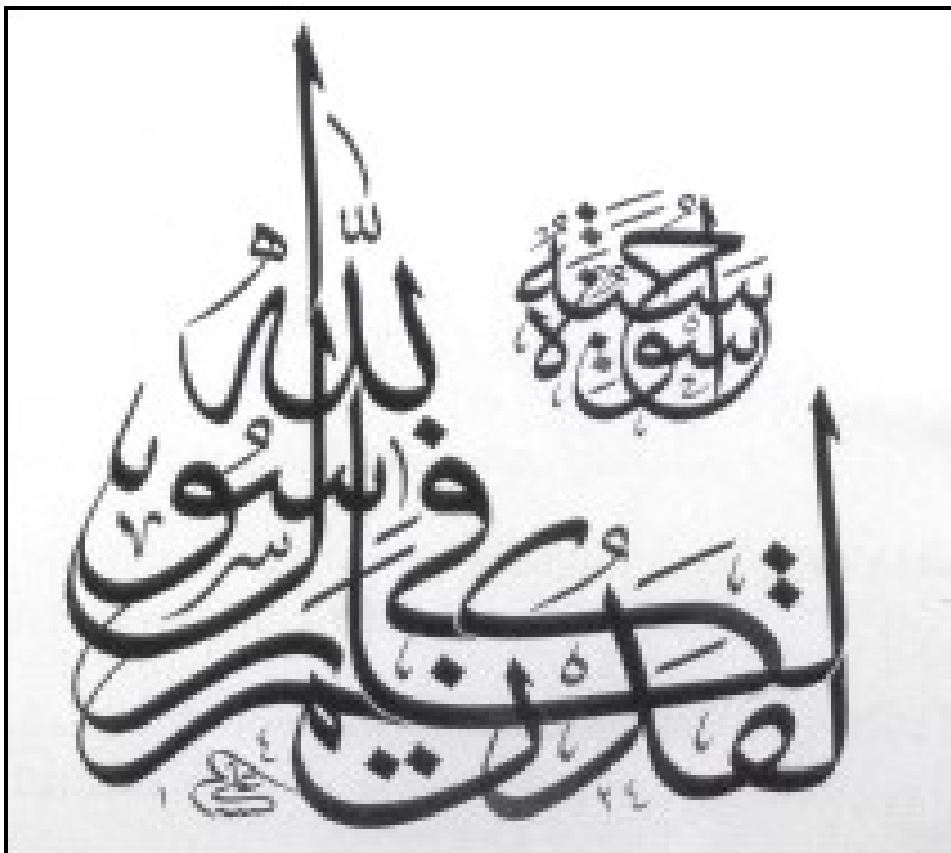
Ал эми ага биздин мамилебиз кандай? Анын баскан ар бир ак кадамы үчүн ак эмгегибизди жумшап жатабызбы? Анын кут сөзүнө кулак төшөп жатабызбы? Же Жараткан Алланын акыркы ардактуу Пайгамбарына бапестеген ашыглыгыбыз тил учунан чыккан супсак сөздөн гана турабы?

Жараткан Өзү жар болуп эч бирибизди береги капилеттиктин туңгуюгуна түшүрбөсүн. Жалпыбызды Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) ашыглыгы менен ак сүннөтүнө ашыккан акдилдүү алтын алкактын катарына кошсун... Анын "Оо, Жараткан Алла! Ал дагы менден..." деген шапаатын Алла Таала жалгыз Өзү жалпыбызга насип буюрсун!

Оомийин!

Азирети Мухаммад Пайгамбарыбыздын адамдык бийик сапаты

Жүзүнөн нур жаркып, сөзүнөн кут төгүлүп, кадамынан береке дайра агылып, тилинен сөзү бири-бирине куюлушуп чубуруп чыгар эле. Ал ар качан ойго батып, касырет тартар эле.

"Ант болсун! Силер үчүн Алланын Элчисинде эң мыкты үлгү бар" (Ахзаб, 21).

Адамдык бийик касиеттин өзөгү - изги адеп-ахлак

Өмүр дайрасы кыяматка дейре келчү жаамы адам урпагына түбөлүк бакыттын мүрөк суусун жуткурар жападан жалгыз үлгү зат - аалам ардагы атыккан Алланын акыркы элчиси Мухаммад Мустафа (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыз болуп саналат.

Анын адамдык бийик сапатынын өзөгү - эч калетсиз изги адеп-ахлагы. Бул багытта Ыйык Куранда төмөнкүчө буюрулат:

"Арийне, сен изги адеп-ахлактын бийик сересиндесиң!" (Калам, 4).

Ал Куранды элге сөз аркылуу гана жеткирген мугалим эмес, асыресе, Куран менен жуурулуша жашаган өрнөк жан эле.

Кутман сахаба Жабир (Алла ага ыраазы болсун!) аркылуу келген хадисте Азирети Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам):

"Улуу Алла Таала (жалла-жалаалуху) мени изги адеп-ахлактуулукту толуктоо, кемелине келтирүү үчүн жөнөттү" (Муватта, 904; Байхаки, ас-Сунанул-Кубро, 192) деп буюрган.

Анын адамдык бийик сапаты

Жүзүнөн нур, сөзүнөн кут төгүлүп, кадамынан береке дайра агылып, тилинен сөздөр бири-бирине куюлушуп чыгар эле.

Алланын Элчиси (саллаллаху алейхи васаллам) ар дайым ойго батып, касырет тартар эле.

Пайгамбарыбыз себепсиз сөз сүйлөчү эмес эле. Сөздү ара чолодо калтырбай майын чыгара сүйлөгөн. Ал маанини кыска жана нуска сөз менен берген. Ашыкча сүйлөп адамды тажатчу да, аз сүйлөп арабөк калтырчу да эмес.

Жагдайга жараша сылык-сыпаа да, салабаттуу да, айбаттуу да, сүрдүү да болучу. Ачууланган кезде ордунан турчу эмес. Акыйкат аңтарылып кара көө шыбалганда, адам укугу тепселген учурда гана ачуусу келген. Өзүнө гана айтылган акаарат-келеке сөздөргө, зордук-зомбулуктарга каршы жооп кайтарчу эмес.

Ал уруксатсыз эч бир үйгө кирчү эмес. Өз үйүнө келгенде убактысын үчкө бөлө турган; биринчиси Улуу Жараткан Алла Таалага ибадат кылуу үчүн, экинчиси үйбүлөсү үчүн, үчүнчүсү өзү үчүн. Өзү үчүн бөлгөн убакытты элге арнаган. Элдин түрдүү көйгөйлөрүнө ортоктош болуп, аны чечүүгө бар аракетин жумшар эле. Эч кимдин жүрөгүн оорутчу эмес. Ошентип, ал элдин купулуна толгон.

Пайгамбарыбыз муктаждыгын, арыз-муңун айтып келген адамга колуна келишинче жардам берер эле. Эгер муктаждыгын орундатууга мүмкүндүгү жок болуп калса, анда жылуу сөз менен түшүндүрүп, көңүлүн оорутпастан жооп берээр эле. Ар бир адамдын даргына ортоктош болууга ар дайым белен болчу. Адамдарды бай-кедей, аалым-наадан, сабатсыз дебей баарысына бийик адамдык сапаты менен бирдей мамиле жасаган.

Кимдир бирөөнүн кемчилигин көрүп калса, аны жерибестен жылуу сөз же аракет менен түшүндүрөр эле. Адамды тышкы ирен-түспөлү менен эч качан келекеге алган эмес. Асыресе, мындай иш-аракетке катуу тыйуу салган.

Адеп-ахлагы менен жуурулушуу

Бакыт доору атанган Пайгамбарыбыздын заманынан тарта Ислам тарыхындагы бардык залкар инсандар анын изги адамдык акылагы менен жуурулуша зоболосу, кадыры көтөрүлгөн. Бардык ариф жана ашык жандар Азирети Пайгамбарыбыздын ахлагынан күчүнүн жетишинче насип алып, куттуу хадисте "чыныгы балбан" деген сапатка ээ болушкан. Жашоо менен өлүмдүн ортосундагы убактылуу лаззаттардан баш тартып, жанга жаназык Жараткандын жарлыгы менен күн көрүшкөн. Ак иштерге гана умтулушкан. Ошентип, илим, ирфан алуу менен, элге ак кызмат өтөө менен жана Жаратканга ибадат кылуу менен өрнөктүү өмүр өткөрүшкөн.

Ырас, Улуу Жараткан Кудай Таала сүйүктүү Пайгамбарынын бийик ахлагына жуурулуша билген жанга ыраазы болду, зоболосун көтөрдү. Ыйманга келгенге чейин өз канынан бүткөн кыз ымыркайын тирүүлөй көмүүдөн кайра тартпаган Умар ак жолго кадам таштап, Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыздын тарбиясын алып, боорукерликтин, мээримдиктин, адилеттүүлүктүн жышаанасы атыгып, жалгыз Аллага арыш алган акдилдүү жанга айланды. Азирети Умар мамлекеттин башына отурду. Ислам мамлекетинин борбору Медина шаарына жүздөгөн чакырым алыстыкта жайгашкан Тигр дайрасынын кылаасында оттогон кой жандыкка азуулуунун тиш салышына да чыдай албас ары аруу, ары жумшак жандүйнө эренине айланды.

Азирети Пайгамбарыбыздан жүз үйрүү - жаза себеп

Азирети Мухаммад Пайгамбарыбыздын адамдык бийик сапатынын кут-берекесине карабастан ага арка салган жанды Алла Таала ар качан дилазык жакшылыктан куру калтырат. Ага душман болгонго азап салат. Мавляна олуя мындай дейт:

"Бир адам оозуна алы жетпей Азирети Пайгамбарыбыздын ысмын келекелеп оозанды. Дал ушул себептен оозу кыйшайды да калды. Береги адам бушайман болуп:

- Эй, Теңирий билгиликке жана жакшылыкка тушуккан Мухаммад мени кечир... Мен наадандыгымдан сени келекеледим. Чынында шылдыңга мен ылайыктуу экемин... деп өксүдү"

"Дүйнөгө жарыгын чачкан нурду көрбөө, андан кемтик издөө - бул маңдайындагы акты көралбас карама сокурлук"

Азирети Пайгамбарыбызга каршы мындай аракеттин себеби бул кадамга барган адамдын караөзгөйлүгү.

Жараткандын алдында кадырлуу болуу

Жараткандын алдында кадырлуу болуу үчүн адамдан кемтик издөөдөн мурда алгач өз кемчилик-мүчүлүштүктөрүбүздү жойууга жанүрөөбүз кажет. Мавляна мындай дейт:

"Алла Таала кимдин айыбын жабууну кааласа, ал адам напси торуна түшүп күнөөгө баткан адамдардын айыптарын көрбөйт да, айтпайт"

"Кудай Таала бизге жардам берүүнү кааласа, дилибизге дилазык, Жаратканга жалбаруу ышкысын ыроолойт. Аллага ашыглык жашын төккөн көз кандай бактылуу! Алла ашыглыгына ашыгып, күйүп-жанган жандүйнө кандай гана бактылуу!"

"Бийдин аркасы ырахат. Агын суу аккан жерде көк болот. Көзжаш төгүлгөн жерде ыраким, мээрим болот"

"Көзжашынды төгүп дил бакчанды көктө, көрктө! Көмөкөйдөн төгүлөр көзжаш кааласаң, жүрөгү канаган жанга жалоору! Мээримге бөлөнгүң келсе, алсызга, аргасызга айла тап, жардам бер, ыраким кыл!"

Ырас, Азирети Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) изги адеп-ахлагы ушундай эле. Арийне, алсызга арка, кедейге көмөк, жардыга жөлөк болуу акыркы Пайгамбардын эң көрүнүктүү касиети эле.

Абу Усама (Алла ага ыраазы болсун) мындай дейт:

"Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) сөзү Куран эле. Ал зикирди көп кылып, кутпаны кыска, намазды узун окуур эле. Кембагал-жардыга жардам берүү үчүн аны менен чогуу басуудан түк арданчу эмес. Тескерисинче ырахат алар эле"

Маани оролу аз же көп оң ийинибиздеги амал-казынага салган изги иш-амалдарды көбөйтүүдө жана аны коргоодо жатат.

Чычкан жана буудай кампа

Куттуу Рамазан айы сыңары берекелүү учурларда Жараткандын бизге ыроологон жакшылыгынын кадырына жетпей андан кол жуусак, чоң жоготууга учураган болобуз. Изги иш-амалыбыздын акыбетин, пайдасын көралбай калабыз. Ооба, изги амалды жат, арам иштер менен жокко чыгарбоо керек.

Бул өңүттөн ар бир таштаган кадамыбызды ашыглык, ыкласмандык менен көркүнө чыгаруу зарыл. Ырасында бул дүйнөдө изги да, жат да иштерди жасоо мүмкүнчүлүктөрү бар. Бу багытта Мавляна төмөнкүчө кеп салат:

"Биз мынабу дүйнө кампасына буудай чогултуп да, чогулткан буудайыбызды жоготуп да жатабыз. Бир күнү эсибизге келип кампадагы буудайдын кескин азайып кеткенин, же жоголгонун көрөбүз. Ырас, бүгүн биз мунун себеби кампага кирген кара чычкандан, анын айла-амалынан экенин билалбай турабыз"

Бул жерде жасаган ибадаттардан, жакшылыктардан тапкан мүлдө жарамдуу натыйжалар, сооптор, жандүйнө бейпилдиги буудайга салыштырылууда. Ал эми кампа - ички дүйнө. Чычкан болсо напсинин күч нышаанасы.

Мындан төмөнкүчө жыйынтык чыгарууга болот:

Орундаган ибадаттарыбыздан, изги иштерибибизден кандайдыр бир рухий даам таталбай жатсак, анда көөдөн кампабызга кара чычкандын киргенин аңдашыбыз керек. Шайтан менен напси жасаган жакшылыгыбызды, ибадаттарыбызды уурдап, күл сыңары ай-ааламга сапырып жоготууда. Ырас, ибадаттарыбыздан рухий ырахат алалбай жатышыбыздын бирден бир себеби мына ушунда. Ошондуктан көптөгөн адамдар ибадат

кылышса да, напсинин торуна чалынганы үчүн жандүйнөлөрү толук жай таппайт, рухий балтатымдан да даам сызалбайт.

Мавляна олуя сөзүн улап:

"Чычкан кампабызды тешти. Кампа анын күжүрмөндүгү менен бош калды. Эй, Жараткандын алдына ак, жарык маанай менен барчу жан! Алгач кампаны какшыган кара чычкандан арылуунун жолун изде! Андан соң буудай жыйноого жанүрө!"

"Сүйүктүү дилгир Пайгамбарыбыздын: "Намаз жүрөктүн бейпилдиги менен толук болот" деген куттуу хадисин эсиңе түй да, напсиден, шайтандан оолак болуу үчүн аракет кылып, чын дилиң менен намазга тур!"

"Эгер кампабызда ууру чычкан болбогондо кырк жылдык ибадат буудай кайда кетмек? Күн сайын аз-аздан болсо да жандилибиз менен орундалган ибадаттардан, жакшылыктардан чогулган жандүйнө бейпилдигин эмне үчүн көөдөнүбүз менен туйалбайбыз?"

"Болот темирден бир топ учкундар учту. Жараткандын ашыглыгына жанган жандүйнө аларды өзүнө тартып алды.

Бул жерде көмүскөдө жашыруун бир ууру бар. Береги учкундарды өчүрүү үчүн жанүрөөдө"

Напси жана шайтанга каршы чара

Изги сапаттарга ээ болуунун, ээ болгон соң аларды коргоонун жападан жалгыз жолу Азирети Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) чыйырын улап, изинен басуу. Аны менен бирге кадам шилтөө.

Асыресе, Азирети Пайгамбарыбыздын кут ысмы жерде да, асманда да, жандүйнөдө да түбөлүккө сакталат. Жандүйнөгө катардагы падышанын наамын эмес, түбөлүктүн тактысында отурган теңдешсиз султандын наамын өчпөс сүйүү ташы менен чегип калтыруу керек.

Алла Таала:

"(Элчим!) Сен алардын арасында турган чакта, Алла Таала аларга азап жибербейт!..." (Анфал, 33) деп буюрат. Бул жерде сөз бутпарастар жөнүндө болуп жатат.

Демек, Жараткандын сүйүктүүсүн көөнүндө көтөргөн момундар үчүн эбегейсиз сыйлык, сооптор бар. Момун-мусулман Алла Элчисин (саллаллаху алейхи васаллам) канчалык жакшы көрсө, ошончолук Алланын азабынан, каарынан оолак болот. Мавляна, Бахауддин Накшибанд олуялар сыяктуу жандүйнө эрендигине эргешет. Ооба, бул жакшылык Жароокер Жараткандын баа жеткис убадасы. Ырасында жандүйнөбүздө Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) түнөк тапкан болсо, Жараткан Кудай Таала бизди учу-кыйырсыз чалкыган мээримине бөлөп, азапка дуушар кылбайт.

Улуу Алла Таала бизди Азирети Пайгамбарыбызга бапестеген сүйүүбүз үчүн, анын ак сүннөтү менен жашаганыбыз үчүн коргойт. Бул учурда эки күндүк дүйнөнүн сан миң азгырыгы бизге зыянын бералбайт. Ал эми жандүйнөбүз андан оолак болсо, мына ошондо чоң жоготуу болот.

Алла Таала жалпыбызды аны жандилден сүйгөн, Жараткандын ыракымына ылайык үмөт кылсын! Оо, Жараткан Алла! Пайгамбарыбыздын руханиятынан насип буюруп, жандүйнөбүздү, жүзүбүздү толгон ай сыңары нурлуу кыла көр!..

Оомийин!..

3-БӨЛҮМ

Жашоо жана аалам

Адампенде алгач Алланын ак жолуна багыт алып, Жаратканга жакындап, өзүнүн алсыздыгын, аксымдыгын аңдашы кажет. Мунун өтөсүнөн тарта марифат башталат. Бар болмуш, башкача айтканда, ааламдын да, өзүнүн да катылуу сырлары сезим менен туюлуп, акыл-аң менен ачылат. Кыскасы, ааламдагы өзөктү өздөштүрүп аңдаган жан өзүндөгү өзөктү да аңдайт. Өзүн тааныган Жаратканды да тааныйт.

Дүйнө таануу - бар болмушту аңдай билүү

"Оку!" буйругунун маңызы

Жараткан Алла Таала Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбызга эң алгач "Оку!" деп буйрук берген эле. Аалымдар алгачкы аяттагы аталган буйрукка төмөнкүчө түшүндүрмө беришет:

"Оку! Бардыгын оку! Жараткандын Китебин оку! Алланын аяттарын оку! Ай-ааламдын билгилигин оку! Дайыма оку! Караңгылыктан кайтып, ак жолго арыш алуу үчүн оку! Ыйманыңды кемелине келтирүү үчүн оку! Жараткан Алланын ысмы менен оку! Киши уулун топурактан жараткан, ага окуу, таанып-билүү, аңдап-түшүнүү, түшүнүгү боюнча жашоо мүмкүнчүлүктөрүн берген Улуу Кудай Тааланын ысмынан баштап оку!

Адамзаадага окуу аркылуу эң чоң жакшылыкты, ак жолду көргөзгөн Алланын аты менен оку! Үйрөнүү үчүн оку! Жаратканга жакындоо үчүн оку! Жандуу-жансызга назар сала Жараткандын улуулугун оку! Жер-сууга, ой-кырга, аска-зоого көз чаптыра Жараткандын кудуретин оку! Жан-жаныбарга, сан түркүн кучкач-канаттууга, ар жерде бири кызыл, бири көк, бири саргыл, бири сыя ирең тартып жаратылышты көркүнө чыгарган гүл-өсүмдүктөр дүйнөсүнө ой чаргыта Жараткан Алланын аруулугун оку! Кудурет калеминен жаралган ар бир сөздү, ар бир тамганы оку! Адам баласына билбегенин үйрөткөн Кудай Тааланын ысмы менен оку!"

Асыресе, Мавляна олуя өмүрүнүн алгачкы жылдарындагы абалына "Чийки элем", андан кийин аалам сырларына карк болуп андай баштаган чагына "быштым", ал эми Теңирий сырдын отуна күйүп-жанган мезгилине "жандым" деп мүнөздөмө берген экен. Бул анын рухий даражаларга берген аныктамасы эле.

Аяттагы "Оку!" буйругу өтө зор мааниге ээ. Ага жанаша "Алланын ысмы менен" деп келиши да өзгөчө маанини туюнтуп, "Оку!" буйругунун жараян этиш таризин билдирет.

Ааламдагы купуя сырлар

Ыйык Кураны Каримде ааламдагы катылуу сырлар тууралуу арбын кеп салынат. Бул багытта аяттардын биринде төмөнкүчө буюрулат:

"Курандын толук акыйкат ак китеп экендиги айкындалганга чейин ааламдагы жана өздөрүндөгү белгилерибизди толук көрсөтөбүз. Эгеңдин (ай-ааламда жараян эткен) ар бир ишке күбө экендиги сага жетиштүү эмеспи?!" (Фуссилат, 53).

Дагы бир аятта:

"Биз асман-жерди жана андагыларды оюн үчүн себепсиз жаратканыбыз жок. Биз аларды ак үчүн жараттык. Тилекке каршы, алардын көпчүлүгү муну билишпейт" (Духан, 38-39) деп буйрат Жалгыз Жараткан Өзү.

Олуялардын атактууларынан Жунайд Багдади бир күнү жоон топ адамдардын кыжылдашып бир жакты көздөй баратканын көрүп калат. Кызыгып:

- Ой, эл-журт! Кайда баратасыңар? - деп суроо салат .

- Баланча жерден бир аалым келген экен! Алла Тааланын бар экенин, жалгыз экенин сан түр далилдер менен далилдейт экен! Мына ошон үчүн, анын далилдеринен пайдалануу үчүн баратабыз. Кааласаң, жүр биз менен! - дешет.

Анда Жунайд олуя жылмайып:

- Көрөр көз, угар кулак, туяр көөдөн үчүн ааламда Жараткандын сан миң жышаанасы, далилдери бар. Жараткан Кудай Тааланын жалгыздыгын, улуулугун, кудуретин чагылдырчу эчендеген эн, белги бар! О, эл-журт! Ырас, мына ушунун баарына күмөнүнөр болсо, барсаңар болот! Биздин көөдөнүбүздө күмөндөн кыпындай күкүм дагы жок! - деген экен.

Жаратканга жүз буруу

Улуу Жараткан Кудай Таала Ыйык Кураны Карим китебинде адам баласына "Ой чаргытып, акыл калчабайсыңарбы?" деп кайрылып, ар дайым ой жүгүртүүгө, терең ойлонууга үндөйт. Бул багытта аалам ардагы атыккан Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыз да: "Бир сааттык ой жүгүртүү алтымыш жылдык ибадаттан артык" деп акылды марифат мейкиндигине чыгаруунун маанилүүлүгүн белгилеген. Ооба, акыл Жаратканга бет алуу жолунда көөнөрбөс күлазык.

Мавляна олуя да бул жаатта мындай дейт:

"Ырас, тегирмен ташынын айланганын көрүп турасың. Аны жакшылап карагын да, аныгында аны айланткан дайра суусу экенин көр!"

"Топурак-чандын асманга сапырылганын көрдүң. Ырас, аны көккө сапырган куюн желге да назар сал!"

"Казандын кайнаганын көрүп жатасың. Аны кайнаткан от-жалынга терең назар сал!"

"Мынабу кансарайларды, капшыты кең өргөөлөрдү салган жандын болушу акылга сыйымдуубу же болбошубу?!"

"Ырас, мына бул дубалдарда кооздолуп жазылган жазуу өзүнөн-өзү жазылбады. Аны өнөрү бар адам жазды!"

"Эй, киши уулу! Мынабу дүйнөдөн өзүнөн-өзү пайда болуп калган болмуш көргөзө аласыңбы? Өзүнөн-өзү чым болуп өскөн бетегени топурактан бөлүп алып өстүрүп көр, өзүнөн-өзү өсөр бекен?!"

Аалам көөдөн көзү менен аңдалат

Ааламды жана андагы Жараткандын купуя сырларын көөдөн көзү менен гана туюп аңдоо мүмкүн. Бул өңүттөн көздүн эмес, көөдөндүн сокурлугу эң коркунучтуу да, кооптуу. Анткени бу дүйнөдөгү карама сокур көөдөн акыретте да сокур болот. Ошондуктан Жараткан жалгыз Өзү пенделерин капилеттиктин жакасынан башты чыгарууга төмөнкүчө үндөйт:

"(Эй, сүйүктүү Пайгамбарым! Сага каршы кадам салгандар) жер бетинде кезишпедиби? Анан да туяр көөдөнү, угар кулагы болсо кана... Ырасында (каапырлардын) көзү сокур эмес, көөдөн көзү сокур!" (Хаж, 46)

Бул багытта Мавляна олуя асыл-ойун төмөнкүчө тең бөлүшөт:

"Кураны Каримдин Ыйык аяттарын, Азирети Пайгамбарыбыздын куттуу хадистерин окуй туруп, маанисин түшүнө туруп, андан руханий балтатым таталбасаң, анда бул илдетти көөнүңдөн изде. Бул жагдай гүлзарга кире, гүлзарды аралай туруп, ал жерден эч бир жыпар аңкыган жыт сезбөө сыңары"

"Ыйык Кураны Каримдин өзөк маанисин напсинин акка кара көө жапкан сан түр азгырыгынан арылган, Куран алдында шам сыңары эрип, жандүйнөсүнө дилазык тартуулаган жандар гана аңдап түшүнөр..."

Окуунун өзөк сыры - өзүн-өзү таануу

Аалымдардан бирөө мындай дейт:

"Илим - бул билүү. Илим - бул өзүн-өзү таануу. Сен өзүңдү билбесең, канча окуганың менен анын сага пайдасы болбойт".

Адам өзүн-өзү тааныса, Жаратканды да тааныйт. Бул өңүттөн адампенде алгач Алланын ак жолуна багыт алып, Жаратканга жакындап, өзүнүн алсыздыгын, кемтигин аңдашы кажет. Мунун өтөсүнөн тарта марифат башталат. Бар болмуш, ааламдын да, өзүнүн да катылуу сырлары сезим менен туюлуп, акыл-аң менен ачылат. Кыскасы, ааламдагы өзөктү өздөштүрүп аңдаган жан өзүндөгү өзөктү да аңдайт. Ошондуктан ариф-көсөм ааламга жана андагы мүлдө болмушка башкача көз караш менен карайт. Жараткандын жарлыктарын жандилден сүйүп орундап, жаамы жандуу-жансызга жарашык жылуу мамиледе болот.

Мээнеткеч кумурска жаныбарга да аяр мамиле

Абдуррахман уулу Абдуллахтын айтымында атасы Абдуррахман (Алла ага ыраазы болсун!) төмөнкү окуяны баяндаган экен:

"Сапарлардын биринде Алланын Элчиси (алейхиссалату вассалам) менен бирге отурган элек. Бир кезде Алланын Элчиси арабыздан туруп нары басып кетти. Бул учурда "хуммара" деген кучкач көрдүк, эки балапаны бар экен. Балапандарын алдык. Эне кучкач канат кагып талпынып, бизди айланып учуп, айласы кете баштады. Алаңгычакты Пайгамбарыбыз келип калды. Береги балапандарын куткарууга жандалбас урган эне кучкачты көрүп бизге:

-Ким бул байкуштун балапандарын алды? Тезинен балапандарын ордуна кайтаргыла! - деп буюрду.

Ушул эле сапарда бир кумурска уюгуна от койгон элек. Алланын Элчиси жанган уюкту карап (көргөн көзүнө ишеналбай, кадимкидей ачуулана):

-Уюкка ким от койду?! - деп өктөм суроо салды.

- Биз - дедик.

- От менен азап берүү жалгыз оттун Жаратуучусуна гана таандык! деп катуу эскертүү берди" (Абу Давуд, Жихад, 122, 2675, Адаб, 176, 5268)

Жаамы жандуу-жансыз Жаратканды даңазалайт

Күндөрдүн биринде Уфтада олуя шакирттери менен бирге жоноюлга сейилге чыгат. Уфтада олуя шакирттерине гүл терип келүүлөрүн буюрат. Шакирттеринин баары ар жерден бири саргыл, бири кызыл, бири көк ар түркүн гүлдөрдү терип келе башташат. Шакирттеринин арасынан Махмуд гана соолуган жалгыз гүл алып келет. Баары жадырап-жайнап устазына миң түркүн кооз гүлдөрдү тартуулашат. Эң акырында Махмуд башын жерге салып соолуган гүлүн Уфтада олуяга сунат. Шакирттердин баары таң кала карап калышат.

Олуя:

- Уулум! Шакирттеримдин бардыгы кучак толо түрдүү гүлдөрдү алып келишти. Эмне үчүн сен соолуган жалгыз гүл алып келдиң? - деп жылуу сурайт.

Махмуд адеп сактап:

-Устазым! Чынында сизге канча белек кылсам да аз! Бирок кайсы гүлгө колумду узатпайын, ал "Алла, Алла!" деп Жаратканды даңазалап жатты. Жандүйнөм алардын бул зикирине тоскоол болалбады. Аргасыздан мынабу колумда турган Жаратканды даңазалоого дарманы калбай калган гүлдү алып келүүгө мажбур болдум!.. - дейт.

Анда Уфтада олуя Махмуддун жообуна абдан ыраазы болуп:

- Худайи, Худайи... Уулум! Мындан кийин ысмың Худайи болсун!.. Эй, Худайи! Бүгүнкү кезүүдөн сен гана насип алыпсың... деп алкаган экен.

Ошентип Махмуд Худайи болгон. Ырас, ааламдагы Жараткандын Кудурет сырлары, асыресе, ааламдын купуя сырлары көрнөк сыңары ачылган эле.

Мына ушул окуядан тарта Махмуд ысмына жогорку рухий даражасынан улам урмат иретинде "Азиз" наамы кошулуп, Азиз Махмуд Худайи деген атка конгон экен.

Аалам адам тууралуу кеп салат

Ааламдын өзөгүн андаган жан өзүндөгү өзөктү да аңдайт. Анткени адам ааламдын өзөгү. Шейх Галип бул жөнүндө мындай дейт:

"Эй, адампенде! Турган турпатыңа кылдат назар сал! Сен ааламдын өзөгүсүң, жандуу-жансыздын көзү атыккан адамсың..."

Мавляна олуя да:

"Ардактуу досум! Сен тек адам гана эмессиң, сен өзүнчө ааламсың! Сен түбү көзгө көрүнгүс терең, чалкып жаткан мухитсиң!"

"Эй, кемелине келген жан! Сен мынабу турушуң менен эле кылаасы көзгө илешпес деңиз сыңарысың. Жүздөгөн, калаберсе миңдеген аалам мына ошол деңизге чөгүп жок болгон"

Ариф-көсөм султаны Мавляна адамды Шамстын бейнесинен көрүп, өмүр бою Шамсты же Шамс сыяктуу адамды издеген экен. Ырас, өмүрүнүн соңунда анын:

"Издеген адамыма куса болуп кетип баратам" дегени бар.

Асыресе, Мавляна олуя убактылуу дүйнөдө кемелине келген жан чанда гана чыгарын башынан өткөргөн окуя аркылуу төмөнкүчө баян этет:

"Бир күнү түнүчүндө сыртка чыктым. Конуштан обочолонуп кыйырда кезип жүргөм. Бул учурда бир адам көрүп калдым. Колунда чырагы бар экен.

-Түн жарымда эмне издеп жүрөсүң? - деп сурадым.

-Адам издеп жүрөм - деди.

- Бекер! Бекер эле өз жаныңды кыйнайсың... Мен да анүчүн өз ата-конушумдан айрылдым, дале болсо издеп таппайм. Эң жакшысы, үйүңө бар, жат, эс ал! Бекер эле издеп жүрөсүң, аны эч жерден табалбайсың! - дедим.

Анда береги адам мени карап:

- Табалбасымы мен да билем. Ошентсе да, аны издөөдөн өзүнчө ырахат алып жатам - деп жооп кайтарды"

Бул жооп үлгүлүү затка муктаж жандын издөө кусалыгы эле.

Киши уулу Жараткандын чексиз Кудуретин, Улуулугун, Аруулугун көргөзгөн өзүнчө да, өзгөчө да жан. Бул өңүттөн адамзаада өзүнчө аалам, жандуу Куран болууга (Куран боюнча жашоого) жөндөмдүү зат.

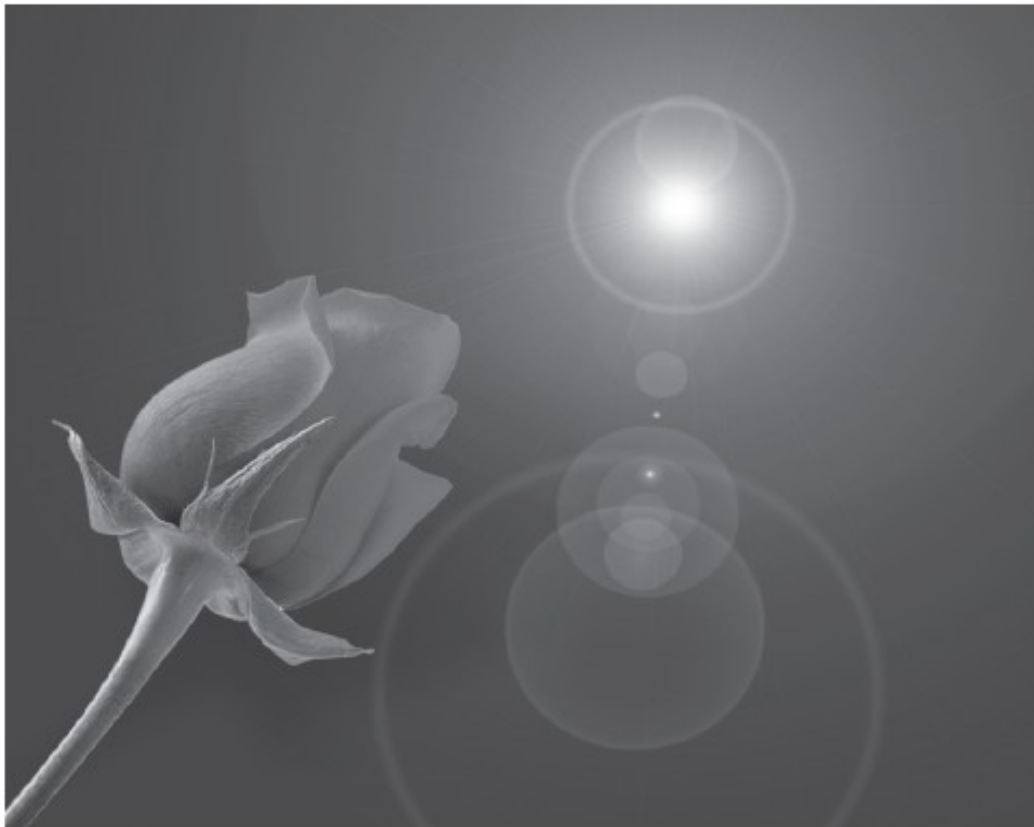
Оо, Жараткан Алла!

Аалам-атпайды андап-көрөр көөдөн көзүбүзгө нур бере көр! Ааламдагы, жандүйнөбүздөгү катылуу купуя сырдын айнегинен жамалыңдын чексиз нурун көрүүнү насип буюра көр!

Оомийин!..

Жашоодон эң ийги шекилде пайдалануу

Күн үчүн жер бетине нурун чачпоо кандай мүмкүн эмес болсо, жашоодон эң мыкты шекилде пайдалана билген, эң ийги сапаттар менен шөкөттөлгөн күчтүү рухтар үчүн да жандуу-жансыздын камын ойлобоо, адамзааданы акка чакырбоо ошондой мүмкүн эмес.

Одүйнө салганга чейин...

Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыз:

“Оо, Жараткан Алла! Ыракымынан үмүтөтөм. Көз ачып-жумгуча да напсимин азгырыгы менен мени жалгыз калтыра көрбө! Ар бир кадамымды оң жолго багыттай көр! Эч калетсиз, Сенден башка Жаратуучу жок...” (Абу Давуд, Адаб, 100-101) деген таризде Улуу Жараткан Кудай Таалага алакан жая дуба кылар эле.

Ал күндүзүн эң ийги шекилде кечирүү менен катар түндүн белгилүү бөлүгүн аягы шишигенче намаз окуу менен өткөрө турган. Мунун себебин сураган жубайы Аишага берген жообу өтө зор мааниге ээ:

- Ээ, Аиша! Жаратканга шүгүрчүл кул болбой эле коеюнбу?! (Муслим, Мунафикун, 79).

Демек, Жараткандын жолунда ким кайсы даражага жетсе жетсин, эч качан эч бир кулчулук озуйпасынан оолак болбойт. Ырас, парз, важиб, сүннөт, арам-адал, мубах, мустахаб сыяктуу Жараткандын жарлыгы, чен-өлчөмү ак жолдун жолоочусу үчүн акыркы демге чейин ар бири өз күчүндө болот. Ошондуктан ариф-көрөгөчтөр өмүр бою:

“Жаратканды даңазала, аруу тут! Саждага баш койгондон бол! Одүйнө салганга чейин Жаратканга кулчулук кыл!” деген жарлыкка жараша жашоого жанүрөп, ар бир демин текке кетирбегенге аракет кылышат.

Жашоонун максаты

Адамга ыроолонгон жашоо ырыскысынын эң иридеги максаты - бул кулчулук.

Бул багытта алгы максатыбыздын өзөгү - эки күндүк утурумдук жашоону эң жогорку туйум менен «кечирим» деген ары аруу, ары бийик түшүнүктө түптөлөт. Башкача айтканда, жашоо бизге берилген кемелине келелек буюм сыңары. Ырас, жашоону колубуздан келген жакшылыктар менен шөкөттөгөнүбүзгө жараша өмүрүбүз ошондой көркөм, жамандыктар менен кечиргенибизге жараша зыяндуу болот. Муну жыгач устага салыштырууга болот. Эгер жыгач уста, маселен, жаңгак жыгачтан убагында эмерек жасабаса, белгилүү убак өткөн соң анын отунга айланары бышык. Ал эми өз убагында эмерек жасаса, ал үйдүн же кансарайдын төрүнөн орун алат. Адампенде дал ушул жыгач уста, ал эми жашоо жаңгак жыгач сыңары.

Андыктан адамзаада жашоосун туура багытка салуу үчүн алгач аткара турган озуйпаларын үйрөнүп, аны жүзөгө ашырышы зарыл. Асыресе, ал муну менен гана чектелип калбашы абзел. Бул жерде жашоо каражатын эң мыкты деңгээлде колдонобилүү өтө чоң мааниге ээ. Аары бал жасоодо өтө кылдаттык менен аракет кылат. Эгер бир жеринен ката кетирсе, бал биз үчүн шыпаа эмей эле ууга айланмак.

Демек, аарыдан алда канча жогору өзгөчөлүктөргө ээ болуп жаралган адампенде аарыдан да ийги изгилик жасоого, жашоосун көркүнө чыгарууга, ырас, ыйманы, рухбилгилиги, такыбаалыгы, ыкласмандыгы менен эки дүйнөсүн жарыкчылыкка, түбөлүк жыргалчылыкка айландырууга жөндөмдүү.

Анүчүн эмне кылуу керек?

Китебинди оку!

Биринчиден жашоо “Оку!” жарлыгы жараян эткен учурдан башталат. Окубаган пенде куурап калган кургак отун сыңары. Бул жерде «окуу» дегенди бир гана китеп бетинен маалымат окуу деп түшүнбөө керек. Китеп окуу мээге күлазык. Ал эми биз тек китеп окуп мээге күлазык тартуулоо менен гана чектелбешибиз керек. Асыресе, көөдөнүбүзгө азык болчу баракчаларды окушубуз керек. Бул жазууну мынабу бакыраң көз менен эмес, көөдөн көзү менен окуу мүмкүн. Бул бүтүндөй ааламды, тоо-ташты, ой-түзөңдү, жети кат асманды жана эң башкысы өзүбүздү окуу менен жүзөгө ашат. Ошондой эле өзүбүздү кантип теске салганыбызды да эске алуу менен жараян этет. Махшар майданында колубузга амал дептериби карматылат да:

“Китебинди оку!” - деген буйрук келет.

Бул дүйнөдө амал дептерибибизге эмне жазсак, акыретте ошону гана окуйбуз. Өзүбүздү ошол жерде ким экенибизди тааныйбыз. Бул дүйнөдө азгырык шайтандын кашык суусуна чөккөнүбүздү ошол жерде көрөбүз. Напсинин болор-болбос кичине гана аңынан аттай албай мүдүрүлүп жыгылганыбызды ошол жерден билебиз. Андыктан али убакыт бар учурда азыртан амал дептерибибизге эң ийги изгиликтерди жазып, Жараткандын алдына жарык жүз менен барууга жанүрөй аракет кылуубуз кажет.

Сурак

Эки дүйнөдө бейпил жашоо үчүн бу дүйнөдө акыйкат ак жолдо жүрүү талап кылынат. Азирети Пайгамбарыбыз бизди дал ушул жолдо жүрүүгө үндөйт. Азирети Умар анүчүн мындай дейт:

“Суракка тартылганга чейин өзүнөрдөн сурак алгыла!..”

Анткени адам өмүрүн кандай кечирсе, ошондой көз жумат. Асыресе, кандай көз жумса, дал ошол таризде тирилет.

Хайсам бин Раби мындай дейт:

“Өлүм төшөгүндө жаткан бир адамдын үйүнө барган элем. Төшөктө жаткан экен. Баш жагына отуруп келме келтире баштадым. Байкуш адам мени укпай жатты. Тилекке каршы, ак сөздү угузалбадым. Анткени ал акча гана эсептеп жаткан эле...”

Бул түбөлүк бакытынан ажыраган жандын окуясы. Акчанын көйүнөн кутулалбай орду толбос касыретке кабылуунун мисалы. Ырас, айланкөчөктүн кышка азык камдабай кадам таштоо тамсили сыңары акыретке азык албай бет алуу - бул өтө коркунучтуу да, өкүнүчтүү. Андыктан мээнеткеч кумурска сыңары акырет-кышка катуу даярдык көрүүбүз кажет. Бул өңүттөн киши уулу үчүн эс алуу өлүмдөн кийин болот. Себеби кабырда балким, кылымдарды карыта уктарбыз.

Бул дүйнө акыретке багытталган жол. Мында акылга коруш, жандүйнөгө жаназык тартуулоо күч. Ооба, жалпыбызга ыроолонгон жашоону эң ийги шекилде кечирүү шарт.

Имам Шафи бул багытта мындай дейт:

“Өзүңдү-өзүң akka жылоолобосоң, азгырык сени карага жылоолойт”

Кара жолдун жолоочусу жөнүндө Саади Ширази:

“Каранын караңгы койнунда тумчуккан адамдан жадагалса өз руху иренжийт...” - дейт.

Хажы Байрам олуя жашоосун жарга такаган сапат тууралуу:

“Текебердик сыяктуу терс сапаттар белге байланган ар бири өзүнчө чоң таш сыңары. Аны менен сүзүүгө да, учууга да болбойт...” - дейт.

Демек, киши уулу өз кемтик-мүчүлүштүктөрүн таап, алардан арылууга аракет кылышы керек. Башкача айтканда, “Киши өз кемтигин билмейин ирфанга жетпейт!”

Коркунучтар

Адамзаада напсинин аңга түрткөн ар кыл азгырыгын рухка себилген уу катары кабылдашы кажет. Анын ар бири рухий жашоо жолубуздан чыккан көк мелжиген арсак аскалуу тайгак ашуу, тар кечүү сыяктуу. Жалгыз байлык-бийлик үчүн деп соккон жүрөк менен Улуу Жараткан Алла Тааланын алдына эч качан жарык жүз менен баралбайбыз. Асыресе, мусулман эместердин түшүнүк-ишенимине жакындоо - бул өзүнчө жапа, апаат. Анткени мындай жакындоо алгач ой биримдигин ыдыратууга жол ачат. Убакыттын өтүшү менен жандүйнө жакырлыгы жараян этет. Бул учурда мусулман адам рухий майып жанга айланат да калат. Ошондуктан жашообузду жакшы жөнгө салуу үчүн эң ириде акылыбызды каракүч шайтандын азгырыгынан алыс тутуп, көөдөнүбүздү көздүн карегиндей сакташыбыз керек.

Жашоону ак жолдо колдонуунун түркүктөрү

Жашоону жаркын келечегибиз үчүн кечирүү дене, мал-мүлк жана рух менен жүзөгө ашат. Тагыраак айтканда, денени адал азык менен камсыздоо, байлык-акча дегенди Жалгыз Жараткандын жарлыгына жараша, адал жол менен таап, адалга колдонуу, көөдөндү эң жогорку сапаттар менен көркүнө чыгаруу адамды “адам” атка татыктуу, Алланын ардактуу пендесине айлантат. Анүчүн төмөнкү кечүүлөр талап кылынат:

- Билимди да, ирфанды да алуу,
 - Адамдык бийик адеп-ахлак, Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам)
- Пайгамбарыбыздын акылагы менен адамдык сапатыбыздын көркүнө көрк кошуу,
- Жат сапаттардан арылуу,
 - Пайгамбарыбыздын доорунан үлгү алуу,
 - Ыйык Куран менен жуурулуша жашоо,
 - Ак жолдо жүрүү,
 - Ак сүйлөө, убадага бек туруу,
 - Ибадаттарды чын ыклас менен орундоо,
 - Өлүм жөнүндө ой толгоо,
 - Жаратканга жакын пенделер менен бирге жүрүү,
 - Дин боордошко боордоштук сүйүү бапестөө, ушак-айыңдан оолак болуу,
 - Мал-мүлктү Жараткандын жарлыгынын алкагында өз орду менен колдонуу,
- ысырапкерчиликтен жана сараңдыктан алыс болуу, садага берүү,
- Топуктуу болуу,
 - Боорукер, мээрман болуу,
 - Адамдын акысын жебөө,
 - Адал азыкка артыкча көңүл буруу,
 - Эмгекчил болуу,
 - Жараткандын жолунда ак кызмат өтөө,
 - Такыбаалык менен өмүр кечирүү

Аалам ардагына арналуу

Жогоруда аталган артыкчылыктар сыпаа, ыкласман, акпейил, кыраакы адам болуунун башкы талаптары. Бул талаптарга жооп берген жан бейпил жандүйнөгө ээ болот. Анын рух ааламы жыпар аңкыган гүлзар сыңары айлананы жанга жагымдуу жытка бөлөйт... Элге ак кызматын өтөйт.

Адамзаада аалам ардагы Азирети Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) анын ак сүннөтүнөн карыш чыкпоо менен арнала алат. Ошондо гана ал Алланын учу-кыйырсыз ыракымына карк болуп, мээримине бөлөнөт.

Айланага ачылган изгилик

Күн үчүн жер бетине нурун чачпоо кандай мүмкүн эмес болсо, жашоодон эң мыкты шекилде пайдалана билген, эң ийги сапаттар менен шөкөттөлгөн күчтүү рухтар үчүн да жандуу-жансыздын камын ойлобоо, адамзааданы акка, түбөлүк бакытка чакырбоо ошондой эле мүмкүн эмес.

Ырас, ар бир бакыттын туу чокусун жеткиси келген адам үчүн өз өмүрүн өтөсүнө чыгара эң ийги таризде өткөрүү асыресе, коомдо элдин ит арка тартып ынтымактын ыдырашына, кут-берекенин кетишине өтө чоң бөгөт.

Жашоону улуу максатка ылайык туура пайдалангандар өздөрүнүн гана эмес, бүтүндөй коомчулуктун камын көрүүгө жанүрөшөт. Алар өздөрүн коомдо болуп жаткан бардык терс көрүнүштөргө жооптуу деп эсептешет. Бул багытта Мехмет Акиф Азирети Умардын адилеттүүлүккө берген мааниси жөнүндө:

“Тигр дайрасынын боюнда бир карышкыр койдун курсагын жарса, Алланын адилети аны Умардан сурайт” дейт.

Напси менен күрөшүү

Напсини тарбияга салып аруулоонун максаты жандүйнөнү ар түрдүү рухий ыпластыктардан арылтып кемелине келтирүү. Арийне, напсини тескеп аруулоо үчүн иралды Жараткандын жарлыгына баш ийип, азгырык арзуулардан, жат иштерден оолак болуу кажет. Ар бир мусулман баласы өзүнүн кемтигин, алсыздыгын, Алланын алдында эч кандай деле илим-билимге ээ эместигин аңдап, Жараткан Кудай Тааланы бардык күч-кудурети менен таанып кадам шилтеши керек. Мына ушуну жүзөгө ашыра алса, Ыйык Куранда айтылгандай “жамандыкка буйруган” (Юсуф, 53) напси ыплас сапаттардан арылып арууланган болот.

Напсини аруулоого аракет кылуу маанилүүлүгүнө жана кыйынчылыгына жараша “чоң күрөш” деп аталат.

Бул жөнүндө Азирети Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) өтө оор жараян эткен Табук Казатынан кайтып келатканда кутман сахабаларына кайрылып:

“Азыр жеңил күрөштөн оор-чоң күрөштү көздөй бет алып баратыбыз” - деген эле.

Чынында да бул жүрүш башка казаттарга салыштырмалуу алдаканча оор болгон. Ырас, жүрүштү башынан акырына чейин эки жүздүүлөрдүн ар түрдүү оюндары, бузукулугу, бир жагынан шайтандын азгырыгы коштогон. Ошол жылы күн өзгөчө ачуу тийип, кургакчылык өкүм сүрүп турган эле. Табук Медина шаарынан алыс болгондуктан, жөө баруу өтө кыйын эле. Анын үстүнө бул учурда түшүм жыйноо мезгили да келип калган болучу.

Бул казатта мусулмандар Византия империясы менен беттешүүгө даярдык көрүп жатышкан эле. Мына ушул алп Византия империясы менен кармашуу деген кабардын өзү эле мусулмандарга өтө оор келген. Мында үч түмөн (отуз миң) Ислам колу миң чакырымдык жолду басып өтүп, кайра артка кайткан эле. Мединага кайтып келгенде кадимкидей өзгөрүп калышкан. Арыктап, кадимкидей терилери сөөктөрүнө жабышып, сакал-чачы өсүп жүдөп калышкан болучу.

Мына ушундай узун жолдон кайтып келаткан сахабалар Пайгамбарыбыздын береги сөзүнө таң кала:

- О, Алланын Элчиси! Бизди көрүп турасыз! Мындан да чоң күрөш барбы? - дешет. Анда Азирети Пайгамбарыбыз:

- Ооба! Азыр биз жеңил жихаддан оор жихадка - напсинин азгырыгы менен күрөшүүгө баратабыз! - деген экен.

Ырас, Алла Таала:

"(Эй, Пайгамбар!) Напсинин азгырык арзуусун өзүнө кудай кылып алган жанды көрдүңбү?" (Фуркан, 43) деп буйуруу менен напси менен болгон күрөшүүдө жеңишке жетпеген жандын напсине баш ийип, капилеттикке кептелерин ишара кылат. Бул өңүттөн тавхид келмесинин өзөгү алгач жүрөктөн бардык жалган “кудайларды” чыгарып, андан соң Жараткан Алланын жалгыздыгын, улуулугун аруу көөдөн менен кабылдоо деген түшүнүк менен аныкталат. Бир сөз менен айтканда, турган турпатыбыз, жандүйнөбүз менен жалгыз Жараткан Алла Тааланын ак жолуна бет алуубуз керек. Ага ар качан, ар жерде ыраазы болушубуз кажет.

Адампенденин Аллага ыраазы болушу, жашоонун ар түрдүү сынактарына сабырдуулук менен жооп бериши, акыретке өмүр бою талыкпастан даярдык көрүшү, ырасында, напси менен болгон күрөштүн жигердүүлүгүнө байланыштуу.

Азирети Жакып пайгамбар сыяктуу:

“Эми мен сабыр кылуум гана керек” деп айтуунун убагы келет.

Ибрахим пайгамбар сыяктуу отко ташталар чакта жардамга келген периштелерге айткандай:

“Отко күйгүзүү күчүн берген ким? Ал менин абалымды билет. Силерге эч кандай талабым жок” деп айтуунун да өз убагы келер.

Жыйынтык

Кеп оролу “Сен Ага (Аллага), Ал да сага ыраазы болгон абалда Жаратканга кайт!” (Фажр, 28) деген буйрукка ылайык болуу үчүн өмүр кечирүүдө жатат.

**Оо, Жараткан Алла! Бизди да дал ушул куш кабарга дуушар кыла көр!
Кечирип жаткан өмүрүбүзгө берекенди төгүп, Жалгыз Өзүңө жарык маанай менен кайтууну насип буюра көр! Адамды жарга такаган сан миң азгырык лаззаттарга алданып, касырет тарткандардын катарынан оолак кыла көр!**

Оомийин!..

Жаратканга жакын кул боло билүү

Жаратканга сүйүктүү кулпенде боло билүү үчүн ар бир көз ирмемибизде дин Исламдын нурун чачып туруубуз, демек, Исламды эч качан эстен чыгарбообуз кажет. Ырас, соода-сатыкта болобу, үй-бүлөдө болобу, айлана-чөйрөгө болгон мамиледе болобу, айтор, ар качан ар жерде дин Исламдын мыйзамы менен аракет кылуу мусулман баласын Улуу Алла Тааланын учу-кыйырсыз мээримине бөлөйт.

Өмүрдүн сыры

Үч ай...

Бул куттуу үч айдагы белгилүү күндөр Жаратканга жакын кулпенде болууга өзүнчө мүмкүнчүлүк болуп эсептелет.

Алла Таала айрым айларды айрым айлардан артык кылып жараткан экен. Асыресе, ошол айлардын ичине берекелүү түндөр да катылган. Андыктан бул түндөрү Жараткан Аллага алакан жая жалбарып жакындап, Анын ыраазылыгына ээ болууга, кечиримин алууга жана Жараткандын жамалынын жаркышынан насип алууга жанүрөө кажет.

Анүчүн тавхид (Жараткандын жалгыздыгын) ишенимин жүрөк менен кабылдоо алгы шарт. Ал эми экинчи шарт дал ушул ишенимдин негизинде Жаратканга кулчулук озуйпаны орундоо болуп саналат.

Ырасында, бизге ыроолонгон өмүрдүн өзөк сыры да Жаратканга сүйүктүү кул болууда, кулчулук озуйпабызды толук, кемелине келтире аткарууда жатат.

Киши уулу үчүн эң зоболоруу озуйпа - бул кулчулук. Бул озуйпа кулчулуктун кунарын ачууну, кулчулукту өтөсүнө чыгара орундоону талап кылат. Ошондуктан мусулман баласы үчүн кулчулук озуйпасын эң ийги шекилде аткаруу шарт.

Эң жогорку деңгээлде кулчулук

Жаратканга сүйүктүү кул боло билүү деген эмне?

Анүчүн ар бир көз ирмемибизде дин Исламдын нурун чачып туруубуз кажет. Ырас, соода-сатыкта болобу, үй-бүлөдө болобу, айлана-чөйрөгө болгон мамиледе болобу, айтор, ар качан ар жерде дин Исламдын мыйзамы менен кадам таштоо мусулман баласын Жараткандын чексиз ыракымына карк кылат.

Жараткан Алланын Курандагы адамзаадага көргөзгөн көрсөтмөлөрү Жалгыз Өзүнө эң ийги деңгээлде кулпенде болобилүү үчүн эң мыкты жол-жобо, эреже. Арийне, бул жөнүндө Ибра сүрөсүнүн 22-40-аяттарында да баяндалат. Аталган аяттарда Алла Таала акыркы ак Элчисиинин үмөтүнө ак жолдун жоболорун көргөзгөн. Бул жоболор бардык ак диндерде бирдей. Жараткан тарабынан жөнөтүлгөн ак диндерде элдердин коомдук түзүлүшүнө карата айырмачылыктар болсо да, негизги жоболор бирдей болгон.

Жараткандын жарлыгы

Улуу Кудай Таала төмөнкүчө буюрат:

"Эгең силерге Анын Өзүнөн башка эч кимге сыйынбоону жана ата-энеңерге жакшылык кылууну буйруду. Эгер алардын бирөө же экөө тең карылык куракка жетсе, аларга "Уф-ф!" дебе, зекибе! Жылуу-жумшак сөз сүйлө!" (Ибра, 23).

Аяттагы алгы кабар:

Жалгыз Алла Таалага гана кулчулук. Жаамы жандуу-жансызды жараткан Жалгыз Аллага кулчулук кылуу, моюн сунуу, Жалгыз Өзүнө гана алакан ачып кечирим тилөө, ибадат кылуу...

Экинчи кабар:

Ата-энеге жылуу мамиледе болуу. Жарык дүйнө менен жүз көрүшүүгө себеп болгон ата-энеге жылуу мамиле... Алла Таала бизге:

"Эгер алардын бирөө же экөө тең карылык куракка жетсе, аларга "Уф-ф!" дебе, зекибе!" деп буюрат.

Адампенде карыган сайын ал-күчтөн таят. Убакыттын өтүшү менен дене алсырагандай эле акыл да күчүнөн алсырашы толук ыктымал. Бул табигый көрүнүш. Ырас, ата-эне бул куракта "уф-ф!" деп айтууга мажбур кылышы мүмкүн.

Бирок бул багытта Жараткандын жарлыгы ачык-айкын:

"Аларга "Уф-ф!" деп да айтпа, зекибе!"

Үч эскертме

Кааб бин Ужра төмөнкү окуяны баяндайт:

"Алланын Элчиси (саллаллаху алейхи васаллам) бизден минбарга жакын отурушубузду өтүндү. Биз минбарды тегеректеп отурдук. Биринчи баскычка аяк койуп

"Оомийин!" деди. Бир баскычка өйдө көтөрүлдү. Дагы "Оомийин!" деди. Үчүнчү баскычка аяк койду. Дагы "Оомийин!" деди.

Андан соң минбардан түштү. Биз:

-О, Алланын Элчиси! Бүгүн биз сизден мурда укпаган жаңы бир нерсе уктук! - дедик.

Анда Азирети Пайгамбарыбыз бизге мынабу окуяны айтып берди:

-Минбарда турганда Жабраил келди. Биринчи баскычка кадам койгонумда мага:

"Куттуу Рамазан айына жетсе да, кечиримге ээ болалбаган жан (Жараткандын чексиз) ыракымынан оолак болсун!" деди.

Мен "Оомийин!" дедим.

Экинчи баскычка чыкканымда:

"Сенин атың аталса да, сага салават жана дубай салам жолдобогон адам (Жараткандын чексиз) ыракымынан оолак болсун!" деди.

Мен дагы "Оомийин!" дедим.

Үчүнчү баскычка көтөрүлгөнүмдө:

"Атасынын же энесинин же болбосо экөөнүн тең карылыгын көрө туруп, бейишке киралбаган адам (Жараткандын чексиз) ыракымынан оолак болсун!" деди.

Буга дагы "Оомийин!" дедим" (Хаким, Мустадрак, IV, 170)

Бул куттуу хадисте үч үлгү бар. Эмесе:

Үч үлгү

Алгысы башынан акырына дейре ыракым, береке, кут толо куттуу Рамазан айын Жараткандын кечиримин алууга себеп болчу эң ийги изгиликтер менен көркүнө чыгаруу.

Экинчиси Азирети Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) кадырына жетүү. Пайгамбарыбыз Жараткандын бизге ыроологон өзүнчө чоң жакшылыгы. Ал адам уулу үчүн жападан жалгыз теңдешсиз үлгүлүү инсан...

Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) үмөтүнө абдан күйүмдүү, камкор, боорукер пайгамбар эле. Анын "үмөтүм" деп күйүп-жанган ак кызматы үчүн биз ага өмүр бою карызбыз. Бул карыздын башында ага салават жана дубай салам жолдоо турары бышык.

Куттуу хадистеги үчүнчү үлгү ата-энебизге болгон мамилебиз жөнүндө. Ырас, ата-эненин ак эмгегин ак кызмат менен актоо, аларга моюн сунуу баланын мойнундагы парзы да, карызы. Асыресе, ата-эне Жалгыз Жараткан Алла Тааланын ак жолуна төп келбеген иш жасоого буйурса, анда бул учурда ата-эненин тилин албоого уруксат бар.

Анткени баарыдан мурда жаамы жандуу-жансызды жараткан Улуу Алла Таалага моюн сунуу зарыл.

Аллага баш көтөргөн ата-энеге жылуу мамиледе болуу да аша мээримдүү Кудай Тааланын талабы.

Улуу Жараткан ата-энеге болгон жылуу мамиле жөнүндө мындай буюрат:

"Аларга сыпайы мамиле жаса! Мээрим канатыңды кенен керип: "Оо, Жараткан!

Алар мени кичинемден чоңойтуп өстүргөндөй, аларды мээримине бөлөй көр!" деп дуба кыл!" (Исра, 24).

Ооба, алтындай ата-энебизге ак кызматыбызды өтөп, өргөөбүздүн төрүндөгү кутун качырбоого, алар үчүн жалгыз Улуу Жараткан Аллага алакан жая эки дүйнөдөгү бакытын, амандыгын тилеп дуба кылуубуз кажет. Ошентип Жараткандын ыраазылыгына, ыракымына жетебиз.

Жер бетине келген жан төмөнкү эки жагдайды жадысына ала жүрүүсү абзел:

1. Ата-энени урматтоодо, сый көргөзүүдө кемтик кетирбөө.

2. Ыймандуу, ынтымактуу муун калтырууга кайрат кылуу.

Үй-бүлө каалгасына кадам салган ар бир жаштын эң олуттуу, нары маанилүү озуйпасы ушул. Ырас, алар да карыйт, ата-энеси баштан кечиргенди алар да кечирет.

Жаштык да өтөр...

Жараткан Алла жашоонун баскычтары жөнүндө да кабар берет. Өмүрдү төмөнкүчө корутундулайт:

"Кимге узун өмүр берсек, Биз анын жаратылыш турпатын (аны жаштыгынан алып, белин бекчейтип) алсыз кылып койбуз. Алар бул жөнүндө акыл калчашпайбы?" (Ясин, 68).

Адам дүйнөгө алгач алсыз болуп келет. Ата-эненин мээрим кучагында чоңоет, өсөт, өнөт. Бул жерде ата-эненин орду өтө зор мааниге ээ.

Жараткан адамга жаш куракта күч-кубат берет. Убакыт өткөн сайын киши уулу акырындык менен ал-күчтөн таят. Акырындык менен бел бекчейип, денедеги клеткалар күчүн жоготкондой эле акыл да чыдам күчтөн кетиши табигый көрүнүш.

Муну Өзүнүн өзгөрбөс мыйзамына койгон Жараткан Алла Таала адам баласына:

"Ой жүгүртпөйсүңөрбү? Кай жакка сапар тартып баратасыңар?" - деп суроо салат.

Ыракым каалгасы - тооба

Маселе алган багытыбызды туура андап кулчулугубузду эң ийги шекилде орундоодо жатат. Жараткан төмөнкүчө буюрат:

"Эгеңер силерди ичиңерде эмне барын жакшы билет. Эгер силер жакшы иш жасоочу болсоңор, Ал Өзүнө кайрылып тооба кылгандардын (кичирим тилегендердин) баарына кечирим берет" (Исра, 25).

Алла Таала жүрөктөгүнү айкын, даана билет. Ал аяттарынын биринде пендесине күрөө тамырынан да жакын экендигин кабарлайт (Каф, 16).

Ал бардык нерсени чексиз билет! Ага биздин акылыбыз жетпейт! Биз көрөбүз, бирок мына бул дубалдын ары жагын көрбөйбүз, угабыз мерчемдүү жерге чейин гана... Бул дүйнөдө биз үчүн баары чектелүү. Акылыбыз да чектелүү! Улуу Алла Таала көрөт, бирок чексиз көрөт. Ал бир учурда баарын көрөт. Ар бир адамдын жүрөгү эмне деп согуп жатканын, ой-кыялынын бардыгын билет. Ал Кудурет кумурсканын жүгүрүп бараткандагы эпкинин, алтургай кумурсканын оонап тургандагы шарпасын угат. Демек, Анын көрүүсү да, угуусу да, билүүсү да, кечирими да, ырайымы да чексиз!..

Алла Таала бизди дайыма чексиз ыракым каалгасына чакырат, бизге ак жолдун багытын көргөзөт. Жараткан Кудурет ар түрдүү ыплас иштерден арылып, Жалгыз Өзүнөн кечирим тилеп, тооба кылып ак жолго аяк койуубузду гана каалайт.

Тообаны тилдин учунан гана айтып койуу жетишсиз. Тооба ыпластыктардан жүз үйрүү менен башталат.

Мына ушундай чын көңүлдөн кылынган тооба бардык ырайым жана бейиш каалгаларынын ачкычы болот.

Алла Таала тооба кылууда шайтан азгырыктын аңына түшпөөбүздү төмөнкүчө эскертет:

"...Шайтан силерди Аллага каршы алдап койбосун (абайлагыла!)" (Лукман, 33).

Ооба, тооба тил менен гана чектелип калбашы керек. Ал жүрөктөн, чын ыкластан кылынып, берген убадаларыбызды жүзөгө ашыруубуз керек.

Коомдук озуйпаларыбыз

Исра сүрөсүндө төмөнкүчө буюрулат:

"Жакын туугандарыңарга, кедейлерге, жолоочуларга өз акысын бергиле" (Исра, 26)

Демек, жакын туугандар менен тыгыз байланышта болуу, ал-акыбал сурашуу, жөлөк-таяк болуу мусулман баласы үчүн коомдогу алгачкы озуйпа.

Тууган-туушкандан кийинки көмөк кедей-кембагалга, андан соң орто жолдо калып жапа чеккен жолоочуга көрсөтүлөт.

Башкача айтканда, Алла Таала бизди тышкы чөйрөгө өзүнчө жоопкер деп эсептейт. Ал бизге мал-мүлк дегенди аманат катары берет. Мал-мүлктүн чыныгы эгеси Жалгыз Алла Таала. Кулпенде болгону сарптоочу гана. Ал мал-мүлктү сарптаганы жөнүндө кыямат күнү Жараткандын алдында жооп берет. Ырас, бардар кулпенденин мал-мүлкүндө кембагалдын акысы, үлүшү болот. Бул Жараткандын бардар адампендесине тапшырган аманаты. Андыктан ал Алланын аманатын өз ээсине тапшырышы кажет. Ал адамдын аманатты тапшырбай койууга укугу жок.

Улуу Жараткан Кудай Таала:

"(Мал-мүлктү) Керексиз, ой-келди жакка сапырбагын!" (Исра, 26) деп буюрат.

Ооба, Алла Таала: "Мүлк аманат болгондуктан, аны өз ээсине тапшыр. Кембагалга, запкы чегип зулум көргөнгө назар сал да, андан сабак ал!" дейт.

Мал-мүлктү ай-ааламга, ой-келди сапыргандар жөнүндө:

"Алар шайтандын достору. Шайтан өз Эгесинин алдында каапыр болгон" (Исра, 27) дейт.

Бүгүнкү күндө да коомго бир кылчая карасак, колуна байлык тийген адамдын көпчүлүгү: "Бул мал-мүлк меники гана" деп аны каалаганындай каржап, каалаганындай сапырып келет. Анын "Өмүр бир жолу келет. Ушул бир жолку өмүрдө жыргап, куунап жашап калайын" деген чолок ойго алданып, мал-мүлктүн жалгыз өзүнүн гана убактылуу жыргалчылыгы үчүн асманга сапырганы ачуунду келтирет, бир жагынан аны аяйсың. Айла жок, напсинин торуна чалынганын көрө туруп жаның кейийт.

Андыктан өзгөчө күнгө бүгүн пайгамбарлардан, сахабалардан өрнөк алуубуз күч. Бул жерде эскерте кетчү жагдай, бул кутман заттардан үлгү алуу дегенде эскиче жашоо деп түшүнбөө керек. Тескерисинче, алардын ай-ааламга чачкан нурунан, тагыраак айтканда, өлбөс-өчпөс адамдык асыл сапаттарынан, киши уулунун жолуна шамчырак кут сөздөрүнөн үлгү алуу деп андоо абзел.

Жараткан жөнөткөн пайгамбарлар арасында өтө кедейи да, ооматтуусу, бардары да бар. Ырас, ооматтуу пайгамбар эч качан Жараткан тарабынан ыроолонгон байлыкка дөгүрсүп, мансапка манчыркаган эмес. Ал ар качан байлык, мансап дегенди жүрөгүнөн тыш колунда гана кармаган. Байлыктын кулу болгон эмес. Ал аны аманат катары Жараткандын ыраазылыгына ылайык колдоно билген.

Осмон мамлекетинин алгы үч кылымдык өмүрү дал ушундай багытта өткөн экен. Башкача айтканда, бул мамлекет Алланын мүлкүн колдонобилди. Ошондуктан Алла Таала аларды үч кылымдын ичинде 24 миллион чарчы километр жерге ээ кылды.

Бул жерде эң маанилүү жагдай Жаратканга татыктуу кулпенде болобилүү, мүлктүн чыныгы Эгесин тааный билүү. Анүчүн азгырык шайтандын "досу" болуудан оолак болушубуз керек. Анткени азгырыкка арка-дос болуу дүйнөлүк аң-түшүнүгүбүзгө чак келбес ажайып кооз Жараткандын бейишине кадам салууга эң чоң бөгөт. Бу бөгөткө бөгөлүп калуу кандай гана аянычтуу...

Көңүл төтөк сөз

Мүлк да, биз да, айтор, жаамыбыз Жалгыз Жараткан Аллага таандыкпыз. Андыктан байлыгыбыз менен да, адамдык асыл сапатыбыз, жылуу мамилебиз менен да муктаждын көңүлүнөн түнөк табууга жанүрөшүбүз керек. Бул багытта Жараткан Кудай Таала:

"Эгер сен (колуң жукалыктан) алардан ыйбаа кылып жүз буруп, Эгенден ырайым издеп үмүттөнсөң, эч болбосо аларга жылуу жумшак сөз сүйлө!" (Исра, 28) деп буюрат.

Азирети Пайгамбарыбызга (саллаллаху алейхи васаллам) кедей-кембагалдар, жетимдер келип кайыр-садага сурашар эле.

Кээде Алланын ардактуу Элчисинде (саллаллаху алейхи васаллам) аларга берүү үчүн эч нерсе жок болуп калган күндөр да болгон. Ырасында, ал өзү да көп учурда ач жүргөн. Пайгамбарыбыз бир жолкусунда кембагалдарга эч нерсе бералбаганы үчүн ыйбаа кылып, жүзүн акырын аларга билгизбей бир жагына бурган эле. Ошондуктан Жараткан жанагы:

"Эч болбосо, аларга жылуу жумшак сөз сүйлө!" - деген эскертүүсүн түшүргөн.

Башкача айтканда: "Алардан жүзүндү үйрүбө, көңүлгө төтөк болчу сөз сүйлө, алардын көңүлүн жооткот!" деген эле.

Ошентип, Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) колунда жок кезендерде дагы жылуу-жумшак көңүлгө төтөк сөздөрү менен дайыма жапа чеккен жанга жароокер мамиле жасап, эчелеген эт-жүрөктүн түпкүрүнөн түнөк тапкан.

Аалам ардагы Пайгамбарыбыздын өрнөктүү өмүрү ар качан жанга жаназык эле. Абалы, Хандак казатында мусулмандар оор сынактан өтүштү. Айрымдары "Алладан жардам келбейби?" деп күмөнгө түшө турган болушту. Анда Алланын сүйүктүү Пайгамбары (саллаллаху алейхи васаллам) :

"Акыйкат жашоо - бул акыреттик жашоо!" - деп айтты. Хандак казатынан кийин жараян эткен Мекке шаары мусулмандардын колуна өтүп жатканда да Пайгамбарыбыз дал ошондой туйгу-сезимде эле. Ал Меккеге төөнүн үстүндө Жаратканга сажда кылган калыбында кирип барды. Элге:

"Акыйкат жашоо - бул акыреттик жашоо!" деп жатты.

Анткени бул дүйнөдөгү ийгилик-жетишкендиктин баары Жараткандын жардамы менен жүзөгө ашкан эле.

Ошондуктан пенде ар качан Жаратканга жалбарып, мал-мүлкү менен да, адамга болгон мамилеси менен да, сүйлөгөн сөзү менен да дайыма "садага" абалында болууга, б.а. адамга ар тараптан жардам берүү менен анын көңүлүнөн түнөк табууга жанүрөй аракет кылышы кажет. Текеберликтен, менсинүүдөн такыр оолак болушу керек. Исламдын жанга жагымдуу жылуу жүзүн, аруулугун элге туура көргөзүшү керек.

Ошентип коомдук турмушта ар дайым көңүл төтөк болууга умтулуу зарыл. Бүгүнкү күндө капшытынан жел урган өргөөдө өксүп өмүр улап келаткан бүлөлөрдүн алдында, көчөдө кор болуп жүргөндөрдүн, баңгиликтин баткагына белчеден баткандардын, сойкулуктун сормо сазында калгандардын алдында биз да жоопкербиз!

Мавляна олуя:

"Бирөөнүн көңүлүн алгын да, ажылыгың улуу ажылык болсун" дейт.

Жер бетинде киши колу менен бүткөн алгачкы үй - бул Кааба. Асыресе, адамдын көөдөнү Жараткандын даргөйү сыңары. Бул өңүттөн бирөөнүн көңүлүн алуу өтө зор маанилүү ибадат. Ал эми көңүл оорутуу өзүнчө алаамат десек да болот.

Мавляна бул багытта мындай дейт:

"Мээрман бол! Ташбоор болбо!"

Сарандыктан да, ысырапкерликтен да оолак болуу

Мээрмандыктын алгы кадамы - бөлүшүү. Алган илимибиз, мал-мүлкүбүз, айтор, көңүл төтөк болчу эмнебиз болсо, ошону менен элге эм болушубуз керек. Анүчүн сарандыктан да, ысырапкерликтен да оолак болуу эң иридеги талап. Жараткан бул жаатта төмөнкүчө буюрат:

"Башынды кашып сараң болбо, асыресе, ысырапкор да болбо! Болбосо, бушайман болуп каласың" (Исра, 29).

Түбөлүк бакытка жетүү үчүн мал-мүлкүбүздү ой-келди жакка чачуу же андан эч кимге кыпындай кайрым кылбоо чоң жолтоо. Арийне, коомдон оолак болалбайбыз. Ошондуктан Жараткан Алла сараңдыкка да, ысырапкерликке да тыйуу салган. Анткени ысырап - бул аша чабуу, т.а. аша тойунуу, аша кийинүү, жеке ыракат үчүн байлыкты каалагандай асманга сапыруу ж.б. Ал эми сараңдык - бул мал-мүлктү жеке өз кызыкчылык үчүн гана жыйнап, эч кимге эч нерсени карыш жылдырбоо. Бул эки сапаттын коомго түк пайдасы жок. Бул экөө тең адамдын өзүмчүлдүк терс сапаты. Алла Таала жеке керт башынын кызыкчылыгын гана ойлогон өзүмчүл пендени каалабайт, Ал кең көкүрөк эл деген, журт деген, ак үчүн деген кайрымдуу, боорукер, мээрман кулпендени каалайт. Андыктан аталган эки терс сапаттан такыр оолак болууга жандалбас урушубуз керек. Ар качан эл-журттун камын көрүү менен ак динге ак кызмат өтөөнүн жолун көздөшүбүз керек. Кайрымдуулуктун өлчөмү жөнүндө Жараткан төмөнкүчө буйурат:

"...(Элчим!) Алар сенден кайрымдуулук үчүн эмне каржай тургандыгы жөнүндө сурашат. Аларга: "Негизги муктаждыгыңардан тышкары (мал-мүлкүңөрдөн кайрым кылгыла!)" деп айт!" (Бакара, 219).

Эки түрдүү сынак

Тең салмактуулукту туура сактоо керек. Каржы маселесинде Жараткандын эки эскертмеси бар:

«Акыйкатта, Эгең ырыскыны каалаганына кенен, каалаганына ченеп берет. Арийне, Ал пенденин жасаган ар бир ишинен кабардар. Аларды айкын көрүп турат!» (Исра, 30).

Бул жерде эки абал тең, молчулук да, тарчылык да сынак. Булар пенде үчүн бейишке алпарчу жолдо күлазык болобу же -Алла сактасын- тозокко көпүрө болобу? Адампенде бардар учурда да, кедей учурда да Жаратканга жазбай жалбарып кулчулук озуйпасын орундап, Ага ар качан ыраазы болуп шүгүр келтиребиз же наалып баш көтөрөбүз?

Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) үйүндө айрым учурларда суудан башка эч нерсе жок күндөрү да өткөн. Бир учурларда Мекке-Мединанын эң бай адамы да болгон. Ал бул эки учурда тең убактылуу дүйнө мүлкүн жүрөктөн тыш кармаган, аны Алланын ак жолунда кедей-кембагалдарга тараткан.

Бардарлыктан да, жокчулуктан да бакыт табуу мүмкүн. Жараткан ырыскыны ар кимге ар кандай ыроолойт. Көбү да, азы да сынак. Бардар учурда «адам» атка арзуу үчүн ар качан, ар жерде Жараткан Аллага ыраазы болуп, ысырапчылыктан такыр оолак туруп, шүгүр келтирип Жараткандын жарлыгына жараша кайыр-садага берүү керек. Жокчулук учурда «Сабыр кылгандарга куш кабар бер!» (Бакара, 155) деген аятка татыктуу болуу үчүн жанүрөө кажет. Сабырдуулуктун сынагынан ийгиликтүү өтүү зарыл.

Ырас, Куран аяттарында төмөнкүчө буйурат:

«Ал күнү мал-мүлк да, бала-чака да түк пайда бербейт. Бирок Алланын алдына ак жүрөк (Жалгыз Алла деп соккон аруу жүрөк) менен баргандар гана (Жараткандын ыракымына карк болушат)» (Шуара, 88-89).

Ооба, мал-мүлк, байлык, мансап-бийликтин баары бул дүйнөдө калат. Кыяматта өз каныңдан бүткөн балаң да, байлык-бийлигиң да жардам бералбайт. Андыктан жашообузду бул нерселер менен гана чектеп койуунун акыбети өкүнүчкө алпарарын жадыдан чыгарбоо абзел.

Кедейликтин дарты жана кылмыш

Исламга чейинки доорду караңгылык доору деп аталган доордо жашаган адамдарга жасаган жексур иштери үчүн ачууланып келебиз. Агезде алар кедейликтин дартынан, куру намыстан жана башка себептерден улам балдарын тирүүлөй көмүшкөн. Бул учурда Алла Таала:

«Кедейликтен коркуп өз балдарыңарды өлтүрбөгүлө! Анткени аларга да, силерге да ырыскыны Биз беребиз. Арийне, аларды өлтүрүү - чоң күнөө» (Исра, 31) деп бул кылмышка катуу тыйуу салган.

Асыресе, Улуу Жараткан Кудай Таала: «Тирүүлөй көмүлгөн наристе кыздан кайсы себеп менен одүйнө салганы тууралуу суралганда....» (Таквир, 8-9) деп буйруу менен акыретте бул кылмыштын сурагы да, азабы да өтө оор болоорун билдирген.

Ырас, бүгүнкү күндү эмне дейбиз?

Караңгылык доорунда наристе кыздар тирүүлөй жерге берилген. Ал эми бүгүн али эненин курсагынан чыкканга чейин эле миллиондогон ымыркай аборттун курмандыгына айланууда. Дүйнө менен жүз көрүшкөнгө чейин эле... Эненин көз алдында өз канынан бүткөн ымыркайынын колу-буту, башы, айтор, ар бир мүчөсү өз-өзүнчө бөлүнүүдө. Эне буга дүйнөдө ыракат жашайын деген чолок ой менен кадам шилтөөдө. Балким, эртең эле береги ымыркай бойго жетип, каруусуна кирип жашоонун тайгак ашуу, тар кечүүсүндө ошол өз энесине, атасына жөлөк-таяк болор беле... Ошондой эле ыпплас ниеттер менен жараян эткен согуштарда таш боордук менен өлтүрүлгөн сан миң наристелер адамзат үчүн өзүнчө бир чоң каран күн...

Кыскасы, бүгүнкү күн өзүнчө караңгылык доору сынары.

Бул өңүттөн өзүбүздү-өзүбүз суракка тартып, ар бирибиз «Жаратканга жакын кулпенде болалдыкпы же жокпу? Алланын ак жолунда ак жүрөбүзбү же акка кара көө жапкан каражолтой шайтандын азгырыгына алданып анды көздөй баратабызбы?» өңдүү суроолорго оң жооп берүүнүн камын көрүшүбүз керек. Жараян этип жаткан апааттардын, жанагы каргашалуу каран күн окуялардын алдында биздин кандай кемтик-карчтыгыбыз бар? Коомдун тынчтыгы, бейпилдиги үчүн Жараткандын алдында кандай кулчулук озуйпаларыбызды орундашыбыз кажет? Андыктан келгиле, мына ушундай чалкеш заманда бүгүн бүтүндөй Ислам дүйнөсү үчүн Аллага алакан жая дуба кылабы. Ата-журтубуздун, эл-жерибиздин амандыгы, бейпилдиги үчүн да жандилибизден Жаратканга жалбарып жалыналы!!!

Жараткан Алла жалпы элибизге, ата-конушубузга учу-кыйырсыз мээримин төксүн! Согуш учкундарын ыракым жамгыры менен өчүрүп, эл-журтту, карапайым күнөөсүз жанды карага чүмкөнтпөсүн! Жалпыбызды ар качан адамзаадага пайдалуу кулпенделерден кылсын! Оомийин!!!

4-БӨЛҮМ

Кыял жорук

Киши уулу адамдык бийик сапатты барктайт, ага ашыгат. Миң төрт жүз жылдан бери Исламдын көөдөн көсөмдөрү адамдык бийик сапаты менен коомдогу руханий жашоону жандуу кармап, дин Исламдын көөнөрбөс көзөлдүгүн көргөзүп келишкен. Улуу Жараткан Кудай Таала аларга мына ушундай бекем ыйманы, адамдык бийик сапаты үчүн ыраазы болгон жана да аларды кыяматка чейин келчү мүлдө мусулмандарга сүйдүргөн.

Бийик сапат

Адамдын ариети

Ааламдын өзөгү атыккан адам уулу Аллага халифалык макамын коргошу үчүн мүмкүнчүлүгүнүн жетишинче бийик сапатка ээ болушу керек. Болбосо напси ага жүгөн салып, каалаган жерине чаап туңгуюкка алпарышы бышык.

Андыктан адампенде түбөлүк бакытка алпарчу, напсинин тизгининен бошотуп чексиз ак жолдун жолоочусуна айландырган бийик сапаттар менен шөкөттөнүшү зарыл. Ырас, мүнөзүнө ылайык адамдык бийик сапаттар менен өмүр кечириши керек. Бул багытта ийгиликке жеткендер өздөрүнө да, башка адамдарга да пайдалуу болушат...

Бийик сапатка бар жандуу-жансыз айран-тан

Калетсиз, бу дүйнө жана андагы адамзат ар качан кишилик сапаты бийик, ак жүрөк өрнөк адамдарга муктаж. Алмустактан бери жер, асман, адамзат мындай адамдарга дайыма ашыгып келген.

Арийне, адам адамдык бийик сапатты барктайт, ага ар дайым айран-таң. Анткени киши уулунун табиятындагы жөндөмдүүлүктөрдүн бири - бул ээрчүү, бирөөгө окшоого аракет кылуу шыгы. Наристе өз эне тилин мына ушул жөндөмдүүлүктүн негизинде үйрөнөт. Ырас, ата-эне, үй-бүлө, коом адамдын адамдык бийик же төмөн сапатка ээ болушуна түздөн-түз таасир этет.

Адамбаласы төрөлгөндөн тарта оң же терс багытта дайыма бирөөнүн жетегинде жетилет, өсөт. Христиан ата-энеден төрөлгөн наристе мусулман адамдын колунда чоңойсо, мусулман болот. Мусулман ата-энеден төрөлгөн бала христиан кишинин карамагында өссө, христиан болот.

Бул жагдай киши уулунун түзүлүшү ар дайым алдыга арыш созууга ылайык болгондуктан чөйрөсүнөн өрнөк алып алдыны көздөй багыт аларын айкын айгинелейт. Бул өңүттөн:

Пайгамбарлар адамзаадага өлбөс-өчпөс өрнөк

Улуу Жараткан Кудай Таала адам уулунун өрнөккө болгон муктаждыгына оң жооп берүү үчүн, ак жолдон адашпай ак жүрүшү үчүн үлгү катары Өзүнүн ак пайгамбарларын жөнөткөн.

Аалам ардагы атыккан Алланын акыркы Пайгамбарынын өрнөктүү өмүр кенчине назар салганыбызда Жараткандын вахий кабары алгач анын жүрөгүнө түшүрүлгөнүн байкайбыз. Бул жөнүндө Куран аяттарында төмөнкүчө буюрулат:

«Албетте, ал (Куран) ааламдардын Эгеси түшүргөн сөз. Аны ишенимдүү Рух (Жабраил периште) алып түштү. (Алла Таала) эскертүүчүлөрдөн болушун үчүн (Куранды) ачык арап тилинде жүрөгүнө жайгаштырды» (Шуара, 192-195).

Бийик сапат - бакыт башат

Жүрөккө түшкөн Куран Алла Элчисинин кулк-мүнөзүнүн, адамдык сапатынын мөлтүр булагы сыяктуу эле. Ал мына ошол кашкайган мөлтүр булакка жүз чайып, Азирети Аиша (Алла ага ыраазы болсун!) айткандай, «жандуу Куран» атыккан. Кутман сахабалар дал ушул теңдешсиз үлгүлүү инсанга айран-таң калып, андан Исламдык бийик касиетти алууга ашыгышкан.

Ак жолду беттегенге чейин караңгылык доорунда жашаган бул инсандар Алла Элчисинин рухий тарбиясы менен кемелине келишкен. Ошондуктан;

Сахабанын ошондогу доору «Бакыт доору» деп аталды.

Ал доордун адамдары «марифат» коомуна айланды.

Ал доор терең ой-жүгүртүү мезгили болду.

Ал доор Жараткан Кудай Тааланы жана Анын Элчисин жакындан таануу доору эле.

Сахабалар ой-санаасынан напси азгырыгын чыгарып салышты. Жүрөктүн чок ортосуна тавхидди жайгаштырышты. Мал-жаны менен ар качан, ар жерде Алланын ыраазылыгына ээ болуу үчүн жанүрөштү. Алар мына ушундай акниеттик менен Стамбулга, Самаркандга чейин келишти. Калаберсе андан ары Кытайга да барышты. Бул сапарлардан алар түк чарчаган да, тажаган да жок. Тескерисинче, алар ак кызматты сүйүп өтөштү.

Ооба, алар жандүйнөлөрүн Жараткандын жанга жаназык жарлыктары менен көркүнө чыгарып, ак жолдун жолоочусу болушкан. Ак кызмат менен ыйманын бекемдеп, андан рухий лаззат алышкан.

Алар ар дайым Исламдын аруулугун ар бир кыймыл-аракети менен да, сөз менен да ал-күчүнүн жетишинче жайууга жандалбас урушкан.

Ардактуу сахабалар Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) бир куттуу хадисин алып үмөткө жеткирүү үчүн бир айлык жолду жандилден сүйүп арымдаган. Алар ушундай бактылуу жандар экен, ошончо жолду басып өтүп, жылкысын ичинде жеми жок баштык менен алдап кармоого далбас урган адамдан хадис укпаган.

Ырас, Жалгыз Жаратканды таануу, Ага ибадат кылуу, өзүн-өзү таанып теске салуу алар үчүн негизги иш эле.

Ислам мамлекети он жылдын аралыгында Мединадан Палестинага, Иракка чейин кеңейген чакта да, алар мал-мүлккө марып, мансапка манчыркап кетишкен эмес. Алардын жандүйнөсү ошол бойдон ыйманга толо эле. Алар оомат-байлыкка эмес, тескерисинче оомат-байлык аларга жүгүрүп келген чакта да, үй-жайларынын шекили ошол бойдон калган. Жашоо ыңгайында материалдык жактан эч кандай өзгөрүү болгон эмес.

Ошентип, алар адамзат тарыхында «Изгиликтин бийик сересине жеткен инсандар» деген аталыш менен аталып калган.

Алланын ак жолунда ак кызмат өтөөгө ак ниет кылып бел байлаган мусулмандар дал ушул изгиликтин инсандарынан да үлгү алып, алар таткан рухий балтатымдан даам сызып, жүрөктү Куран нуруна толтуруп көркүнө чыгарууга кайрат кылуулары абзел.

Жүрөктүн купуя сырларын ачкан ачкыч

Күндөрдүн биринде сахабалардан Мусаб бин Умайр (Алла ага ыраазы болсун!) менен Асад бин Зурара (Алла ага ыраазы болсун!) Мединада турак алган Абди Ашхал жана Зафар урууларына барышат.

Агезде Абди Ашхад уруусунун башында Саад бин Муаз менен Усайд бин Худайр турган. Экөө тең бутпарас эле. Саад Мусаб бин Умайрдын келгенин угуп Усайдка:

-Эмне турасың? Биздин уруунун башын айландырганы келген береги эки адамды элге жакын жолотпо, кууп сал! - дейт.

Усайд дароо Мусаб менен Асад турган жерге келип, акаарат сөз айтып колундагы найзасы менен кезеп:

- Жашагыңар келсе, тезинен көзгө көрүнбөй жоголгула! - деп айкырат.

Мусаб (Алла ага ыраазы болсун!) демейдеги калыбынан жазбай ууртунан жылмая:

-Эгер отуруп уксаң, сага айтар сөзүбүз бар. Сен акылдуу эл башкарган аттуу-баштуу адамсың. Жактырсаң кабылдайсың, жактырбасаң өзүң билесиң... - дейт.

Усайд биразга ойлоно:

- Туура айтасың - деп найзасын жерге таштап кулак салып туруп калат.

Мусабдын айткандарын кунт коюп уга баштайт. Мусабдын Жаратканды даңазалаган, ак менен караны айырмалай айткан сөздөрүнө муюп, акты андап, келме келтирип ыйманга келет. Ошентип Усайд Саадка барат да:

- Аларды уктум, сөздөрүнөн эч кандай деле мандем байкаганым жок - дейт.

Саад «ишенген кожом сен болсоң, кепшейген оозуң урайын» деп Усайдка ачуусу келип, Мусабка өзү барат. Өз жинине өзү уугуп, кылычын кынынан жарты чыгарган эле. Мусаб (Алла ага ыраазы болсун!) аны да жарык маанай менен кабылдап, ак Ислам дининин аруулугун, бийиктигин көңүлгө төтөк болчу жылуу сөздөр менен түшүндүрөт. Ошентип, Саад дагы өмүрүндө укпаган мындай улуу сөздөргө кулак төшөп, актын каалгасына кадам таштайт.

Калетсиз, бул да болсо, Жараткан Алланын акыркы Элчисинин (саллаллаху алейхи васаллам) рухий тарбиясынан өнүм алган өңкөй эмес өзгөчө кутман сахабалардын кемелинин бир мисалы.

Ошол бактылуу инсандар киши уулунун акты беттешин, асыресе, түбөлүк бейпилдигин гана көздөгөн дин Исламдын берекеси менен: «Сени өлтүрүүгө келген жан сенден өнүп-өссүн!» деген эрежени инсаният тарыхына алтын арип менен киргизишкен.

Кечиримдүүлүктүн жана мээримдиктиң сереси

Бул багытта Алланын Элчиси (саллаллаху алейхи васаллам) үммөтү үчүн эң ийги үлгү болуп берген. Ал кылмышы өлүмгө татыктуу нечелеген күнөөкөрлөрдү, калаберсе өз абасын өлтүргөн Вахшини да кечирип, аларга жылуу мамиле жасаган. Анын мээри, боорукерлиги ачуу-каарынан ар качан алдаканча артыкча болгон. Инсаниятты туңгуюкка кептеген от-жалын анын кавсар абызы менен сөнүп, чар тарапка жыпар жытын чачкан гүлистанга айланган.

Ошентип, алар караңгылыктын сормо сазынан кутулушкан. Согуш соңунда жарат алып бир тамчы сууга зар болуп турган чакта да, алып келинген сууну:

«Алгач тиги боордошума алпар!» деп өзүнөн мурда боордошуна ыраа көрүшкөн.

Ыймансыздын назарында да биринчи болуу

Инсаниятты мына ушундай руханий серелерге чыгарган Азирети Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) Улуу Жараткан Кудай Тааланын тарбиясын алган.

Асыресе, жыйырманчы кылымдын экинчи жарымында Голландиянын Лахей шаарында болуп өткөн курултайда батыш изилдөөчүлөрү дегеле адамзат тарыхындагы киши уулуна эң зор эмгеги сиңген бир катар залкар инсандарды изилдеп чыгышты. Бул изилдөөнүн натыйжасында тизмектин эң башына Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбызды коюп, чынында эле анын жаамы адам баласынын көөнөрбөс кенчи экенин илимий негизде иликтеп тастыкташты. Мына минтип Пайгамбарыбыздын мусулман эмес илим адамдары тарабынан да жогорулугунун тактыкталышы, чынында эле, анын адамзат тарыхындагы теңдешсиз үлгүлүү инсан экенин бышыктап турат.

Ошондой эле кутман сахабалардын токсон пайызы Алланын акыркы Элчисинин адамдык бийик сапатына айран-таң болуу менен дин Исламга кадам ташташы да көңүлдү бурбай койбойт.

Кала берсе анын элдешкис душмандары да ага «жалганчы» же «заалим» сыяктуу лакап таңуулай алган эмес. Асыресе, ага кара көө жабууга ниеттенип аракет кылышса да, ал жөнүндө жакшылыктан башка сөз айталышкан эмес.

Адамдык бийик сапатка жалаа жабуу

628-жылы перстерди басып алган Византия империясынын императору Геракл түмөндөгөн колу менен кайтып келатып Сирияда тыным алган эле. Мына ушул учурда Азирети Пайгамбарыбыздын Исламга чакырык каты колуна тийген болучу. Катты жылуу кабылдап, анын маңызын түшүнгүсү келген Византия императору бу жаатта суроо салуу үчүн нөкөрлөрүнөн Азирети Пайгамбарыбыздын жердештеринен бир канча адам талап кылат.

Агезде Азирети Пайгамбарыбыздын эң алдыңкы душмандарынан бири Абу Суфян Мекке соодагерлери менен Сирияда эле. Бу учурда Пайгамбарыбыз менен Курайш уруусунун ортосунда тынчтык келишими түзүлгөн болучу. Гераклдын жан-жөкөрлөрү жолдон Мекке соодагерлерине жолугуп, аларды императордун алдына чакырып келишет. Геракл аларды кабыл алып, котормочусунан:

«Кимиңер «Пайгамбармын» деп чыккан заттын эң жакын тууганы болосуңар?» - деп суроо салат.

Абу Суфян:

-Эң жакыны мен болом - деп жооп берет.

Геракл:

-Буларды менин жанымга алып келгиле! Мен тиги (Абу Суфян) менен сүйлөшүп жатканда достору жанында турушсун! - дейт. Котормочуга кайрылып:

-Буларга айт, менин Ал адам (пайгамбар) тууралуу бир катар суроолорум бар. Тиги мага жалган айтып жатса, жанындагылар «Жалган айтып жатат» деп эскертип коюшсун! - дейт.

«Валлахи, жанымдагылар жалган айтканымды барган жерлеринде айтышарынан тартынбаганымда, Ага жалган жалаа жаба бермекмин» деген Абу Суфян Геракл менен болгон сүйлөшүүсүн өзү мындайча баян этет:

«Ооба, Гераклдын алгачкы суроосу мындайча болду:

-Эл арасында анын уруусу кандай?

-Анын уруусу эл арасында өтө чоң кадыр-баркка ээ - дедим. Кийинки сүйлөшүүбүз төмөнкүчө жараян этти:

-Силерден бул (мен Пайгамбармын деген) сөздү андан мурун айтып чыккан адам болду беле?

-Жок, болгон эмес.

-Ата-бабаларынан падыша болгондору барбы?

-Жок!

-Ага моюн сунгандар коомдогу аттуу-баштуу бай адамдарбы же төмөнкү катмарданбы?

-Төмөнкү катмардан.

-Ага моюн сунгандардын саны азайып жатабы же көбөйүп жатабы?

-Көбөйүп барат.

-Алардын арасынан Анын динине киргенден кийин жактырбай, кайра ал динден баш тарткан адам барбы?

-Жок!

-Анын сөзүндө турбай койгон учуру болду беле?

-Жок! Ал берген сөзүнөн кайтканын көрбөдүм. Бирок азыр биз аны менен белгилүү мөөнөткө чейин келишим түзгөнбүз. Бу убакыт аралыгында эмне кылып жиберет билбейбиз! - дедим. Аны жамандоо үчүн мындан башка сөз табалбадым.

-Аны менен салгылашкан учуруңар болду беле?

-Ооба.

-Бу чабыштардын жыйынтыгы кандай болду?

-Кээде биз, кээде ал жеңишке жетти.

-Ал силерге эмне деп жатат?

- Ал бизге: «Жалгыз Жараткан Аллага ибадат кылгыла, эч бир нерсени Ага шерик кошпогула, ата-бабанар сыйынган буттардан баш тарткыла» дейт. Намазга жыгылууга, акка, ар-намыстуу адамгерчиликтүү болууга, туугандар менен тыгыз байланышта, жылуу мамиледе болууга чакырып жатат - дедим.

Анда Геракл котормочусуна:

-Буга айт, Анын уругун сурадым, эл арасында уруусунун өтө чоң кадыр-баркка ээ болгондугун айтты. Пайгамбарлар да ушундай уруулардан чыгат.

Силерден бул (мен Пайгамбармын деген) сөздү андан мурун айтып чыккан адам бар беле? деп сурадым. Жок, деди. Андан мурун да бу сөздү айтып чыккан адам бар болгондо, андан мисал алып жатат дээр элем.

Ата-бабаларынан падыша болгондору барбы, деп сурадым, буга да жок деп жооп берди. Эгер ата-бабаларынан бири падыша болгондо, анын мал-мүлкүн талашып, артка кайтарып алууга аракет кылып жатат демекмин.

Пайгамбарлыгын айтып чыкканга чейин Анын жалган сөз айтканын көрдүңбү деп сурадым, жок, деди. Мен айкын билем, адамга жалган айтпаган Жараткан жөнүндө да жалган айтпайт!

Ага моюн сунгандар коомдогу аттуу-баштуу бай адамдарбы же төмөнкү катмарданбы, деп сурадым. Төмөнкү катмардан болгондугун айтты. Ансыз да пайгамбарларга башында моюн сунгандар ушул сыяктуу адамдардан болушат. Ага моюн сунгандардын саны азайып жатабы же көбөйүп жатабы, деп сурадым. Көбөйүп баратат, дедиң. Акыйкат диндердин өзгөчөлүктөрүнөн бири -ушул, моюн сунгандардын көбөйүшү.

Алардын арасынан Анын динине киргенден кийин жактырбай калып, кайра бу динден баш тарткан адам барбы, деп сурадым. Жок, деди. Ыйман нуру жүрөккө кирип жайылып, жай тапканда ушундай болот.

Анын сөзүндө турбай койгон учуру болду беле, деп сурадым. Жок, деди. Пайгамбарлар ошондой болушат, сөздөрүнө бекем турушат.

Аны менен салгылашкан учуруңар болду беле, деп сурадым. Кээде жеңилип, кээде жеңишке жеткенин айтты. Ансыз да пайгамбарларды күрөштөр, чоң тоскоолдуктар күтөт. Алгач жеңилүүгө дуушар болушу ыктымал. Бирок акырында чоң ийгиликтерге жетишет.

Силерге эмне деп жатат деп сурадым. Жалгыз Жараткан Аллага ибадат кылууга, эч бир нерсени Ага шерик кошпоого, ата-бабаңар сыйынган буттардан баш тартууга, намазга жыгылууга, чынчылдыкка, ар-намыстуу адамгерчиликтүү болууга, туугандар менен тыгыз байланышта болууга үндөп жатканын айтты.

Эгер бу айткандары туура болсо, Ал зат жакынкы кыска убакыттын ичинде мынабу мен турган жерге да ээлик кылат. Мен бу Пайгамбардын келерин билгем, бирок силерден чыгат деп ойлогон эмесмин. Колуман келсе аны менен жолуккум келет. Эх, жанында болгонумда, анын бутун жууп берер элем»

Акка себеп

Ошентип Геракл сыяктуу бир топ адамдар Алла Элчисинин бийик сапатынын алдында аң-таң болгонун айкын билдиришкен. Анын нур жүзүн көргөн адамдардын бир тобу ыйманга келишкен.

Мединалык жөөт аалымдарынан Абдуллах бин Салам кызыгуу менен Пайгамбарыбызга келип нур жүзүн көрөөр замат:

-Жок, бул жүз жалган айтпайт! - деп аң-таң болуп, ошол жерден келме келтирип мусулман болгон экен.

Абу Рамсанын уулу мындай дейт:

«Мага бирөө Азирети Пайгамбарыбызды көргөздү. Мен аны көрүп:

-Бул зат Алланын Пайгамбары жана ак Пайгамбар! - дедим».

Ырас, андагы көзөлдүк, салабаттуулук, нур, жылуулук өтө жогору болгон. Бул аны «Алланын пайгамбары» экендигин тастыктап турган өзүнчө далил эле.

Ариет көрнөгү

Мавляна олуя мындай дейт:

«Жаным мынабу тендимде турган чакта Куранга каралмын, Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыз баскан жолдун топурагы болом...

Ким сөзүмдү маанисинен оолактатып башка мааниге оодарса, мен андан да, анын сөзүнөн да алысмын...»

Адамзат тарыхында өмүр таржымалы ийне-жибине чейин изилденген жалгыз пайгамбар - Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам).

Анын бардык кыймыл-аракети, сүйлөгөн сөзү, жасаган иштери ийине жеткириле иликтенип тарыхка өчпөс арип менен аты жазылып калган.

Жараткандын тарбиясы

Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыздын өрнөктүү өмүр кенчи кыяматка чейин келчү мүлдө инсаният үчүн үлгү. Ыйык Куранда ал жөнүндө:

«Арийне, сен изги адеп-ахлактуулуктун сересиндесиң!» (Калам, 4) - деп буюрулат.

Аны мына ушундай адамдык бийик сапатка тарбиялаган Улуу Жараткан Алла Таала адам уулун андан үлгү алууга үндөп:

«Ант болсун! Алланын Элчисинде силер үчүн, асыресе, Аллага жана акырет күнүнө ишенгендер үчүн, Алла Тааланы көптөн-көп эстеп зикир кылгандар үчүн үлгүлүү өрнөк бар» (Ахзаб, 21) - дейт.

Ал теңдешсиз үлгүлүү инсан экен, андан үлгү алгандар да өзүнчө өрнөк болгон.

Ошондуктан баарыдан мурда анын адамдык бийик сапатынан үлгү алуунун камын көрүү абзел.

Анткени адам баласы мындай өрнөк инсандан үлгү алып анын жолунан жүрөт.

Ислам тарыхында мунун мисалы арбын.

Адамдык төмөн сапаттын терс таасири

Аббасилердин доорунда мамлекет экономикалык жактан да, географиялык жактан да бир топ илгери жетишкендиктерге жеткен.

Бул учурда өзгөчө коомдун үстүңкү катмарындагы дүнүйөнүн аркасынан түшүп кеткендердин, шат-кумарга, ысырап жашоого азгырылгандардын саны алдаканча көбөйгөн болучу. Буга халифа Мамундун кызын алган башвазир Хасан бин Сахлдын он тогуз күнгө созулган үйлөнүү тойун мисал катары келтирсек болот. Башвазир тойду өз чөнтөгүнөн эмес, мамлекеттин казынасына беш салаасын бирдей салып, элдин байлыгын ай-ааламга каалаганындай сапырып өткөзгөн. Чынында да, бул сыяктуу адамдар дүйнөнүн сан миң кубулма лаззатына алданып, байлык-мансаптын кулуна айланышкан.

Атка-минер мындай пенделер, калетсиз, эл-журтка ак кызматын өтөө мындай турсун, жанагыдай жексур иштери менен элдин убалына калышкан.

Адамдык бийик сапаттын күчү

Ошону менен бирге бул доордо мамлекеттин борбору Багдат шаарында элди Жалгыз Алланын ак динине чакырган, напсини теске салган, жандүйнөсүн Ыйык Куран нуру, Пайгамбарыбыздын ак сүннөтү менен көркүнө чыгарган Жараткан Алланын ыраазылыгына, ыракымына ашыккан такыба жандар да жашаган. Маселен, Абдуллах бин Мубарак, Суфяни Саври, Фудайл бин Ияз, Жунайд-и Багдади, Маруф-и Кархи, Бишр-и Хафи олуялар сыяктуу...

Бул заттар береги мансабына манчыркап, байлыгына марып, азгырык шайтандын кулуна айлангандардын терсине адамдык бийик сапаты менен, эл-журтка өтөгөн ак кызматы менен элдин жүрөгүнөн түнөк таап, Жараткандын мухит сымал учу-кыйырсыз чалкыган ыракымына карк болушкан. Дүйнөнүн миң кубулма утурумдук лаззатына алданышкан эмес. Мансап-бийлик, байлык аларды нары улуу, нары аруу максаттарынан түк кайтаралган эмес.

Алар дүнүйөнүн кара түтүнүнө тумчуккандарга түнөк болушкан. Султан-вазирлер, бийликтеги адамдар элдин тенине бийлигин жүргүзсө, Жараткандын сүйүктүү пенделери элдин жүрөгүнөн орун алып, ак жолдо жүрүүгө дем-күч болушкан.

Алар кандайдыр бир өлчөмдө акы талап кылбастан элге ак кызматын өтөп, Алла үчүн деген бекем ыйманы, ак үчүн деген кажыбас кайраты менен мусулман эместерге дагы оң таасирин тийгизишкен.

Аббаси халифаларынан Харун Рашид Ракка деген шаарда жашар эле. Бир күнү шаарга Абдуллах бин Мубарак олуя келерин угуп элдин баары аны тосуп алуу үчүн шаардын кыйырына чыгышат. Шаарда жокко эсе гана адам калган эле. Анын ичинде халифа да бар эле.

Элге назар салып турган Харун Рашиддин күнү:

-Бул эмне? Эмне болуп жатат? - деп таң калып, көчөдөн өтүп бараткандарга үн салат. Ага:

-Хорасандан бир аалым келатат. Аты Абдуллах бин Мубарак. Эл ошол адамды тосуп алууга баратат - деген жооп келет.

Анда тиги күң:

-Чыныгы султандык деген ушул, Харундун султандыгы эмес! Анткени Харундун султандыгында тартип сакчылары болбой, жадагалса жумушчулар да минтип бир жерге чогулбайт - деген экен.

Чынында эле тарыхка кайрылып бир сереп салсак, мындай Жараткандын сүйүктүү пенделери бийик сапаты, адамгерчилиги менен коомдун рухий жандуулугун сактап, Исламдын аруулугун аруу тутушкан.

Улуу Жараткан Кудай Таала алардагы ошондой бекем ыйманына, адамдык бийик сапатына ыраазы болуп, аларды сүйгөн, чалкыган мээримине бөлөгөн жана кыяматка чейин келчү мүлдө момун-мусулмандарга да сүйдүргөн. Аяттардын биринде төмөнкүчө буюрулат:

«Ыйман келтирип, изги иш-амал жасагандар үчүн аша мээримдүү Алла Таала (көөдөндөргө) сүйүү жаратат (Тагыраак айтканда, аларды жалпыга сүйдүрөт)» (Мариям, 96).

Оо, Жараткан Алла! Бизди да Азирети Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) баскан изи менен кадам шилтеп, ак жолуңдан айрылбаган сабырдуу бактылуулардын катарына кошо көр!...

Оомийин!...

Рухий пенде боло билүү

Жандүйнөң аруу болсо, бар жандүйнөгө нур чачкан шамчырак сыңарысың. Сенден сан миң изгиликтер иш жүзүнө ашат. Убактылуу бу дүйнөдөн эчендеген өкүмдарлар өткөн, бирок унутта калган. Ал эми рухий көсөмдөрдүн ысымдары унутулган эмес. Алардын өтөгөн ак кызматы, адал иши кыяматка чейин уланат.

Адамды «адам» атка татыктуу кылган изги сапаттар көөдөн топурагынан өсөт, өнөт, оожалат. Акыл ушул топуракта кызмат кылган чакта гана пайдалуу. Ырас, көөдөн - бул Жараткан назар салчу жай.

Бул өңүттөн жандүйнөсүн жарыткан жан чексиз көзөлдүккө, Жараткандын чалкыган ыракымына карк болот. Арийне, мындай жандүйнөсү бай, ары аруу адамдын сүкүт чалышы эле эмнени гана айтпайт, эмнени гана туюнтпайт...

Арипсиз сөз

Азирети Осмон халифа болгондо минбарга чыгып элге сүкүт чалуу менен алгы кутпасын берген.

Мавляна олуя бул жердеги даанышмандык өңүттү икая түрүндө төмөнкүчө баяндайт:

«Азирети Осмон халифа болор замат элге кайрылуу жасоо үчүн дароо минбарга чыкты.

Бар ааламдын ардагы атыккан Алланын акыркы ак Пайгамбарынын минбары үч баскычтуу эле. Азирети Абу Бакир минбардын экинчи баскычында, Азирети Умар үчүнчү баскычында отурган.

Ал эми Азирети Осмон минбардын акыркы баскычына чейин чыгып отурду.

Кадырлуу бул халифанын өзгөчө ыйбаалуулугун, бекем ыйманын билбеген бир адам ага: «-Сенден мурда келген эки халифа Алла Элчисинин ордуна отурган эмес эле. Мартаба жагынан алардан төмөн боло туруп эмне үчүн сен алардан жогору болууну кааладың?» деди.

Азирети Осмон:

«-Эгер үчүнчү баскычка турсам, Азирети Умарга окшоого аракет кылып жаткан турбайбы деген айың кеп чыкмак. Экинчи баскычка турсам, бу сапар өзүн Азирети Абу Бакирге окшоштуруп жаткан турбайбы деген сөз чыкмак.

Ырас, минбардын эң үстү - Азирети Мухаммад Пайгамбарыбыздын орду. Андыктан мени пайгамбарлар Султаны атанган Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбызга теңөө эч кимдин ойуна келбейт» - деп жооп берди.

Бу сөзүнөн кийин Азирети Осмон кутпа окулчу жерге отурду да сүкүт чалды. Асыр убагына чейин ооз ачпады, унчукпады...

Халифанын мына ошол рухий дайрасында узакка созулган сүкүтү алдында: - Кана, айтар сөзүңдү айт! - дегенге эч бир жан даай алган жок. Асыресе, мечиттен да бир да адам чыгып кете алган жок.

Бу учурда элдин сабатсыз катмарын да, сабаттуу катмарын да кандайдыр бир белгисиз сүр басып алган эле. Мечиттин ичи-тышы Алланын нуруна толуп турган эле.

Көөдөн көзү менен рухий ааламга назар салгандар ошол Жараткандын нурун көрүп жатышкан эле. Алтургай көөдөн көзү сокурлар да береги нурдун ысыктыгын кадимкидей туюп турушкан болучу».

Бул икаяда баяндалгандай, жандүйнөсү кең көсөмдөр сүкүт чалуу менен миндеген насааттардан алдаканча жугумдуу «сөз» сүйлөгөн болушат. Алардын арипсиз сөздөрү ариптен куралган сөздөрдөн да терең маанилерди туюнтат...

Жандүйнөсү кең рухий пенде болсоң

Жандүйнөң кең, аруу болсо, бар жандүйнөгө жарык чачкан шамчырак сыңарысың. Сенден сан миң изгиликтер ишке ашат.

Дилгир рухий кулпенде болсоң, көөдөнүң бүтүндөй ааламды кучагына алып кеңейет. Көзгө илешпес болмуштан алп болмушка дейре назар сала ааламдын акыйкатын аңдайсың. Жараткан Кудай Тааланы тааныйсың.

Дилгир рухий пенде болсоң, ар бир кадамыңа, ар бир ишиңе, ар бир ибадатыңа береке, кут кирет.

Дилгир рухий кулпенде болсоң, аалам-атпайдын карегисиң, өзөгүсүң.

Дилгир рухий пенде болсоң, изгиликтин да, көзөлдүктүн да көрнөгүнө айланып, ээн талаа эрме чөлдүн ириминде азгырык шайтандын отуна куйкаланган эчендеген жандарга көөдөнүндө катылуу ак булутуң менен саябан болуп, береке жамгырынды төгөсүң. Мына ошол жан сиз себептүү актын жолуна кадам шилтеп, түбөлүк бакытка бет алмак.

Чыныгы султандык

Көөдөн көсөмү атыккан жандын султандыгы да башкача. Чыныгы султандык - бул көөдөн султандыгы. Ырас, акка багыт алган көөдөнгө Жараткандын назары түшөт. Убактылуу бу дүйнөдөн эчендеген өкүмдарлар өткөн, бирок аттары унутта калган. Ал эми рухий көсөмдөрдүн ысымдары унутулган эмес. Алардын өтөгөн ак кызматы, адал иши кыяматка чейин уланат. Адал иш өчпөйт да, өлбөйт.

Осмон мамлекетинин султандарынын бири Явуз Султан Салим буга үлгү болууга татыктуу десек жаңылышпаспыз. Ал өмүр бою бир колуна алп Ислам мамлекетинин тизгинин кармап, бир колуна калем алып, жүрөгүндө Жаратканга бапестеген ашыглыгын аруу тутуп жашаган.

Ошентип, Явуз Султан Салим көкүрөгүнөн куюлуп түшкөн ак үчүн деген, Жараткан үчүн деген аруу сезими жеткен жеңиштерине дес, дем болгон. Ал өзүн өкүмдар эмес, кызматчы катары караган. Асыресе, жума күндөрүнүн биринде Малик Муаййад мечитинде имам кутпасында аны:

«Хакимуль-харамайниш-шарифайн» (Эки ыйык жайдын: Мекке-Мединанын ажосу) деп атаган кезде, дароо имамга кайрылып:

-Жок, жок! Тескерисинче мени «Хадимуль-харамайниш-шарифайн» (Эки ыйык жайдын кызматчысы) деп атаганың оң - деп көзүнөн жашы кылгырып жашып, алдындагы килемди алып, топуракка баш коюп саждага жыгылып, Жаратканга шүгүрчүлүгүн келтирген экен. Ал «Эки ыйык жайдын кызматчысы» экендигин бышыктап, селдесинин төбөсүнө шыпыргыга жышаана кылып чокчо түк кадап алып жүргөн.

Улуу жеңиштерден кийин өзүнчө салтанат менен тосуп алууну каалаган элден ыйбаа кылып:

«Баары үйлөрүнө кайтышсын, көчөлөр бош болсун. Ошондо гана Стамбулга кирейин....» - деп нөкөрлөрүнүн бирине буйра турган.

Ошентип, Явуз напсин теске салып, дин Исламдын кең келечеги үчүн арканды узун таштап, бар күчү менен жанүрөгөн. Аракети да текке кеткен эмес, жигердүү жетишкендиктерге себеп болгон.

Көрөгөчтүк

II Баязид-и Вали Осмон мамлекетинин атактуу хандарынын бири. Ал кайрымдуулук уюму, мектеп-медресе, бейтапкана сыяктуу бир катар мекемелерди элдин кызматына курдурган. Ислам илимдерине зор маани берген. Осмон маданиятынын түптөлүшүндө опол тоодой салым кошкон. Көрүнүктүү италиялык курулуш адиси жана сүрөтчү Леонардо да Винчи II Баязидке кат жазып, Стамбулдагы мечиттердин жана башка мекемелердин иш мерчемин өзү түзүүнү сунуш кылган эле. Бул сунушту элдин башындагылар жактырышкан болучу.

Бирок дилгир II Баязид хан Леонардонун сунушун четке кагып:

- Эгер муну кабылдасак, өлкөбүздөгү имараттарыбыздын таризи жана руху жагынан чиркөө сыягы шекил алып калат, ал эми өзүбүздүн Ислам курулуш таризибиз өркүндөбөй өксүп калат - деген экен.

Ырас, бул көзкараш акыл-парасаттуу, жандүйнөсү ыйман нуру менен жаркыган, дилгир мусулман баласынын дүйнөтаанымын айгинелейт. Абалы, II Баязиддин аркасы

менен Ислам мамлекети жыйырма төрт миллион чарчы чакырым жерге ээ болгон. Ошондой эле бул доордо Ислам курулуш өнөрү да туучокуга жеткен. Береги түшүнүктүн негизинде көркөм чеберчилик менен Исламдын руху чөгөрүлгөн, кыяматка дейре көзөлдүгүн сактай ала турган мечит-имараттар курулган. Буга мисал катары Сулаймания мечитин эскерсек болот.

Асыресе, чыныгы Жараткандын ак жолунда жанүрөгөн жаркын кулпенделер ар качан көөдөн Султаны Азирети Пайгамбарыбыздын жетегинде болушат. Жазма булактардын биринде төмөнкү окуя баяндалат:

«Кануни Султан Сулайман хан Сулаймания мечитинин курулушуна расмий чечимин чыгарган күнү түнүчүндө Алланын Элчиси (саллаллаху алейхи васаллам) түшүнө кирди. Түшүндө Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) мечиттин кайсы жерге, кандай таризде курулары туурасында маалымат берди.

«Минбарды бул жерге, михрапты⁸ тигил жакка, секичени (курси⁹) мынабу жерге орноткула» - деп ийне-жибине чейин түшүндүрдү.

Уйкудан кубанчы койнуна батпай ойгонгон Кануни бар ааламдын Ардагына салават, дубай салам жолдоп, көзүнөн жашы тоголонуп, Жаратканга шүгүр келтирди. Эртең менен дароо Азирети Пайгамбарыбыз көргөзгөн жерге барып, курулуш баш устасы Синанды чакыртып, мечит салдыарын билдирди. Синан да ушул эле сунушту күтүп жаткандай:

- Султаным! Бул жердеги мечиттин жайы мындай: михрап мобул жерде, минбар тигил жакта, ал эми курси бул жерде болсун - деп Азирети Пайгамбарыбыздын сөзүн кайталады.

Кануни ууртунан жылмая:

- Синан! Кабардарсың го дейм... - деди.

Синан береги түштү көргөнүн айтып ызаат менен:

- Султаным! Сиздин аркаңызда турган болчумун... - деди.

Анда Кануни кубанчына кубаныч кошулуп ошол замат:

- Андай болсо, тезинен мечиттин курулушу башталсын - деп буйрук берди.

Көөдөн көзү

Мавляна мындай дейт:

«Бул дүйнөдө көөдөн көзү сокур нечелеген адамдар бар. Ооба, көөдөн көзү көргөн адам көзүн жумса да, ага жандүйнө жазыгында жүздөгөн көздөр ачылат».

«Эгер жандүйнөң жакыр болсо, зирек бол, терең ой жүгүрт, Аллага алакан жай, суран, анүчүн аракет кыл, жанүрө!»

«Эгер жандүйнөң зирек болсо коркпо! Мындай учурда жети кат да, алты жак да көз жаздымда калбайт. Ырас, Азирети Пайгамбарыбыздын: «Менин көзүм уктайт, бирок жандүйнөм эч качан уктабайт!» дегени да төгүн жерден эмес».

«Сен мынабу көздү көөдөн көздүн көлөкөсү деп бил. Көөдөн көзү бир нерсени кандай көрсө, сырткы көз эртели-кеч ага тараптар болот, анын күзгүсүнө айланат»

«Бул акыйкатты тиги акыр жасагандар билбейт. Муну Жаратканга жакын дилгир-арифтер акыл менен эмес, көөдөн менен билип туюшат!»

«Эй, капилет инсан! Өлүм келгенде бул туйумдардын эч бири калбасын билесиңби?! Жандүйнөңө төтөк болчу дилазык нуруң барбы?!»

«Көрдө көзүнө топурак толот. Көрдү жаркытып көркүнө чыгарар руханий нуруң, көөдөн көзүң барбы?! Ооба, денедеги кара рухту руханий нур менен чайып, аруу рухка айлантуу кажет».

«Береги өлбөс аруу рухка ээ болуу үчүн жакшылык кылуу гана жетиштүү эмес, бул жакшылыктарды Алланын алдына алпаруу зарыл. Бул ыкласмандык менен мүмкүн. Арийне, аятта «Садаганы Алла алат!» (Тооба, 104) деп буюрулат».

«Жараткандын алдына изги иш-амал алпаруунун жолу көөдөн аркылуу өтөт. Эгер сен кыраакы болсоң, көөдөн Каабасын таваф кыл! Топурактан тургузулган төрт бурчтуу Каабанын ак мааниси - бул көөдөн!»

«Улуу Жараткан Кудай Таала көзгө көрүнгөн Каабага таваф кылууну, күнөөдөн арылып аруу көөдөнгө ээ болуу үчүн сага милдет кылган».

Ыйман нуру

Ата-бабалар көөдөн Каабасынын бир көрүнүшү катары эл-журтун да, курулуш өнөрүн да жандүйнөдөгү ыйман нуру менен жуурушкан. Ырас, Синан да мына ошондой ыйман нуру менен Сулаймания мечитин кургандыгы үчүн өлбөс эмгек жараткан. Мечит курулуп жатканда таштарды дааратсыз койбоого, таш, акиташ ташыган мал жандыктарды эс алдырууга, ач калтырбоого катуу көңүл бурулган. Сулаймания мечити жөнүндө эл оозунда мынабу аңыз кеп калган экен:

«Сулайманиянын ээси Султан Сулайман, курулуш долборун түзгөн Синан, баткагы ыйман нуру!..»

Мечиттин ачылыш аземинде Кануни Синанга ызаат иретинде:

- Бул ыйык мечитти Синан ачсын! Ырасында, анын эмгеги опол тоодой! - деп элге кайрылат.

Анда Синан:

- Султаным! Хаттат¹⁰ Карахисари мечитти кооз жазуусу менен кооздоп жатып көзүнөн айрылды. Андыктан муну ага ыйгарсак кантет... деп жооп берет.

Ошентип, мечиттин ачылышы хаттат Карахисариге ыйгарылган экен.

Оо, Жараткан Алла! Бизди да ата-бабаларыбыз сыяктуу ушундай эмгектерди кылган ак адамдардан кыла көр!

Оомийин!..

Акыл менен көөдөндүн айкалышы

Акыл шек-күдүктүн сарайы болсо, көөдөн ынаным-ыкластуулуктун өргөөсү. Мавляна булардын абалына жараша: «Чынында деңизди бир тамчы суудан көрүүгө болот. Кандай гана өкүнүчтүү кайдыгер адамдарга! Алар ай нурунан дагы жарык көз алдындагы чырактын жарыгын көралышпайт...» дейт.

Тең салмактуулук жана айкалыш

Жараткан Алла Таала жаамы жандуу-жансызга өзүнүн өзгөргөс мыйзамынын негизинде жашоо берет. Сан миң болмуштун эч кемчиликсиз миллиондогон жылдар бою ар бири өз орду менен жүрүшү Жараткандын мыйзамынын өтө кылдаттыгын көргөзөт. Дарак менен топурактын, жалбырак менен бутактын, данек менен мөмөнүн байланышы, ак менен каранын, түн менен күндүздүн, жер менен көк асмандын айкалышы, айтор, булардын бардыгы акылды аң-таң калтырар Кудуреттин мыйзамы.

Киши уулун кемелине келтирер ыроо береги акыйкаттын ичине кирет. Башкача айтканда, ааламдын өзөгү атыккан адам баласына ыроолонгон акыл, эт-жүрөк, дене мүчөлөрүнүн баары өз-өз ордунда эң жогорку деңгээлде иштейт. Ошондой эле киши уулунун эркине коюлган жагдайларда адамдын жөндөмдүүлүгү Жараткандын мыйзамынан алган насибине жана ой-чабытынын абалына жараша өзгөрөт.

Эгер адам акыл менен көөдөндү ыйман нуру менен айкалыштыра алса, анда акыл да, көөдөн да улуу максатка ылайык кемелине жетет.

Ооба, бул оңой-олтоң иш эмес. Анүчүн терең илим, рухий тарбия шарт. Акыл менен көөдөн ар дайым экөө эки башка багытка бет алат. Бири сезим менен, бири ой-чабыт менен жараян этет. Көпчүлүк учурда ой-чабыт менен сезим бири-бирине баш ийбейт. Себеби акыл заттекке жана напсиге, ал эми көөдөн рухка дагы да жакын.

Акыл менен көөдөндүн ийкемдүүлүктөрү

Акыл өзүмчүлдүктү, көөдөн камкордукту талап кылат.

Акыл менсинүүгө умтулса, көөдөн кичипейил болууну каалайт.

Акыл шек-күдүккө, көөдөн ынанымга жана ыкластуулукка ийкем.

Акыл өз көмөчүн гана ойлосо, көөдөн көпчүлүккө кам көрүүнү көздөйт.

Акыл көздөгөн максатына жетүү үчүн ак-караны ылгабай жанүрөйт. Көөдөн болсо акты карадан ылгап ак жүрүүгө далбас урат.

Акыл оройлукка, көөдөн бейпилдикке ийкемдүү келет.

Акыл бир тамчы суу болсо, көөдөн чалкыган мухит сымал.

Акыл өрт болсо, көөдөн суу болот.

Акыл тизгин болсо, көөдөн арабакеч.

Бул өңүттөн эгер акыл көөдөнгө үстөмдүк кылса, адамдын өмүр жашоосунун тең салмактуулугу бузулат. Эки дүйнөсү тең чоң коромжуда болот. Анткени акылдын адам кансарайында өкүм сүрдүрүүгө толук мүмкүнчүлүгү жок. Арийне, арабакеч менен тизгин орун алмашса береги араба чоң кырсыкка учурайт. Андыктан көөдөнгө тизгинди берип, акылды ага жардамчы, жөлөк кылуу ырас. Акыл ар качан, ар жерде көөдөндүн көзөмөлүндө болушу керек. Ошондо гана экөө бири-бири менен айкалышып, ак жолду беттейт.

Айкалышуунун эң сонун үлгүсү - аалам...

Береги кыйыры көзгө илешпес ааламдын акылды аң-таң калтырган ажайып укмуш айкалыш мыйзамы айныгыс ак чындык. Бул айкалыш мыйзамы аалам-атпай жаралгандан тарта эң ийги шекилде, адамдын акылынан тыш чен-өлчөмдүн негизинде өз ордунда жараян этүүдө. Маселен, эгерде дүйнө огунда 23,5 даражага ийим болбогондо, мезгил болбос эле. Бул учурда жай болгон жерде түбөлүк жай, кыш болгон жерде түбөлүк кыш болмок. Ошондой эле күн менен жердин ортосундагы аралык береги аралыкка салыштырмалуу бир аз гана окчун болгондо, жер бети катмар музга айланмак. Же береги аралыктан бир аз гана жакын болгондо, жер бети күлгө айланып, ай-ааламга сапырылмак.

Бул мисалдар асман болмуштарынын да ар бири өзгөрбөс мыйзамга айныксыз баш ийерин айкын далилдейт.

Мына ушундай өтө кылдат ырааттуу чен-өлчөм түзүлүшү Жараткандын бар экендигине, жалгыздыгына, кудуретине, улуктугуна жышаана. Бул багытта аятта төмөнкүчө буюрулат:

«(Алла) Асманды көтөрүп, таразасын орнотуп койгон» (Рахман, 7).

«Ал жети кат асманды кат-кат кылып жараткан. Мээримдүүнүн жаратуусунан эч бир ирээтсиздик көрө албайсың! Кайра-кайра көз чаптырсаң да, кынтык таба албайсың!

Кайра-кайра дагы көз салчы, кемтик табалаар бекенсиң?! Жок, кыпындай да кынтык таппайсың, асыресе, көзүң талып алсыз тартат» (Мүлк, 3-4).

Маселен, бир дыйкан күндөрдүн биринде эгин талаасынын уйпаланганын көрсө, муну катуу шамалдан же дагы бир табигый тилсиз жоодон деп билет. Ал эми бак-дарактарынын кыйылып жатканын көрсө, муну тилсиз жоодон деп кабылдабайт. Арийне, муну уурудан же кас-душманынан көрөт. Демек, береги дарактардын жыгылышын табийгат апаатынан деп билбеген адам ааламдагы адамды аң-таң калтырган ырааттуулукту көрө туруп, анын өзүнөн-өзү жаралып калганын кабылдашы өтө өкүнүчтүү кайдыгерлик...

Мавляна олуя ааламдын катылуу сан миң сырларын кыпындай бир бөлүкчөдөн да көрүүгө болоору жөнүндө:

«Чынында деңизди бир тамчы суудан көрүүгө болот. Кандай гана өкүнүчтүү кайдыгер адамдарга! Алар ай нурунан дагы жарык көз алдындагы чырактын жарыгын көрө албайт...» дейт.

Шайтандын тузагы

Табигый өзгөчөлүгү сакталган ар бир аң-сезимдүү пендезат ааламдагы себептерди аңдап түшүнөт, мунун баары кандайдыр бир күч, Жараткан тарабынан экендигин акылы менен кабылдайт. Дал ушул багытта азгырык шайтан адамды акылдан алып, актан адаштыруу үчүн ар жерге түрдүү-түрдүү тузактарды салат. Мавляна акка кара көө жапкан шайтандын сан түр азгырыгынан оолак болуу үчүн төмөнкүчө эскертме берет:

«Сен шайтандын ойунуна жакын жолобо! Ал уурунун уурусу! Кою караңгыны абдан жакшы көрөт. Мүмкүнчүлүк табаары менен үйүңө келип каалганды тыкылдатат. Сен анын ким экенин көргүң келип, колуңдагы чыракты жандырасың. Каалганды ачарың

менен чырагың «жалп» өчөт. Сен ширеңкени күйгүзгөн сайын береги ууру үйлөп өчүрүп турат. Караңгыда ууруну көрбөй актан адашып «ширеңкем ным тартып калган турбайбы» дейсиң. Ошентип, чырагыңды өчүргөн уурудан эч кабарың жок отуруп каласың.

Шайтан сенин ыйман чырагыңа кою караңгыда мына ушинтип кийлигишет.

Ошентип, сени такыр башка жакка, караңгы жолго багыттап коюп, көөдөн казынандан бардык изгиликтеринди уурдайт, каалаганындай ай-ааламга сапырат. Акырында сени түпсүз аңга жетелеп, акыретке куру кол менен барышыңа себеп болот. Ушинтип күнүң өтө берсе, ааламдын ажайып ажарынан да, аны Жараткан Алладан да кабарсыз, караңгыда каласың, түбөлүгүң туңгуюкка кептелет!...»

Кудай Таала болмушту жөнсүз жараткан эмес!

Эйнштейндин мынабу сөзү да өзгөчө мааниге ээ:

«Ааламдын Жаратуучусу эч бир жандуу-жансызды жөнсүз, себепсиз жараткан эмес. Бул өңүттөн, ыйманы чабал чыныгы илим адамын элестете албайм. Анткени илимсиз дин сокур, динсиз илим төкөр!»

Акыл-эстүү адам бул ааламда кай жерге назар салбасын, Жараткандын бар экендигин, Анын кудуреттүүлүгүн, улуктугун көрөт, андайт. Пайгамбарларды жөнөтүү менен алардын тили, дили, илим-даанышмандыгы, акылагы аркылуу адам баласын баралына жеткизүү - бул Жараткандын жакшылыгы. Асыресе, бардык илимдер киши уулуна Алланын бар жана жалгыз экендигин, улуктугун көргөзүп, адамдын алсыздыгын, жер бетиндеги кулдук ордун аңдоого жардам берет.

Адам уулу өзүнө, ааламга терең назар салса, айдан ачык кудуреттин, көзөлдүктүн алдында ыйманга келбөө кандай гана «күлкүлүү», таң калычтуу экенин баамдайт.

Көөдөн көзү менен назар салуу шарт

Ырасында, береги кең аалам Жараткан Алланын барлыгына жана анын кудуретине жышаана. Ааламдын акыйкатын аңдоо үчүн, купуя сырларын ачып көрүү үчүн көөдөн көзү менен назар салуу шарт. Шейх Сади айткандай:

«Акыл-эстүү жандын назарында дарактын ар бир жалбырагы Улуу Жараткандын барлыгына жышаана. Ал эми кайдыгер жан үчүн ал эч нерсеге арзыбайт».

Мына ушундан улам Мавляна Селжук медреселеринен сабак алып, кийин мугалимдик озуйпаны аркалаган учуруна «Кам элем» деп, андан кийинки жандүйнө жазыгынан ааламга карек оодарып, Жараткандын ажайып кооз көзөлдүгүн көрүп, ашыглык дайрасына чөмүлгөн мезгилине «быштым, (күл болуп) жандым» деп мүнөздөмө берген экен. Анткени ал ааламдын арипке сыйбас ашыглык сырларын окуп:

«Ашыглык жолунда көпөлөк сүйүү отуна жанды. От-жалынга жанып жатып канат кагып, өзүнүн тили менен «Сен да ушундай бол!» деп жатты»

«Майы түгөл, билиги тамызылган чырак жай гана күйүп, жылуу-жумшак үн менен «Сен да ушундай бол!» деп жатты»

«Шамчырак ээрип да, ыйлап да жатты. Өзүнчө касырет тартып да турду. Ал көзжашын төгүп жатып да айланага жарык чачып турган эле. Мага «Мендей бол! Сен да напсиңден арылып, мына минтип ээри! Руханий оомат тапкың келсе, мен сыяктуу жанып-ээрүүнү үйрөн!» деп жатты»

«Дайра кылаасын бермет ташка толтуруп, ичиндеги берметтерди билгизбөө үчүн өзүн сүрдүү көргөзүп, мага «Элкөрсүндөн оолак бол! Ак берметти ичиңе катып мендей бол!» дегиси келип турду»

«Гүлзардагы гүл желекчесин чаң-кирден арылтып, бажырайып жымыйып турат. Тикендин жапасына сабыр кылып, адамга «Эй, адам баласы! Сен да мен сыяктуу бол! Тикен менен бирге болгонума эмне үчүн кайгыга батышым керек? Эмне үчүн өзүмдү

муңга салайын? Мен жылмайууну береги терсаяк тикен менен бирге болуудан таптым. Ал аркалуу ааламга аңкыган жыпар жыт чачууга жетиштим. Тикен менен жылуу мамиледе болуу мага не деген көзөлдүктөрдү гана тартуулабады...» деп жатты»

«Азирети Адам кырк жыл бою Жаратканга тооба кылып, жалынып жалбарды. Жаратканга алакан жая көз жашын төгүп, күнөөсүнүн кечирилишин тиледи. Үйүндө балдарына «Силер да мен сыяктуу болгула!» деп жатты»

«Унчукпа! Сабыр кыл! Мынабу тоодогу аскага назар салгын да, андан сабак ал! Ал дагы сүйлөбөйт, турганы турган, бирок ичтен сыздап боздоп турат. Ал дагы «Эй, адам баласы, унчукпа, ыйла!» дегиси келип тургандай...»

«Ооба, эй, акыл-эстүү адамзаада! Ааламдан ашыглык сабагын ийги алып, сен да күл болуп жан! Ээри! Көөдөнүңдү ач! Кайдыгерлигиң үчүн көз жашыңды төгүп, Жараткандын чексиз ыраакымына баш калкалап кечирим сура! Көк мелжиген аскар тоонун зоокасы сыңары түк үн катпай көзжашыңды ичиңе төк!...» дейт.

Мына, Мавлянанын ааламга салган назары!

Арифтер купуя сырга, ибарат-сабакка толо бу ааламды акыл-эстүү көрөгөчтөр үчүн өзгөчө дөөлөт, өзүнчө үлгү көрнөк, ал эми наадан жандар үчүн жөн гана жеке кызыкчылыктын камын көрүүчү, көңүл ачуучу жай катары аныкташкан.

Ырас, адампенде напсинин кесепетинен орду толгус өкүткө тушугат. Өкүнүчкө... кейишке...

Адеп-ахлактын өзөгү

Алланын ак жолунда кулпенде акыл-көөдөн айкалышына артыкча көңүл бөлүшү абзел. Мунун эң сонун көрнөгү Жараткандын жарлыгына ылайык адеп-ахлакка ээ болуу. Мавляна мындай дейт:

«Акылым көөдөнүмө: «Ыйман деген эмне?» деп суроо салды. Көөдөнүм акылымдын кулагына «Ыйман адеп-ахлактан турат» деп шыбырады».

Акыл менен көөдөндү аруу сактоо

Ыймандын берекеси менен акыл-көөдөн айкалышпаган учурда адам уулунун бул дүйнөдө аң-сезими да, акылы да жанат, күл болот. Жүрөктү чоң жоготууга учуратат. Дүйнө ааламындагы сансыз сынактарга туруштук бералбай, айласы куруйт. Ал эми акыл-көөдөн айкалышын Жараткандын буйругуна ылайык сактай алса, анда түбөлүк бейпилдикке бөлөнүп, жалгыз Жараткандын кудуретине тен берип, бактылуу өмүр кечирет. Улуу Жараткан Кудай Тааланы ар нерседен аруу тутуп:

«Чексиз кудурети менен адамды акылдан алып аң-таң калтырган Алла Тааланы мүлдө мүчүлүш сыпаттардан аруу тутам!» - деп улуктайт.

Оо, Жараткан Алла!

Акылды көөдөнсүз чабыт алышынан, көөдөндү да акылдан алыс арыш созуусунан сактай көр! Бизди акыл-көөдөн айкалышында марифатуллахка жеткире көр! Даргөйүндө түбөлүк таалайга татыган татыктуу кулпенделериндин катарына кошо көр!

Оомийин!...

Акыл менен жандүйнөнүн жаназыгы илим жана тарбия

Илим - бул даанышмандыкка сүнгүү. Түйүндү чечүү. Жаамы жандуу-жансыздан Жараткандын кабарын окуй билүү. Ал эми тарбия - пайгамбардан калган мурас. Тарбиячы болуу үчүн рухдүйнөнү кеңейтүү, Аллага бапестелген ашыглыктын алкагына арымдоо күч.

Оо, Жараткан Алла, илимимди тереңдете көр!

Улуу Жараткан Кудай Таала аяттарынын биринде төмөнкүчө буйрат:

«(Элчим!) «Оо, Жараткан! Илимимди тереңдете көр!» деп айткын!..» (Таха, 114).

Ырас, бул жерде илимдин тереңдеши дегенди адамдын адамгерчилигинин, кишилик сапатынын жогорулашы деп түшүнүү абзел. Адамгерчилик, ыйман, адамдык бийик сапат адам уулун эки дүйнөнүн берметине айлантар баа жеткис өзүнчө оомат. Анткени илим инсанга өзүн да, айлана чөйрөсүн да, Жаратуучусун да таанытчу Кудайы ыроо. Көз жумгандан кийин да адамдын даражасын жогорулатууга себеп болгон чексиз киреше.

Куттуу хадисте:

«Киши уулу одүйнө салганда иш-амалдарынын сообу токтойт. Бирок мынабу үч иш-амалынын сообу тынбайт: Садага жария (маселен, мечит куруу, көпүрө салуу, жол чабуу, булактын көзүн ачуу сыяктуу элдин кызматына жараган кайрымдуулуктар), элге пайдасы тийген илим калтыруу, аркасынан ак дуба кылар кайырлуу уул тарбиялоо» (Муслим, Васийа, 14).

Пайдалуу илим

«Күндөрдүн биринде бир тилчи аалым сапарга аттанмак болуп кайыкка отурган экен. Тилчи аалым кайыкчы менен таанышып, пикир алышканча сапарын улайт. Кайыкчыга анда-санда ар кандай соболдордон узатат. Кайыкчы берилген суроолорго жооп кайтара албай жер карайт. Тилчи ансайын бой көтөрүп, илимине манчыркап:

- Ээ, байкушум! Караңгылыктын айынан өмүрүңдүн жарымын текке кетирипсиң! - деп кайыкчыны кемсинтет.

Карапайым акниет кайыкчы тилчинин кемсинткенине жүрөгү ооруса да, жооп кайтарбайт. Бир кезде асманды кара булут каптап капилеттен шамал уюлгуп кирет. Деңиздин чыбырчык тарткан майда толкундары уюлгуган шамалдын эпкиненин улам ирденип, улам чоңоюп албууттанган чоң толкунга айланат. Кайык биринин артынан бири

буралып түшкөн тоодой толкундун жетегинде калат. Кайыктагылардын баары кымкуут түшүп, теребел ызы-чууга толот. Дал ушул учурда кайыкчы тилчи аалымга кайрылып:

- Эй, устат! Сүзгөндү билесиңби? - деп суроо салат.

Береги тилчи көзү алайып, үнү дирилдеп:

- Жок, билбейм! - деп жооп кайтарат.

Анда кайыкчы оор улутунуп кайгылуу:

- Нахив (тил) илимин билбегеним үчүн менин жарым өмүрүм текке кеткен эле. Эми болсо минтип сенин бүт өмүрүң өтөсүнө чыкканы турат. Ооба, кайыгыбыз мынабу тоо толкундан аман-эсен калууга ылайык жабдылган эмес. Эй, бурадар! Береги деңизде сүзүү илими нахивден дагы көбүрөөк талап кылынарын жана дагы да пайдалуураак экенин билчү эмес белең! - деген экен».

Бул окуяда тил илиминен тек гана табият илимдери максат кылынып жатат. Негизги пайдалуу илим адамдын түбөлүк муктаждыгына жооп берген илим эсептелет. Адамзааданын эң чоң муктаждыгы - дене менен бирге рухтун да түбөлүк бейпилдигин камсыз кылуу. Бул нерсе Жараткан Кудай Тааланын ыраазылыгына карк болууга тикеден-тике байланыштуу. Алла Тааланын ыраазылыгын толук ыйман менен бирге ийги иш-амалдар менен табууга болот.

Асыресе, береги окуядан дагы бир ибарат: убактылуу дене кайыгы деңиздин түбүнө тоголоно турган чакта, башкача айтканда, ажал жакындаганда негизги муктаждыкка жооп бербеген, рухсуз, напсинин гана ырахатына багытталган билгилик пайда бербейт.

Пайдалуу илимден оолак адам, маселен, укук таануу окуусун бүтүргөн соң кара кылды как жарчу жерде кандайдыр бир себептер менен калыстыктан, адилеттүүлүктөн тайып, жазыксыз адамды жазага жыгып, анын убалына калышы толук ыктымал. Көп жылдык илимий тажрыйбасы болсо да, ырайымдуулук дегенде ичинен ирээнжиген атка минерлер элге кызмат кылуунун ордуна тетирисинче түйшүк жаратат.

Мындай адамдар наадан наадандыгы менен кылаалас залалга эч майышпай туруп эле кадам шилтеп коюшат. Алган билимин өз капчыгынын кызыкчылыгы үчүн гана колдонууну көздөшөт.

Ырасында адамды текебердикке түртүп, акырында чоң касыретке кабылчу илим сыртынан пайдалуу, нары көзөл көрүнсө да, анын жооптуулугу, убалы чоң. Ошондуктан Алланын акыркы Элчиси (саллаллаху алейхи васаллам) Улуу Жараткан Кудай Тааладан илимди дайыма ушул багытын эске алып суранган. Пайгамбарыбыз Жаратканга алакан жайып:

«Оо, Жараткан Алла! Пайдасы жок илимден, камырабас, калтаарыбас жүрөктөн, топуксуз напсиден, кабылданбас дубадан Жалгыз Өзүңө баш калкалайм!...» - деп жалынып жалбарган.

Ооба, илим - даанышмандыкка сүңгүү. Түйүндү чечүү. Жаамы жандуу-жансыздан Жараткандын кабарын окуй билүү. Маселен, медицина илими денедеги Жараткан койгон чебер мыйзамдарды окутат. Береги илим менен алектенген адам дене мүчөлөрүнүн сырткы түзүлүшүнөн бир кадам да алдыга арымдап, андагы Жараткан Кудай Тааланын купуя кудурет кереметин көрөбилиши керек.

Анткени илим деген аңдап-билүү менен гана чектелип калуу эмес, ал купуя сырлардын түйүнүн чечүү да.

Илимдин максаты!

Ыйык Кураны Каримде:

«Алладан аалым кулпенделер гана толук, аныгына жете коркушат» (Фатыр, 28) деп буйрулгандай, Жараткан Кудай Тааланын улуулуугун, кудуретин ылайыктуу түрдө андоонун өзү баарыдан мурда илимдин өзүнчө да, өзгөчө да талабы.

Ырас, илимдин өзөк максаты эң ириде Улуу Жараткан Алланы таануу, андан соң дүйнөлүк жана акыреттик бактыбызга өбөлгө болор илимдерди өздөштүрүп, түбөлүк таалайга жетүү. Тескерисинче, илим бизди «сырат» кыл көпүрөсүнөн төмөн от-жалынга кулатат.

Куттуу хадистердин биринде мындай буюрулат:

«Кыямат күнү илим алган, илимин элге жеткирген жана Куран окуган бир адам алдыга чыгарылат. Алла Таала ага ыроологон жакшылыктарын эсине салат. Береги пенде да Жараткандын жакшылыгын эстеп, баарын мойнуна алат. Алла Таала ага:

- Ырас, Мен ыроологон жакшылыктардын кайрымында эмне иш кылдың? - деп суроо салат.

Ал:

- Илим алдым, алган илимимди элге жайдым, Сенин ыраазылыгың үчүн Куран окудум - деп жооп берет.

Алла Таала:

- Калп айтасың! Сен өзүңдү эл аалым дешсин деп илим алдың, кандай гана мукам үндүү дешсин деп Куран окудуң! Асыресе, сенин бул көздөгөнүң жүзөгө ашты - дейт. Андан соң Жараткан Алланын буйругу менен береги адам көмкөрөсүнөн жаткырылат да, тозокко ыргытылат» (Муслим, Имара, 152).

Дагы бир куттуу хадисте Алла Элчисинин (саллаллаху алейхи васаллам):

«Ким илимин тереңдеткени менен (ошого жараша) бу дүйнөдө такыбаалыгын жогорулатпаса, анда ал Аллага болгон аралыгын алыстаткан болот...» - деп буюрганы бар.

Илимде ирфан¹¹

Чыныгы илим менен жашоо аркылуу, береги илимди ирфан менен шөкөттөп, ага жүрөктөн орун берүү пендени түбөлүк бакыт жолдун жолоочусуна айлантат.

Бул өңүттөн илим иралды адамга өзүн таанытып, бүтүндөй болмуштун максатын билдирип, Жаратканды таанууга багыт бериши керек. Илим ирфан калыбында болушу кажет.

Адамдын өмүр-жашоосу менен айкалышып, аң-түшүнүктүн түпкүрүнөн тамыр байлаган билгилик «ирфан» деп аталат. Ал эми ариф деп билгиликтин түпкүрүндө катылуу сырларды, Жараткандын кабарын түшүнө билген кыраакы адамга айтылат. Ырас, ирфанга ээ болгон адам ариф болуп саналат. Мындай кемелдикке келе элек илимдүү «аалым» атыгат.

Арифтердин билгилиги ташка тамга баскандай өчпөс.

Мындай билгилик кампада сакталган үрөөндүк дан сыңары. Дан топуракка түшкөндө гана өсөт, өнөт, көбөйөт. Ал эми кампада эле жата берсе, ал өнүү сапатын жоготот, чирийт. Анын сыңарындай, береги билгилик да акыл чөйчөктө жата берсе, ойду узун чаргытууга, туйгу-сезимди тереңдетүүгө терс таасирин тийгизет. Ошондуктан бул «китеп жүзүндө гана калган билгилик» деп аталат.

Ислам аалымдары илим жөнүндө:

«Илим - бул андап-түшүнүү. Түшүнбөй илим болбос. Андап-түшүнүү Жараткан Алланы таануу менен өтөсүнө чыгат. Бул өңүттөн «Жаратканды таануу» (марифатуллах илими) бардык илимдердин өзөгү. Илимдер бул илимге жакындыгына жараша ар бири өзүнчө баага арзыйт...» - дешет.

Мавляна мындай дейт:

«Эй, кайдыгер! Текебердиктен, менсинүүдөн оолак бол! Пайдасыз нерселерден арылгын да, ар убак Жараткандын чексиз ыракымына карк бол!».

Илимге жана ирфанга даярдык

Илим да, ирфан да ааламга жаркыган нур сыяктуу. Илим-ирфанга ээ болууга даярдык көрүү үчүн эң ириде алар турак алчу жерди, жандүйнөнү ар түркүн ыпластыктардан тазалоо кажет.

Бул багытта пайгамбарлар элге алгач Алланын кабарын жеткизип, андан соң бул кабарга ишенгендердин напсилерин сан миң азгырыктан, убактылуу миң кубулма зыяндуу лаззаттардан оолак тутуп, жандүйнөсүн рухий ыпластыктардан арылтышкан. Андан соң бул аруу жандарга даанышмандыктан таалим беришкен.

Ааламдагы купуя сырлардын аныгына береги адамдар гана жетип, даанышмандыктан даам сызышат.

Илим ар түркүн

Ыйык Куранда билдирилгендей, Муса (aleyхиссалам) пайгамбарга бир илим берилген эле. Бирок бул илим Азирети Кызырда жок болучу. Ошондой эле Азирети Кызырга берилген илим Азирети Мусага (aleyхиссалам) ыроолонгон эмес эле.

Асыресе, Гейлани Мавляна олуя сыяктуу болалбагандай эле Мавляна да Гейлани олуя сыңары болалбас. Анткени ар эки тарапка тең ыроолонгон ыроо да, алардан талап кылынган кызмат да ар башка.

Ошону менен бирге баарынын тең иридеги максаты кулчулук озуйпаларын орундап, Алланын чексиз мээримине бөлөнүү болгон.

Асыресе, Алла Таала сүйүктүү пенделеринин ар бирин кыяматка чейин уланар улуу ак динин жайган жаркын жанга айлантат.

Бул өңүттөн Алланын сүйүктүү пендесинин өзгөчө озуйпасы бар. Сырткы билгиликти чечмелеп түшүндүрүү үчүн аалымдар канчалык зарыл болсо, руханий билгиликтерди ачып берүү үчүн Алланын олуя пенделери ошончолук керек. Абу Ханифа (Алла аны Өз ыракымына алсын!) канчалык керек болсо, Бахауддин Накшибанд олуя ошончолук зарыл.

Жүрөккө ыроолонгон илим

Улуу Жараткан Алла Таала тандамал пенделерине ыроологон жүрөктүк илим өзгөчө мааниге ээ. Бул илимди жалгыз Жараткандын жаназык жарлыктарын жазыксыз жүзөгө ашыруу менен, жаамы жандуу-жансызга жылуу-жумшак мамиле жасоо менен, байлык-бийлик дегенди жүрөктөн такыр оолак тутуп, колдо кармап, напси менен алдын жетишинче каруулашуу менен алууга болот. Ырас, куттуу хадистердин биринде буга каймана иретинде:

«Билгенине амал кылган жанга Алла Таала билбегенин үйрөтөт» (Абу Нуайм, Хилия, X, 15) делип ишара жасалат.

Демек, Алланын аяттарын аңдоого бөгөт болгон менсинүү, кек сактоо, текебердик, байлыкты жүрөктө кармоо сыяктуу жандүйнө дарттарын эмдемейин Куран нурунан насип алуу мүмкүн эмес. Асыресе, бир аятта:

«Жерде орунсуз текеберленгендерге аяттарымды жетик аңдатпайм» (Араф, 146) деп Жараткан Өзү муну айкын айгинелейт.

Ооба, руханий тарбия менен жандүйнөнү береги ыпластыктардан арылтмайын Курандын, ааламдын, адамдын өзөк сырын түшүнүү кыйынга турат.

Илим - тарбия (изги ахлак жана ак жол) үчүн бар

Дүйнөгө көз ачкан күндөн тарта билгиликке муктаж адам баласы үчүн илим, ырасында, бир өмүрлүк адамдын тарбиясынан турат. Ыйык Куранда айтылгандай, билген менен билбеген жандын даражасы эч качан бир болгон эмес.

Бул жерде «билген» дегендер:

1. Алланы эстен чыгарбагандар,
2. Акыретин ойлоп, ага даярдык көргөндөр,
3. Жалгыз Жараткан Аллага жалбаргандар.

Болбосо адам чыныгы мааниде «билгендердин» катарына кошулалбайт. Анткени ал береги үч мерчемге жооп бербесе, көзү көргөн нерсени жүрөгү көрбөйт деген тыянак чыгат.

Бул өңүттөн Алла Таала Ыйык Куранда:

«Биз аманатты көк асманга (жети кат асманга), жерге жана тоолорго тапшырууну сунуш эттик. Бирок алар муну моюндагандан коркушту. Аманатты адам аркалады. Ырас, ал заалим да, наадан» (Ахзаб, 72) деп буюруу менен адам уулун «зулумдук, адилсиздик» жана «наадандык» деген жат сапаттардан арылтып, кемелине келтирүүнү көздөйт.

«Зулумдук» сөзүнүн карама-каршысы «адилеттүүлүк». Ал эми «наадандык, сабатсыздык» сөзүнүн терси «билгилик, илим». Чыныгы аалым болуу үчүн табигый сырткы илимди да, руханий илимди да алуу керек. Жашоого сабатсыз келген адам баласы билгилик сыпаты менен жетилип, аалымдык кемели менен ой-чабытын кеңитип, туйгу-сезимин тереңдетип, периште атпайдан жогору пайгамбар мураскору болууга жөндөмдүү.

Имам Газали (Алла аны Өз ыракымына алсын!):

«Пайгамбарлардын мураскорлору сырткы илими да, руханий илими да барлар эсептелет» дейт.

Тарбия-таалим инсан үчүн

Нечелеген жырткыч жаныбарларды тарбиялаган, жыгач жонуп ар кандай табар, өнүм, буюм-тайым жасаган адам баласы чыныгы тарбия өзү үчүн зарыл экендигин жадыдан чыгарбашы кажет.

Себеби эң зор кызмат адам тарбиясы болуп саналат.

Тарбия көрбөгөн напси адамды ар качан аңга түртөт. Алла Таала адамдын табиятына жакшы сапатты да, жаман сапатты да ширеткен. Бул эки жөндөмдү жаш баладан да байкоого болот.

Адам уулу жаман сапаттан оолак болуп, изги сапатты өркүндөтүү менен бакыттын сересине жеталат. Арийне, анүчүн тарбия абадай зарыл. Ашынган жырткычты тарбиялоо напсинин жетегиндеги адамды тарбиялоодон алдаканча жеңил.

Тарбия берүү - бул пайгамбардан калган кесип. Тарбиячы болуу үчүн адамдагы рухий дес күчүнө кириши керек. Ошону менен бирге алгач тарбия алар киши баласынын сезим-ойун түшүнүп, ошого жараша кылдат мамиле жасоо абзел.

Бул жагдай дарыгердин оорулуу адамды эмдөөдөн мурда анын оорусун тактап билүүсүнө окшош. Ырас, туура эмделген адамдын сакайары толук ыктымал.

Ар адамдын жөндөм-шыгы, кемтик-карчтыгы ар башка. Андыктан тарбиячы ар адамга өзүнчө маани берип, анын кемтик жагын да, жетик жагын да билип, туура мамиле жасашы шарт.

Маселен, бирине эм болчу сөз же кыймыл бирине эм болбошу мүмкүн. Ошондуктан адамды жакшы таануу зарыл.

Асыресе, эмдин убагын жана өлчөмүн туура белгилөө керек.

Катуу бир нерсени белгилүү бир мерчемде бүгүп жатканда анын мертинүү ыктымалын эске алганыбыздай эле напсиси күчтүү адамды береги дарттан алып чыгуу

үчүн шашылыш аракеттен оолак болуу керек. Напси дартына чалдыккан адамдын абалына жараша маалымат берүү ырас.

Бир кесе толо сууну оозу кууш башка чөйчөкчөгө дароо көмкөрө салсаңыз, суунун жартысынан көбүн же баарын жерге төгүп алышыңыз бышык. Ал эми акырындык менен шашпай, кылдат аракет кылсаңыз, кеседегі суунун бир тамчысын да текке кетирбей береги чөйчөкчөгө куйсаңыз болот.

Адам тарбиясында да бул физикалык эреже өтө зор мааниге ээ. Демек, адамды туура багытка тарбиялоо, баарыдан мурда сабырдуулукту жана аны оң-терс жөндөмдүүлүктөрү менен эң ийги шекилде таанууну талап кылат.

Ооба, тарбиячы тарбиясындагынын кулк-мүнөзүн, шык-жөндөмүн беш колундай таанып, кимдин эмнеге шыгы болсо, аны ошол багытта акка жылоолошу абзел.

Мисалы, акынчылыкка шыгы бар адамды жандүйнөнүн учу-кыйры көзгө илешпес кең жазыгына беттеп, ага актын кабарын берүү талап кылынат. Башкаруучулук жөндөмү бар адам уулуна элге багыт берүүнүн, башкаруунун жолдорун, ишти билгенге берүүнүн зарылчылыгын, ырайымдуу болуунун, элге жылуу мамиле жасоонун зарылдыгын, кара кылды как жарган калыстыктын, адилеттүүлүктүн маанилүүлүгүн ж.б. түшүндүрүү абзел. Ырас, коом үчүн абадай зарыл береги жөндөмдүүлүктөрдүн ар бирине тарбия берүү таризи да ар башка.

Тарбия адамдын дене-рухунун жана акыл-сезиминин ортосундагы аяр теңсалмактуулукту сактоо менен мерчемделиши керек.

Эгер тарбияда адамдын акылы гана эске алынса, байлык-бийлик, мансап сыяктуу жеке кызыкчылыктар басымдуулук кылат да, адамдын жандүйнөсү тарып, асыл сапаттардан алыстайт. Натыйжада ал акча, атак-даңк, шакабат дегенде жата калчу мансап-байлыктын кулуна айланат. Ал эми адамга рухий жактан да туура тарбия берсе, табиятына ширелген асыл сапаттар алдыга арыш созуп, Жараткандын ак жолуна кадам ташташы толук ыктымал.

Ошондой эле жүрөккө жетпеген билгиликтин ирфанга айланбашын аңдап койуу керек. Ирфанга айланбаган билгилик адамды капилеттен карага кадап коюшу мүмкүн. Руханий туйгу-сезимдер менен шөкөт албаган адам ар качан аңга тарткан каракүч напсинин алдында жалгыз калат.

Ысырап дегенди байлык-мүлктү ай-ааламга сапыруу деп гана түшүнүү чеки болор. Ырас, өмүрдү бош өткөрүү ысырап экенин билишибиз керек. Бизге берилген аманаттарды сактай албоо - ысырапчылык. Асыресе, адам баласына мүмкүнчүлүк боло туруп жаамы жандуу-жансыздан жогору жаралышына жарашык таризде тарбия бербөө да өзүнчө чоң ысырапкорлукка кирет. Жараткандын:

«Алла Таала ысырапкорлорду жакшы көрбөйт!...» деген эскертүүсүн эске тутуп, өмүрдүн ар бир өрүндө өбөк кыла жүрүү керек.

Бул багытта озуйпасынын маанилүүлүгүн аңдаган мугалим окуучусунун убагын, дем-күчүн ысырап кылбайт, кылбашы да керек.

Андыктан адамдын тарбиясына өтө зор маани берүү керек. Аны Улуу Жараткан Кудай Таала каалаган, Жалгыз Алланы тааныган, аалам сырларын сыдыра окуп, андагы Жараткандын кудуретин, улуулугун көрүп, терең ой-чабыттын алкагында ыйманын кемелине келтирген жан болушун көздөө кажет.

Дин Исламдын аруулугун аңдай билген адамды тарбиялап чыгышыбыз керек. Болбосо береги бүгүнкү чалкеш адамзат ааламындагы «адам» деген атка болгон чаңкоо эч кандырылбас...

Санаанын баары мынабу акырзаманда да бир «адам» атка татыктуу адам тарбиялап өстүрүүдө...

Артта кылайып келаткан жаңы муундан бир-экөөнү болсо да алоолонгон от-жалындан куткарып калуу убайымы...

Ким билет, жардамыбыз тийген адамдар, балким, Алла насип этсе, эртеңкинин жолбашчысы, аалымдары, көрөгөч-көсөмдөрү болор!..

Бир эл мына ушундай кемеңгерлерди, рухий көсөмдөрдү өстүргөнүнө жараша улуу эл болот, нары өмүрү узун болот. Осмон кагандыгы Анадолуда түптөлгөн эң кичине бийлик болгонуна карабай, анда өсүп чыккан кемеңгерлердин, рухий көсөмдөрдүн аркасы менен зымырап учкан кушка окшош убакыт менен жарыша кеңейип, эбегейсиз чоң чөлкөмдү кучагына алган өлкөгө айланды. Акырында алп империя акыл-көрөңгөсү тайыз, дүйнөтаанымы тар, элдин келечегин эмес, өз кызыкчылыгын ойлогон наадандардын колуна тийди, тарыды, ыдырады, чөктү...

Ырас, адамды тарбиялап өстүрөр тарбиячылар, кожолор эң ириде өз жандүйнөлөрүн кеңитип, аруулап, түнөк калыбына келтирүүлөрү зарыл. Жандүйнөсү мындай түнөккө айланбаган адамдар имараттын дубалынан эч айырмасы жок. Айтайын дегенибиз, ал дубал бир убакта жыгылат да, жок болот.

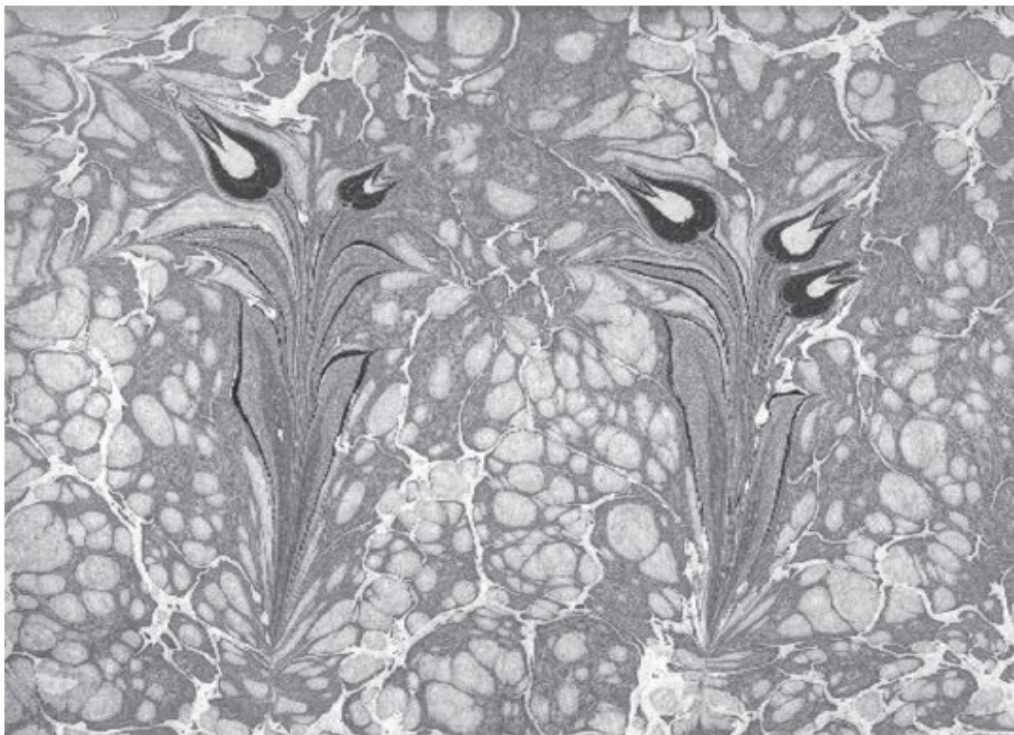
Ал эми элге кучагын кең ачып, ак кызмат өтөгөн, Шах-ы Накшибанд, Абдулкадыр Гейлани, Мавляна сыяктуулар кыяматка чейин жашашат.

Оо, Жараткан! Бизге ар дайым пайдалуу илимден насип алууну буйра көр! Бизди ар түрдүү пайдасыз билгиликтин залакасынан сактай көр!.. Оо, Жараткан Алла! Илимибизди ирфанга айланта көр! Артта келаткан урпагыбызга ак илим менен, ирфан менен өз маданиятыбыздын алкагында тарбия берүүнү, кең келечегибиз үчүн «адам» атка татыктуу муунду белекке калтырууну насип эте көр!..

Оомийин!...

Менсинүү

Менсинүү өзүнчө оор дарт. Андан арылуу оңой-олтоң иш эмес. Адам канчалык баралына келбесин, менсинүү дарты жүрөктүн бир өңүрүндө сакталуу болот. Куу түлкү сыягы кыпындай мүмкүнчүлүктү да текке кетирбөөгө жанүрөйт. Ал өзүнчө жашыруун шишик (рак) оорусу сыяктуу. Адамды төшөккө жаткызып, акырындык менен кемире берет. Муну адам өзү сезбейт.

Менде эки жүздүүлүк барбы?

Адам баласын эки дүйнөдө тең пайдасы тиер бийик сапатка тарбиялоо инсаният тарбиясынын негизги максаты. Киши уулу береги бийик сапатка ээ болуу менен өзүнүн шык-корушун, көрөңгө жөндөмүн, кайратын ак жолдо Алланын ыраазылыгына ылайык жумшай алат. Ошентип, ал түбөлүк бакыт жолунун жолоочусуна айланат. Керисинче, напсиндеги текебердик, бой көтөрүүчүлүк, менсинүү сыяктуу жексур сыпаттардын туткунунда калат да, ары айбардуу, ары аянычтуу акыбетке тушугат.

Ошондуктан ар бир адам өзгөдөн мурда өзүн таанып, оң-терс сапаттарын туура баамдашы абзел. Бул багытта кутман сахабалардан да өрнөк алуу керек. Алар өзүн-өзү теске салып, суракка тартып ак жолдун жолоочулары болушкан. Алар бул багытта өтө кылдат, нары аяр аракет кылышкан. Асыресе, Ислам мамлекетинин халифасы Азирети Умар (Алла ага ыраазы болсун!) Азирети Хузайфага суроо салат дейт:

- Хузайфа! Кудай акы, айтчы, менде эки жүздүүлүк барбы? - деп.

Ырас, береги суроонун эки себеби бар. Биринчи себеби, Азирети Хузайфа эки жүздүүлөрдү жетик тааныгандыктан, бул багытта Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) сырдашы болгон. Ал эми экинчи себеби, адамдын өзүн-өзү баамдоодо жеке пайдасын көздөөгө жатыгыраак болушу. Тагыраак айтканда, адам өзү күнөөлүү болсо да, күнөөсүн башкага төңкөрүп өзүн күнөөсүз деп сезиши. Ошондуктан ал өзүнө өкүм берүүдө адилеттүүлүктөн четтеп калышы толук мүмкүн. Ага башка адил адам туура чечим чыгарат.

Ооба, бул жерде Азирети Умар береги себептен улам өзүнөн күмөн санап, катуу касырет тарткан эле. Ошентип, Хузайфадан оң жооп келгенден кийин гана жаны жай тапкан экен.

Адам укугуна карата аяр мамиле

Адамзаада үчүн өзүнө туура назар салып, туура баамдоодо эки чоң күзгү бар: бири Ыйык Кураны Карим, экинчиси Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыздын сүннөтү. Сахабалардын адамдык кемелине келүүдөгү сыры дал ушул жерде жатат. Алар ар качан Пайгамбарыбыздан эң ийги тарбия алып баралына жетишкен.

Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыздын биз үчүн одүйнө салардан оболу айткан мынабу сөзүнүн тарбиялык мааниси өтө зор:

«Кутман сахабаларым! Кимдин мүлкүнөн (жаңылыштык менен) алган болсом, мына, мүлкүм турат, келип алсын! Кимге колум тийсе, мына, мен бул жердемин, келип акысын алсын!»

Ырас, адам уулу кээде кимден эмне алганын билбей калышы ыктымал. Кээде кимге кол тийгизгенин да унутуп калышы мүмкүн. Башкача айтканда, бул өңүттө адам алсыз. Анткени мүлк менен күч ар ким үчүн зор мааниге ээ. Ошондуктан бул эки жагдайда өтө аяр мамиле жасоого Азирети Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) өзү кыяматка чейин келчү мүлдө инсаният үчүн өчпөс өрнөк болуп берген.

Чынында эле адам айрым учурда кимдин акысын тепсегенин билбей калат. Маселен, кимди тили менен ирээңжиткенин, кээде эл көп жерде кимдин бутун басып алганын көрбөйт, буга маани деле бербейт. Бу мисал жөнөкөй көрүнгөнү менен Жараткандын алдында анүчүн жооп берерибиз бышык. Бирөөнүн укугун тепсеген адамды Жараткан Алла түздөн-түз кечирбейт. Аны береги укугу тепселген адам кечирсе, же акысын кайтарып берсе, анан Жараткан кечирет.

Ошон үчүн Алланын акыркы Элчиси ар бир кадамыбызга этият болушубузду, бирөөнүн укугун тепсеген болсок, анын ыраазылыгын алуубузду буйруган. Арийне, бул багытта өзүбүздү теске салып, суракка тартуубуз ырас.

Менсинүү менен тавхид бир жерде болбос

Чынында да жүрөктө менсинүү турган чакта тавхидке (Жалгыз Жаратканга ишенүү) таандык ийги сапаттар зыянга учурайт. Ырас, менсинүү тавхидди алсыратат. Жараткан Алла Таала:

«(Эй Пайгамбар!) Сен өзүнүн азгырык арзуусун (написин) өзүнө кудай кылып алган жанды көрдүңбү? Эми ага сен өкүл болгону турасыңбы?» (Фуркан, 43) деп буюрат.

Арийне, азгырык арзуунун эң айбардуусу да, ары коркунучтуусу «менсинүү» эсептелет. Ошол себептүү тавхид келмесин келтиргенде «Лаа илааха» (Бир да кудай жок) деп иралды жалган кудайларды жүрөктөн чыгарабыз. Асыресе, жүрөктөн кудайларды, азгырык арзууларды тазалаган соң «иллаллах» (Жалгыз Жараткан Алладан башка) деген адам Алланын ары аруулугун сезип, ары улуулугун улуктап, жандүйнөсү жай таап, бейпилдикке бөлөнөт.

Мындай кыяб тавхиддин сереси десек жаңылышпайбыз. Анткени менсинүү адамдан оңой менен чыкпайт. Адамзаада дайыма ушул менсинүүнүн кесепети менен написинин артынан сая кууйт. Анан да ар качан өзүн ак, туура, бийик сезет. Ошондуктан ал тавхидке жетик жеталбайт. Мына ушундай оор кырдаалдын алдын алуу тасаввуфтун максаты. Тасаввуф адамды менсинүүдөн арылтууну, жандүйнөнү рухий ыпластыктардан аруулоону көздөйт. Адам баласы «мен» деген дөгүрсүүдөн арылып, жүрөккө зикирди сиңирип, чын ыкластан «Оо, Жараткан Алла! Менин жаратуучум Жалгыз Сенсиң!» деп айтуусу керек. Анүчүн ал өзүн алсыз деп билиши зарыл.

Өзүн Жараткандын алдында күчсүзмүн, алсызмын деп билген жан Улуу Кудай Тааланын улуктугун, кудуретин түшүнө баштайт. Ошентип, ал Алла Таалага ар дайым шүгүрчүлүгүнөн да, кулчулугунан да түк жазбайт.

Эгерде адамзаада, Кудай сактасын!, менсинүүгө алдырса, тавхид келмесинин маанисине ылайык жашай албайт. Ичинде катылуу терс сапаттардан, напсинин каракүчүнөн, рухий ыпластыктардан алыстай албайт. Менсинүү тескерисинче, буларга дем, күч болот.

Мавляна «Месневи» аттуу эмгегинде:

«Береги токойдо канча жандуу бар экенине назар сал. Ырас, алардын ар биринин кулк-мүнөзү ар башка. Бул кулк-мүнөздөр адамда да бар.

Маселен, кээ бир адамдар жылкы мүнөз келип, бат элирме болушат. Айрымдар түлкү сыягы адамды билгизбей алдаган амалкөй келишет. Айрым адамдар сырттан сыңары алгыр, жырткыч келет. Алар мындан кадимкидей ырахат алышат. Кээ бири адамга жакын жаныбарлар мүнөздүү болот».

Береги мүнөздөр сырттагы адамга оңой-олтоң баамдала бербегендиктен адамдар менсинүүдөн арылуу жолунда көпчүлүк учурда жаңылыш кадам ташташат. Ошентип менсинүүдөн арылуу дагы да оорлойт.

Оор маселе

Менсинүү - адамга зыянынан башка пайдасы жок эң жаман сапаттардын бири. Ал адамдын жакшылыкка адымдашына ар качан бут тосот. Көпчүлүк учурда адам аны сезбейт. Акын Баки мындай дейт:

«Жалган ар дайым жалган. Бирок ал адамга акыйкат кыябында көрүнсө, ошонусу жаман, маселе чиеленишет...»

Менсинген адам бирөөнүн кемчиликтерин ачып, кемсинтип, өзүн жогору көрсөткүсү келет. Иблис сыягы ары текебер, ары өзүн элден бийик сезет. Кемтик-мүчүлүштүктөрдөн өзүн алысмын деп эсептейт. Жараткандын ак жолго үндөгөн эскертүүлөрүнөн өзүн тышкары деп көрөт. Жараткандын эскертүүлөрү ага да тиешелүү экенин ойлобойт.

Жашыруун шишик оорусу сыяктуу ...

Менсинүү өзүнчө оор дарт. Андан арылуу оңой-олтоң иш эмес. Адам канчалык баралына келбесин, ал жүрөктүн бир өңүрүндө сакталуу болот. Куу түлкү сыягы кыпындай мүмкүнчүлүктү да текке кетирбөөгө жанүрөйт. Ал өзүнчө жашыруун шишик (рак) оорусу сыяктуу. Адамды төшөккө жаткызып, акырындык менен кемире берет. Муну адам өзү сезбейт. Адам аны сезбеген соң эч кандай алдын алуу аракеттерин көрбөйт да, оңой эле анын чөңгелине өзү түшүп берет.

Менсинүүнүн алдын алуу

Бул илдетти жандүйнө шыпагерлери атыккан рухий көсөмдөр гана аныктай алат. Мындай дартка чалдыккан адам рухий көсөмдөрдүн руханиятка ашып ташкан дилканасынан дарыланышы абзел. Анүчүн адам руханий өнүгүү жолунда андан арылууга бар күчү менен жанүрөй аракет кылып, кемелине келиши керек.

Бул жараян кандайча жүзөгө ашат?

Иралды өзгөчө таңкы маалды эң ийги шекилде ибадаттар менен өткөрүү, өлүмдү эстөө, дилмаектерден пайдалануу жолу менен башталат. Береги дарттан сакайып, ак жолдо ак жүрүүнү каалаган адамзаада дилмаектерде айтылган асыл акыл-насааттардан өзүнө ар дайым дилазык алышы керек. Ал “Мага бул дилмаектен мынабу асыл дилазыктар керек” же “Мынабу кемчилигимди байкадым.” деп аракет кылышы кажет. Ар ким өзүнө тиешелүү дилазыктан даам сызышы ырас. Дилазык ошол бойдон калса, анда дилмаектин да, акыл-насааттын да пайдасы бир тыйын.

Тасаввуф мындай жагдайда жандүйнө аруулугун талап кылат. Атап айтканда, изги адеп-ахлак жана Жалгыз Жаратканга кулчулук багытында кайдыгерликтен оолактап,

дененин өтөсүнө чыгууну, рухий кең ааламда зымырап учкан куш сымал эркин сызып учууну каалайт. Ак чындыктын сөз жүзүндө гана калышын асти каалабайт. Кудайы купуя сырларды тыңшаган ар жандын Жалгыз Жаратканга арнаган аруу ашыглыгына күйүп-жанып, мындай дешин күтөт:

- Бул акыл-насааттарда мен үчүн кандай дилазык бар болушу мүмкүн?
- Бул алтындан кымбат сөздөр жандүйнөмө жаназык болалдыбы, же жокпу?

Жүрөгүмдө турак алган жалган кудайлардан арылдымбы, жокпу?

- Көрө албастык, кек, ушак-айың сыяктуу терс сапаттардан кутулдумбу?
- Сабырдуу болууну үйрөндүмбү?

- Береги дилмаектин берекесинен пайдаланып Улуу Жараткан Алла Тааламдын чалкыган ыракымына жок дегенде бир кадам жакындай алдымбы? Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыма татыктуу үммөт болалдымбы? Кыяматта Пайгамбарымдын жүзүн жер каратпоого жарай аламбы?

- Жүрүм-турумумда кандай өзгөрүүлөр болду?
- Же акыйкатка, изгиликке, даанышмандуулукка толо асыл насааттар бир

кулагыман кирип, экинчи кулагыман чыгып кеттиби?

- Булардын баарын билип-үйрөнгөн соң, жоопкерчилигим канчалык артты?

Береги соболдорго оң жооп берүүнүн сыры - бул:

Ак ниеттүүлүк

Улуу Жараткан Алла Таала бизден акниеттүүлүктү, чын ыкластуулукту талап кылат. Улуу Кудай Таала ар качан ыкласман, нары шүгүрчүл кулпенде болуубузду каалайт. Акниеттүүлүк болсо, шүгүрчүлүк да, сабырдуулук да, акка карай ышкы да болот. Ошондо гана Алла Таала дем-күчүбүзгө, иш-кайратыбызга берекесин төгөт.

Эң чоң ирфан мына ушундай изгиликке, хикматка жетүү. Ырас, менсинүүдөн кечип, эң кичине иш-амалды эң баалуу, нары берекелүү абалга айлантуу. Хикмат - бул акыл алсыз калган учурда кезекти жүрөккө берүү. Ошентип купуя сырларды аралоо. Асыресе, акылдын алсыздыгын аңдатып, адамзадааны Улуу Жараткан Кудуретке моюн сунууга чакыруу. Арийне, эки дүйнөдө Жараткан Алланын учу-кыйырсыз мээримине бөлөнүү жолунда акыл алсыздык кылат.

Бул багытта Алла Таала Муса (алейхиссалам) пайгамбарга алгач Кызырды (алейхиссалам) жиберип, ага акылдын алсыз экендигин аңдаткан. Демек, адам баласы ар качан алсыз, ар дайым Жаратканга муктаж. Адампенде Улуу Жараткан Алланын ак чийининен чыкпай, Анын ыраазылыгына жакындаган сайын акыйкатты терең түшүнүп, купуя сырлар ага ачыла баштайт.

Уубу же балбы?

Акыйкат, даанышмандык, дилмаек сыяктуу изгилик атпай сырлуу дайра сымал. Бул дайрадан бал аарылар да, уулуу жыландар да суу ичет. Аарылар андан алган дем-күч менен бал чогултса, жыландар уу чогултат. Бу өңүттөн Жараткандын сүйүктүү пенделери менен бирге болууда жана акыйкатты аңдоодо бал аарысы сыңары болобилүү зарыл. Анүчүн өзүбүздүн ким экенибизди, жер бетине эмне үчүн келгенибизди туура баамдап, ар дайым напсибизди теске салып, жандүйнөбүздү аруулашыбыз дурус.

Улуу Алла Таалага тилдин өтөсүндө чын жүрөк менен ибадат кылып жатабызбы? Өзүбүз кай тарапка, көзүбүз кай тарапка назар салууда? Мынабу абалыбыз менен биз Алланын ак жарлыгындабызбы же напсинин туткунундабызбы? Көз менен көргөнүбүз жүрөккө из калтырып бизди ой чаргытууга, ибарат алууга, даанышмандуулукка жетелеп жатабы, же терсаяктыкка, экижүздүүлүккө түртүүдөбү? Кулагыбыз кайсы үнгө жатык? Тилибиз эмне жөнүндө кеп салууда? Жаратканды аруулаган, эске салган, Ага шүгүр

келтирген, Пайгамбарыбызга дубай салам жолдогон, адамды акка жылоологон, адалга жатык изги сөздөр менен алекпизби же ушак-айың, адамды ак жолдон алыстаткан сантырак сөздөр мененби? Оймоктой оозубуздан жанга азык тартуулоочу, чарчаңкы дилге төтөк болчу сөз чыгуудабы же тескеринче уу сөз чыгып, жүрөк жарасына эм болуунун ордуна кайра ырбатып уулуу жыландын кейпин кийип жатабызбы?

Менсинген напси жөнүндө Хажы Байрам Вали мындай дейт:

«Напси белге байланган оор таш сыңары. Аны менен учууга да, сүзүүгө да болбойт».

Миң түркүн сынак

Бизди өмүр бою напси аркалуу миң түркүн сынак менен тарбиялаган Жараткан Алла бул багытта:

«Ант болсун! Биз силерди (ар кандай) коркунуч (кырсык-апааттар) менен, ачарчылык менен, жаныңарга (дарт салуу) менен, ошондой эле мал-мүлкүңөрдөн, түшүмүңөрдөн бироз кемитүү менен, кедейлик менен сынайбыз. (Элчим!) Сабыр кылгандарга куш кабар бер!» (Бакара, 155) деп буйрат.

Арийне, напсиге алдырып береги сынактардан өтпөй калуу өзүнчө апаат. Бул сынакта айрым адамдар жөнүн билбей жашашат. Булар өзүнүн кемтигин, көөдөнүнүн сокурлугун, Кудай сактасын, Жаратканга таңуулоого чейин барышат. Алла Таала бул акыйкат тууралуу:

«Эгең пендесин сынап, ага жакшылыктарын ыроолосо, ал: «Эгем мени ардактап, сыйлады», ал эми сыноо иретинде ырыскысын өлчөп койсо: «Эгем мени кор кылды» дейт» (Фажр, 15-16) дейт.

Ал эми Алла Таала пенделеринин ар качан, ар жерде Өзүнө ыраазы, топуктуу болушун, бардар учурда кайрымдуулук менен шүгүрчүл, жокчулукта Жалгыз Өзүн алкоо менен сабырдуу болушун каалайт. Демек, иралды башка түшкөн сынакты ар дайым туура кабылдап, ошого жараша өзүбүздү суракка тартып кадам ташташыбыз абзел.

Эң чоң жетишкендик

Жашоодо эң чоң жетишкендик - эч качан напсиге жеңилбегендик. Бул дүйнөгө тирек болуп калчудай өмүр сүрүүдөн оолак болуу. Убактылууулукка кирүү. Дүйнөнүн утурумдук экенин билип, акыреттин камын көрүү. Акылмандардын бири мындай деген экен: «Дүйнөдөн түбөлүктүүлүктү күтпө! Анткени анда сага түбөлүктүүлүктү бергидей түбөлүктүүлүк жок». Ырас, күндөрдүн биринде мынабу ажайып кооз дүйнөнүн да жок болору бышык.

Фаридуддин Аттар:

«Топугу жокту дүйнө мүлкү кантип бай кылалсын?» дейт.

Ооба, эң чоң байлык - менсинген өзүмчүл напсинин араанын бууп, ар качан Жаратканга ыраазы, топуктуу болобилүү. Жараткандын алдына аруу жүрөк, жарык маанай менен барабилүү. Асыресе, Улуу Жараткан Кудурет:

«Эй, ыйман келтиргендер! Алланын улуктугуна жараша такыбаа болгула! Мусулман катары жан бергиле!» (Али Имран, 102) деп буйрат.

Береги Жараткандын жаназык жарлыгы жөнүндө терең ой толгоо зарыл. Бу дүйнөдө бардык эле нерсенин чеги болгондой эле өмүрүбүздүн да өтөсү бар. Ырас, ошол өмүрдүн өтөсүнө багытталган өлүм каалгасынын качан, кантип ачылары бизге такыр белгисиз. Андыктан ар бир алган демибизде ага изгилик менен гана белен болушубуз керек. Ошол учурда Азреил периште менен жолукканда абалыбыз кандай болот? Намазда башыбызды жерге койгон учур болобу, же терсаяктык маалында болобузбу? Убагы бүдөмүк чакырык бизге кандай абалда, кандай жерде келет? Тилибизден эң акыры кайсы

сөз чыгат болду экен? Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам)
Пайгамбарыбыздын: «Ким акыркы деминде тавхид келмесин келтирсе, бейишке кадам коет» деген сүйүнчүсүнө ээ болалабызбы?

Бул куш кабардын алкагына чынында эле кирүүнү кааласак, али убакыт бар кезде «Лаа илааха иллаллах, Мухаммадур-Расуулаллах» келмесин дилибизден да, тилибизден да түшүрбөшүбүз керек. Жандүйнөбүздө катылуу ыпластыктардан, менсинүү сыягы терс сапаттардан, ак жолдон адаштырчу напсинин арзууларынан толугу менен арылуубуз зарыл. Жандүйнөбүздү Жараткандын жаназык жарлыктары менен, ибадаттар менен шөкөттөшүбүз кажет. Мына ошондо гана жандүйнөбүзгө Жараткандын жамалы жаркып, амал-ишибизге береке-кут кирет.

Ошон үчүн «Ауузу биллахи минаш-шайтоонир-рожиим» (Куугунтукка калган шайтандан Алла Таалага баш калкалайм!) деген сөздү жакшы түшүнүп, ар дайым бизге аң казган шайтанды ташбараңга алышыбыз керек. Бул жагдайда кайдыгерликке кыпындай да жол бербөө керек. Ошондо гана периште таңыркап изгиликке жетүүгө болор...

«Мен шайтан бар жерде турбайм!»

Алланын акыркы Элчиси (саллаллаху алейхи васаллам) сахабалары менен отурган эле. Сырттан бир адам келип Абу Бакирге акарат келтирет. Абу Бакир (Алла ага ыраазы болсун!) унчукпайт. Тиги адам Абу Бакирдин "короосуна" дагы таш ыргытат. Дале унчукпайт. Үчүнчү жолу дагы орондойт. Азирети Абу Бакир чыдай албай береги адамга өзүнө жараша жооп кайтарат.

Бул учурда Азирети Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) ордуна обдула туруп басып жөнөйт. Абу Бакир (Алла ага ыраазы болсун!) аркасынан жетип:

-О, Алланын Элчиси! Кыязы, мага таарынгандайсыз? - деп жалооруп тиктейт.

Анда Алланын акыркы Пайгамбары:

- Жок, таарынганым жок - деп сөзүн улап:

- Көктөн бир периште түшүп, тиги адамдын сага айтканын четке кагып, сенин атыңдан жооп берип жаткан эле. Сен ага сөз кайрып (өзүнө жараша) жооп бергениңде береги периште ошол замат артка кайтты, анын ордуна шайтан келди. Ал эми мен шайтан бар жерде турбайм! (Абу Давуд, Адаб, 41/4896) деген экен.

Бул багытта Мавляна:

«Наадандын алдында китеп сымал сүкүт чал!» дейт.

Ырас, Алла Таала мусулман баласынын мына ушундай абалда болушун каалайт. Ал аяттарында:

«Мээримдүүнүн кулпенделери жер бетинде тынч абалда жүрүшөт. Наадандар аларга акарат сөз айтса: «Салам-Тынчтык!» деп гана коюшат» (Фуркан, 63).

«Алар жалган күбөгө өтүшпөйт. Пайдасы жок уйгу-туйгу сөз сүйлөгөндөрдүн жанынан өз кадыры менен басып кетишет» (Фуркан, 72) деп буйрат.

Ооба, эки дүйнөдө тең бактылуу өмүр кечирүү - напсибиздин менсинүү дартынан арылууга да, ар бирибиз өзүбүздү теске салып, суракка алуубузга да тикеден-тике байланыштуу. Андыктан мына ушул багытта колдон келген күч-кайратты жумшап, убактыбызды текке кетирбөөгө аракет кылышыбыз абзел.

Жараткан Алла жалпыбызды напсибиздин менсинүү сыягы сан түр залакасынан оолак кылсын! Алсыздыктын аңызында өнүм алып, түбөлүк бакыт кушу башына конгон бактылуулардын кербенине кошсун! Оомийин!..

Изги адеп-ахлак

Тозок оту адамзааданын терсаяктыгы менен алоолонуп күчүнө кирсе, бейиш багы да адам уулунун изги сапаты, акылагы менен көркүнө кирет, ажарына чыгат.

*«Биз үчүн аракет кылгандарга, алибетте, туура жолубузду көрсөтөбүз...»
(Анкабут, 69).*

Баа жеткис кенч...

Адам баласынын бу дүйнөдө да, аркы дүйнөдө да баа жеткис кенчи изги адеп-ахлагы эсептелет.

Адамзааданын бар кадыр-баркы дал ушул баа жеткис кенчинин салмагына жараша болот.

Улуу Жараткан Кудай Таала Азирети Пайгамбарыбыздын адамдык бийик сапаты жөнүндө:

"Арийне, сен изги адеп-ахлактын бийик сересиндесиң!" (Калам, 4) деп буюрган.

Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыз:

«Мен изги ахлакты өтөсүнө чыгаруу үчүн гана жиберилгем» (Имам Малик, Муватта, Хуснул-хулк, 8) деп ары аруу, ары улуу озуйпасынын максатын билдирген. Жана да ал озуйпасын толук орундап, мүлдө инсаният үчүн «усва-и хасана» «эң ийги ахлак үлгү» боло алган.

Бул өңүттөн изги ахлак диндин өзөгүн түзөт.

«Бүгүн диниңерди кемелине келтирдим» деп диндин баралына жеткенин баяндаган куттуу аятын түшүргөн соң Жараткан Алла кудси хадисте төмөнкүчө буюрат:

«Бул затым үчүн мен ыраазы болгон дин. Бул динге айкөлдүк жана изги ахлак гана жарашат. Мусулман катары жашаган чакта береги эки өзгөчөлүктү колдонула» (Али ал-Муттаки, Канз, VI, 392).

Эң мыкты мусулман...

Адамзат тарыхынан элди акка үндөгөн, изги ахлактын үлгүсүн көрсөткөн эчендеген пайгамбарлар өткөн. Мына ошол пайгамбарлардын бири Азирети Юсуф (aleyхиссалам). Ал жөнүндө, аятта айтылгандай, өзүнө кара санаган бир туугандарына:

«Бүгүн силерге айып койуу жок. Силерди Алла Өзү кечирсин! Ал мээримдүүлөрдүн эң мээримдүүсү!» (Юсуф, 92) деп кечиримдүүлүктүн баа жеткис үлгүсүн көргөзгөн.

Бул багытта Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам):

«Ыйман өнүтүнөн момун-мусулмандардын эң мыктысы - эң изги адеп-ахлактуусу эсептелет» (Ахмед бин Ханбал, Муснад, II, 250) деп адеп-ахлактын ыйман түшүмү болгондугуна ишара жасаган.

Абу Мухаммад Жарири да:

«Тасаввуф - бул терс сапаттардан арылып, изги ахлак менен жуурулушуу» деп айтуу менен береги акыйкатка далалат кылган.

Андыктан Жаратканга сүйүктүү пенде болгусу келген адам эң ириде напсисин суракка тартып тескеп, кандай терс сапаты болсо, аны акырындык менен таштоого аракет кылып, кетирген күнөөлөрү үчүн Жараткандан кечирим тилеп тооба кылышы керек. Андан соң изги ахлак менен адамдык сапатын жогорулатууга жанүрөшү кажет. Маселен, ал текебер адам болсо, текеберликтен арылып сыпайыгерчиликке жуурулушу керек. Кекчил адам болсо, момун-мусулман боордошторун өзүнөн жогору көрүп, иралды алардын кемтигинен мурда, өзүнүн мүчүлүштүктөрүн жоюусу зарыл.

Жандүйнөгө ширелген карама-каршы эки жөндөм

Адамдын ички дүйнөсүндө бири жакшылыкка, бири жамандыкка жатык эки карама-каршы жөндөм бар. Ар ким мына ушул карама-каршы жөндөмдүн абалына, багытына жараша кадам таштайт. Жакшылык үстөмдүк кылса, изги иштерге, ийги сапаттарга бет алат. Ал эми жамандык үстөмдүк кылса, ар түрдүү терсаяктыкка барып, күнөөгө белчеден батат.

Аяттардын биринде:

«(Алла Таала) ага (адамга) жакшылыкты да, жамандыкты да илхам кылды (ширетти)» (Шамс, 8) деп буйрулат.

Кулпенде береги эки өзгөчөлүктүн кайсынысына ыктап жашаса, адамдык сапаты ошол багытта төмөн же бийик болот.

«Күндөрдүн биринде жоон топ Азирети Умарга бир адам жөнүндө кеп салышат. Аны түнкүсүн ибадат кылып, күндүзүн орозо кармарын айтып аябай макташат. Анда Азирети Умар:

-Силер айтып жаткан адамдын:

а. Соода-сатыктагы чынчылдыгы,

б. Кошунасы менен болгон мамилеси,

в. Сапар учурунда жанындагы адам менен жолдоштугу кандай экен, аны айткыла!» деген экен.

Бул жерде Азирети Умар (Алла ага ыраазы болсун!) айтып жаткан өзгөчө ушул үч мерчем аркылуу ач азуулуу напсинин адамга кол салып, жарга такап, аңга түртүүгө жанүрөрүн каймана билдиргиси келген.

Сынак жашоодо адам баласына эң көп залакасы тийген напси жалпысынан адамдагы терс сапаттарды жүзөгө алып чыгат. Ырасында напсинин өзүндө да оң жөндөм бар. Бул жерде адам уулунун эң иридеги озуйпасы аны терс сапаттардан руханий тарбия менен арылтып, өзөгүндөгү асыл акакты алып чыгуу. Болбосо, адамдын напсиси күнү-түнү азгырык шайтандын күлүн тартат. Бул багытта Мавляна:

«Жараткан Алланын берекеси, жакшылыгы Нил дайрасы сыягы мелтилдеп агууда. Эгер Фараондун кейпин кийсек, ал биз үчүн канга айланат» дейт.

Шейх Сади мындай дейт:

«Көзү, кулагы, оозу бардын баары эле адам эмес! Чыныгы адам адеп-ахлактуу, адамгерчиликтүү болот!»

Качыр менен төөнүн тамсили

Азирети Мавляна изги адеп-ахлактуу адам менен адамгерчиликсиз адамдын жашоосун качыр менен төөгө салыштырып, төмөнкү тамсилди баян этет:

Күндөрдүн биринде качыр төөгө:

- Эй, сапардаш! Сен өрүш болобу, жыбыт болобу, айтор, тар кечүүлөрдөн тайбай этпей эле бир калыпта өтүп келатасың. Ал эми мен жолунан адашкандар сыңары тайсалдап эле жатам.

Жол кургак болсо да, баткак болсо да тайып жыгылып көмкөрөмөн түшүп калыбатам.

Мунун себеби эмне? Мага айтчы, мен да сендей болуп жолдон мүдүрүлүп жыгылбай жүрөйүн - дейт.

Анда төө:

- Ырас, менин көзүм сеникине салыштырмалуу курч. Ошондуктан мен бийик кайканда туруп тээ төмөнкү жалгыз аяк жолдун кай жерге алпарарын алаканга салгандай даана көрөм. Алла Таала мага береги жолдун өйдө-ылдыйын, тар кечүүсүн көргөзөт.

Асыресе, ар бир кадамымды көрүп-билип таштайм. Ошол себептүү тайып да, жыгылып да кетпейм.

А сен болсо үч кадамыңдын өтөсүн көрбөйсүң. Өзүңдү көрөсүң да, алдындагы аңды көрбөйсүң. Ырас, сокур менен көзү көргөндүн абалы эч качан бирдей болбойт - деп жооп берген экен.

Бардык нерсе адамдык сапатыбызга байланыштуу

Бу дүйнөдө болобу, акыретте болобу, алдыбыздан чыкчу окуялардын баары адамдык сапатыбыздын, ахлагыбыздын акыбети. Тозок оту адамдын терс жүрүм-турум, кулк-мүнөзү менен алоолонсо, бейиш багы адамдын изги жүрүм-туруму, адамдык бийик сапаты менен жашылданат, өсөт, көркүнө чыгат.

Мавляна:

«Урмат кылган урмат көрөт» дейт

Саййид Низам да бул багытта:

«Терс жүрүм-турумуң сага тозок оту болот. Болбосо, тозокто кыпындай да чоктун кору жок» деген экен.

Адептүүлүктүн туу чокусу

Адеп - кулк-мүнөздүн, жүрүм-турумдун бийик сереси. Адептүүлүктүн туу чокусу кам адамды ихсан сезими менен кемелине келтирип, жалгыз Жараткан Аллага карата адеп сактоого үйрөтөт. Бул адамзааданын эң иридеги адеби. Ал эми экинчи адеби Алланын акыркы Элчисине (саллаллаху алейхи васаллам) карата. Ырас, Алла Таала бир топ сүрөлөрдө, артыкча, Хужурат сүрөсүндө акыркы Элчисине (саллаллаху алейхи васаллам) карата адеп сактообузду, сый мамиледе болуубузду буйрат.

Ошентип, береги адеп сактоо тартиби ата-энеге, мугалимге, мусулмандарга болуп, кезеги менен узарып олтуруп акырында жамы жандуу-жансызды кучагына алат.

Ибни Аббас (Алла ага ыраазы болсун!) мындай деген экен:

«Адептүүлүктүн башаты оомал-төкмөл дүйнөнүн өйдөсүндө да, ылдыйында да Жараткан Алланын жаназык жарлыгына жандилден моюн сунуп, тыйууларынан оолак болууда жатат».

Үч касиет бар. Мына ушул үч касиетке ээ болгон адам талаада калбайт:

1. Изги ахлактуу болуу,
2. Адеп-ахлактуу адамдар менен бирге олтуруу,
3. Бирөөгө (заттык жана рухий жактан) зыян берип койуу капилеттигинен

тынчсыздануу.

Бул багытта Мавляна:

«Акылым жүрөгүмө «Ыйман деген эмне?» деп суроо салды. Жүрөгүм акылыма: «Ыйман адептен турат» деп жооп кайтарды» деген экен.

Ак жолго себеп

Исламдын изги адеп-ахлак эрежеси кылымдар бою нечелеген адамдар үчүн Алланын ак жолуна себеп болгон. Ырас, Ислам адеп-ахлак эрежесинин негизинде арам оокаттан оолак болуп, адалынан азык табуунун маанилүүлүгү, берекелүүлүгү жөнүндө маркум атам мынабу окуяны кеп кылып калар эле:

«Бир кошунабыз бар болчу. Башында ал мусулман эмес эле. Кийин мусулман болду. Бир күнү ак жолго түшүп калгандагы себебин сураганымда:

- Ооба, Ажыбадемдеги кошунам Раби Молдонун соодадагы тактыгы, чынчылдыгы себеп болду ак жолго түшүп калышыма. Молдо Раби сүт сатчу. Бир күнү күүгүмдө биздикине келип:

- Алыңыз, бул сүт сиздики! - деди.

Таң калып:

- Бул кандайча? Мен сизден сүт сураган эмес элем го - дедим.

Анда ал:

- Кашайып, билбей калыпмын, жана уйларымдан бирөө сиздин айдоонузга кирип кетиптир. Бул сүт ошонун акысы. Бүгүндөн баштап айдооңуздан жеген чөптүн күчү денесинен кеткенге чейин уйумдун сүтүн сизге алып келип турам ... - деди.

Мен:

- Эч кабатыр болбоңуз! Жесе жегендир, андан эч нерсем кемип да, ашып да калбайт! Акым сизге адал болсун!..- десем да, Раби Молдо ой-бойума койбой:

- Жок, жок, андай болбойт! Анын сүтү сиздин акыңыз!..- деп күн сайын сүт алып келмей болду.

Мына ошол акпейил адамдын береги кадамы мени абдан таасирлентти. Ошентип, ал башымдагы кара кымкапты аркага оодарып салып, жарыкка алып чыкты. Өзүмө-өзүм:

«Мына ушундай изги адеп-ахлактуу адамдын дини сөзсүз түрдө эң улуу дин. Мына ушундай чынчыл, ыраскөй, зирек акпейил адамды тарбиялаган диндин актыгында, аруулугунда кыпындай да күмөн жок!» дедим да, келме келтирип, мусулман болдум».

Бул адам Раби Молдонун адамдык сапатына мурдатан эле айран-таң болуп жүргөнү жөнүндө мындай дээр эле:

«Биз кээде үйлөрүбүзгө айдоодон түн ортосунда келер элек. Бул учурда Раби Молдонун чырагы күйүп турчу. Ал ибадат кылып жаткан болор эле.

Ошондой эле ал сүтүн үчкө бөлө турган. Мунун бир бөлүгүн кедей-кембагалдарга таратар эле».

Атам Муса Топбаш бизге Раби Молдо жөнүндө көп айтар эле. Анын адамдык сапаты, адамгерчилиги, рухий сүрү тууралуу кеп салар эле. Аалымдардын Молдо Рабиге көргөзгөн сый-урматына өзгөчө басым жасар эле.

Бул жөнүндө мынабуларды айтып калчу:

«Өнөкөткө айланган аалымдар жыйналышы боло турган. Бул жыйналышка Элмалылы Хамди кожо да катышчу. Хамди кожо ортодо, аалымдар тегерете олтурушар эле. Ошентип, төрт-беш саат бою илим жаатында сукбат курушчу.

Хамди кожо жыйналышка келгендердин саламына отурган жеринен алик алып сөзүн улачу. Бирок Раби Молдо келгенде адеп сактап, ордунан обдула туруп, кол алышып саламдашар эле. Хамди кожо Молдо Рабиге өзгөчө урмат көргөзөр эле. Ырас, бул кадам Алланын сүйүктүү пенделеринин рухий сүрүнүн таасири эле».

Таразадагы оор нерсе

Азирети Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) элди ар качан жакшылыкка гана чакырып:

«Кыямат күнү момун-мусулман кулпенденин таразасында (ыймандан кийин) изги ахлагынан оор эч бир байлыгы болбойт. Алла Таала терс кыймыл-аракет кылган, жексур сөз сүйлөгөн адамды жек көрөт» (Тирмизи, Бирр, 62) дейт.

Ырас, кыямат күнү амал таразасында жакшылыгыбыз оор басышы үчүн теңдешсиз үлгүлүү инсан атыккан Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыздын изги ахлагынан, адамдык бийик сапатынан өз үлүшүбүздү алуубуз зарыл.

Бул жараян ага бапестелген сүйүүгө, анын руханиятынан пайдалана билүүгө түздөн-түз байланыштуу. Анын руханиятынан насип алабилүү үчүн ар бир кадамыбыз анын кут төгүлгөн изи менен айкалышып турушу күч.

Мурунку Рамазан айларынан бир айдарым

Мавляна:

«Кааба Азар уулу Халил Ибрахим тарабынан курулган. Жандүйнө болсо улуу Алланын назары түшчү жай» дейт.

Маркум атам Муса Топбаш куттуу Рамазан айына өзгөчө маани бере турган. Рамазанда үйүбүз кадимкидей береке-кутка толор эле.

Бир күнү таштанды жыйноочулар чакырыла турган. Аларга өзгөчө көңүл бөлүнүп, сый көрсөтүлөр эле. Иптардын акырында аларга муктаждыктарына жараша белек тартууланар эле.

Бир күнү арабачылар, бир күнү кожо-мугалимдер, бир күнү кошуналар, дагы бир күнү тууган-туушкандар чакырылчу. Баарына конокко келип бергени үчүн белек беленделип, тартуулана турган.

Бул иш-аракеттердеги ниет болгону момун-мусулман адамдын көңүлүн алуу, кедей-кембагалдан уламага чейин ар адамдын дубасы менен Жараткандын ыраазылыгына эргеше билүү гана эле.

Ал учурларда иптарга өзгөчө кедей-кембагалдар чакырыла турган. Бүгүнкүдөй люкс ресторандарга белгилүү гана адамдар чакырылчу эмес. Кедей-бай деп бөлүү жок болчу.

Ошондой эле муктаж адамдарды ыңгайсыз абалда калтырып уяткарбоо үчүн садага конвертинин үстүнө:

«Урматтуу мырза, келип мейман болуп бергениңиз үчүн терең ыраазычылыгыбызды билдиребиз» деген жазуу сөзсүз түрдө жазыла турган.

Ырас, зекет-садага:

«Садаганы Алла алат» (Тооба, 104) деген аяттын негизинде таркатылар эле.

Бул багытта Азирети Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам):

«Шек-күмөнсүз, садага муктаж адамдын колуна өткөнгө чейин Алланын колуна өтөт» (Мунави, Кунузул-Хакаи, 34) - дейт.

Ооба, мурунку Рамазан айларында ариф-көрөгөчтөр пайгамбар тарбиясы менен изгиликтерин жүзөгө ашыра турган. Ошентип, алар айлана-чөйрөгө өзгөчө көңүл бөлүп, элдин көңүлүнөн түнөк табышкан.

Бул изгилик ар дайым жашообузга айкалышып туруусу зарыл.

Артыкча куттуу Рамазан айында колубуздан келген жакшылык иштерди кылуубуз абзел. Маселен:

- Кедей-кембагалдарга көп-көп кайыр-садага берүү,
- Куран окуу,
- Оорулууларды, карыптарды кубантуу,
- Алла Элчисинин руханияты менен жандүйнөбүздү көрктөндүрүү сыяктуу иш-аракеттерди жүзөгө ашыруу менен Рамазан айынын кутунан, берекесинен пайдалануубуз зарыл. Мына ушундай кайыр-жакшылыктар менен өмүрүбүздү аягына чейин өткөрүп, акыретке даярдык көрүүбүз ырас.

Оо, Жараткан! Бизди мына ушул аруу тилегибизге жеткире көр! Өмүрүбүздү куттуу Рамазан айы сыңары өткөрүүбүздү насип буюруп, акыркы демибизди майрам таңына айлантат көр!

Оо, Жараткан Алла! Жандүйнөбүздү Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) изги адеп-ахлагы менен шөкөттөй көр! Бу дүйнөдө да, акыретте да жүзүбүздү жер каратпай, адал иш-амалдарды жүзөгө ашыруубузду насип кылат көр!

Оомийин!..

Аманатка бек болуу

Аманатка бек болуунун өзөгү ар түрдүү терс көрүнүштөрдөн, күнөө иштерден оолак болууда жатат. Өзгөчө, нечелеген чоң күнөөлөр катардагы жөнөкөй иш катары каралып калган бүгүнкү коомдо өтө этият кадам таштообуз кажет. Ырас, арифтер: «Күнөөнүн чоң-кичинесине караба! Кимге зыян келтиргениңе, кимдин акысын тепсегениңе кара!» деп кандай гана сонун айткан.

Эки чоң аманат...

Улуу Жараткан Алла Таала:

«Биз аманатты көк асманга (жети кат асманга), жерге жана тоолорго тапшырууну сунуш эттик. Бирок алар муну моюндагандан коркушту. Аманатты адам аркалады. Ырас, ал заалим да, наадан» (Ахзаб, 72) -деп буюрат.

Бул аятта адам аркалаган аманаттын оорлугуна басым жасалып жатат. Ошондой эле зулумдук жана наадандык сапаттары береги аманатка кыянаттык кылууга эң чоң өбөлгө болгондугу билдирилүүдө. Эгер адамбаласында бул эки терс сапат үстөмдүк кылса, анын аманатка бек болуусу күмөн.

Аманатка кыянаттыктан оолак болуу үчүн эң ириде адилеттүүлүккө, изги иш-амалга жана илим-билимге ашыгуу кажет. Арийне, анүчүн Жараткандын Ыйык Кураны Карими жана Пайгамбарыбыздын куттуу сүннөтү менен кадам коюубуз абзел.

Ырас, Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыз:

«Силерге эки нерсени (аманат катары) таштап жатам. Бул эки нерсени карманган чагыңарда ак жолдон тайбайсыңар. Бири Жараткан Алланын китеби Ыйык Куран, экинчиси акыркы Элчисинин сүннөт жолу...» (Муватта, Кадар, 3) деп төгүн жерден буйруган эмес.

Аманат таалими

Аманаттын маанилүүлүгү, аманатка таштагандын кадырына жараша болот. Аманаттын чоңдугу, анын жооптуулугунун оордугу менен түшүндүрүлөт. Асыресе, жаамы пайгамбарлардын да суракка тартылары жөнүндөгү Жараткандын жарлыгы пайгамбарларды өмүр бою эч чаалыкпай, талыкпастан ак жолдо мээнет кылып күн көрүүгө түрткөн.

Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыз күнөөсүз, Жараткандын коргоосунда болсо да, өмүрү өткөнчө өз озуйпасын толук орундоо үчүн, мойнундагы аманатты татыктуу түрдө ээсине тапшыруу үчүн жан аябай бар аракетин жумшаган.

Асыресе, Пайгамбарыбыз акыркы ажылыгында жүз миңден ашуун кутман сахабаларына кайрылып:

-Сахабаларым! Эртең силерден мен жөнүндө сурашат. Эмне дейсиңер? - деп суроо салат.

Ардактуу сахабалар туш-туштан жамырап:

-Жараткан Алланын элчилигин аткардың, аркалаган озуйпанды толук орундаттың, бизге осуят калтырдың, насаат айттың деп күбөгө өтөбүз! - деп жооп кайтарышат.

Бул күбөлүктөн кийин Алланын акыркы Элчиси:

-Сахабаларым! Динди жеткиздимби? Динди жеткиздимби? Динди жеткиздимби? - деп үч ирет кайталайт. Сахабалар Алланын Элчисин бир ооздон тастыкташат. Анда Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) эт-жүрөгү болкуп Жараткан Кудай Таалага:

«Өзүң күбө бол, оо, Жараткан!... Өзүң күбө бол, оо, Жараткан!... Күбө бол, оо, Жараткан!...» - деп алакан жайган экен. (Муслим, Хаж, 147; Абу Давуд, Манасик, 56; Ибни Мажа, Манасик, 76, 84; Ахмед, V, 30; Ибни Хишам, IV, 275; Хамидуллах, ал-Васаик, 360).

Ооба, Пайгамбарыбыздын береги мунажаты биз үчүн өтө зор мааниге ээ өзүнчө багыт.

Пайгамбарыбыз таштап кеткен эки чоң аманатка, ырас, Ыйык Кураны Карим менен сүннөткө бек туруу менен Алла Тааланын ыраазылыгын таап, Пайгамбарыбызга ылайыктуу үмөт болушубуз керек. Жараткан Алла Тааланын алдында ар адамдын кадыры береги эки аманатты карманганына жараша бийик же төмөн болот.

Ырас, улуу аманаттарга бек болуу кадыр-баркыбызды жогорулатчу озуйпа, ары өзгөчө изгилик.

Бул аманатка бек болуубуз Куран жана сүннөт менен жашаганыбызга байланыштуу. Эгер өмүрүбүз Жараткан Кудай Тааланын:

«Алар алган аманаттарына жана берген убадаларына бек турушат» (Муминун, 8) деген алкышына ылайык өтүп жатса, анда

«Алар Фирдавс бейишине кадам коюшат да, ал жерде түбөлүк болушат» (Муминун, 11) деген сүйүнчү кабарга туш болорубуз бышык.

Балага тарбия берүүдөгү алгы кадамдар

Аманатка бек болуу менен куш кабарга тушугуу үчүн жашоо-өмүрүбүздүн соолбос булагы Ыйык Куран жана Пайгамбарыбыздын сүннөтү болушу кажет. Ар бир учурду береги эки аманатка бек болуу менен өткөрүү эң алгы максатыбызга айланышы зарыл. Артыкча, үстүбүздөгү жайкы эс алуу мезгилинде өзүбүздү да, балдарыбызды да Ыйык Курандын негизинде теске салсак, эки дүйнө бактыбызга кам көргөн болор элек.

Бул өңүттөн ар бир кадамыбызды ойлонуп ташташыбыз ырас. Арийне «эртенден баштайм» деген жакшы эмес. Анткени эртеңдин эртеңи бүтпөй калары толук ыктымал... Андыктан күнгө бүгүн баштап, өзүбүздү-өзүбүз суракка тартышыбыз абзел:

Намазга болгон мамилебиз кандай? Же жөн эле жатып-туруп сырткы дене түзүлүшүбүз менен гана эч кандай рухий ырахат албай окуп жатабызбы? Ал эми өз каныбыздан бүткөн балдарыбыздын намазга мамилеси кандай? Көзүбүздүн нуру атыккан балдарыбызды жаш тайынан намазга көндүрүү учурдун сан түр терс көрүнүштөрүнөн коргойт. Азирети Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) буйругу да ушул багытта болгон. Анткени туура окулган намаз кулпендени ар түрдүү күнөө иштерден, терсаяктыктан оолак кармайт. Бул багытта намаз адамды «адам» атка татыктуу кылууда дарактын тамыры сыңары. Эгер дарак тамыры жандуу, бекем болсо, анда ал албууттанган добулдарга, уюлгуган бороон-чапкындарга туруштук бере алат. Ал эми тамыры чириген

болсо, анда ал шамалсыз деле жыгылып калышы толук мүмкүн. Тамырынын начарлыгы, чириктиги дарактын мөмөлөрүнөн, бутактарынан байкалат.

Анын сыңары эртең мөмөлөрүбүздөн, балдарыбыздан кандайдыр бир кемтик, же терсаяктык көрсөк, анын себебин алардан эмес, иралды өзүбүздөн издешибиз абзел. Анткени алар биздин жүрүм-турумубуздан, адамдык сапатыбыздан үлгү алган, тарбиябызды көрүп чоңойушкан. Алар биз өстүргөн дарак.

Андыктан балдарыбызга эң ириде турган турпатыбыз, жүрүм-турумубуз, сүйлөгөн сөзүбүз менен үлгү болуп, ак жолдун тарбиясын берип, ар бирин бейиш бешигине бөлөөгө жанүрөй аракет кылуубуз дурус. Арийне, Жараткан Алланын талабы да ушул. Эгер ата-эне, уул, небере, айтор, укумдан-тукумга ар бири өз алкагында Жараткандын адал жолунда арыш керип ак өмүр кечиришсе, анда Алла Тааланын аларга деген сыйы, жакшылыгы бөтөнчө, өзгөчө болот. Чексиз айкөлдүктүн жалгыз ээси Алла Таала алардын ар бирине жасаган изги амал-иштеринин кайрымын кайрып берип, бейиштеги насибин ашыгы менен ыроолойт. Бул жөнүндө Жараткан Алла аяттарынын биринде мындай буюрат:

«Ыйман келтиргендер жана (ыймандуулардын) урпактары да ыйман келтирип (аталарынын жолунан) жүргөндөр бар. Биз мына ошол урпактарын өздөрүнө (урпактарынын соопторун ата-энелеринин сообуна) кошобуз. Ошондой эле биз алардын (урпактарынын) амалдарынан (соопторунан) кыпындай да азайтпайбыз...» (Тур, 21).

Не деген сүйүнчү, не деген сый!

Ооба, кыяматта таразага ата-эне жалгыз өзүнүн сообу менен гана тартылбайт, ыйман жолунда өстүргөн балдарынын, небере-чөбөрөлөрүнүн жана ак жолдо жүргөн урпагынын бар сообу коюлат. Ошону менен бирге уул-балдарынын сообунан бир да сооп кемип калбайт. Аларга да Жараткандын жакшылыгы ашыгы менен ыроолонот.

Жараткан Алла кандай гана Боорукер, Мээримдүү! Анын береги сыйы үчүн ар качан, ар жерде канча шүгүр келтирсек да, ага татыктуу түрдө шүгүрчүлүк келтире албаспыз! Биз сыяктуу күнөөкөр кулпенделерге Жараткан Кудай Тааланын мээримин, ыраакымы кандай гана кең! Кандай гана чексиз!

Эч бир акыл-эстүү адам Аллага шүгүр келтирүүдөн, Жараткандын чексиз жакшылыгынан оолак болууну каалабайт. Ырас, анүчүн балдарыбызга алгач актын тарбиясын берүүгө аракет кылышыбыз керек. Өз каныбыздан бүткөн балдарыбыз каракүч азгырыктын түбү көрүнгүс туңгуюгунда ойноп жүрсө да, аларды өз жайына койуу - биздин караманча сокурлугубуз, кайдыгерлигибиз. Аларды туңгуюктан алып чыгуу мойнубуздагы милдетибиз.

Дененин бир мүчөсүнө зыян келген чакта бүт дене дүркүрөп азап чеккени сыңары, өз бала зыянга учураган чакта ата-эне дал ошондой азап чегип, касырет тартып, алдын алуу үчүн ар түрдүү чараларды көрүшү кажет.

Актын тарбиясы...

Тарбия берүүдө баланы жөнү жок коркутуп-үркүтүү туура эмес. Балага түшүндүрүү менен, сүйүү менен тарбия берүү керек. Аны кандайдыр бир катасы үчүн кагып-силкүүнүн ордуна ага жылуу-жумшак тил менен ийине жеткире түшүндүрүү абзел. Ырас, биз алардын жанында болсок да, болбосок да терсаяктыкка барбай, өзүн-өзү теске сала тургандай сүйүүнүн тарбиясын берүүбүз кажет. Маселен, алар жасаган ар бир ишине аяр мамиледе болуп, өзүнө-өзү:

«Менин бул ишим Улуу Алла Таалага жагабы?» деп суроо узата билүүлөрү зарыл. Арийне, бул тарбия бүгүнкү коомдо болуп жаткан сан түр терс көрүнүштөрдүн жоюлушуна оң таасирин гана тийгизет. Бул учурда сакчы-күзөтчү күчтөрдүн да иши алдаканча жеңилдемек.

Ата-энелер, мугалимдер, тарбиячылар бала деген сүйүүнүн гана үнүн угарын жадысына түйүп койуулары абзел... Ырасында, чоң аалымдар деле коркуудан мурда Алланы сүйгөндүктөрү үчүн күнөөдөн оолак болууга жанүрөшөт. Ошондуктан алардын таштаган ар кадамына береке-кут кирет. Андыктан сүйүүнүн берекелүүлүгүн тарбиячылар унутта калтырбоолору керек. Бизге табышталган аманаттарга татыктуу түрдө ээ чыгуунун кайнар булагы мына ушул сүйүүнүн, демек, актын тарбиясы болуп саналат.

Адам баласы береги кыяпка ээ болуу үчүн эң ириде өзүн-өзү заттык жактан да, рухий жактан да теске салышы керек. Ооба, илим-ирфанды акылга салуу үчүн мээ жетиштүү. Ал эми жүрөккө салуу үчүн алар көөдөндөн өтүшү керек. Анүчүн баралына жеткен ак жүрөккө ээ болуу кажет.

Шайтан адамды карама сокурга айлантат...

Эгер адам баласы улуу аманаттарга ылайыктуу түрдө бек туруп, өзүн тарбияга салып кемелине келбесе, анда аны азгырык каракүч шайтан жылоолойт. Азгырык шайтан напсиге дем-күч берет. Азоолонтот. Ал азоолугун салып адамды тепсейт, тебелейт, кордойт, алтургай ооздуктайт. Бул учурда адампенден ак-караны, адал-арамды ылгабай калган болот. Маңдайындагы акты кара, караны ак көрүп, карама сокурга айланат. Ошентип, ал рухий оор дартка чалдыгып, акыретине доо кетирет.

Мавляна олуя береги коркунучтуу, ары оор дарттын алдын алуу үчүн төмөнкү эскертмесин берет:

«Азгырык шайтан кабелтең Адам атабызга эмнени гана кылбады?! Эй, адам баласы! Шайтанды оңой ойлобо!».

«Кекчил шайтан атабыздын да, энебиздин да намысына тийип, кийимдерин билгизбей жула качты».

«Унутпа! Шайтан дүйнө мал-мүлкүн, мансап-бийлигин, шакабатын адам баласы үчүн тузак катары колдонот. Тузактын жеми майданда жайнап чачылып жатат. Бирок анын балээси көзгө көрүнбөйт, жашыруун. Андыктан тузакка түшүп башыбызга балээнин баарын үйүп албоого жанүрөй аракет кылышыбыз керек».

«Кайсыл жерден жем көрсөң, ага аяр, кылдат мамиле жаса! Бөөдө тузакка түшүп калба! Тузакка түшсөң колу-бутуң байланат».

«Шайтандын жемине азгырылбаган кучкач-канаттуу тузагы жок актын аңызынан азыктанат, жем жейт. Актын аңызына конгон кучкач насибине түшкөн адал азык менен азыктанып, шайтандын жемине жем болбойт. Ошентип, ал шайтандын тузагынан аман калат».

Козуну карышкырга кайтартуу караманча кайдыгерлик

Напсиге жеңилип, алсыз тартып калбоо үчүн Мавляна олуя төмөнкү асыл акыл-насаатын берет:

«Сен Жараткан Алланын акылагы (Жараткандын буйругу) менен кулк-мүнөзүңдү оңдо (адамдык сапатыңды жогорулат)! Сага берилген аманаттар кемибесин, жоголбосун!».

«Сен козуну карышкырга аманатка таштап кайтартып жатасың. Карышкырды «жолдошум» деп ойлобо! Эсиң барда андан оолак бол! Эч качан андан жакшылык күтпө!».

Бул жерде козу жакшы кулк-мүнөзгө, ал эми карышкыр насилилик арзууларга, шайтандык азгырыктарга, терс кулк-мүнөзгө салыштырылууда.

Аманатка бек болуунун өзөгү

Аманатка бек болуунун өзөгү ар түрдүү терс көрүнүштөрдөн, күнөө иштерден оолак болууда жатат. Өзгөчө, нечелеген чоң күнөөлөр катардагы жөнөкөй иш катары каралып калган бүгүнкү коомдо өтө этият кадам таштообуз кажет. Ошондой эле күнгө бүгүн арамга адалдын, адалга арамдын мөөрү басылып жаткан кез. Адамдык аруулук

мукурап, уятсыздык, намыссыздык, адилетсиздик күч алып турган кез. Мына ушундай уят-намыс деген изги сапаттар жерилип, актан адаштырган маңкурттук жашоого чакырыктар күн өткөн сайын күчөп жаткан кез. Арийне, бул бүгүнкү күндүн эң чоң апааты. Эртеңки муун үчүн орду толгус касирет!

Ырас, бул апааттын алдын алуу үчүн бир гана жол бар. Жараткан ыроологон улуу аманатка бек болуу. Улуу аманатка бек болуу үчүн ак жолдо жүрүү. Демек, Ыйык Куранга жана Азирети Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) ак сүннөтүнө бекем болуу кажет.

Андыктан бүгүнкү күнү адалдыгы күмөн ар түрдүү нерселерден оолак болуу керек. Ошентип, өзүбүздү да, келечек муунубузду да, айлана-чөйрөбүздү да арамдан алыс болуу менен гана касыреттен коргой алабыз.

Кыскасы, напси фараонун жеңүү үчүн жандүйнөбүз Мусага айланышы керек. Себеби, жандүйнөбүз Муса болгондо, напси фараонун асатаягы менен бир уруп жерге сулатмак... Бул Жараткандын сүйүктүү пенделеринин руханий тарбиясы менен жүзөгө аша турган жагдай. Мавляна бу багытта:

«Напсини өлтүрүү чаян чаккан адамды өлүмдөн аман алып калууга себеп болуу үчүн чаяндын ийнесин сууруп чыгарууга окшош» дейт.

Имам Баста мындай деген экен:

«Дүйнөдө адам эң көп кемчилик-мүчүлүштүккө ээ болот. Эй, денесинин гана камын көргөн жан! Качанкыга чейин эле денендин камын көрүп жүрө бересиң?! Жүзүңдү сендеги Жараткандын аманатына, рухуна бургун! Анын кемтигин толукта! Аны кемелине келтир! Анткени сен эң ириде денең менен эмес, рухуң менен адамсың!»

Жандүйнөнүн көркү

Жандүйнөбүздү шайтандын шапатасы менен эмес, Жараткандын жаназык жарлыгы менен көрктөшүбүз керек. Анткени шайтандын сан миң талабын орундасак да, андан кыпындай да киреше таппайбыз. Тескерисинче, балээнин баарын башыбызга үйүп алабыз. Ырас, Жараткан Алла үчүн кылган анча-мынча ибадаттарыбыз бизди күтүлбөгөн жакшылыктарга тушуктурары ажеп эмес. Мавляна олуя мындай дейт:

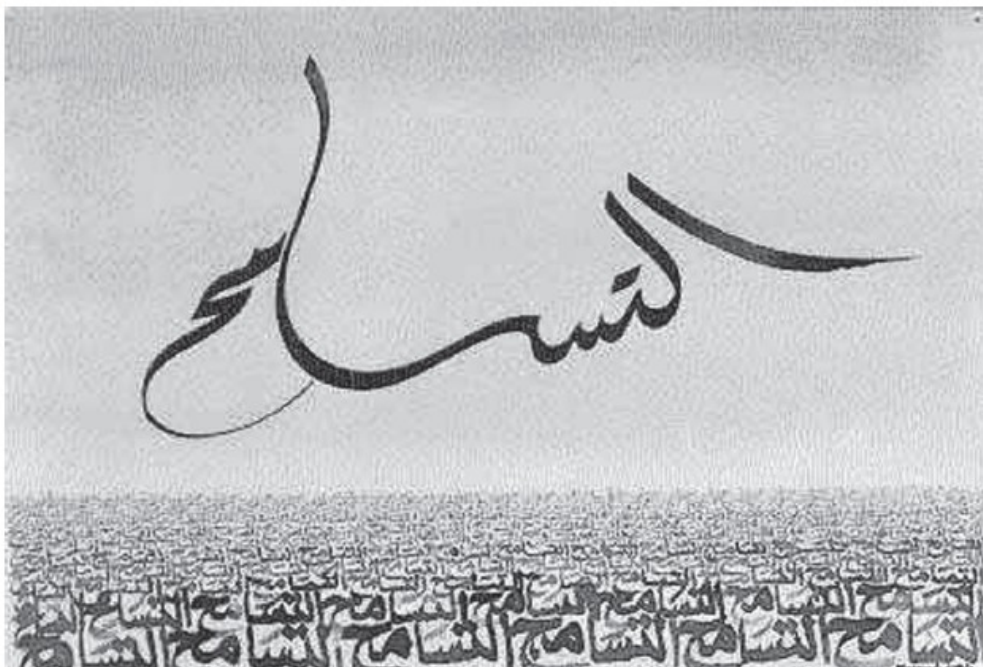
«Береги жакшылыктын кадырына жете албагандан алыс бол, зоболоң бийиктесин! Жараткан Алла жактырар кулпенде бол!»

Оо, Жараткан! Күнөөлөрүбүздү кечире көр! Махшар майданында жүзүбүздү жер карата көрбө! Бизди, урпагыбызды, мекенибизди каражолтой шайтандын балээсинен сактай көр! Эки дүйнөдө тең жүзүбүздү жарык, жандүйнөбүздү аруу кыла көр!...

Оомийин!..

Курмандык чалуунун сыры

Курмандык чалуунун эң иридеги максаты Жаратканга жакындоо, жарлыгына моюн сунуу, Анын ыраазылыгына ээ болуу. Бул багытта Алла Таала: «(Курмандыкка чалынган малдын) эти да, каны да Аллага жетпейт (кереги жок). Жараткан Аллага силердин такыбаалыгыңар (ыкласмандыгыңар) гана жетет» (Хаж, 37) деп буйрат.

Инсанияттын үч сынагы

Ибрахим (aleyхиссалам) пайгамбардын үч дөөлөтү бар боло турган: малы, жаны жана уулу. Алла Таала аны мына ушул үч дөөлөтү менен сыноого алган.

Азирети Ибрахим зикруллахтын (Алланы зикир кылуунун, көп эстөөнүн) натыйжасында мал-мүлктөн кечти. Андан соң Намруттун отуна ыргытылган кезде эч бир нааразычылык билдирбестен жандан кечти. Кийин Жараткандын буйругу алдында өз канынан бүткөн уулунан кечти. Тагырак айтканда, өз уулун курмандыкка чалуу сынагынан Жаратканга толук моюн сунуучулугу менен ийгиликтүү өттү.

Ошентип, ал «Алланын досу» - «Халилүллах» атыкты.

Ибрахим пайгамбар башынан өткөргөн береги үч сынакты бүтүндөй инсанияттын башына түшкөн сынак деп кабылдасак да болот.

Жараткандын жолунда кедей-кембагалдарга кайрым кылуу, аманат катары берилген мынабу жаныбызды Өз Ээсине ак жолдо тапшыруу жана балдарыбызды Жараткандын жарлыгы боюнча эрезеге жеткирүү үчүн болгон күч-кайратыбыз шайтандын белин сындырып, түбөлүк бакытка бет алышыбызга себеп болору бышык. Курмандык ибадаты мусулман баласы үчүн өтө зор мааниге ээ. Ырас, Жараткан Алла бизден малды курмандыкка чалууну гана талап кылбайт. Ал курмандык менен кемелибизге келишибизди каалайт.

Пайгамбардын моюн сунуучулугу

Азирети Ибрахим (aleyхиссалам) наристе Исмаил менен Ажар энени Меккеге таштап, байбичеси Саранын жанына кайткан эле. Ара чолодо Мекке тарапка бир кайрылып, уулу менен Ажардан кабар алып турат.

Кіндірдин биринде Меккеге барып, конуп калган Ибрахим пайгамбар тіш кјрјт. Тішіндј аятта буйрулгандай, јз уулу Исмаилди курмандыкка чалып жаткан болот. Кантсе да, атанын өз уулун јз колу менен бычактаганы жірјгін ішітіп жиберет. Анан туруп бул тіш шайтанданбы, же Алладанбы деп, терес ойго батат. Чындап эле бул иш анын дилине оор келет. Бирок ушул эле тіш іч кін катары менен пайгамбардын тішінјн кайталана берет.

Анын істің бул тіш ажылык мезгилинин таврия, арапа жана айттын биринчи кінің туш келет.

Баяндамалардын биринде Ибрахим (алейхиссалам) :

«Эгер Алла Таала мага бир уул берсе, мен аны курмандыкка чалам!» деп алган экен.

Ошентип, ата пайгамбар Жараткандан келген буйрукту аткаруу ічін даярдык кјрө баштайт. Исмаилди таза жуунтуп, атыр сіртііні Ажардан јтінөт. Уулу Исмаилге болсо жанына жип, анан бычак алып алышын айтып, жолго чыгышат. Ата-бала ажылар турчу Вакфага карай бет алышат. Шайтан дароо адам кейпине кирип, Ажар энеге келип өзүнчө жалооруп:

-Уулусду Ибрахим кайда алып баратканын билесисби? - дейт жойпулана.

Ал: -Досуна алып кетти... - деп жооп берет. Шайтан:

-Жоок, ал Исмаилди сойгону алып баратат! - деп эненин жіріјіне бүлүк салууга далалат кылат. Ажар эне:

-Ал уулун абдан жакшы кјрјт. Андыктан сен айткан ишке барбайт! - дейт.

Шайтан кайра далбас уруп:

-Алла ага буйрук кылгандыктан Исмаилди соёт экен! - дегенде Ажар эне бейгам гана:

- Эгер Алла Таалам буйруган болсо, эс жакшы. Биз ага ар убак тобокел кылабыз - деп шайтандын імітің суу себет.

Айласы кеткен шайтан Ажар энени алдай албаганына кјзі жетти белем, бул сапар Исмаилге жете келип ага суроо салат:

- Атас сени кайда алып баратканын билесисби?

Исмаил (алейхиссалам):

- Атамдын досуна зыярат кылабыз. Ошого алып баратат! - деп жооп кайтарат.

Шайтан:

- Сенин ушундай баёлугусдан пайдаланып, атас сени сойгону алып баратат.

Жараткандан ушундай буйрук келген имиш - деп азгырууга жанүрөйт.

Анда Исмаил:

- Жогол, каргышка калгыр! Кудайым буйруган болсо, биз аны кубанып аткарабыз! - деп шайтанды кубалайт.

Шайтан эми акыркы іміт менен Ибрахимдин жолун тороп:

-Улугум кары, ук мени! Уулусду кайда алып баратасыз, эч ойлонбой?! Жалган тіш менен шайтан сени биротоло азгырган тура. Айтып койоюн, тішіс шайтандан! - деп жандалбас урат.

Ибрахим (алейхиссалам):

-Сен куулган шайтансыз! Жолобо бизге! - деп жерден жети таш алып, аны іч жерде уруп калат.

Ажылыктын «шайтанды ташбараңга алуу» ырасымы ушул окуяга такалат. Ошол ыкласман адамдардын тобокелдиги, Жаратканга моюн сунуучулугу кийинки муундарга да өзүнчө шам чырак болуп кала берет.

Ошентип, Азирети Ибрахим пайгамбар уулу азирети Исмаил менен Минадан Арафат тоосуна багыт алган кезде кјктјгі периштелердин үрөйү учуп, абдан толкунданып жатышкан эле. Алар бири-бирине «Субханаллах! Карасанар, пайгамбар пайгамбарды курмандыкка чалуу ічін алып баратат!» дешет.

Азирети Ибрахим уулуна бул иштин чындыгын ачык айтат:

-Уулум! Тішімді сени курмандыкка чалууга буйрук алдым.

Уулу:

-Атаке! Бул жкимді Алла Таала бердиби? - деп сурайт.

Ибрахим (алейхиссалам):

-Ооба! Каралдым! - деп кыска жооп берет.

Азирети Исмаил:

-Атаке! Сиз буйрукту аткарыңыз! Кјрјсіз, мен сабыр кылам! - деп, јз жанын берүүгө даяр экендигин билдирет.

Бул учурда Азирети Исмаил жети же он іч жаштагы тестиер бала болгон экен.

Жазма булактарда айтылгандай, Жабраил периште үчүн жетишпей калуу коркунучу кокодон алган үч кезендин бири мына ушул Ибрахим пайгамбардын өз уулун курмандыкка чалуу үчүн бычагын кокосуна такагандагы учур болгон экен. Ошентип, Жабраил периште Жараткандын буйругу менен дароо жете келип бычакты кеспес кылып койот. Ата-уул моюн сунуучулугу менен Жараткандын береги оор сынагынан ийгиликтүү өтүп, бейиштен алып келинген ак кочкорду сойууга буйрук алышат.

Курмандыктын максаты

Курмандык чалуунун эң иридеги максаты Жаратканга жакындоо, жарлыгына моюн сунуу, Анын ыраазылыгына ээ болуу. Бул багытта Алла Таала: «(Курмандыкка чалынган малдын) эти да, каны да Аллага жетпейт (кереги жок). Жараткан Аллага силердин такыбаалыгыңар (ыкласмандыгыңар) гана жетет» (Хаж, 37) деп буюрат.

Мавляна:

«Эчкинин көлөкөсүн курмандыкка чалууга киришпе!» деп айтуу менен курмандык ибадатынын өзөк максатын унутуп, аны сойуу менен гана алек болуп, Жараткандын ыраазылыгын унутта калтырбашыбызды эскертет.

Асыресе, Адам атанын уулдары Абыл менен Кабылдын курмандыгы өтө зор мааниге ээ. Анда эмесе эки биртуугандын окуясына көңүл буралы:

Агезде ким эмнени кесип тутунса, ошол кесибине жараша колундагы нерседен Жараткан Алла үчүн курмандык кылар эле. Атайын курмандыкка деп аталган нерселер бир тоонун башына жеткириле турган. Арадан бир канча убакыт өткөн соң кабар алынчу. Эгер баякы курмандык үчүн деп ташталган нерсе көктөн түшкөн жалын менен күйүп жок болуп кетсе, Кудай Таала тарабынан кабыл кылынды деп табылар эле.

Абыл малчарбасы менен алектенгендиктен, анын короо-короо койлору бар эле. Ошентип, ал чын ыкластан курмандык үчүн койлорунун арасынан эң семиз жана ири кочкорду тандайт. Ал эми Кабыл дыйканчылык менен шугулданат. Бирок терс ниет менен жакшы жетилбей курушуп калган таңгак буудайды алат да, тоонун башына таштап кайтышат.

Натыйжада Абылдын курмандыгы кабылданып, Кабылдыкы кабыл кылынбайт.

Бул окуядан иш-амалдагы ыкласмандык, акниеттүүлүк менен караниеттүүлүктүн жыйынтыгы ачык-айкын көрүнүп турат. Демек, ыкластуулук иш-амалга береке киргизип, пендени Алланын чексиз ырайымына бөлөсө, караниеттик акыр-аягы өкүнүчтүү акыбетке тушуктурат.

Курмандык чалуу - эрдик

Курмандык чалуу - өзүнчө эрдик. Колдо бар мал-мүлктөн Алла жолунда чын көңүл менен сарптоо. Курмандык чалуу жоготуу, алсырап калуу эмес, тескерисинче киреше табуу, рухий жактан жогорулоо дегендик. Адампенде өзүн Аллага жана акыркы Элчисине арнаган чакта чексиздиктин мейкиндигинде бактылуу өмүр сүрөт. Ал Аллага арналган соң утурумдукка азгырылбайт. Ошентип, Жараткан Алла Тааланын сүйүктүү пенделеринин катарына кошулат. Мавляна Жалаладдин Руми:

«Жараткан Аллага ашык кулдар көпчүлүк корккон, үрккөн, качкан өлүмгө жымыйышат. Эч ким алардын жандүйнөсүнө зыян тийгизе албайт»

Курмандык чалуу - аруулануу

Ар ким өзүнө эң жакын адамдарын күчүнүн жетишинче коргоого, кароого аракет кылат. Анын сыңарындай Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыздын шапааты да өзүнө жакын болгондорго, ага арналган адамдарга, Алланын ак Китеби Ыйык Куранды жана Пайгамбарыбыздын ак сүннөтүн бекем тутунгандарга дагы көбүрөөк тиет. Алла Таала кулпенделеринин арасынан Өзүнө арналгандарды башкаларга салыштырмалуу көбүрөөк жакшы көрөт, ошону менен бирге Өз коргоосуна алат.

Мавляна бул багытта:

«Ал адам Азирети Исмаил сыяктуу мойнун узатып, Алла жолунда курман болууга белен. Бирок Алла Таала береги моюнду кестирбейт»

«Ошондуктан шейиттер Алла жолунда жанын аябаган эрдиктери үчүн тирүү. Сен отко табынгандар сыягы денеңе караба!»

Өзүн Жараткандын ак жолуна арнаган кулпенде, Камар сүрөсүнүн 54-55-аяттарында буйрулгандай, Аллага жакын болуу бактысына ээ болот. Береги аяттар төмөнкүчө:

«Чындыгында такыбаалар бейиштерде жана өзөн жакаларында, чыныгы орундарда Кудуретүү Падышага (Аллага) абдан жакын болушат».

Андыктан бардык ибадаттарыбызды чын ыкластан, ак дилден сүйүп орундашыбыз абзел. Артыкча намазды...

Намаз жана курмандык

Азирети Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) ибадаттардан намазга өзгөчө көңүл бөлгөн. Пайгамбарыбыз намазды көзүбүздүн нуру кыла тургандай орундоо үчүн намаз учурунда кандай абалда болуубузга каймана маани улап: «Намаз - ар бир такыбаа адам үчүн өзүнчө курмандык» (Кузай, Муснад, I,181) деген.

Береги хадистен улам Жалаладдин Руми намазды көзүнүн нуруна айланталган адамдар жөнүндө:

«Алар такбир алып намазга турган кезде курмандык сыяктуу бу дүйнөдөн сыйрылып чыгып кетишет» дейт. Андан соң жаамы намазкөйлөргө кайрылып:

«Сен да алардын артынан баруу үчүн михрапта ээрип турган шам сыягы намазыңды оку! Билесиң, намазга турган чакта «Аллаху акбар» (Алла улук!) дегендин мааниси: «Оо, Жараткан Алла! Биз Сенин алдында жаныбызды садага чаптык! Жана да такбир алуу үчүн колубузду өйдө көтөрүп кулагыбызга алып келүү менен бу дүйнөнү аркага таштап Жалгыз Сага гана бет алдык!»

«Малды курмандыкка чалганыңда «Аллаху акбар!» дегениңдей эле, напсиңди тизе бүктүрүүдө да ушул сөз айтылат»

«Бул учурда дене Исмаил, жан Халил Ибрахим сыяктуу. Жан дененин арзууларынан арылуу үчүн такбир алган кезде дене азгырыктардан кутулуп, намазда «Бисмиллахир-Рахманир-Рахим» деп айтуу менен курмандыкка айланат»

«Эй, акыл-эстүү жан! Намаздагы биримдикти түшүнүү акылдан тышкаркы нерсе. Муну андоо иралды акыл Аллага курман болуп, жандүйнөнүн жанданышына байланыштуу» дейт.

Курмандык жана напси тарбиясы

Курмандык напсибиздин тарбиясы менен башталган жандүйнө, ырас, Аллага бапестелген ашыглыгыбыздын тарбиясы. Жунайд (Алла аны өз мээримине бөлөсүн!) мындай буйрат:

«Напсиңерди курмандыкка чалгыла! Унутпаңыздар, азоо напси Жараткан Аллага болгон аралыкты алыстатат. Чыныгы бейпил жашоо азоо напсинин өтөсүнөн башталат» Шибли (Алла аны өз мээримине бөлөсүн!):

«Азоо напси өлбөй рух тирилбес. Аллага ашыктар напсинин өтөсүнөн тарта рухтун жашоосун көрүшөт»

Жаратканга арналган жан Куранга бек болот

Тамчы дайрага түшсө, ал дайрага айланат. Ырас, адампенде өзүн Жараткандын буйругуна арнаса, ал жакшылыктын гүлбакчасына айланат.

Мавляна бул багытта:

«Акылды Азирети Мухаммад Мустафанын (саллаллаху алейхи васаллам) алдында курмандыкка чалгын да: «Жараткан Алла мага жетиштүү!» дегин».

«Акылды Алланын ашыглыгына арна! Анткени акылдын баары Ал тарапта! Себеби Ал рухтун да, акылдын да барар жери! Ошондуктан акылыңды Жараткандын ашыглыгына садага чап!».

«Акылдуулар акылын Жаратканга арнашкан».

«Алла Тааланын улуулугун, сулуулугун, аруулугун баамдап, аң-таң калып акылыңды өстүрсөң, анда ар бир чачың өзүнчө башка, өзгөчө акылга айланган болот!».

«Убактылуу береги дүйнө бакчасынан чыгып, өтөнүн гүлзарына барсаң ибарат угасың! Ашыглык даның мүрөктүн мөлтүр кашка суусу менен өнөт, өсөт».

«Курандын маанисин Куранга курман, менсинүүдөн кечкен адамдан сура».

Ашыктардын марттыгы

Марттык ар түрдүү. Бардар март адам мал-мүлкү, ашык адам жаны менен март.

Жан ыроологонго жанды садага чабуу. Жанды садага чабуу ашыглыктын туучокусу.

Көпчүлүк адамдар кайыр-садага берүү менен байлык-мүлкүнүн кемип калышын ойлойт.

Туура. Математика боюнча бештен үчтү кемитсе, эки калат. Бул нерсе дүйнөлүк эсепте ушундай, азайат.

Ал эми «берүү» жараяны Жараткан жолунда болсо, математикалык мыйзам четтейт. Тагыраак айтканда, ушул максат-ниетте гана кайыр-садага берүү менен мал-мүлк көбөйөт, байлыкка береке кирет. Арийне, бул да Жараткан Алланын кудуретинин, жакшылыгынын өзүнчө мыйзамы.

Мавляна:

«Мынабу чынар теректин жалбырагы төгүлсө да, Алла Таала ага жалбыраксыз жашоо күчүн берет».

«Эгер буудай эгилбей, колдонулбай кампада тура берсе, курт-кумурскага, чычканга жем болот».

«Бизди коркуткан жан берүү жараянынын сырткы көрүнүшү - бул өлүм, бүтүү, түгөнүү, жок болуу. Ал эми ички көрүнүшү, ырас, акыйкат жүзү - бул тирүүлүк, түбөлүк жашоо» дейт.

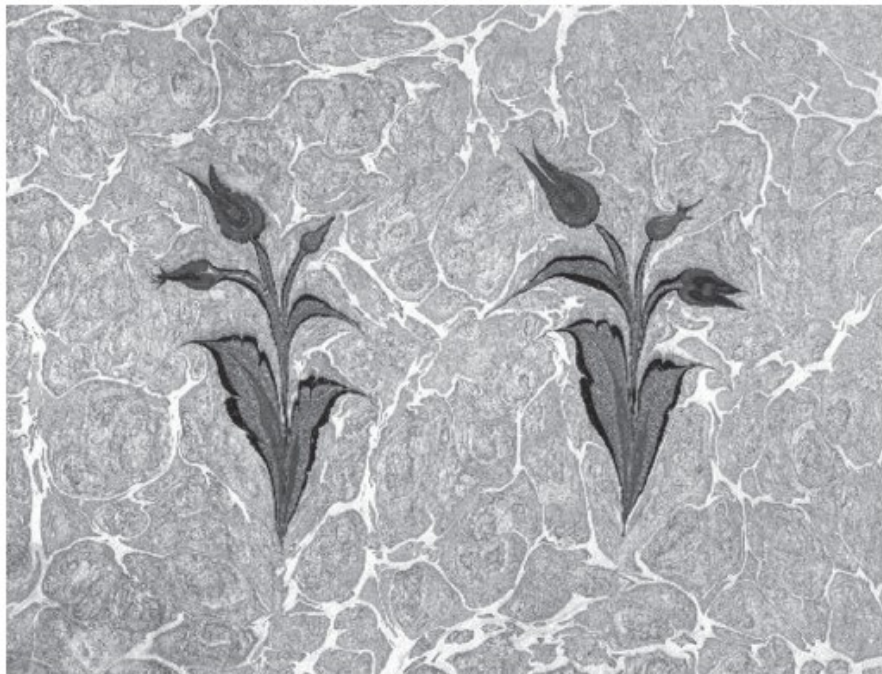
Оо, Жараткан Алла! Жандүйнөбүздү Азирети Ибрахим менен Азирети Исмаилдин Жалгыз Өзүнө болгон өрнөк моюн сунуучулугунун берекеси менен көркүнө чыгара көр!

Оомийин!..

5-БӨЛҮМ

Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыздын:

«Стамбул, арийне, колго алынат. Аны колго алган колбашчы кандай гана бактылуу! Аны колго алган кошуун кандай бактылуу!» деген куттуу хадисиндеги сүйүнчүгө тушугуу ышкы сахабалардан тарта мүлдө мусулмандарды Стамбулга беттеген.

Йўзакы журналы 2006-жылдын май айында чыккан 15-санында «Эрендиктин жана илим-ирфандын жеңиши» аттуу темада кожо Осман Нури Топбаш менен маек курган эле. Анда эмесе, көңүлүңүздөрдү ошол маекке бурсак:

АЙКЫН ЖЕҢИШ

Йўзакы журналы: Ассаламу алейкум, агай, «Йўзакы» журналы бул ай (Май, 2006-ж.) «Стамбул жана жеңиш» деген теманы күн тартибине койуп олтурат. Ырас, береги жеңиштин рухий өнүгүн көзжаздымда калтыруу мүмкүн эмес. Анткени Стамбулду алуу ышкысы кылымдарды карыткан өзүнчө ашыглык. Эмесе, сөзүбүздү ушул Стамбулду алуу ышкысынан баштасак. Агай, айтсаңыз, Стамбул ашыглыгы дегеле Ислам дүйнөсүндө качан, кандайча башталган?

Осман Нури Топбаш: Стамбулга байланышкан иш-аракеттер тээ кутман сахабалардын доорунан башталат. Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыз Исламга чакырык каттарынын бирин ошо Константинополь (азыркы Стамбул) шаарына Перс императорлугуна жаздырган. Пайгамбарыбыз сахабаларына кайрылып:

-Мынабу катты ким Константинополго (Кустантынййа) Перс императоруна алып барат? - дегенде төрт-беш эржүрөк жаш жигит өйдө туруп:

- О, Алланын Элчиси! Биз алып барабыз! - деп Алла жолунда бардыгына белең экендиктерин билдиришет.

А кишилер эч качан:

«Мени менен канча киши барат? Мынчалык узун жолду кантип басып өтөбүз? Мээни кайнаткан эрме чөлдү, аскасы бийик көк муз, ак мөңгүлүү ашуу-дабандарды кантип ашабыз?» деп сурашкан эмес.

Себеби алар үчүн негизги маселе Азирети Пайгамбарыбыздын чакырык катын ээсине жеткирүү бактысына бөлөнүү эле.

Мына ошол Стамбулду алуу ышкысы да ушундай ашыглыкка жуурулган. Тагырак айтканда, Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыздын:

«Стамбул, арийне, колго алынат. Аны колго алган колбашчы кандай гана бактылуу! Аны колго алган кошуун кандай бактылуу!» деген куттуу хадисиндеги сүйүнчүгө тушугуу ышкысы сахабалардан тарта мүлдө мусулмандарды Стамбулга беттеген.

Алла Элчисин меймандоо бактысы башына конгон Абу Аюб аль-Ансари Стамбулдун колго алынышы үчүн бар күчүн жумшаган. Мына ушул бакытка жетүү үчүн ал 80 жаш курагында болсо да, эки жолу Стамбулга болгон жүрүшкө катышкан. Экинчи жүрүш учурунда Стамбулга жакын жерде көз жумган. Абу Аюб ошол сапар оор жарат алып, көз жумар алдында кошуунга:

- Сөөгүмдү бутуңар баскан эң акыркы чекитке койгула! деп осуятын айтып кеткен экен.

Ошентип, ал өрнөктүү өмүрү менен өзүнөн кийинки кол башчыларга да өзүнчө дем-күч болуп жол көргөзгөн.

Й.ж.: Агай, жеңиштин жүзөгө ашышында кандайдыр бир рухий себептер болгонбу?

О. Н. Т.: Ырас, анын бир топ рухий себептери бар. Алардын эң маанилүүлөрүн төмөнкүчө тизмектесек болот:

1. Азирети Пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) сүйүнчүсүнө тушугуу ышкысы.

2. Жараткан Алланын ак динин жайуу ышкысы.

3. Береги сүйүнчүгө тушуктурар кайратка аракет.

4. Колбашчыдан тартып катардагы жоокерине чейин бардыгы бир максатты көздөшү.

Мына ушул сыяктуу рухий себептер Стамбулдун алынышында мусулмандар үчүн өтө чоң дем, күч-кубат болгон.

Й.ж.: Береги мерчемдерди Осмон империясынан кантип көрүүгө болот?

О.Н.Т.: Агезде илим-ирфанга карата өзгөчө таазим, урмат-сый болгон. Өлкөбүз дүйнөнүн эң алдыңкы илим-ирфан борборуна айланган. Дүйнөнүн төрт тарабынан ошол доордун эң чоң аалымдары, олуялары биздин жерлерге келишчү.

Андыктан падышасынан катардагы карапайым адамына дейре коом дасыккан мыкты мугалимдерден сабак алып, сабатын жоюшкан.

Кыскасы, Стамбулду алган колбашчыда да, кошуунда да ноюбас кайрат, ысык ыйман, ыдырагыс ышкы болгон. Заттык жана руханий күч бири-бирин толуктап турган.

Фатих Султан Мехмет хан Стамбулду алууда материалдык жактан да, руханий жактан да кызуу даярдык көргөн. Ошондой эле ал рухий көсөмдөргө өзгөчө маани берген.

Ошондуктан ал өзүнө гүл ыргыткан Рум кыздарына кожосу Акшемседдинди көргөзүп, ырасында, Стамбулду алууда анын опол тоодой салымы бар экендигин билдиргиси келген.

Ал Акшемседдин олуяны чын көңүлдөн урматтаган. Фатих Султан Мехмет Стамбулду алган күнү элге кайрылып:

«Мен мынабу чептин колго алынышына эле эмес, Акшемседдин сыяктуу Жараткан Алланын сүйүктүү пендеси менен замандаш болуп калганыма, ары мени менен бирге болушуна кубанып турам...» деши да өзүнчө мааниге ээ.

Й.ж.: Агай, айтсаңыз, Стамбулду алуу учурунда руханий жактан кандайдыр бир күч болду беле? Болсо, аны мисалдар менен түшүндүрүү мүмкүнбү?

О.Н.Т.: Албетте, мүмкүн. Иралды Акшемседдин олуянын бул багытта чечкиндүү болушу өтө зор мааниге ээ. Анткени ал Стамбулду алуу чечиминин чыгарылышында омоктуу ой-пикирин айтып, өзгөчө ролду ойногон. 29 күнгө созулган Стамбул чебин курчоо учурунда Фатих үмүтүн үзгөн учурлары болгон. Ошол учурда Акшемседдин ага бул сапар кескин түрдө Стамбулдун колго алынарын кайра-кайра айтып, рухий жактан дем-күч берип турган.

Аллама Молла Жами Курандагы «балдатун тоййибатун» «жакшы жер, жердин соорусу» (Саба, 15) сөзүнүн 857-жылга (григориандык жылсанак боюнча 1453-жылга) туш келгенин, демек, Стамбулду алуу убагы келип жеткенин айткан экен.

Колжазмаларда Стамбулду алууда Алланын сүйүктүү пенделери да катышкандыгы тууралуу маалыматтар бар.

Алсак, алардын бири Убайдуллах Ахрар болгон. Небереси Хажа Мухаммад Касым мындай дейт:

«Күнгө бейшемби. Күн төбөдөн бир аз ооп калган эле. Бир кезде Убайдулла Ахрар олуя бир жакка шашып жаткандай шакирттеринин бирине дароо атын токушун буюрду. Шакирттерине: «Силер ушул жерде отуруп тургула!..» деди да, атына минип Самаркан шаарынан шашып жолго чыкты. Шакирттер аң-таң бойдон калышты. Мавляна Шайх аттуу шакирти кожосунун аркасынан ээрчип чыкты. Бир убакта Мавляна өзү жалгыз келди. Ал кожосунун алгач оңго-солго обдула, ат жалына өбөктөп, андан соң капилеттен көздөн кайым болгонун айтты.

Арадан көп өтпөй Убайдулла Ахрар олуя да келип калды. Шакирттер кожосунан таң кала береги күтүүсүз сапардын себебин сурашты. Ал:

«Түрк султаны Мехмед хан менден жардам сурады. Мен ага оң жооп кайтарып жардам берип келдим. Алла Тааланын уруксаты менен жеңишке жеттик...» деп жооп берди».

Хоросандан келип Стамбул салгылашуусуна катышкан Убайдулла Ахрар олуянын уулу Хажа Абдулхади:

«Стамбулга барганымда султан II Баязид атам Убайдулла Ахрар жөнүндө мындай деди:

- Атам Фатих айтты: Салгылашуунун эң оор учуру. Кырдаал курч. Жаратканга алакан жая доордун тирөөчүнүн жардамга келишин сурандым. Бир кезде ак боз атчан бир адам келди. Бейтааныш зат мага:

- Коргпо! Жеңиш сеники!..- деди.

Мен ага:

- Каапырлардын колу абдан көп!..- дедим.

Анда береги пир желбегейинин жеңин көргөзүп:

- Жеңдин ичин кара! - деп буйруду.

Карадым. Аң-таң болуп туруп калдым. Жеңинин ичинен кадимкидей сел сыягы агып каптап келаткан бир кошуун көрдүм.

Анан:

- Бул кол сага жардамга келди... - деди да, сөзүн улады:

- Сен азыр мынабу дөбөгө чыгып үч ирет катары менен добулбасты ургун да, кошуунуңа жапатырмак чабуулга өтүшүн буйур!

Мен анын айтканын айткандай аткардым. Береги пир өзү да кошууну менен бирге чабуулга өттү. Акырында айкын жеңиш жүзөгө ашты...» - дейт.

Ошентип, Фатихтин салгылашуу учурунда Алланын сүйүктүү пенделеринин руханиятынан пайдаланганы тарыхый окуя катары кала берген.

Бул окуялар Жараткан Алланын жардамы келген кезде табияттан тышкаркы нерселер, ырас, Жараткандын уруксаты менен заттык-руханий кереметтер жүзөгө ашарын айкын көрсөтүп турат.

Й.ж.: Агай, Пайгамбарыбыздын сүйүнчүсүнө тушуккан Фатих Султан Мехмет колбашчынын кишилиги жөнүндө айтып берсеңиз? Балким, анын көөдөнүндө алып жүргөн жеңиш руху береги чоң жетишкендикте опол тоодой салымын кошкондур. Бул рух кандайча пайда болду деп ойлойсуз?

О.Н.Т.: Бул жерде алгач маркум агайым Нуреттин Топчунун сөзү менен баштагым келип турат. Анын минтип айтканы бар:

«Шек-күмөнсүз, Пайгамбарыбыздын сүйүнчүсүн жүзөгө ашыруу үчүн бар күчүн жумшаган Фатих эбегейсиз чоң чөлкөмдү зулумдук менен басып алган, адамдын башынан тоо кураган Чыңгыз хандын небереси эмес. Ал дүйнө кызыкчылыгынан баш тартып, өзүн ибадатка арнаган кезде мусулмандардын ага муктаждыгы себептүү Манисадагы жүрөсүнөн чыгып, кайра кол баштаган жана Ислам тарыхына Варна менен II Косова жеңиштерин тартуулаган эрен бир дербиштин уулу».

Бул жагдай Фатих моюндаган тарыхый озуйпага жана ушул багытта адамдык сапатын жогорулатууга ишарат кылуу өңүтүнөн өтө зор мааниге ээ.

Анткени ал береги озуйпаны орундоо үчүн өзгөчө тарбия алган. Мугалимдеринен алган илим менен өзүн-өзү теске салган. Аскердик таалим алуу менен катар илим алууда да бар күчүн жумшаган. Ошондой эле Алланын олуя пенделеринин руханий тарбиясынан өтүп, рухий кемелдик менен ар тараптан жетик адам болууга жанүрөгөн. Өзгөчө Акшемседдин олуянын Фатихке болгон руханий таасири, жардамы өтө чоң. Асыресе, Абул-Вафанын да анын тарбиясында өзүнчө орду бар. Фатихтин мойнундагы озуйпага жараша жашоосун багыттоодо Абул-Вафа көрөгөчтүгү, кыраакылыгы менен өз салымын кошкон. Ошондуктан Фатих менен өмүр бою көрүшүүдөн баш тартуу менен анын такыбаалыкка ийкем көңүлүнүн башкаруучулук жөндөмүн ноютуп койбошун каалаган. Өзү менен жолуккусу келген Фатихке төмөнкү кат аркылуу жооп берген экен:

«Ажобуз Фатихтин жандүйнөсү өтө аруу, зирек, ары күрдөөл. Мени менен жүз көрүшүп, биздин ааламдагы ырахаттын даамын татса, экинчи айрылгысы келбей мамлекеттин башына кайтпас болот!.. Ырас, бул дөөлөт менен үммөт ага аманат. Фатихтей башкаруучулукка жөндөмдүү адам келип анын ордун толуктай албаса, үммөт зыянга учурайт. Ал да, мен да күнөөкөр болобуз!.. Ажобузга бул жактан дайыма дуба кылып турабыз... Анын жандүйнөсү жандүйнөбүздүн ичинде...»

Фатих мына ушундай дем-күчтөрдүн таасиринде күчтүү ажо болуу менен катар кыраакы илим адамы болгон.

Кыскасы, агайым Нуреттин Топчу айткандай: «Фатихтин кишилиги күчтүү падышалык менен бирге илим-ирфандын бүтүндүгү».

Береги бүтүндүккө адилдик сапатын кошсок, жер бетинде адилеттүүлүктүн пайдубалын куруу мүмкүнчүлүгүнө ийкемдүү бийик адамдык сапат ортого чыгат.

Й.ж.: Эми куш кабарда айтылган шаар жөнүндөгү кепке өтсөк; эмне үчүн башка шаар эмес, так Стамбул?

О.Н.Т.: Мунун эки себеби бар. Муну заттык жана руханий жактан карашыбыз керек. Анткени Стамбул шаары бу эки жагдайда тең көпүрө кызматын өтөйт. Ырас, ал материктерди бириктирген аймактык жана соода-сатыктык өзгөчөлүгү менен да, маданият, санат жана ирфан борбору болуу жагынан да бөтөнчө.

Арийне, бул жерде эң ириде руханий себеп турат. Себеби, биздин түшүнүгүбүздө заттык себептер руханий себептерге болгон байланышына жараша баага арзыйт. Эгер руханият жок болсо заттуулуктун эч кандай мааниси жок болот.

Й.ж.: Бул өңөттөн жеңишке чейинки Стамбул менен жеңиштен кийинки Стамбулдун ортосунда кандай айырмачылыктар бар?

О.Н.Т.: Баарыдан мурда көзөлдүктөн жүз үйрүгөн, кең келечектин ачкычынан айрылган Стамбул береги жеңиштен соң ак жолдун ачкычын таап, адилеттүүлүктүн, калыстыктын каалгасын ачкан.

Византия империясында жеңишке чейин адилетсиздик, оторчулдук, өкүмзордук күч алып турган эле. Эл өкмөттүн кысымынан, зордук-зомбулугунан жедеп тажап бүткөн эле. Агез империянын саясий жана коомдук туңгуюкка кириптер болгон учуру болгон. Стамбул өкүмзордуктун пайдубалын тургузган Византия империясынын мукураган калдыгына айланып калган эле.

Мына ушундай жагдайдан улам карапайым эл мусулмандардын адил, калыс жетегине кирүүгө белен турушкан.

Асыресе, Византия империясынын атка минерлери Осмондуктарга каршы Римден жардам сурашканда, Рим папасы бир шарт менен жардам берерин билдирген. Бул ортодокс агымындагы Византиялыктардын Айасофия чиркөөсүндө католикттик усул менен бир ырасым өткөрүү шарты эле. Буга Византиялык ортодокс поптор менен бирге эл да каршы чыгышкан. Бул учурда Византиялык Нотарас мынабу тарыхый сөздү айткан экен:

«Стамбулда кардиналдын баш кийимин көргөнчө, мусулмандын селдесин көргөнүм артык!...».

Ошондой эле жеңиштен мурун же кийин болсун, Фатих өзүн адилеттүүлүктүн мисалы экендигин ар тараптан далилдей алган.

Муну Осмон мамлекетине душман Европа мамлекеттери дагы мойнуна алган. Француздар Фатихти «доордун мырзасы» деген мааниде «синийор» деп аташкан.

Фатих Стамбулда адам укугуна, адилеттүүлүккө өтө зор маани берген. Ал мусулман эмес элдин кедей-кембагалдарына да жардамын аябаган. Элди өкүмзордук менен дин Исламга киргизген эмес. Агезде ар ким өз ыктыяры менен болгон.

Й.ж.: Агай айтсаңыз, Стамбул мусулмандардын колуна өткөн соң Ислам дүйнөсүндө кандай өзгөрүүлөр болду? Дегеле Ислам дүйнөсүндө Стамбулдун орду кандай?

О.Н.Т.: Стамбул аймактык борборлугу менен катар Осмон мамлекетинин тизгини саналган илим-ирфандын жана маданияттын борборуна айланган. Бул багытта Фатих бир да маданиятты четке какпай, аларды өз айлампасынан өткөрүп ылгап, жаңы маданият түптөгөн. Береги маданият адилдиктин, аруулуктун, айкөлдүктүн көрнөгүнө айланган. Синан мына ушундай доордо чоңойуп, Айасофияны ийне жибине чейин өзгөртүп, ага мунара тургузган. Ошентип, ал Исламдын жана мусулмандын жандүйнөсүн геометрияга айкалыштыра алган.

Фатих мына ушундай маданияттын көрнөгүн куруу үчүн Стамбулга дүйнөнүн төрт тарабынан илим адамдарын жана курулуш адистерин топтогон. Орто Азиядан Улукбайдын талабаларын, Али Кушчуларды жана ушул сыяктуу башка аймактардан мыкты илим

адамдарын Стамбулга чакырып, аларга бардык мүмкүнчүлүктөрдү түзүп берген. Ошентип, Стамбул ары адилдиктин, ары көзөлдүктүн борборуна айланган.

Стамбул натыйжада мамлекеттин гана борбору эмес, ошондой эле маданияттын, илимдин, өнөрдүн борборуна айланган.

Й.ж.: Агай, Стамбул жеңишинен бүгүн биз кандай үлгү алалабыз?

О.Н.Т.: Маркум агайым Абдуррахман Шереф Гүзелязыжы айтып калар эле:

«Жүрөгүбүзгө жаңыча жашоого багыт берген береги ыйык жеңиш Жараткандын түрктөргө аалам мактанчы атыккан Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) аркылуу билдирген өзгөчө белеги» деп.

Ырас, бул белек биз үчүн эч калетсиз, ата-бабаларыбыздан калган ыйык аманат. Бул аманаттын кадырына жеткен чакта гана биз береги шаардын канчалык зор мааниге ээ экендигин билебиз.

Й.ж.: Агай, айкын жеңиштин руханий өңүтүнөн куруп берген алтындан кымбат маегиңиз үчүн чын жүрөктөн ыракматтыбызды айтмакчыбыз.

О.Н.Т.: Сиздерге да ыракмат, адабият, тарых, маданият жана санат багытында иш алып барган «Йүзакы» журналына илгери ийгиликтерди каалайм. Алла Таала ишиңерге ийгилик берсин...

Жеңиш руху

Фатих хандын жеңиши анын жандүйнөсүндөгү жеңиш руху, ышкысы менен тикеден-тике тыгыз байланышта болгон. Фатихтин жеңиш ышкы нары күрдөөл, нары бийик, нары аруу эле.

Жеңиш руху жана Фатих

Стамбулдун колго алынышы дегенде эле алгач акылга жеңиш руху келет.

Ырас, кылычтын жеңиштеги орду болгону ортомчу каражат болгондугунда. Чыныгы жеңиш - жандүйнө жеңиши. Муну биз жеңиш руху деп атайбыз.

II Мехмед дал ушул рух (дем) менен «Фатих» атка конгон. Анын «Фатих» лакап атын алышынын бирден бир себеби көкүрөгүндө уюп калган жеңиш ышкысы болгон. Анын бул ышкысынын максаты элди кырып жойуу, жерди тартып алуу эмес, колго алынган жерде Алланын ак динин жайуу, адилеттүүлүктү орнотуу, элди өкүмдарлыктардын кысымынан бошотуу болгон. Эскерте кетчү жагдай, ал колго алган жерлеринде эч качан элди ак Ислам жолуна кылычтын мизи менен зордоп киргизген эмес. Ар ким өз ыктыярында болгон. Болгону чакырык гана болгон. Каалаганы мусулман, каалаганы мурунку дининде кала берген. Асыресе, ал кол алдындагынын баарына адилет өкүм жүргүзгөн. Ар бир адамдын укугу коргологон. Башка диндин өкүлдөрү да мурункудай кысымдан, оторчул саясаттан кутулуп эркин жашашкан.

Тарыхка назар салганыбызда мына ушундай ак үчүн күйүп жанган жандүйнөдөн оолак колбашчылар жеңиштери менен эч убак Фатих жеткен даражага, зоболого, урмат-сыйга жете алышкан эмес. Буга Атилла, Чынгыз хан, Хулагу сыяктуу кагандарды мисал келтирсек болот. Ырас, алардын жеңиштери жерди канга бойоо менен гана чектелет.

Андыктан Фатих хандын жандүйнөсүндөгү жеңиш руху ары күрдөөл, ары бийик, ары аруу болгон. Бул өңүттөн Фатихтин ошол жеңиш рухунан эмнелерди гана көрбөйбүз!...

Илим жана маданият

Баарыдан мурда андан илим жана маданият мерчемине күбө болобуз. Анын илим жана маданият мерчеми дайыма алдыга умтулуучу, өркүндөп-өсүүчү, куруучу болгон, эч качан бүлдүрүүчү болгон эмес. Ошондуктан ал Византия империясынан калган маданият үйлөрүн бузуп, жер менен жексен кылган эмес, тескерисинче, аны өзүнүн ыкмасы менен оңоп-түзөп, ага жаңы шекил берген. Али Кушчу сыяктуу көптөгөн илим адамдары Орто Азиядан жана башка чөлкөмдөрдөн Стамбулга чакырылган. Ошентип, Стамбул илим чордонуна айланып, жаңы курулган фонддор менен заттык жактан да, руханий жактан да дүйнө суктанган шаар атыккан.

Адилеттүүлүк

Бул мамлекетте түптөлгөн адилеттүүлүк дүйнө элдеринин үч уктаса түшүнө кирген эмес.

Стамбулдун алынышынан кийин Фатих Византия зынданындагы адамдардын баарын кечирип, эркин кое берген эле. Булардын арасында эки аалым философ поп бар эле. Фатих алардан эмне үчүн зынданга түшүп калгандыктарын сурайт. Алар:

-Биз Византиянын эң алдыңкы поктору болчубуз. Бир күнү падышага зордук-зомбулугун, элге көргөзгөн кордугун, оторчул саясатын айтып эскертүү бердик. Эгер ушул боюнча өкүм жүргүзө берсе, жаман акыбетке тушугуп каларын, кыска убакыттын ичинде империянын кулашын айттык. Ошентип, ал биздин эскертүүбүзгө ачууланып, бизди зынданга камап салды - дешет.

Бул сөздөр Фатихтин көңүлүн бурат. Поптордон Осмон мамлекети жөнүндө ойлорун сурайт. Алар анүчүн Фатихтен белгилүү бир убакыт талап кылышат.

Ошентип, эки поп эл кыдыра башташат. Күндөрдүн биринде таң азандан бир дүкөнгө кирип, дүкөнчүдөн бир нерсе сатып алгылары келет. Дүкөнчү:

-Мен бүгүнкү биринчи соодамды кылдым. Силер мынабу кийинки дүкөнгө киргиле. Анткени ал кошунам биринчи соодасын кыла элек - деп жооп берет.

Поптор эл эң көп жүргөн жерден баштап эң аз жүргөн жерлерге чейин ар тарапты кыдырып, арким-бирким менен сүйлөшүп баарлашат. Элдин акка, жакшылыкка гана умтулганын көрүшөт.

Бир күнү базарга барышат. Бир кезде азан айтыла баштайт. Эл дүкөндөрүн жаппай-этпей эле мечитти көздөй шашып жөнөшөт. Эл намазга өтө бекем экен. Алар акыркы намаздарын окуп жаткандай намаз окуп жатышкан эле. Эл арасында кек сактоо, өч алуу, көралбастык сыяктуу жат түшүнүктөр жок эле. Баары бирбирине жөлөк-таяк сыңары.

Асыресе, береги поптор элдин адам укугуна карата жасаган аяр мамилесин байкашат. Эч кими кыямат күнү Жараткандын алдында кул акысы менен суракка тартылгысы келбеген элди көрүшөт. Жалгыз Жараткан Алланын гана ыраазылыгын ойлоп, Алланын ыраазылыгы үчүн сүйлөп, Алланын ыраазылыгын көздөп өмүр сүрүп жаткан элге жолугушат. Хандын өмүрү жана кошуундун жеңиши үчүн Жаратканга жалбарып дуба кылган эл менен жүз көрүшөт. Коомдогу бейпилдикти, бакытты даана сезе билишет.

Поптор элдин турмуш абалына, жүрүм-турумуна абдан айран-таң калышат. Канча абактарды кыдырышса да, ал жерден уурулук, адам өлтүрүү, намыс тепсөө, шылуунчулук сыяктуу оор кылмыш менен түшкөн бир да адамды кездештире алышпайт.

Бир сот жараяны тиги экөөнү абдан аң-таң калтырат. Анда казыга бир доогер менен күнөөлөнгөн адам келген эле. Доогер казыга:

- Таксыр, мен мынабу дин боордошумдун талаасын сатып алган элем. Көп өтпөй ошол сатып алган жерди айдатып жатып алтын толо бир карапа таап алдым. Карапаны алып бу кишиге келип, жагдайды түшүндүрүп:

- Бул сеники, ал! - дедим.

Бу киши:

- Мен бул талааны асты-үстү менен саткам!.. Эми мага бул карапа адал эмес!... деп алтынды албай койду. Эгер бул карапанын чыгарын билгенде сатпайт болчу - деп арызын айтат.

Казы тиги кишиге сөз берет. Ал:

- Жагдай бу киши айткандай болду. Бирок мен ага талааны сатканда асты-үстү менен саткам. Үстүндөгү түшүмдөн менин акым болбогону сыңары астындагыга да ошондой акым жок - дейт.

Поптор үчүн үч уктаса түшүнө кирбес бул окуя казы үчүн табигый көрүнүш эле. Себеби дин Исламды толук жашаган коом үчүн бул кадыресе көрүнүш.

Казы береги эки чынчыл мусулмандын ортосунда адилеттүүлүк менен өкүм чыгарат. Казы алгач экөөнүн тең үй-бүлөсү жөнүндө маалымат алат. Анда биринин уулу, экинчисинин кызы болуп чыгат. Ошентип, казы өзү эки тараптын тең макулдугу менен бул эки жаштын никесин кыйат да, бир карапа алтынды тойго сарпташын, артканын эки жаштын үй-бүлөлүк казынасына бекитишин буйрат.

Ар-намыс

Бир күнү поптор жерге караңгы түшүп калганда өз кыздарын бир медресеге жөнөтүшөт. Асманды ала булут каптап, жамгыр жаай баштайт. Кыздар медресеге келип, каалгасын кагат. Каалгадан жаш жигиттер чыгат. Кыздар:

-Күн бүркөлүп жолубуздан адашып калдык. Кичи пейилдикке, бүгүн түнү бизге силердин медресеге түнөөгө уруксат бергейсиздер? Айла жоктон келдик... - дешет.

Тиги жигиттер бир саамга ойлонуп, кыздарга өз бөлмөлөрүн бошотуп бермей болушат. Ошентип, өз бөлмөлөрүн бошотуп берет да, өздөрү очоктун оозунда түн кечиришет. Эртең менен кыздар жолуна түшөт.

Эки поп кыздарын чыдамсыздык менен күтүп жатышкан эле. Аңгычакты кыздары да келип калат. Тиги эки поп кыздарынан кызыгуу менен түндүн кандай өткөнүн сурашат. Алар болгонун болгондой саймедиреп айтып беришет:

- Алар өз бөлмөлөрүн бизге бошотуп беришти. Өздөрү бөлмөнүн кире беришиндеги очоктун оозунда олтурушту. Ортого парда тагып да койушту. Бири очокто күйүп жаткан чокту колуна ала коюп кайра таштап:

- Жараткан Өзү бизди тозок отунан сактасын! Бизди кыска мөөнөттү келечекке алмаштырган акмактардан кылбасын! - деп жатты. Алар бизге карап да коюшпады»

Бул окуя Осмон мамлекетиндеги ар-намыстын сакталышынын айкын мисалы. Арийне, мындай мисалдар арбын. Маселен, Фатих Боснияны колго алгандан кийин:

«Жоокерлерим! Этят болгула, серп кыздары суу башына келгенде силер ал жерде турбагыла!» деши да, мамлекеттеги ар-намыстуулуктун коопсуздугун көрсөтөт.

Фатих бул буйругу менен аскерлеринин да, коопсуздукка алынган христиан кыздарынын да намысын коргогон.

Осмон өлкөсүн кезип жүргөн поптор христиан кичи аймактарына да барышат.

Күндөрдүн биринде Фенер кичи аймагын кезүүгө чыгышат. Поптор бул жерди жеңишке чейин деле жакшы билишчү. Эми поптордун бул жерге жеңиштен кийин келип жатышы эле. Көчөлөрдүн өзгөргөнүн, ыпыластыктардын кескин азайганын дароо баамдашат. Көчөлөрдө мурункудай ызы-чуу, мушташ, алдуу алсызды кордоо, мас адамдар жок эле. Үйү жок кедей христиан бүлөлөргө да үй таратылып берилгенин көрүшөт.

Бул мамлекет кулабайт!

Эки поп белгиленген убакыттан кийин уруксат алып Фатихтин алдына кирет. Көргөндөрүн бир бирден айтып берип, сөз аягында:

- Бул мамлекет ушул калыпта өмүр сүрсө, кыяматка чейин өмүр сүрөт. Арийне, ошондой адамгерчиликтүү, ошондой жашоо тариздүү адамдардын дини сөзсүз түрдө акыйкат дин болушу кажет! - деп чын жүрөктөн келме келтирип мусулман болушкан экен.

Фатихтин доорунан кийин да мындай окуялар көп жараян эткен. Ырас, бул окуялардын орду өзгөчө мааниге ээ.

Мындай адилдик - чыныгы адамгерчилик!

Бул Стамбулдун алынышынан кийин болгон окуя. Күндөрдүн биринде Фатих бир христиан курулуш устасына тапшырма берет. Уста хандын буйругуна баш ийбей, берген милдетин аткарбай коет. Фатих дароо тиги адамдын колун кестирүүгө чечим чыгарат. Чечим аткарылат.

Стамбулдун казысы Хызыр Фатихтин эң жакын досу эле. Аны Стамбул казылыгына Фатих дайындаган болучу.

Ошентип, колу кесилген тиги адам казы Хызырга келип Фатихтин үстүнөн доо койот. Ал учурда ким болбосун элдин баары Фатих ханга алгач «ас-Султан ибнус-Султан ал-Гази Абул-Фатх Мухаммад хан-ы Саани» таризинде урмат-сый менен кайрылып, андан соң арыз-мунун айта турган. Бу сапар Хызыр казы Фатихке катардагы жаранга кайрылган таризде:

«Мурад уулу Мехмед, баланча күнү, ушул саатта сот үйүнө келиңиз!» деп кат аркылуу кабар жөнөтөт.

Фатих сот күнү катардагы карабашыл адам сыяктуу сот үйүнө келет. Уруксат берилген отургучка олтурат.

Хызыр казы өз ордуна отуруп, сот жараянын баштайт.

Сотто казы адил өкүм чыгаруу үчүн отурган жеринде, ал эми калганы өйдө турган калыбында сүйлөй турган. Хызыр казы Фатихтин отурганын көрүп:

- Күнөөгө тартылып жатасың, өйдө тур! - деп буйрук берет.

Фатих буйрукка баш ийип, өйдө туруп жагдайды түшүндүрөт. Хызыр казы соттун жыйынтыгында мыйзам боюнча Фатихти күнөөлүү, устаны айып тарткан адам деп табат. Кысас аятын окуйт да, тигинин колу кайсыл жеринен кесилген болсо, Фатихтин да ошол колунун ошол жеринен кесилишине чечим чыгарат.

Бүтүндөй дүйнөнү тизе бүктүргөн падыша Фатих чечимди сабырдуулук менен кабылдап:

- Өкүм шарияттыкы!.. дейт эч өкүнбөй.

Береги христиан адам мындай адилдикке өмүрүндө биринчи жолу күбө болуп турганына абдан катуу таасирленип:

- Кудай акы, акымдан баш тарттым. Кесилген колумдун кунун төлөп беришине эле ыраазымын!.. - деп үнү дирилдеп, көз жашын төгүп жиберет.

Анда Фатих Хызыр казыга кайрылып:

-Менден эмес, Алладан корккондугуң үчүн сени куттуктайм! - дейт.

Хызыр өзү отурган көрпөнүн алдынан камчысын алып чыгып:

-Эгер мен берген өкүмдү кабыл албаганыңда мынабу камчы менен баштан ары бир жемексиң - дейт обдула.

Анда Фатих казы досуна жооп иретинде чапанына ката келген кылычын алып чыгып:

-Сен да эгер адилеттүүлүк менен өкүм чыгарбаганыңда мобу кылыч менен башыңды алмакмын - деген тура.

Ошентип, Фатих өз чөнтөгүнөн тиги жабыр тарткан христианга бир үй тартууламакчы болот.

Анда христиан адам:

-Дүйнөдө мындай адилеттүүлүктүн теңдеши жок. Мен азыртан баштап мусулманмын! - деп келме келтирип, дин Исламга кадам таштаган экен.

Фатих хан адилеттүүлүккө жана адилеттүүлүк менен өкүм жүргүзгөн казыларга өзгөчө маани берип, ар тараптан жөлөк-таяк болгон.

Жеңиш рухунун мурасы

Мына ушунун баары Фатихтин рухий кемелдигин көргөзөт.

Анын доору башынан айагына дейре дин Исламдын аманат, адам, жан-жаныбар түшүнүктөрүнө болгон көзкарашынын эң сонун көрнөгү десек болот. Анын доору өз урпагы үчүн да, бүтүндөй адамзат үчүн да өзүнчө өрнөк.

Ырас, булар Фатих жана анын айланасындагы эл башындагылардын көөдөнүндөгү жеңиш рухунун коомдогу көрүнүшү эле. Ошондуктан дүйнө аны эч качан баскынчы, талап-тоноочу катары тааныган эмес. Бардыгы аны Фатих (колундагыларга адил өкүм жүргүзүүчү) деп билген. Византиялык Нотарас Стамбул Фатихтин колуна өтө электен мурун айткан мынабу сөзү зор мааниге ээ:

«Стамбулда бир кардиналдын башкийимин көргөнчө, мусулмандардын селдесин көргөнүм артык!..».

Фатихтин аркасында кемелине келген урпак калды. Ал түптөгөн маданият уулу II Баязид хандын доорунда дагы да өркүндөп-өстү, гүлдөдү. Исламдын руху өнөргө да өттү. Жеңиш руху улана берди. Береги рухтун аркасы менен небереси Явуз Султан Салим хан да чоң-чоң жетишкендиктер, ийгиликтер коштогон жеңиштер менен Стамбулга кирип келаткан чакта напсисинин баш көтөрүп текеберленүүгө түртүшүнөн корккон кичипейил такыбаа эле. Асыресе, дагы бир небереси Кануни Сулайман бир жагынан дүйнөнү колунда кармаган эрен, экинчи жагынан бир кумурскага залал келтирүүдөн да корккон мээримдүү

адам эле. Ал Жараткандын алдына жарык маанай менен барууга бар күч-аракетин жумшаган такыбаа мусулман эле.

Эми бул рухтун мурасторлору бизбиз!..

Бул жеңиш руху, жеңиш деми деген ары улуу, ары аруу мурас өзүнө ылайыктуу түрдө ээ чыга алган көөдөнгө өз үлүшүн калтыра келген.

Эми бүгүнкү күндөбүз... Бүгүн ошол рух менен ошондой албан-албан жетишкендиктерге жетүүнүн учуру... Демек, биз да ошол мурастан өз үлүшүбүздү алууга умтулуубуз керек.

Жараткан Өзү бизге да береги жеңиш рухуна ээ чыгуубузду насип буюрсун! Оомийин!...

Сөз аягы

Чыныгы ашыглык

Жандүйнөбүзгө бейпилдик тартуулаган бардык ашыглык-сүйүүнүн эң иридеги пайда болуу себеби, арийне, теңирий ашыглыкка жана марифатка такалат. Анткени ашыглык менен марифат биздин бу дүйнөгө келгендеги себеп-сырыбыз болуп эсептелет.

Бул өнүткөн жандүйнөбүздөгү ашыглык-сүйүү жараяны теңирий ашыглыкка жана марифатка багыт алышына жараша Жараткандын алдында бизди бийик даражага чыгарууга себеп болот. Демек, сүйүү сезими бизге ырасында чыныгы ашыглыкка ээ болууда көпүрө кызматын өтөө үчүн ыроолонгон.

Өмүрдү өтөсүнө чыгарчу ашыглык сынактары, негизи, кадыресе сүйүүлөрдүн чыныгы ашыглыкка айлануусуна себеп болушу үчүн жөнөтүлөт. Сүйүүнүн багыты дайыма Лейладан Жаратканга карай болот. Ашыглык жолоочулары береги багыт менен акырына чейин жол алса, натыйжада Аллага жолугат. Асыресе, Мажнундун жашоо окуясы да мына ушундан турат.

Эгер Мажнун Лейланы гана сүйүп, аны менен гана чектелип калганында, сүйүү деңизиндеги миллиондогон катардагы адамдардын бири болмок. Ашыглык-сүйүүсүн бөөдө зыянга учуратмак. Жараткан Алла ыроологон сүйүү белегин туура эмес жолго гана сарптап, өмүрүн өкүнүчкө айланткан адамдардан болмок. Бирок ал адамдык сүйүүсүн бийиктерге карай баскыч катары колдоно билди, Лейладан Жаратканга жете билди.

Жандүйнөбүзгө ширелген сүйүү берметинин бизге ыроолонушундагы негизги максат мына ушул. Ошондуктан Алла Таала мүлдө адамдык сүйүүнү улуу ашыглыкка, Өзүнө болгон аруу сүйүү үчүн көпүрө иретинде жараткан.

Сүйүү Теңирий ашыглыкка жараша баага арзыйт

Адамдын уулуна болгон сүйүүсү, бүлөсүнө болгон сүйүүсү же болбосо мал-мүлккө, байлыкка, бийликке болгон сүйүүлөрү Алла Таалага жакындоого көпүрө болгон чакта жогору баага арзыйт. Анткени бардык сүйүүлөр Жараткандан келет. Ага болгон теңирий сүйүү эгер жандүйнөдө жандуу болсо, бөлөк сүйүүлөр да андан азыктанып, туура жана жигердүү өмүр сүрүшөт.

Бул өнүткөн Мавляна олуя мындай буюрат:

"Рух дүйнөсү теңирий ашыглыкка сугарылбаган адам кандай гана байкуш, балким, ал айбандан да төмөн. Ооба, асхабы кахфтын күчүгү да ашыктардын кербенин издеди, тапты, руханий бир даражага жетти жана ошол сүйүктүү кулпенделерге жандили менен ак кызматын өтөп бейишке жетти".

Теңирий ашыглыктын чагылышы

Жашоого жана ааламга кыраакылык менен назар сала билгендер бардык нерсени теңирий ашыглыктын чагылышы катары көрүшөт. Алар ар нерсе ашыглыктан пайда

болгон деп билишет. Эгер эзелдик ашыглык болбогондо аалам жаралмак эмес дешет. Ошол кыраакы көрөгөчтөр жаамы жандуу-жансыздын жаралгандагы сыры дал ошол эзелдик ашыглыкта жаткандыгын баса белгилешет.

Ошондуктан бу аалам Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбызга белек катары тартууланган. Асыресе, Анын урматы үчүн адам баласы жашай турган дүйнө кооздолуп, асемделип даярдалган.

Алла Таала адамды эмне себептен мынчалык асемделген ааламга жөнөттү?

Ырас, бу дүйнөдөгү кооздук жана ырыска-оомат мындан да аз болушу мүмкүн эле. Бирок Алла Таала Өзүнүн чексиз кудурет жараянынын ажайып айдыңында адамдын аң-таң болуп Жаратканга ашыглык абалында, Өзүн дагы да жакындан таанып бейишке киришин каалаган. Адам (алейхиссалам) Атабыз жаралган бейишке кайтуубузду каалаган. Ошондуктан Ал кудайы кудуретинин кемелдик- ажайыптуулугу, көзөлдүгү менен ааламды асемдеп, андагы жандуу-жансызды инсан уулунун кызматын өтөөгө жаратып койгон. Асман-жерде эмне болсо, анын баары жаралган күнүнөн тарта адам баласына ак кызматын өтөйт. Сади Ширази мындай дейт:

"Ариф-кыраакылар үчүн дарактын тек бир жалбырагы Улуу Жараткан Алла Тааланы таанууга жетиштүү. Наадандар үчүн жер бетиндеги бак-дарактар тек бир жалбырак да эмес".

Алибетте, муну түшүнө билүү үчүн алгач жүрөк теңирий ашыглыктын жана марифаттын нуруна толушу кажет. Көөдөнүбүздө орун алган сүйүү каалгаларынын баарын Аллага болгон ашыглыкка ача билишибиз керек. Утурумдук сүйүүлөрдөн арылып, түбөлүктүү да, улуу да сүйүүгө жете билүү لازым. Асыресе, пайгамбарлардын эң иридеги озуйпасы адамдын жандүйнөсүн ар түркүн рухий ыпластыктардан тазалап, марифатуллах (Жараткан жалгыз Алланы таануу) булагына чайып, Аллага ашык абалга келтирүү.

Ыйык Куранда баяндалгандай, адамзаттын өлбөс-өчпөс өрнөгү атыккан ардактуу элчилер төмөнкү үч озуйпаны аркалаган:

1. Жараткан Алланын аяттарын окуп элге жеткизүү.
2. Адамдын напсисин рухий ыпластыктардан тазалап аруулоо.
3. Китеп жана хикматты үйрөтүү.

Пайгамбарлардын мына ушундай ак тарбиясы менен арууланган көрөгөч-көсөмдөр ааламга кыпынынан ополуна чейин назар салып, анын бардык сырлары жөнүндө ой жүгүртүүгө, киши уулунун өзүндө катылуу Жараткандын укмуштуудай ажайып кудуретин аңдап-түшүнүүгө күч-аракетин жумшап, аткарган ибадаттарына, иш-амалына береке-кут киргизет. Ошентип, анын ар бир шилтеген кадамы аны Жараткан Аллага жакындатат.

Улуу Жараткан Кудай Таала өзгөчө мына ошол сүйүктүү кулпенделери үчүн мындай буюрат:

"(Улуу Алла Таала) Асман-жердегинин баарын силерге белек катары тартуулаган..." (Жасия, 13).

Ашыглыктын бейпилдикке жеткен чеги

Биздин кызматыбызга ыроолонгон бардык ырыска-ооматты (анын ичинде, жер, аба, суу, күн, ай, мал-мүлк, тоо-таш, талаа-түз, кургактагы жана суу алдындагы жан-жаныбарлардын баары бар, айтор, жаамы жандуу-жансыз) көрүү, эң негизгиси ырыска-ооматты тартуулаган Жараткан Алланы таануу, Ага чын дилден шүгүр келтирүү биздин мойнубуздагы адамдык милдетибиз, ары озуйпабыз. Кептин өзөгү асман-жерде биз үчүн берилген ырыска-ооматтын ээсине, Жаратканга болгон ашыглыкта жана Жалгыз Өзүнө гана кулчулук кылууда жатат.

Лейла арадан ондогон жылдар өткөн соң күндөрдүн биринде Мажнунга кез келет. Мажнун ага көңүл буруп да койбойт. Лейла:

- Мен үчүн чөл кезип кеткен сен эмес белең? - деп суроо узатат.

Анда Мажнун:

- Утурумдук Лейла эми жок, чөлдүн ысык аптабында күлгө айланды - деп жооп кайтарат.

Лейла бир убактарда Мажнундун жашоо максаты эле. Ал эми азыр бул жерде ал Жараткан Аллага бапестелген ашыгылык үчүн болгону көпүрө кызматын өтөп калган кез эле. Башкача айтканда, Мажнун акыйкатты аңдап, Аллага болгон ашыгылыктын ааламында өз ордун тапкан соң, жашоосундагы Лейланын орду текке эсе эле.

Сүйүү жолунда Лейланын озуйпасы жана акыйкаты мына ушул. Ал чынында катардагы эле аялзаты. Бирок ал ашыгы Кайсты Мажнун атка кондуруп, дастанга айланткан.

Ашыгылыктын чордонундагы Лейла ашыгын кандай гана абалдарга кириптер кылбады... Ырас, ашыгылыгынын айдыңында Азирети Мухаммад Мустафа болсо, ким билет, ал кандай абалда болмок! Ал эми ашыгылыгынын чордонунда Улуу Алла Таала болсочу, ким билет, балким, ашык эчелеген Жараткандын купуя сырларына жуурулушмак...

Чөйчөк эмес, анын ичиндегиси маанилүү

Мажнундун анык жүзүн тааныбаган айрым бир наадандар ага шылдың иретинде:

-Эй, Мажнун! Лейладан баш тарт, азыр андан да сулуу кыздар бар! - дешет.

Анда Мажнун өзүнчө ойлуу тартып аларга мындай жооп кайтарган экен:

- Мынабу турган турпатыбыз чөйчөк сыңары. Көзөлдүк анын ичиндеги кудайы шербет. Билип койгула, Алла Таала мага бул шербетти Лейланын чөйчөгүнөн сунду. Силер чөйчөктүн сырткы көрүнүшүн гана көрүп турасыңар. Ал эми анын ичиндегиден кабарыңар жок! Ырас, анын ичиндегиси руханияттан насиби жоктор көрө албайт.

Бул жөнүндө Шейх Сади:

"Лейланын көзөлдүгүнө Мажнундун жандүйнөсү менен кароо керек" дейт.

Башкача айтканда, чыныгы Лейланы, анын анык жүзүн көрө билүү үчүн Мажнун сыяктуу чынчыл ашык болууга байланыштуу. Болбосо көз сырткы кебетеден башка эч нерсени көрө албайт. Арийне, ар ким өз рух дүйнөсүнө жараша көрөт. Айрым адамдар көшөгөнүн сырткы жүзүн гана көрсө, айрымдары көшөгөнүн ары жагын да көрөт. Бул өңүттөн "көрүү" жараяны дайыма ар түрдүчө боло келет.

Азирети Мавляна бул багытта:

"Ар бир ыроонун, оомат-ырыскынын көрүнүшү бирөөгө тозок, бирөөгө бейиш..."

"Көз алдыңардагы мүлдө жандуу-жансызда, адам болсун, айбан болсун, өсүмдүк болсун, жансыз болсун айтор, ар нерседе азык да, уу да бар. Бирок ар ким муну көрө бербейт!"

"Чөйчөк көз алдыбызда турат. Бирок ичиндеги шербет купуя. Андан даам сызган жан гана аны жакшы билет".

"Юсуфтуң окуясы да ушундай. Атасы ошол чөйчөктөн жанга ырахат тартуулоочу шербеттен даам сызган сайын рухдүйнөсү күч алып жатты. Ал эми биртуугандары андан уу ичип, Юсуфту көрөлбай кызганып, ээн талаада бир кудукка таштап салышты"

"Юсуфтуң көйнөгү биртууганынын колуна аманат катары тапшырылган эле.

Биртууганы көйнөктү атасы Азирети Якубка алып барууга милдеттүү эле. Асыресе, ал көйнөк биртууганынын колунда, кул соодагерине тапшырылган күң сыяктуу эле. Кул соодагеринин напси үчүн эмес эле. Ал башкага таандык эле".

"Зулайка да Юсуф чөйчөгүнөн өзүнчө башка бир шербет (напсилик шербет) жутту. Ошентип, ал дүйнөлүк ашыктык менен уу ичип алды".

"Чөйчөктүн ичиндеги чыныгы ашыглык шербети кайып ааламынан. Ал эми чөйчөктүн өзү бу дүйнөдөн. Чөйчөк маңдайда, а ичиндегиси болсо өтө купуя, жашыруун. Бирок андан даам тата билгенге айкын"

"Береги даамына баа жеткис шербет теңирий ашыглыктан насиби жокторго даам сыздырбайт. Эт-жүрөгү сан түр рухий ыпластыктарга толо болгондор руханий купуя сырдан, ашыглык нурунан пайдалана албайт. (Анткени алардын жүрөктөрү сокур). Ооба, бул сыр теңирий ашыглыкка жуурулуша билгенге айдын он төртүнчү түнүндөгүдөй айкын болот".

Сырткы көрүнүш менен чектелген жан ичкерини көрөлбас

Азирети Юсуф биртуугандары тарабынан кудукка ташталган чакта Алла Таала ал жерден анын жанын алган жок. Эрме чөл ээн талаадан келаткан жолоочу кудукту көрө коюп, сүйүнүп чака таштады. Чака менен кошо чыккан Юсуфту көргөн жолоочу суусаганын унутуп койду. Маңдайындагы чырак чырайлуу балага аң-таң болгон калыбында апкаарып калды. Бирок кайдыгер жолоочу береги көзөлдүктүн ички жүзүн көрөлбас. Анын сырткы көрүнүшү менен гана чектелип калды да, аны утурумдук арзыбаган акчага сатып жиберди. Лейлалар менен гана чектелип, Жараткандын ашыглыгына жеталбагандар сыяктуу...

Ырасында "бир чака суу" үчүн жипти төмөн түшүргөн адам маңдайына чыга келген чырай жүздүү Азирети Юсуфтун сулуулугун көрөр замат кудукту да, сууну да жадысынан чыгарышы чынында ошол адам үчүн акыйкатты аңдашына чоң мүмкүнчүлүк эле. Бул мүмкүнчүлүк менен береги көзөлдүктө катылуу Жараткандын кудуретин аңдап Аллага ашык болушу толук ыктымал эле. Тилекке каршы, бул кыска ойлуу, дүнүйө-мүлккө топуксуз адам Азирети Юсуфту сатып утурумдук кирешеге алданып калды. Колундагы руханий олжодон айрылды.

Мавляна олуя бул жөнүндө:

"Дүйнөгө жана сырткы көрүнүшкө ашкере маани берген жан көлөкөгө мергенчилик кылган адам сыңары. Акыйкатта, көлөкөнү атып алам дегендик бул акылга сыйбас наадандык".

"Асыресе, наадандын бири чымчыктын көлөкөсүн акырын келип кармагысы келди. Буга бактын башында конуп турган чымчык дагы айран-таң калды".

Кыскасы, чыныгы ашык мусулман эң жогорку сүйүүсүн, аруу ашыглыгын чын жүрөктөн Жалгыз Аллага гана арнашы керек.

Аллага ашыглыктын сыры

Ибрахим (алейхиссалам) пайгамбар алоолонгон от-жалынга ыргытыла турган чак. Бул учурда периштелер жардамга келишти. Башында Жабраил периште турган жоон топ периштелер Азирети Ибрахимге:

-Эмне кылалы, эй, Халилуллах (Алланын досу, сүйүктүү кулпендеси)? - дешти.

Ибрахим пайгамбар болсо тобокел кылып, Жаратканга ыраазы болгон калыбынан эч жазбай:

-Дос менен достун ортосуна киришпегиле! - деп жооп берди.

Мына ушундай сүйүү, ашыглык жана марифат кыябы кулпендени периштеден да жогорку даражага алып чыгат.

Ырас, бул эки сыр, ашыглык жана марифат менен адам баласы дүйнөнүн сан миң көйүнөн, кыйынчылыктарынан, сан түр сыноосунан ийгиликтүү өтө алат. Себеби ашыглык

жана марифат жан чыдагыс дартка, дүйнөлүк көйгө эм болор Жараткан ыроологон эн таттуу шербет.

Ошол себептүү пайгамбарлар өз коомдору тарабынан көрсөтүлгөн кысымдарга, зордук-зомбулуктарга ыраазы абалында сабыр кылуу менен периштелер жеталбас даражаларга жете билишкен.

Өзгөчө Азирети Мухаммад (саллаллаху алейхи васаллам) Пайгамбарыбыз адамзаттын жана бардык пайгамбарлардын эн көп зордук-зомбулук тартканы болгон. Ошону менен катар эле эн жогорку макамга, пайгамбарлардын имамы болуу шарапатына тушугуп, "Хабибуллах-Алланын эн сүйүктүү кулпендеси" болуу бактысы башына конгон.

Мына ушунун баары тең ашыглыктагы бийиктиктин, жогорулуктун көрнөгү. Кимдин көкүрөгүндө Алла үчүн деген ашыглыктан үлпүлдөгөн жалын болсо, анда ал Пайгамбарыбыз көргөзгөн Алланын ак жолунда арыш керет. Ал эми мындай сүйүү жалыны жоктор ак жол менен жүрүшү оор.

Түркөйгө өлүм - ашык-көрөгөчкө өнүм

Жагдайлар адамдардын аң-түшүнүгүнө, ой-чабытына жараша ар түрдүчө мааниге ээ. Маселен, акыркы сапар учуру түркөйлөр үчүн өлүм, ал эми ашык-көрөгөчтөр үчүн түбөлүк бейпилдиктин башталышы. Бул өңүттөн Азирети Мавляна өмүрүнүн акырында ал учурду майрам катары эсептеп, Жаратканга жолугуу кубанчы койнуна батпай, артында калгандарга төмөнкү осуятын калтырып кеткен экен:

"Мен одүйнө салган күнү табытта кетип баратканымда, Мавлянада бу дүйнөнүн дарт-санаасы бар деп ойлобо! Дүйнөдөн айрылганына кайгырып жаткандыр деп ойлобо!".

"Көз жумганым үчүн мага ыйлаба! Бул учур кайгырып-өкүнүүнүн учуру эмес. Чыныгы кайгыруунун учуру - өмүрдө напсиге баш ийип, шайтанга азгырылган чактагы учур!".

"(Жан таслим берип толкундануу менен Жараткан Аллага жолугууга карай канат керегенимде) сөөгүмдү көрүп: "Айрылып калдык эми бирбоорубуздан, жоготуп алдык эми бирбоорубузду!" дебе! Билесин, ал учур менин айрылуу убактым эмес, Улуу Жараткан Алла Таала менен жолугушуу учурум!".

"Мени топурактын кучагына берип жаткан чакта: "Кош бол эми!" деп кейибе! Анткени көр - бул тиги дүйнөнүн бейиш көшөгөсү!".

"Батып кетүү, көздөн кайып болуу, кайра жандануу, чыгуу жөнүндө ойлон! Ойлонуп көрчү, күн менен ай батып кеткен соң алардын нуру биротоло өчүп калабы?".

"Бул сага жоголуп кетүү сыяктуу көрүнсө да, чынында, ал кайра жандануу, ирденүү, жаңы жашоого (болгондо да түбөлүк жашоого) бет алуу дегенди түшүндүрөт!".

"Көр сырттан караган адамга зындан сыяктуу көрүнсө да, ырасында, ал рух үчүн (дүйнөнүн ар түрдүү машакаттарынан) арылчу жери!".

"Кайсыл дан-урук топуракка түшүп сугарылып, кайра өнбөдү, өспөдү? Арийне, ал өсүп-өндү. Анан эмне үчүн адам уругу жөнүндө туура эмес ойго түшүп жатасың?".

Ошентип, Мавляна өмүр бою ушундай асыл ойлор менен жашоо улап, чыныгы жашоо - акырет жашоосу деген ишеним менен түбөлүк сапарга аттанган. Береги жараян жөнүндө мындай деген:

"Мен өлүк элем, тирилдим, ыйлап жаткан элем, күлдүм. Ашыглыктын дөөлөтү келди, түбөлүктүү дөөлөт таптым...".

Мына, Жаратканга ашыглык жолунда күйүп-жануу! Ашыглык менен тирилүү, ирденүү, жандануу! Кулчулуктун эн иридеги максаты Аллага дал ушундай балкыган көөдөн менен башты жерге коюп сажда кылуу менен жакындай билүү.

Эң чоң сынак

Киши уулунун бу дүйнөдөгү эң чоң сынагы - Жаратканга ашыглык жана марифат сынагы. Мына ушул эки сынактан ийгиликтүү өткөн жан калган сынактардан, түйшүктөрдөн, оор кырдаалдардан оңой өтөт. Ошентип, бу дүйнөнүн да, акыреттин да бакыт кушу башына конот. Ар качан Алла Таала менен бирге болуунун берекеси, бактысы менен өмүр сүрөт.

Үрөөндүк дан топурактан өнүм алат

Китеп бетинде болобу, адамдын акылында болобу, айтор, мүлдө билгилик бул үрөөндүк дан сыңары. Дан-урук аңызга эгилбей кампада сакталып тура берсе, ал үрөөндүк касиетин жоготуп койушу толук ыктымал. Бир жагынан чычканга же курт-кумурскаларга жем болушу да мүмкүн. Анын сыңарындай, билгиликтер китеп баракчаларында же китеп текчелеринде гана тура берсе, ал да береги үрөөндүк дандын кейпин кийип калышы ыктымал. Ал эми урук топуракка түшсө, өнүм алат, өсөт, бышып жетилет, көбөйөт. Анын сыңары жандүйнө аңызына эгилген илим, ирфан жана теңирий ашыглык үрөөндөрү да адамдын рухдүйнөсүн жыпар аңкыган гүлзарга айлантат. Ошентип, адам уулу кемелине келет, баралына жетет.

Оо, Жараткан! Ашыглык жана марифат майданында береги асыл касиеттер менен өмүр улоону насип буюра көр! Жашоонун көй-түйшүгүн лаззатка, утурумдук дүйнөбүздү түбөлүк бакытка айлантар чыныгы ашыглык жана марифат менен өмүрүбүздү шөкөттөй көр! Билип-билбей кетирген күнөөлөрүбүздү кечире көр! Алдыңа жарык жүз, жарык маанай менен баруубүздү буйра көр! Сүй, сүйдүр, сүйүнтө көр, оо, Жараткан Алла!

Оомийин!..

Кыскача сөздүк

А

аабаад: жайкалган, гүлдөгөн (жер), өнүккөн.

ажз, ажзият: 1. алсыздык, күчсүздүк. 2. чабалдык, жөндөмсүздүк

адл-ы илахий: Жараткандын адилдиги

ахали: эл, калк.

ахенк: айкалыш, үндөшүү, гармония, жуурулушуу, тартип.

ахирзаман: бу дүйнөнүн акыры, кыямат кайымга жакындаган учур, акырзаман.

ахкам: өкүмдөр, амирлер, буйруктар. Ахкам-ы шария: диний өкүмдөр, шарият көргөзгөн буйрук-жарлыктар.

ахлак-и хамида: жакшы кулк-мүнөз, адеп-ахлак

ахсани таквим: эң ийги үлгү, шекил.

аквам: коомдор

аалаайиш: жалган жүз, элкөрсүн

аалам-ы арвах: рухтар ааламы, тиги дүйнө

аамаа: сокур, көр, азиз.

аамааде: даяр, белең, кандайдыр бир буйрукту кабыл алууга даяр.

амил: 1. аткарган, жасаган, өндүргөн 2. себеп, фактор

анбеан: 1. ана-мына дегиче 2. учур учуру менен, анда-санда

ариф: 1. билги, көрөгөч 2. Жараткандын кудуретин ылайыгы менен түшүнө билген, илимине амал кылып кемелине келген, марифат жана акыйкат билгилигин алган адам.

асааб: нервдер

асаар: кылымдар

абад: түбөлүктүүлүк

ажза: 1. бөлүктөр, бөлүмдөр 2. дары өндүрүүдө колдонулуучу химиялык заттар
ахли калб: рухий көсөмдөр.
ахлуллах: Алла деген адам, олуя
акалим: дүйнөнүн бөлүктөрү, мамлекеттер, аймактар
асрар: сырлар, жашыруун купуя нерселер.
асры саадат: Азирети Мухаммед Пайгамбарыбыз жашаган алтын доор.
ашикар: ачык-айкын, көзгө көрүнгөн абалда.
ашина: билинген, дайын.
аатыл: жалкоо, жанбакты
авдат: кайтуу
азад: азат, эркин адам.

Б

бариз: ачык, даана, так
басират: алысты көрө билүүчүлүк, парасат, көсөмдүк
батини: ички сыр, ич тарапка таандык.
бадр-и мунир: толгон ай
балагат: стилистика илими. Сүйлөө жана жазууда кепти туура, кооз, өз орду менен куюлуштуруп нускалуу колдоно билүүчүлүк.
бухран: кризис

В

вакфия: фонддун шарттары жазылган иш кагазы
варис: мураскор
вакиа: болгон окуя
васыл-ы илаллах: Жараткан Аллага сапар тарткан, ич дүйнөсүндө Ага жолуккан
важд: 1. өзүн жогото турган деңгээлде Теңирий ашыглыкка чөмүлүү. 2. көкүрөктө алоолонгон жалын, дем.
важх: 1. жүз, кебете, ирең 2. жол, ыкма, усул 3. себеп, ортомчу
вафа: ооба, бапа, сөзгө туруу, убадага бекем болуу
важиба: милдет, парз
вараса-и анбия: пайгамбарлардын мураскорлору, аалымдар, рухий көсөмдөр
вуслат: бир нерсеге жетүү, баруу, жолугуу.

Г

гаиб: 1. кайып 2. билинбеген аалам 3. тил илиминде үчүнчү жак, ал.
гарк: 1. сууга чөмүлүү 2. чөгүү, бөлөнүү 3. бир нерсенин ичине кирүү
гирифт: 1. чатышкан, чиеленишкен, татаал 2. орун калтырбай жыш тизип кооз жазуу
гиризгах: 1. өзөк максатка киришүү 2. баш калкалана турган жер
гүман: күмөн, шек
гуфран: Алла Тааланын чексиз кечирими

Д

далалет: азуу, адашуу, туура жолдон тайуу.
дебдебе: көркөмдүк, шан-шөкөт, салтанат.
дерек: эң төмөнкү катмар

дарун: 1. ич, ич аалам 2. жүрөк, көөдөн, жандүйнө.

даруни: чын жүрөктөн, көңүлдөн чыккан

десисе: айла, амалкөйлүк, тузак

дучар: дуушар, туш болуу, тушугуу.

дустур: эреже, мыйзам

Ж

жалиб-и диккат: көңүл буруучу

жаарии: 1. учурдагы, заманбап 2. агып турган, кыймылда турган, жараян.

жазиба: өзүнө тартып туруучулук

жафа: жапа, эзүү, кыйынчылык

жахалат: караңгылык, түркөйлүк

жамадат: жансыз атпай.

жаввал: шайдоот, жандуу.

жихады акбар: эң чоң күрөш, напси менен күрөшүү

жихет: 1. жак, тарап, багыт 2. көзкараш, өңүт, мамиле. 3. шарт, себеп

З

зааф: алсыздык, кемчилик, кемтик

захир: 1. тышкы көрүнүш 2. ачык, айкын, белгилүү.

зарафат: назиктик, сылыктык

зарк: ийне сайуу, ин ъекция

зийнат: сулуулук, кооздук.

зулум: 1. адилдикке жатпаган иш, бирөөнүн акысын тепсөө 2. жапа, зомбулук

зубда: 1. каймак 2. өзөк, м: кептин төркүнү. 3. жыйынтык, корутунду

зуррият: урпак, укум-тукум

И

искарта: наркын жоготкон мал-мүлк, колдонууга жараксыз нерсе

истилах: 1. илим, өнөр, термин 2. фразеологизм, сөз. 3. бир жактуу мааниде

колдонулган сөз

ижтимаи: коомдук, социалдык

ихата: 1. кандайдыр бир нерсени ороп алуу, чулгоо, курчоо 2. акыл менен бир нерсени толук аңдоо, түшүнүү

икмал: кемелине келтирүү, толуктоо

икрар: 1. сүйлөө 2. кабылдоо, тастык

иктифа: жетиштүү деп билүү, каниеттүүлүк, топуктук.

илга этмек: 1. бузуу, талкалоо 2. жарактан чыгаруу, өкүмүн токтотуу

илтижа: 1. баш калкалоо, башпаана тилөө, мунажат 2. ишеним көрсөтүү, таянуу

имтина: 1. тартынуу, четтөө, оолак туруу, баш тартуу 2. мүмкүндүгү жок.

имтисал: 1. милдетти орундатуу, үлгү боюнча кадам шилтөө 2. жарлыкка моюн сунуу

иникас: чагылышуу, чагылдыруу.

инжизаб: тартылуу, таасирленүү

индии: кескин эмес маалыматка таянган бир жактуу көзкараш

инкилаб: төңкөрүш, ынкылап

инша: 1. жасоо, куруу, тургузуу 2. жазуу, калемге алыш

инширах: жандүйнөнүн жай табуусу, ырахатка чөмүлүү
интиба: бир нерсе же адам же окуянын көңүлгө салган таасири, изи.
интибак: түркүн абалга ылайыкташа билүү жөндөмү
интисаб: 1. өкүл болуу, таандык болуу 2. кирүү
инзал : түшүрүү (көбүнесе Алла Тааланын өз пайгамбарларына вахий-кабар түшүрүүсү үчүн колдонулат).
инзар: 1. ойготуу, эскертме, көзүн ачуу 2. Алланын адамдарга жана жиндерге акырет азабынан эскертме-кабар берүүсү
иртижалан: капылестен келген ойду айтуу, төкмөлүк.
иртихал: бу дүйнө жашоосунан акырет сапарына аттануу, өлүм, одүйнө салуу
иртикаб: жаман, күнөө иш жасоо
истиаза: Жаратканга баш калкалоо, «Ауузу биллахи минаш-шайтоонир-ражиим» деп айтуу.
истидат: 1. жөндөм, шык. 2. акыл-эстүүлүк, зээндүүлүк. 3. түшүнүктүүлүк
истигнаа: 1. топуктуу болуу, канагат кылуу. 2. муктажсыздык
истимал: колдонуу, пайдалануу.
истиска: 1. жамгыр дубасын окуу 2. ашкере сууга муктаж болуу
иштиак: ашкере арзуу, сагынуу, кусалык
итаб: урушуу, азарлоо, зекүү
итидал: 1. аша чаап кетпөө, орточо абалда болуу. 2. сыпаалык, сылыктык 3. тең болуу, теңдөө
итикад: 1. кандайдыр бир пикирге кошулуу, бир ишенимге ишенүү 2. кайсыдыр бир дин же агымдын негизги ишеними 3. Жаратканга жүрөктөн ынанч, кескин ишеним, ыйман.
Итикади: ишенимге таандык
итминан: 1. жандын жай табышы, бейпилдик табуу.
2. бир маалыматты ийине жеткире билүү.
иттиба: моюн сунуу, ээрчүү
иттика: сактануу, тартынуу. Алладан коркуу
изаан: 1. акыл, аң, түшүнүк. 2. моюн сунуу, айтылган сөздү угуу, баш ийүү. 3. тарбия, адеп.
изах: ортого салуу, ийине жеткире чечмелөө, ачыктоо
изхар: ачыкка чыгаруу, көргөзүү, белгилөө

Й

йакиин: күмөндөн алыс, туура, анык маалымат, кескин канагат.
йад-ы кудрат: Алла Тааланын чексиз кудурети
йегане: тек, жалгыз, теңдешсиз.

К

каабына варылмаз: сөзгө чак келбес.
кабилият: жөндөм, шык.
касам: ант, касам
кавил: 1. сөз 2. чечим, келишим 3. сөз жүзүндө калган маселе.
камал: жеткилең, кемел,
касафат: 1. жыш, кымкуут. 2. катуу, одоно
карам: 1. кеңпейилдик, кайрымдуулук, жоомарттык 2. улуулук, асылзаадалык, тектүүлүк.

кифаят: жетиштүү, жетишерлик
кывам: кыяп, коюлук. даярдык абалы
кудси: 1. ыйык, касиет 2. Аллага таандык
курбият: жакындык, жакындоо
корук: бышпаган мөмө-жемиш
көхнө: эскирген, көөнө
көс: чоң добулбас.

Л

лафзен: сөздүн шекили өңүтүнөн
латафат: жагымдуулук, сыпаалык, жумшактык 2. көзөлдүк, сулуулук
лиякат: ылайык болуу
либас: кийим-кече

М

магмум: кайгылуу, муңга баткан
магрур: текебер, бой көтөргөн
махият: маңыз, өзөк, мазмун, сапат.
махрам: 1. шарият өңүтүнөн жол берилбеген 2. нике түшпөгөн (жакын тууган) 3.
жашыруун, көмүскө, сырдуу
махал: 1. жер, аймак 2. тарап, орун.
махсул: түшүм, жыйынтык, жемиш, үзүр
махдуд: чектелген, белгилүү
махвият: жашыруун, купуя
махзун: капалуу, кайгылуу, муңдуу
макбул: кабылданган, жактырылган, четке кагылбаган этибарга алынган
макро: макро («чоң» маанисиндеги сөзалды мүчө)
максуд: 1. максатка коюлган 2. максат, ниет
малайани: бош, маанисиз, ооз көптүргөн, жел (сөз)
Малик: кожоюн, ээ.
мамур: 1. жайкалган, гүлдөгөн (жер) 2. иштетилген (жер)
манжынык: таш аткыч курал, катапульт
мансып: мансап
манзум: тартиптүү, иреттүү, тыкан
марифатуллах: Улуу Алла Тааланы жүрөк менен таанып сезе билүү.
масива: Алла Тааладан сырткары жаамы жандуу-жансыз
масият: 1. баш көтөрүү 2. жексур 3. күнөө иштер
маслахат: 1. маселе, маанилүү иш – жагдай 2. жакшылык, тартип, тынчтык жолу 3.
ылайыктуу, кирешелүү иш.
мазхар: 1. кандайдыр бир нематка туш болгон, тушуккан, ээ болгон киши. 2.
кандайдыр бир нерсенин булагы, чыккан жери.
мази: өткөн чак, байыркы заман
мазнун: шектүү, күмөндүү
мажра: 1. сай, арык (суунун) 2. багыт, нук
мадар: 1. айлануу огу, орбита 2. себеп, түрткү 3. медресе, таяныч, жөлөк
мадх: мактоо, алкоо
мафхум: маани, түшүнүк, аң, маңыз.

мафтун: көңүлү бар, ашык болгон адам.
макнуз: казынага алынган, сакталган
манакиб: дастандар, икаялар, окуялар.
манба: булак, башат.
манфий: 1. терс, жат. 2. тыйуу салынган, четтетилген.
манзил: 1. аялдама, тыным, өргүү, үй. 2. максат
масуул: жооптуу, милдеттүү.
масууд: куттуу, бактияр, бактылуу
масал: мисал, үлгү, өрнөк
маснад: 1. таянч 2. баскыч, тепкич 3. кызмат, мартаба
масрур: кубанычтуу, сүйүнүчтүү
машаккат: түйшүк, кыйынчылык
машхар: көргөзмө, көрнөк.
машруу: шариятка ылайык, шариятта жол берилген.
метафизик: (филос.) метафизика
мата: 1. табар, буюм. 2. кенч, байлык.
матанат: чыдамдуулук, сабырдуулук.
михнет: 1. мээнет, кыйынчылык, машакат 2. дарт, балээ
микро: микроскоптун жардамы менен гана көзгө көрүнчү нерсе.
минбар: Жума жана айт намаздарында мечиттин оң жак ыптасында тургузулган кутпа окулчу жер.
минвал: жол, ык, багыт, тариз, шекил.
мираж: 1. асманга көтөрүлүү. 2. Азирети Мухаммед Пайгамбарыбыздын асманга көтөрүлүп Улуу Жараткан Алла Таала менен жолугуусу.
мизан: 1. тараза 2. кыйамат күнү жаман менен жакшы, сооп менен күнөө иштер тартылчу тараза.
муафият: кечирим алуу, күнөөлөрдөн арылуу
муахада: эки же андан көп тараптын ортосундагы келишим
муамма: табышмак, сыр, купуя.
муаййан: 1. белгилүү, ачык, анык, кескин 2. чечими чыгарылган
мужиб: 1. зарылчылык 2. себеп, түрткү
мухаббатуллах: Алла Таалага болгон ашыгылык
мухакама: 1. сот, сот жараяны 2. ой жүгүртүү, акылга салып өлчөө 3. бүтүм, жыйынтык, чечим
мухатаб: 1. угуучу тарап 2. темага тиешеси бар адам, жак.
мухталиф: ар түрдүү
мукабил: 1. каршы, карама-каршы 2. бет маңдайдагы
3. жооп катары, ордуна, өтөлгөсүнө, өзүндөй жооп кайтарыш.
мукаллид: ээрчиген, бирөөнүн багыты менен жүрүү
мухрик: 1. күйгүзүүчү, жагуучу, өрттөөчү 2. күйгөн нерсе
мухтарис: ышкылуу, аша арзуулуу
муктадир: күч-кубаттуу, колунан иш келген, колунда бийлиги бар
мукаддар: тагдыр, жазы буйрук.
муким: жергиликтүү адам.
мурад: мурат, тилек, каалоо, үмүт, максат.
мусалла: 1. намаз окулчу жай. 2. мечиттин жанында жаназа намазы окулчу жер
мутад: көнүмүш, кадыресе, күнүмдүк

мутана: кылдаттык, этияттык менен жасалган иш, өзгөчө 2. тандамал, маанилүү
муттали: кабары бар, билимдүү
муваффа: ийгиликке жеткен
муваккат: убактылуу, утурумдук
муважаха: бетме-бет, маңдай-тескей
мувази: жанаша, тең, бирдей.
мубтала: 1. ашкере берилген 2. ашык
мужахада: күрөшүү, аракет, кайрат 2. напсини тарбияга салуу.
мужаррат: 1. абстракттуу 2. жалгыз, тек. 3. нукура, асыл, аруу
мужрим: күнөөкөр
муаллиф: жазуучу, автор
муассир: 1. таасирдүү, өтүмдүү, жугумдуу 2. элестүү, эсте каларлык 3. аянычтуу, кайгылуу 4. сөзү натыйжалуу, өтүмдүү.
муаййад: тастыкталган
муфраза: аскердик бөлүк, кол, отряд.
муфлис: иши оңунан чыкпай калган, байлыгынан ажыраган
мухим: маанилүү
мукаллаф: милдеттүү, жооптуу
мукаррам: урмат-сыйга ээ, кадырлуу.
мулайим: жумшак мүнөз, ийкемдүү, элпек.
мулакат: жолугуу, кездешүү, сүйлөшүү, баарлашуу.
мумтаз: өзгөчөлөнгөн, тандалган, чыгаан, мыкты.
мунхасыр: курчалган, чектелүү
мунтаха: акырына чыккан, соң
мусави: тең, бирдей
мустагни: 1. топуктуу, көңүлү ток, 2. эч нерсеге муктаж эмес
мусаббиб: себеп, түрткү.
мустахаб: 1. жакшылык иш 2. мустахаб ишти аткарган сооп табат, ал эми аткарган адам эч кандай күнөө жасаган деп эсептелбейт.
мушахада: 1. байкоо, көзөмөл, көз менен көрүү 2. рухий көз жүгүртүү
мушаххас: конкреттүү, даректүү.
муштарак: 1. жалпы, орток, биргелешкен 2. шерик, орток, биргелешип иш алып баруу
мушфик: боорукер, ырайымдуу, ак көңүл
мутаваккил: тобокел келтирген адам; бир ишти бардык керектүү шарттары менен аткарган соң, анын акыбетин, натыйжасын Аллага аманат таштаган адам, Аллага ишенич билдирген киши.
мушкил: мүшкүл, азап, кыйынчылык.
мутаассир: 1. капа болгон, кайгырган 2. таасирленген
музайян: кооздолгон, аземделген

Н

надида: 1. чанда кездешкен, 2. өтө баалуу, кымбат
наил: көздөгөн максатына жеткен адам
нас: адамдар, эл, коом.
назаргах: назар түшкөн жер.
набат: өсүмдүк

набатат: өсүмдүктөр
набза: аз, аз өлчөм
надамат: бушаймандык, өкүнүү.
насаб: укум, урпак.
нашиб: ылдыйыш, каптал, кыя.
назафат: тазалык
нумуна-и имтисал: үлгү, өрнөк
нур-и нубувват: пайгамбарлык нур

П

панжур: 1. жука такта, калканч 2. жалюзи
пайи тахт: борбор калаа
пежмурде: эски-уску, жыртык, тешик
пыхты: койуу/ уюган нерсе, м: уюган кан

Р

ракик: 1. аша жумшак, сылык, сыпаа 2. өтө боорукер, жүрөгү таза, дилгир.
рам болуу: моюн сунуу, баш ийүү 2. Пенденин турган турпаты менен Алла Таалага
баш ийүүсү
рыфк: боорукерлик, жумшактык
рияят: 1. этибарга алуу, урмат, сый, эсепке алуу. 2. коноктоо, сыйлоо. 3. туура иш.
рида: чепкен, тон, ичик.
риккат: 1. жумшактык, сылыктык, сыпаалык 2. назиктик, дилгирлик 3.
ырайымдуулук
рия: эки жүздүүлүк, элкөрсүндүк
ружуу: кайтуу

С

садакат: берилгендик, кыйышпастык, достук
садад: ниет, максат, негизги маселе, негизги ой.
садр: 1. көкүрөк, көөдөн 2. жүрөк, жандүйнө
саик: 1. багыттоочу, жол көрсөтүүчү 2. негизги себеп, аткаруучу күч.
салабат: туруктуулук, тирениш, кубат, күч 2. мыкты, бекем.
салахият: укук, акы.
саллаллаху алейхи васаллам: Ага (Азирети Пайгамбарыбызга) Жараткан Алланын дуба
жана саламы болсун!
саайа: 1. көлөкө 2. жардам, пайда 3. коргоого алган 4. себеп
себат: сөзгө туруу, убадага бекем болуу, чечкиндүүлүк, туруктуулук.
сафахат: ойунга, көңүл ачууга ашкере берилгендик
сахли мумтани: 1. өтө жеңил, оңой 2. жатык тил менен терең маанилерди түшүндүрө
билүү.
сахван: жаңылыштык менен
сакинат: тынчтык, бейкуттук, бейпилдик
сакр: мастык
салаасат: куюлуштуруп сүйлөө, ачыктык, мукамдуулук, чебердик
салиим: 1. таза, түз жүргөн 2. туура, катасы жок 3. коркунучсуз, зыянсыз
сайру сулуук: тарикатта көрсөтүлгөн руханий жол

сайран: тек көңүл ачууга багытталган кезүү
саййиат: жамандыктар, жат иштер, күнөөлөр
сыклат: 1. оордук, жүк 2. кыйынчылык, машакат.
сырат-ы мустаким: Алла Тааланын ыраазылыгына алпарчу ак жол.
сырр-ы илахий: Жараткандын купуя сыры
силует: силуэт
сима: 1. жүз, бет. 2. бейне, кишилик.
сине: көөдөн, көкүрөк, жандүйнө
сират: 1. адамдын рухий абалы, кулк-мүнөзү, адеп-ахлагы. 2. Азирети

Пайгамбарыбыздын өмүр таржымалы

сурат: 1. шекил, турпат, ирен, түспөл 2. багыт, жол, ыңгай.
Субхаан: мүлдө кемчилик-катачылыктан оолак, аруу
сукуунат: 1. тынчтык, жымжырттык 2. бейкуттук, бейгамдык
сукут: унчукпоо, сүкүт чалуу, үн чыгарбоо
суннатуллах: Жараткан койгон мийзам.
сурур: кубаныч.

Т

табияты-ы аслия: адамдын табиятындагы өзгөчөлүктөр
тахриб: талкалоо, бузуу, жыгуу
такрибан: болжол менен, божомолдуу түрдө
таква: Алладан коркуу, Алладан корккондуктан шарияттын тыйууларынан оолак болуу.
талаакат: даана, так сүйлөө
танзим: тартипке салуу, мыйзамдаштыруу, ондоо
тард: куу, чыгаруу, сүрүү
тарикат: 1. жол, усул 2. багыт, чыйыр, агым, жашоо ыңгайы 3. Алланын ыраазылыгына жетүү үчүн зарыл жол, усул.
тасфия: тазалоо, арылтуу
тазим: урмат, сый, таазим
тазим-и ли-амриллах: Алла Тааланын буйруктарына урмат кылуу менен моюн сунуу
табассум: жылмайуу
тажалли: 1. көрүнүү, пайда болуу, чагылышуу 2. тагдыр, таалай. 3. Алланын ырайымына тушугуу
тажхиз: жабдуу
такид: 1. бекемдөө, бышыктоо, чыңдоо 2. кайталоо, кошумчалоо
тайид: ырастоо, бышыктоо
табаруз: көрүнүү, айкын болуу
таблиг: 1. жеткизүү, жайылтуу 2. динди элге жеткизүү
тажрид: 1. ажыратуу, айыруу, бөлүү, абстракциялоо 2. Тасаввуф илиминде ар нерседен баш тартып жалгыз Аллага гана бет алуу.
тадрижан, тадрижи: аз-аздан, акырындык менен.
тафаккур: ойлонуу, терең ойго батуу
тафрика: сөз келишпестик, ажырым.
такамул: 1. акырындык менен өзгөрүү, өркүндөө, өсүү, кемелине келүү. 2. жеткилең, жетик.

тамаюл: 1. бир тарапты көздөй ийилүү 2. Кимдир бирөөгө же кандайдыр бир уюмга тараптар болуу

таназул: 1. кичи пейилдик, сылык мамиле. 2. түшүү, азайуу, төмөн болуу.

танзих: 1. барча кемчиликтерден аруулоо. 2. Алла Тааланын бар кемчилик-катачылыктан такыр оолак Жаратуучу болгонуна ыйман келтирүү.

таскин: тынчытуу, жайкама, басаңдатуу

ташхир: 1. ачыкка чыгаруу, жар салуу 2. кылмышкерди элдин алдына чыгаруу

ташна: 1. чаңкаган, суусаган 2. эңсеген, дегдеген, көксөгөн

ташри: эреже койуу, мыйзам чыгаруу

ташриф: 1. шарапаттандыруу 2. зыярат кылуу

таткик: аныктоо, иликтөө, изилдөө

таваккул: 1. бирөөгө таянуу, тапшыруу 2. Алла Таалага таянуу, ишенүү. күчү жетпей калган соң жыйынтыгын Аллага тапшыруу, тобокел кылуу.

тавзи: 1. таратуу 2. таркатуу, бөлүштүрүү, үлүшүн бөлүп берүү.

таяккуз: сактык, кыраакылык, сергектик

тазахур: 1. көрүнүү, пайда болуу, ортого чыгуу 2. белги, жышаан

тазкия: напсини ар кандай жаман жоруктардан, сыпаттардан, терс көрүнүштөрдөн оолак тутуу, жакшы сапаттар менен шөкөттөө

тазийн: кооздоо, көрк кошуу, асемдөө, шөкөттөө

тимсал: 1. шекил, сүрөт 2. өрнөк, үлгү

тураб: топурак, чаң

У

ухрави: акыретке таандык, акыреттик

улвий: бийик, улуу

ужуб: өзүн-өзү жактыруучулук, текебердик.

укубат: 1. балээ, алаамат, кыйынчылык 2. жаза, азап

услуг: 1. жөн, жол, усул, ык 2. ыкма, шекил, ыңгай

усва-и хасана: теңдеши жок эң ийги үлгү

Ү

үлфет: 1. көнүү 2. достук, жылуу мамиледе болуу

Ф

фахша: адептен тышкары жат иштер

фаик: руханий жактан жогору даражадагы адам

фаарик: 1. бөлүп турган, өзгөчө, 2. айырмаланышына себеп болгон нерсе

фанаа филлах: денеден арылып рухий өнүттөн Алла Таалага багыт алуу. Алланын буйрук-жарлыктарына толук жана жандил менен моюн сунуу

фарят: кыйкыруу, бакыруу, арыз муң, жардам суроо.

фасахат: сөздүн маани, айкалыш, уйкалыш жагынан мүчүлүшсүздүгү

файз: 1. рухий ырахат, жандүйнө бейпилдиги. 2. молчулук, береке. 3. жетилүү, өркүндөө.

фикрият: 1. пикирге таандык иштер 2. идеология, пикир системасы

фираз: белес, чоку

фужур: 1. күнөө, зина 2. күнөөкөрлүк.

Х

хабиб: сүйүктүү, сүйкүмдүү

хакикат: акыйкат, чындык.

хакир: 1. нарксыз, этибарсыз 2. байкуш, кор

хакшинас: акыйкатты тааныган, билген. Акыйкатка баш ийген.

халас: кутулуу, арылуу.

хаалат: абал, жагдай.

хаалат-и рухия: адамдын психологиялык абалы

Халим: Алла Тааланын «Өзү жараткан бар жандуу-жансызга жылуу маанайда болуучу, шашмалыктан оолак, жазага тартууда шашылбаган, салабаттуу» деген маанилерди камтыган ысымдарынан бири.

хасанат: жакшылыктар

хаслет: 1. туубаса өзгөчөлүк, дээринде бар артыкчылык. 2. изги адеп-ахлак, ийги сапат.

хашйет: коркуу

хавас: 1. тандалгандар, чоңдор 2. билимдүүлөр

хайсият: нарк, этибар

хайванат: айбанат

хазин: кайгылуу, муңга баткан

хеба: бош жерге сарптоо, ысырап кылуу.

халис: 1. тунук, чыныгы, нукура 2. таза, аруу 3. түз жүргөн, акниет адам, ыкласман.

хангаама: 1. доор, заман 2. коом, тайпа, топ 3. уруш, жаңжал, 4. күрөш, чабыш.

хидаят: 1. туура-түз жол 2. дин Ислам 3. жол көрсөтүү, багыт берүү

хилкат: жаратылыш, барча аалам

хилим: адамдын табиятына ширелген жумшак мүнөз

хусуул: пайда болуу, айкын болуу, ачыкка чыгуу.

хушуу: 1. коркуу жана сүйүү сезими менен Алла Таалага моюн сунуп ибадат кылуунун натыйжасында пайда болгон абал. 2. кичи пейилдик, сылыктык, сыпаалык, жөнөкөйлүк.

хуласа: корутунду.

хусн-у зан: акниет, жакшы ой салуу

хусран: 1. зыян, залака 2. максатка жетпей калуу, муң, кайгы.

Ш

шаашаа: 1. жаркыроо, көрүнүү 2. элкөрсүндүк

шаад: кубанычтуу, бактылуу

шаамил: камтыган, чулгаган, курчаган.

шаян-ы диккат: дыкат койууга ылайыктуу, көңүл бурууга арзый турган.

шебнем: шүүдүрүм

шавкат ли-халкиллах: Жараткандын мүлдө жандуу-жансызына жумшак мамиле жасоо

шар-и шариф: Улуу Ислам дини жана анын мыйзамдары

шарара: учкун

шарафяааб: шарапаттуу, кадыр-барктуу

шарият: 1. жол, багыт 2. булак, башат 3. Алла Таала кулпенделери үчүн койгон мыйзам, дин.

шейда: сүйүүнүн отуна жанган
шифахаана: бейтапкана, шыпакана

¹ . Марифат: Улуу Жараткан жалгыз Алла Тааланы жүрөк менен тааный билүү, Анын буйрук-жарлыктарына моюн сунуу.

² Кудсий: 1. ыйык, касиет 2. Аллага таандык. Ал эми Кудсий хадис: Жараткан Аллага таандык сөз. Бирок бул сөздүн Курандан айырмасы - Мухаммед Пайгамбарыбыз аны сөзмө-сөз эмес, маанисин өз сөзү менен айткандыгында.

³ Бейт: эки сап ыр

⁴ Ариф: 1. билги, көрөгөч 2. Жараткандын кудуретин ылайыгы менен түшүнө билген, лимине амал кылып кемелине келген, марифат жана акыйкат билгилигин алган адам.

⁵ Ихсан: Жаратканды чектелүү бу дүйнө көзү менен көрө албасак да, Аны көөдөн көзү менен туюп, ак жолунан адашпай ибадат озуйпабызды орундоо.

⁶ Каары: Ыйык Кураны Каримди баштан аяк толук жаттап бүтүргөн адам.

⁷ Макулук: Бир Алланын жалгыз Өзү жараткан жаамы жандуу жансыз

⁸ Михрап: Мечиттин кыбылага жанташ дубалында жайгашкан имам турчу жер.

⁹ Курси: Мечиттин сол жагында жайгашкан өзгөчө майрам күндөрү (кутпага чейин) насаат айтылчу жай.

¹⁰ Хаттат: Куран аяттарын, Пайгамбарыбыздын хадистерин жана башка дубаларды арап ариби менен кооздоп, көркөм жазууну өздөштүргөн адам.

¹¹ Ирфан: таалим жана окуу менен алынбаган билгилик, акыйкатты сезип асдоо күчү. Жаратканды таануу, Анын улуктугун кабылдоо.